หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

อนุสรณ์

งานพระราชทานเพลิงศพ

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร ม.ว.ม., ป.ช.

ณ เมรุวัดธาตุทอง

วันพุธที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๒๒

ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร (กรุง อรรถวิภัชน์) ม.ว.ม., ป.ช. กราบถวายบังคมลา ถึงอนิจกรรม วันอังคารที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๒ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานน้ำหลวงอาบศพพร้อมด้วย ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ ทั้งได้พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ พร้อมด้วยฉัตรเบญจาตั้งประดับ และยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานให้มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๓ คืน ต่อมาเมื่อถึงกำหนดที่จะรับพระราชทานเพลิงศพ ยังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานผ้าไตร ทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลก่อนพระราชทานเพลิง

พระมหากรุณาธิคุณนานัปการดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ถ้าหลวงอรรถวิภัชน์พจนกรจะหยั่งทราบโดยญาณวิถีใดได้ ก็คงจะมีแต่ความปีติชื่นชมโสมนัส สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้

ข้าพระพุทธเจ้าและทายาทของหลวงอรรถวิภัชน์พจนกร ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายบังคม ณ เบื้องพระยุคลบาทด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่นี้ไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เพื่อเป็นสรรพสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคลแก่วงศ์สกุลตลอดกาลนาน

ข้าพระพุทธเจ้า บุตร ธิดา หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

ขอเดชะ

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๘๒๖๕

สำนักพระราชวัง

๒๑ มิถุนายน ๒๕๒๒

พระราชทานเพลิงศพ หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร (กรุง อรรถวิภัชน์) ม.ว.ม.,ป.ช. ข้าราชการบำนาญสำนักนายกรัฐมนตรี ณ เมรุวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

วันอังคาร ที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๒๒ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญหีบศพออกจากสุสานไปตั้งบำเพ็ญกุศล ณ ศาลาวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยม พร้อมด้วยฉัตรเบญจาตั้งประดับเกียรติยศ

วันพุธ ที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๒๒ เวลา ๑๕.๐๐ น. เชิญโกศศพแห่เวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๓๐ น. พระราชทานผ้าไตร ๕ ไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุล แล้วพระราชทานเพลิง.

บุญสม พิมพ์.

ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานนี้ และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๓๑๑๗ สำนักพระราชวัง

๒๐ มีนาคม ๒๕๒๒

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร (กรุง อรรถวิภัชน์) ม.ว.ม.,ป.ช. อายุ ๘๑ ปี ข้าราชการบำนาญสำนักนายกรัฐมนตรี ถึงอนิจกรรมด้วยโรคมะเร็งในปอด ณ โรงพยาบาลราชวิถี กรุงเทพมหานคร วันอังคาร ที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๒ เวลา ๑๐.๑๙ น.

วันเดียวกันนี้ เวลา ๑๗.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาวัดธาตุทอง กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับ ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๓ คืน.

บุญสม พิมพ์.

วิศ ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร เพื่อทราบ เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง

โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ครอบครัวหลวงอรรถวิภัชน์พจนกรขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง แด่ทุกท่านที่กรุณาให้เกียรติมาในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงอรรถวิภัชน์พจนกรในวันนี้ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักพระราชวังและทุกท่านที่กรุณาร่วมบำเพ็ญกุศลนับตั้งแต่วันที่หลวงอรรถวิภัชน์-พจนกรถึงแก่กรรม

ขอเดชะแห่งกุศลบุญราศรี ซึ่งท่านทั้งหลายได้ร่วมกันบำเพ็ญให้หลวงอรรถ-วิภัชน์พจนกรในครั้งนี้ จงเป็นพลังให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของหลวงอรรถวิภัชน์พจนกรจงประสบสุคติในสัมปรายภพตลอดไป

หากมีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง หรือไม่เรียบร้อยประการใด ขอได้โปรดประทานอภัยด้วย

บุตร ธิดา หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

ชาตะ 6 มกราคม 2441
มรณะ 20 มีนาคม 2522

ประวัติ

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร นามเดิม กรุง เลิศวณิช เกิดเมื่อวันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับวันศุกร์ แรม ๑๐ ค่ำ เดือน ๒ ปีจอ ที่ตำบลเกาะบ่อพง อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นบุตรขุนวิจารณ์เลขา (พยอม เลิศวณิช) และนางพัน มีพี่น้องร่วมบิดามารดาดังนี้:–

๑. นางนุ่ม เลิศวณิช (ถึงแก่กรรม)

๒. พระอุดมพิทยภูมิพิจารณ์ (ถึงแก่กรรม)

๓. หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร

๔. น.ส. แถว เลิศวณิช (ถึงแก่กรรม)

๕. นายสนิท เลิศวณิช

๖. นางอุษา วราห์สิน

๗. นายสมาน เลิศวณิช (ถึงแก่กรรม)

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกรทำการสมรสกับนางสาวทองหล่อ ไชยนันทน์ เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๗ ที่จังหวัดชัยนาท มีบุตรธิดารวม ๗ คน คือ:–

๑. นายอำพล อรรถวิภัชน์

๒. นายแพทย์สาโรจน์ อรรถวิภัชน์

๓. นางอุ่นอู่ เจนใจวิทย์

๔. นางตรูตา จาตุรงคกุล

๕. นางปราณี นิวาศานนท์

๖. นายปรีชา อรรถวิภัชน์

๗. นายโชติชัย อรรถวิภัชน์

คุณพ่อได้บันทึกประวัติการศึกษาและการรับราชการของท่าน โดยมีข้อความดังคัดลอกมาต่อไปนี้ :–

การเล่าเรียนและคุณวุฒิ

เมื่อพ.ศ. ๒๔๕๘ สอบไล่หนังสือไทยและอังกฤษชั้นมัธยมปีที่ ๖ ของกระทรวงศึกษาธิการ (โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย)

เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๔ สอบนักเรียนนายดาบได้

เมื่อพ.ศ. ๒๔๖๖ สอบไล่กฎหมายได้เป็นเนติบัณฑิต

การรับราชการ ลำดับตำแหน่งและเงินเดือน

แรกเข้ารับราชการเป็นเสมียนโทในกรมอัยการ กระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๐

วันที่	๑ พฤศจิกายน	๒๔๖๐	ตำแหน่งเสมียนโท	เงินเดือน	๓๕	บาท
,,	๑ มิถุนายน	๒๔๖๑	นักเรียนอัยการ	,,	๔๐	,,
,,	๘ ,,	๒๔๖๓	แพ่งสมุทรสงคราม	,,	๖๐	,,
,,	๒ พฤษภาคม	๒๔๖๔	นักเรียนนายดาบ	,,	๘	,,
,,	๑ เมษายน	๒๔๖๕	นายดาบ	,,	๖๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๖๖	ผึกหัดกรมอัยการ		–	,,
,,	๑ เมษายน	๒๔๖๗	อัยการจังหวัดชัยนาท	,,	๑๕๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๖๘	,, ,,	,,	๒๐๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๗๐	,, ,,	,,	๒๒๐	,,
,,	๑ ธันวาคม	๒๔๗๐	อัยการจังหวัดตาก	,,	๒๒๐	,,
,,	๑ เมษายน	๒๔๗๑	,, ,,	,,	๒๔๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๗๒	,, ,,	,,	๒๖๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๗๓	อัยการจังหวัดจันทบุรี	,,	๒๘๐	,,
,,	๑ ธันวาคม	๒๔๗๓	อัยการจังหวัดสุพรรณบุรี	,,	๒๘๐	,,

วันที่	๑ เมษายน	๒๔๗๕	อัยการจังหวัดสุพรรณบุรี	เงินเดือน	๓๐๐	บาท
,,	๑ ,,	๒๔๗๘	,, ,,	,,	๓๒๐	,,
,,	๑ พฤศจิยายน	๒๔๗๘	อัยการกรมอัยการ	,,	๔๐๐	,,
			ข้าหลวงตรวจการกรมอัยการ			
,,	๑ มกราคม	๒๔๘๔	,, ,,	,,	๔๕๐	,,
,,	๑ ,,	๒๔๙๐	,, ,,	,,	๕๐๐	,,
,,	๑๕ มีนาคม	๒๔๙๐	ข้าหลวงประจำจังหวัดชัยนาท	,,	๕๐๐	,,
,,	๖ ธันวาคม	๒๔๙๐	ข้าหลวงประจำจังหวัดประจำกระทรวง	,,	๕๕๐	,,
,,	๑ มีนาคม	๒๔๙๑	ข้าหลวงประจำจังหวัดพัทลุง	,,	๕๕๐	,,
,,	๑ มกราคม	๒๔๙๒	,, ,,	,,	๖๐๐	,,
,,	๑๙ มิถุนายน	๒๔๙๓	ข้าหลวงประจำจังหวัดสมุทรปราการ	,,	๖๐๐	,,
,,	๑ มกราคม	๒๔๙๓	,, ,,	,,	๖๕๐	,,
,,	๑๗ เมษายน	๒๔๙๔	ข้าหลวงประจำจังหวัดราชบุรีและรักษาการในตำแหน่งข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๗		๖๕๐	,,
,,	๑ มกราคม	๒๔๙๕	รักษาการในตำแหน่งข้าหลวงตรวจการกระทรวงมหาดไทยภาค ๑ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา		๖๕๐	,,
,,	๑๖ เมษายน	๒๔๙๕	รองผู้ว่าราชการภาค ๑ พระนครศรีอยุธยา		๖๕๐	,,
,,	๒๘ มิถุนายน	๒๔๙๕	รองผู้ว่าราชการภาค ๖ พิษณุโลก		๖๕๐	,,
,,	๒๙ เมษายน	๒๔๙๖	รองผู้ว่าราชการภาค ๔ อุดรธานี		๖๕๐	,,
,,	๑ มกราคม	๒๔๙๗	,, ,,		๗๐๐	,,
,,	๑๔ ธันวาคม	๒๔๙๗	รองผู้ว่าราชการภาค ๘ นครศรีธรรมราช		๗๐๐	,,
,,	๑ มกราคม	๒๔๙๘	,, ,,		๘๐๐	,,
,,	๑๐ ธันวาคม	๒๔๙๙	ประจำกระทรวงมหาดไทย		๘๐๐	,,

วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๐๐ กรมตรวจราชการแผ่นดิน เงินเดือน ๙๐๐ บาท

,, ๑ มกราคม ๒๕๐๑ ผู้ตรวจราชการชั้น ๑ กรมตรวจราชการแผ่นดิน ๑,๐๐๐ ,,

,, ๑ มกราคม ๒๕๐๒ ผู้ตรวจราชการชั้น ๑ กรมตรวจราขการแผ่นดิน ๑,๑๐๐ ,,

,, ๑ ,, ๒๕๐๓ ผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี ,, ๗,๒๐๐ ,,

,, ๑ ,, ๒๕๐๔ ,, ,, ,, ๗,๖๕๐ ,,

,, ๑ ตุลาคม ๒๕๐๔ ,, ,, ,, ๘,๐๐๐ ,,

,, ๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๔ ลาออกจากราชการ รับบำนาญ ๗,๘๕๐ ,,

รวมเวลารับราชการ ๔๙ ปี ๑ เดือน

,, ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งเป็นกรรมการเรื่องราวร้องทุกข์ จนกระทั่งถึง ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๖ ,, ๑,๕๐๐ ,,

ลำดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

วันที่	๑ กันยายน	๒๔๖๙	เหรียญพระบรมราชาภิเศก
,,	๘ พฤศจิกายน	๒๔๗๑	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
,,	๘ ,,	๒๔๗๔	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
,,	๖ เมษายน	๒๔๗๕	เหรียญบรมราชานุสรณ์ฉลองพระนคร ๑๕๐ ปี
,,	๗ ตุลาคม	๒๔๘๐	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
,,	๒๐ มิถุนายน	๒๔๘๑	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
,,	๒๗ กันยายน	๒๔๘๓	ตริตาภรณ์ช้างเผือก
,,	๔ ธันวาคม	๒๔๙๑	ทวิติยาภรณ์มงกุฎไทย
,,	๕ ธันวาคม	๒๔๙๒	ทวิติยาภรณ์ช้างเผือก
,,	๕ มกราคม	๒๔๙๓	เหรียญบรมราชาภิเศก
,,	๕ ธันวาคม	๒๕๐๓	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย
,,	๕ ธันวาคม	๒๕๐๗	ประถมาภรณ์ช้างเผือก
,,	๕ ธันวาคม	๒๕๑๔	มหาวชิรมงกุฎ

เมื่อพ้นจากหน้าที่กรรมการเรื่องราวร้องทุกข์แล้ว คุณพ่อก็ยังคงมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ได้มีการพบปะสังสรรค์เพื่อนร่วมรุ่นที่สอบกฎหมายได้ปีเดียวกันเป็นประจำทุก ๆ เดือน ซึ่งระยะหลังได้เปลี่ยนเป็น ๒ เดือนต่อครั้ง คุณพ่อมักจะไปเสมอไม่ค่อยขาด คุณพ่อได้ใช้ชีวิตในยามล่วงเข้าสู่วัยชราอย่างสงบสุข ในยามเช้า มักจะเดินเพื่อออกกำลังกายไปตามถนนอโศกหน้าบ้านอยู่เสมอ โดยมีผู้ร่วมเดินอยู่ด้วยกัน ๓–๔ คน จนเป็นที่คุ้นตาของผู้ที่ได้ผ่านบริเวณถนนนี้เป็นอย่างดี ครั้นพอเวลาสายก็จะนั่งรถร่วมไปกับลูกหลานเพื่อไปออกกำลังซ้อมกอล์ฟยังสนามฝึกซ้อมกอล์ฟกรุงทองเป็นประจำ แม้ในขณะอยู่ที่บ้าน เมื่อมีเวลาว่างเมื่อใด ก็มักจะไม่ใคร่อยู่เฉย ชอบที่จะเดินแวะเวียนเยี่ยมเยียนตามบ้านของลูก ๆ ทุกคนที่อยู่ในบริเวณเดียวกันนั้นทุกหลัง คอยสอดส่องดูแลความปลอดภัยของลูกหลานอยู่เสมอมิได้ขาด คอยเป็นห่วงเป็นใยว่าหลานคนใดบ้างที่ยังไม่กลับจากโรงเรียนเวลาเย็นมากที่สมควรจะถึงบ้านแล้ว

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ เมื่อคุณแม่ได้เสียชีวิตลง ซึ่งนำความโศกเศร้าเสียใจอย่างสุดซึ้งมาสู่พวกเราทุกคน รวมทั้งตัวคุณพ่อเองด้วย คุณพ่อเศร้าซึมและหม่นหมองอย่างมาก เป็นการเปิดทางให้โรคร้ายเข้าจู่โจมคุณพ่อโดยที่ท่านเองก็ไม่รู้ตัว แพทย์ได้ตรวจพบมะเร็งในปอดข้างขวา แต่ก็ได้ประชุมหารือกันอย่างรอบคอบที่สุด เห็นว่าจะไม่ทำการผ่าตัด ทั้งนี้เพื่อที่จะพยุงชีวิตคุณพ่อให้ยืนยาวออกไปอีกให้มากที่สุดที่จะมากได้ ตลอดเวลานับแต่ได้พบว่าคุณพ่อเป็นโรคนี้ ลูก ๆ ได้พยายามเสาะแสวงหายาทุกชนิดที่จะดั้นด้นหามาได้ โดยมีความหวังแม้เพียงน้อยนิดให้คุณพ่อมีชีวิตอยู่กับลูก ๆ ต่อไปอีกนานเท่านาน หรือให้บรรเทาความเจ็บปวดอันอาจมีเป็นธรรมดาของโรคนี้

ครั้นวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๑ คุณพ่อต้องเข้าโรงพยาบาลด้วยมีอาการไข้ของปอดบวมเข้าแทรก และต้องอยู่รักษาในโรงพยาบาลราชวิถีตลอดมาจนกระทั่งสิ้นชีวิตในวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๒๒ เวลา ๑๐.๑๙ น. รวมอายุได้ ๘๑ ปี ๒ เดือน ๑๓ วัน

ตลอดเวลาที่รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลราชวิถี คุณพ่อได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากคุณหมอทั้งหลาย และพยาบาลจำนวนมากด้วยกัน ซึ่งพวกเราทุก ๆ คนขอสรรเสริญในน้ำใจของท่านเหล่านี้และขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

ถ่ายรูปคู่กับคุณแม่เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งข้าหลวง ประจำจังหวัดสมุทปราการ พ.ศ. 2494

ที่นครนายก เมื่อประมาณ พ.ศ. 2503

ตักบาตรวันเกิดครบ 72 ปี

คุณพ่อออกกำลัง ซ้อมกอล์ฟเป็นประจำ

ในที่สุดก็ต้องสูญเสียพ่อไปอีกคนหนึ่ง หลังจากที่สูญเสียแม่เพียงปีเศษเท่านั้นเอง พ่อเริ่มเหงาและหมดกำลังใจ หลังจากที่แม่ได้จากไปอย่างไม่มีวันกลับ พ่อพร่ำบ่นถึงแม่ตลอดมา จนกระทั่งล้มเจ็บกระเสาะกระแสะ ก่อนจากไปของพ่อ พ่อต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลอยู่ที่โรงพยาบาลราชวิถี ซึ่งน้องชายเป็นผู้อำนวยการอยู่ถึง ๔ เดือน ด้วยโรคที่วงการแพทย์ทั่วโลกยังค้นคว้าหาวิธีรักษาให้หายเด็ดขาดไม่ได้

น้องชายที่เป็นนายแพทย์ ได้เห็นอาการผิดปกติของพ่อมาตั้งแต่ต้น และเป็นคนบอกให้พวกเราทราบล่วงหน้าก่อนแล้ว แต่ทุกคนต่างก็ปิดเป็นความลับ ไม่กล้าบอกให้พ่อทราบ กลัวพ่อจะเสียกำลังใจ และในขณะเดียวกัน ทุกคนต่างก็ช่วยกันสืบเสาะหาทางรักษา โดยน้องชายที่เป็นนายแพทย์เป็นตัวยืนในด้านการรักษาตามวิธีการของแพทย์แผนปัจจุบัน นอกนั้นก็สุดแท้แต่ผู้ใดจะค้นคว้าหาวิธีมาได้เป็นเอาทุกทาง ทุกวิธีนับตั้งแต่ทางไสยศาสตร์ เข้าทรง เครื่องสมุนไพร ฯลฯ ทั้งในและนอกประเทศ ใครว่าอย่างไหนดีเป็นเอาทั้งนั้น แต่สุดท้ายก็ไม่สามารถที่จะเอาชนะโรคร้ายได้ และพ่อก็ต้องจากพวกเราไปในที่สุด

พ่อเป็นข้าราชการ ในชีวิตราชการของพ่อ พ่อไต่เต้าจากตำแหน่งขั้นต้น จนบรรจุถึงตำแหน่งที่นับว่าสูงด้วยความรู้ ความสามารถของตนเองโดยแท้จริง พ่อไม่เคยวิ่งเต้น ไม่เคยประจบสอพลอผู้บังคับบัญชา ชีวิตราชการของพ่อจึงประสบมรสุมทางตำแหน่งหน้าที่หลายครั้งหลายครา จนในบางครั้งพ่อถึงกับจะอำลาชีวิตราชการเสียก่อนถึงวาระก็หลายหน ด้วยคุณงามความดี ความรู้ ความสามารถ และความซื่อสัตย์ประกอบกับมีแม่เป็นผู้คอยปลอบประโลม และให้กำลังใจอยู่ตลอดมาและประกอบด้วยยังพอมีผู้มีอำนาจเหนือที่มีความยุติธรรมอยู่บ้างเล็งเห็นจึงทำให้พ่อได้ผ่านมรสุมในทางราชการมาจนกระทั่งสุขภาพไม่อำนวยให้

ตำแหน่งทางราชการครั้งสุดท้ายของพ่อก็คือ กรรมการพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ สำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นตำแหน่งหลังจากพ่อได้ปลดเกษียณจากราชการประจำแล้ว

พ่อเป็นนักกฎหมายเป็นผู้รักษากฎหมาย แต่พ่อเป็นผู้ที่ไม่เคยเลี่ยงกฎหมายและไม่เคยใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการประพฤติมิชอบ พ่อเป็นคนที่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด แม้ว่าโดยตำแหน่งหน้าที่พ่อจะอำนวยให้

ลูกขอให้พ่อได้หมดเวรหมดกรรมเสียแต่ในชาตินี้ เพราะก่อนพ่อจะไปพ่อก็ได้รับความทรมานมาถึง ๔ เดือนแล้ว ขอให้พ่อไปเป็นเทพอยู่กับแม่ในสรวงสวรรค์ และวันหนึ่งซึ่งเป็นวันที่ทุก ๆ คนหนีมันไม่พ้น ลูกก็จะขอตามไปอยู่กับ พ่อ แม่ ด้วย หากลูกมีบุญพอ.

อำพล.

คิดถึงพ่อ

จากลูกคนที่สอง

แม่จากลูกไปเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๑ และกลับมารับพ่อไปอยู่ด้วยเมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ หลังจากที่พ่อรอแม่อยู่อย่างกระวนกระวายใจประมาณปีกว่า พ่อและแม่รักกันมากในขณะมีชีวิตอยู่ด้วยกัน เมื่อแม่จากพ่อไปแล้วพ่อยิ่งรักแม่เพิ่มขึ้นมากผิดจากความคาดหมายของพวกลูก ๆ โดยที่คิดว่าหลังจากแม่เสียแล้ว พ่อคงเศร้าโศกเสียใจอยู่สักระยะหนึ่ง ซึ่งก็เป็นธรรมดาของคนที่เคยอยู่ด้วยกันมานานแล้วต้องมาจากไป หลังจากนั้นแล้วพ่อคงจะทำใจได้ ตรงกันข้ามพ่อกลับรักและคิดถึงแม่มากขึ้น ลูก ๆ มักจะพบพ่อนั่งอ่านหนังสืออนุสรณ์งานศพของแม่อยู่อย่างซ้ำซากจำเจ หรือไม่ก็พบนั่งอยู่ที่ม้านั่งหน้าโต๊ะบูชาซึ่งมีรูปแม่อยู่เป็นเวลานานเท่านาน บางครั้งอยู่ดี ๆ พ่อก็พูดออกมาให้ลูกได้ยินคล้ายกับรำพึงว่า เมื่อไรแม่แกจะมาเอาพ่อไปอยู่ด้วย แรก ๆ พวกเราก็ทำไม่รู้ไม่ชี้ เพราะไม่รู้ว่าจะตอบพ่อว่าอย่างไร ในใจก็นึกว่าแม่อย่าเพิ่งเอาพ่อไปเลย เอาไว้ให้เป็นหลักของลูก ๆ ต่อไปอีกสักหน่อยเถิด แต่พูดแล้วดูเหมือนกับไม่เห็นใจพ่อ พวกลูกแม้จะโตกันหมดแล้วก็ยังเป็นเด็กที่อยากอยู่บอุ่นกับอกของพ่อ หลังจากแม่เสียแล้วสุขภาพของพ่อเท่าที่เห็นภายนอกยังแข็งแรงอยู่มาก ไม่มีวี่แววของความเจ็บไข้ได้ป่วยเลย พ่อไปในงานสวดอภิธรรมศพของแม่ทุกครั้งไม่เคยขาดและจะอยู่จนงานเลิก

แม่เริ่มส่งสัญญาณเตือนลูกทุกคนหลังจากที่ได้เผาศพแม่แล้วเมื่อวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๒๑ ว่า แม่ให้พ่ออยู่ดูแลลูกแทนแม่ต่อไปไม่นานนักหรอก แล้วแม่จะมารับพ่อไปอยู่ด้วย กล่าวคือพ่อมีอาการเบื่อหน่ายและท้อแท้ในชีวิต พ่ออ่อนเพลียลงทั้งกายและใจอย่างเห็นได้ชัด กินอาหาร ออกกำลังกายและเดินน้อยลง นอนและนั่งอยู่เฉย ๆ มากขึ้น แรก ๆ ก็คิดว่าพ่อยังไม่หายคิดถึงแม่ แต่นานไปก็ชักจะสงสัย ปรึกษากันระหว่างพี่น้องว่าควรจะเอาพ่อไปตรวจร่างกายและสุขภาพให้ละเอียดสักครั้งจะดีไหม พ่อเองไม่

อยากตรวจ พ่อบอกว่า พ่ออายุมากและมีชีวิตอยู่มานานพอ และแม่ก็ไม่อยู่แล้ว ลูกทุกคนก็เป็นหลักเป็นฐานคุ้มครองตัวเองและครอบครัวได้กันทุกคน พ่อหมดภาระและกังวลใจจะขอไปอยู่กับแม่พวกเรานึกในใจว่าก็พ่อยังดูแข็งแรง แม่จะเอาพ่อไปอยู่ด้วยเดี๋ยวนี้ได้อย่างไรแต่แล้วต่อมาวันหนึ่งพ่อก็ยอมไปให้ตรวจโดยดี หลังจากตรวจร่างกายพ่อโดยละเอียดแล้วก็เข้าใจในแผนการของแม่ กล่าวคือแม่ฝากระเบิดเวลาไว้ในอกข้างขวาของพ่อหนึ่งลูกก่อนที่แม่จะจากพ่อไป ก้อนโตเท่าประมาณลูกกอล์ฟอยู่ประมาณกึ่งกลางอกข้างขวาพอดีแม่ตั้งชนวนเวลาไว้ให้ทำงานหลังจากแม่จากพ่อไปประมาณหนึ่งปี แม่กะระยะเวลาไว้พอดีที่พ่อจะได้อยู่ดูแลลูกต่อมาแทนแม่ และทำนองเดียวกันก็ให้ลูกรู้ระยะเวลาที่พ่อจะจากไปเพื่อลูก ๆ จะได้ดูแลปรนนิบัติพ่อได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก็ได้ผลสมความตั้งใจของแม่ ลูกเมื่อขาดแม่แต่มีพ่ออยู่ด้วยก็จะได้ไม่ว้าเหว่จนเกินไป ทั้งเมื่อลูกรู้ตัวแล้วจะได้ตั้งอกตั้งใจดูแลพ่อเพราะรู้ล่วงหน้า พวกลูกไม่บอกอาการให้พ่อรู้ เพราะใจของพ่อเรื่องนี้ไม่เข้มแข็งเท่าแม่ รู้สึกว่าพ่อแปลกใจเหมือนกันที่ลูกพากันทุ่มเทความรักความห่วงใยมาให้พ่ออย่างผิดปรกติธรรมดา พ่อพูดว่าแม่ของแกนั้นอาภัพ พอพวกแกขาดแม่ก็กลัวว่าพ่อจะตายไปอีกคนเลยหันมาเอาใจใส่พ่อมากขึ้น และดูเหมือนจะมากกว่าทำให้กับแม่เมื่อตอนแม่อยู่เสียอีก ซึ่งก็เป็นความจริง เพราะสำหรับแม่พวกลูกไม่รู้ตัวล่วงหน้าว่าแม่จะจากไปเร็วอย่างนั้น จะมาดูแลแม่ในบางครั้งก็ผลัดวันประกันพรุ่ง ผิดกับพ่อซึ่งพวกลูกรู้วันตายของพ่อล่วงหน้า และรู้ว่าพ่อจะมีชีวิตอยู่ต่อไปอีกไม่นาน จึงทุ่มเทความรักความเอาใจใส่มาให้พ่อหมด พ่อเป็นมะเร็งของปอด เป็นมานานเท่าไรแล้วประมาณไม่ถูก แต่ทราบหลังจากแม่จากไปแล้ว และเป็นที่รู้กันว่าการรักษาและพยากรณ์โรคทำได้ยากและไม่แน่นอนมะเร็งของปอด ไม่ว่าจะก้อนเล็กหรือก้อนโต ตรวจพบเร็วหรือช้ารักษาด้วยยาทำลายมะเร็งหรือผ่าตัดหรือปล่อยไว้เฉย ๆ บอกผลอะไรไม่ได้ทั้งสิ้น บางทีเอาไปผ่าตัดอยู่ได้ไม่กี่วันก็ตาย แต่ปล่อยเอาไว้เฉย ๆ กลับอยู่ได้เป็นปี เมื่อปรึกษากันระหว่างพี่น้องและแพทย์ผู้ชำนาญก็มีความเห็นตรงกันว่า อย่าไปรบกวนก้อนมะเร็งที่แม่ฝากพ่อไว้เลย อาจจะมีข้อตกลงกันระหว่างพ่อและแม่ก็ได้ใครจะรู้ คอยดูแลพ่อให้มีความสุขมากที่สุดที่จะมากได้ดีกว่า แต่ถึงกระนั้นก็ตาม พวกลูกก็ยังอดไม่ได้ที่จะปล่อยพ่อไว้เฉย ๆ โดยไม่ทำอะไรเลย

ต่างก็เสาะแสวงหาสารพัดยาและวิธีการเพื่อช่วยต่อชีวิตพ่อให้ยืนยาวออกไปนานเท่าที่จะทำได้ พ่อได้รับยามากมายหลายขนานทั้งแผนปัจจุบันและแผนโบราณจนพ่อชักจะสงสัย ไหนบอกพ่อว่าไม่เป็นไรทำไมจึงมียามากมายนัก ลูกบอกว่า ให้ยาละลายเสมหะซึ่งชักจะมีมากขึ้นเรื่อยในคอของพ่อ และยารักษาหัวใจ พ่อกินยาจนจำขนานไม่ได้ ถ้าพ่อหายหรือมีอาการดีขึ้นก็เป็นของแน่ที่จะจำไม่ได้ว่าหายเพราะยาขนานใด ซึ่งนอกจากยากินแล้วยังมี ยาทา ยาพ่น ยาพระ ยาเข้าเจ้า เข้าทรง และวิปัสสนา หมอที่ทำการรักษาก็มีทั้งแผนปัจจุบัน แผนโบราณ จนกระทั่งหมอนวด หมอจับเส้นและหมอแมะ แต่แล้วพ่อก็ต้องจากลูกไปจนได้

แม่และพ่อจากลูกไปในระยะเวลาไร่เรี่ยกัน แต่ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน แม่จากลูกไปอย่างกะทันหัน ลูกไม่มีเวลาตั้งตัวสำหรับที่จะเตรียมกายและใจโดยที่คิดว่าแม่คงจะอยู่คุ้มครองดูแลลูกไปได้อีกนาน ดังนั้นเมื่อครั้งที่สูญเสียแม่ พวกลูกตั้งสติไม่ได้ จิตใจแตกสลายกระเจิดกระเจิงไปเป็นเวลานาน แม้กระทั่งเดี๋ยวนี้ คิดขึ้นมาบางครั้งยังใจหาย ครั้นขวัญของลูกกำลังจะเข้าที่ก็มาประสบกับเรื่องของพ่อเข้าอีก จิตใจของลูกก็วุ่นวายสับสนอย่างเหลือประมาณ

วาระสุดท้ายของพ่อก็มาถึง วันหนึ่งพ่อเดินลงมาจากชั้นบนพอถึงชั้นล่างพ่อก็ทรุดลงนั่ง หมดเรี่ยวหมดแรง คลำตามตัวปรากฏว่ามีไข้สูง แขนขาข้างซ้ายอ่อนแรงลงอย่างเห็นได้ชัด พ่อบอกลูกว่าไม่เป็นไร แต่เรารู้อาการของพ่อดี แนะนำให้พ่อเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาลดีกว่า ครั้งแรกพ่อไม่ยอมไป แต่ลูก ๆ เห็นพ้องกันว่าต้องเอาพ่อเข้าโรงพยาบาลทำเป็นไม่ได้ยินที่พ่อพูด เอาพ่อเข้าโรงพยาบาลจนได้ พ่อออกจากบ้านครั้งนี้จะเป็นครั้งสุดท้ายพ่อจะไม่ได้กลับมาบ้านอีก คิดแล้วใจหายมองเห็นบ้านแล้วรู้สึกว้าเหว่ไม่เหมือนกับตอนพาแม่ไป ตอนนั้นเอาไป แล้วเปี่ยมไปด้วยความหวังว่าแม่จะต้องหายป่วยและกลับมาบ้าน ซึ่งแม่ก็กลับมาจริงด้วย แต่อีกไม่กี่วันแม่ก็จากพวกเราไป แม่กลับมาเพราะแม่ต้องการมาตายที่อาณาจักรที่แม่สร้างไว้นั่นเอง ครั้งนี้พาพ่อออกจากบ้านด้วยใจเหงาหงอยและหดหู่ พ่อยังไม่รู้ชะตาของพ่อเอง เพราะเมื่อพ่อถึงโรงพยาบาลพ่อมีอารมณ์สนุก แจกเงินลูกหลาน พยาบาล หมอ เป็นที่ครึกครื้น ทำไมพ่อจะไม่สนุกเล่า ก็พ่อมาอยู่โรงพยาบาลเป็นคนไข้เต็มขั้น พรั่งพร้อมล้อมรอบไปด้วยลูกหลานและเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล ได้รับการรักษาพยาบาลอย่างเต็มที่และสม

บูรณ์แบบ พ่ออยู่โรงพยาบาลได้สองสามวันก็มีอาการดีขึ้น ใคร ๆ ก็ดีใจ แต่ลูกนั้นยิ้มไม่ออก เพราะรู้อยู่แก่ใจในอาการของพ่อ ทุกครั้งที่สบตาพ่อลูกจะสะท้อนใจเพราะมองเห็นก้อนมะเร็งในดวงตาของพ่อ และแล้วทุกอย่างก็เป็นไปตามกาลเวลา อาการต่างๆที่เกิดจากพิษของมะเร็งได้ติดตามทำลายพ่อมาตามขั้นตอน พ่ออยู่โรงพยาบาลได้ประมาณหนึ่งเดือนพ่อก็เริ่มพูดไม่ชัด และมีเสมหะในลำคอมากขึ้นขาและแขนข้างซ้ายเกือบจะยกไม่ได้ และต่อมาพ่อก็พูดไม่ได้ พ่อได้แต่นอนจ้องหน้าลูกเมื่อเห็นลูกไปเยี่ยม บางครั้งพ่อจะเบ้ปากเมื่อไม่พอใจหรือเจ็บ แต่พ่อจะเจ็บหรือเปล่าไม่มีใครรู้เพราะพ่อพูดไม่ได้ อาการของพ่อมีแต่ทรงและทรุดเรื่อยมา แจ่มใสขึ้นเป็นบางครั้งและบางวันซึ่งทำความสุขใจให้ลูก ๆ ได้บ้าง ระยะหลัง ๆ ต้องให้อาหารและยาทางเส้นเลือดดำและต่อสายยางเข้าทางจมูก บางครั้งต้องใช้เครื่องช่วยหายใจ เตือนพวกลูกว่าใกล้ถึงวาระสุดท้ายของพ่อแล้ว ก่อนหน้าที่พ่อจะหมดสติพ่อมักจะจ้องเพ่งตาไปทางหัวเตียงด้านขวาที่มีหิ้งบูชาพระเล็กๆ ตั้งอยู่ พวกลูกเดาเอาเองว่าแม่คงจะมารอรับพ่ออยู่แล้วและแล้วพ่อก็จากไปอย่างสงบ เมื่อเวลา ๑๐.๑๙ น. ของวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๒ รวมระยะเวลาที่พ่อเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล ๙๕ วันพวกลูกขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลทุกคนที่ได้ให้ความเอาใจใส่ดูแลพ่อเป็นอย่างดียิ่ง แม้ลูกจะรู้สึกใจหายและว้าเหว่ในการจากไปของพ่อแต่ก็ได้เตรียมตัวเตรียมใจไว้นานแล้ว สิ่งที่ลูกทุกคนภูมิใจคือได้รับใช้ดูแลพ่อในระยะท้ายของชีวิตและยามเจ็บไข้ได้ป่วยของพ่อโดยเต็มกำลังความสามารถทุกคน ไม่มีขาดตกบกพร่องแม้แต่นิดเดียว พ่อออกจากโรงพยาบาลโดยรถและเจ้าหน้าที่ชุดเดียวกับที่เคยรับแม่จากบ้าน และเมื่อถึงวัดพ่อก็ได้อยู่ศาลาเดียวกับแม่ และสุดท้ายพ่อก็จะได้อยู่บนเมรุเผาศพเมรุเดียวกับแม่เช่นกัน

เมื่อขาดแม่ก็ยังมีพ่อ แม้จะไม่ค่อยอบอุ่นเท่าแม่ พ่อก็ยังเป็นแกนกลางของลูกได้ เมื่อสิ้นพ่อไปอีกคน ลูกก็หมดแกนกลางให้ยึดเหนี่ยว ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ ซึ่งเคยใกล้ชิดกันมากมาแต่เดิมก็ค่อย ๆคลายลงอย่างมองเห็นได้ชัด แม้ความรักระหว่างพี่น้องจะยังไม่เสื่อมคลาย แต่ต่างคนก็ต่างแยกกันอยู่แม้จะอยู่ในบริเวณเดียวกัน และทุกคนก็อยู่ในสภาพทำมาหาเลี้ยงตัวเองเป็นอย่างดีทั้งสิ้น ดังนั้นเมื่อสิ้นพ่อสิ้นแม่ทุกคนก็ค่อย ๆ เหินห่างกันออกไป ตอนเย็นเคยพบกันพร้อมหน้า ลูก ๆ จะนำอาหารคนละอย่างมาฝากพ่อและแม่และอยู่

ร่วมกินด้วยกัน พูดคุยกันพรั่งพร้อมทั้งลูกและหลาน นับต่อนี้ไปคงจะค่อย ๆ ห่างกันออกไปทุกทีเพราะไม่มีพ่อแม่คอยยึดเหนี่ยว

ใครที่ยังมีพ่อแม่อยู่ครบหรือยังอยู่เพียงคนใดคนหนึ่ง ขอให้รู้ว่าเป็นโชคอันประเสริฐ จะไปหาใครที่ไหนจะมารักใคร่เอาใจใส่ดูแลและประสานสัมพันธ์ยึดเหนี่ยวจิตใจของพี่น้องได้ดีเท่าพ่อและแม่นั้นไม่มีแล้ว ฉะนั้นเมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่จงอย่าละเลยโอกาสที่จะตอบแทนพระคุณของท่าน อย่ามัวผลัดวันประกันพรุ่งอยู่เลย รีบทำเข้าเถิด มีเวลาเหลือน้อยเต็มทีแล้ว และจะไม่มีสุขอื่นใดของพ่อแม่ที่จะเทียบเท่ากับความสุขที่ท่านได้เห็นพี่น้องรักกันและเอื้อเฟื้อดูแลระลึกถึงท่านนั้นไม่มีแล้ว

พ่อไปเกิดไปอยู่กับแม่ที่พ่อรัก แม่กำลังรอพ่ออยู่ ลูกทุกคนแม้จะคิดถึงและอาลัยรักพ่อ แต่ลูกก็เห็นว่าพอสมควรแก่เวลาแล้ว มีหนทางใดที่ลูกจะทำให้พ่อมีความสุขได้ลูกก็จะขอทำให้พ่อทุกอย่างแม้พ่อจะล่วงลับไปแล้วก็ตาม ลูกขอส่งจิตใจและความรักมาให้พ่อ พ่อได้ทำหน้าที่ของพ่อต่อลูกทุกคนอย่างสมบูรณ์ แม้ลูกทุกคนจะได้เป็นพ่อหรือแม่คนแล้วก็ยังทำหน้าที่นี้ไม่ได้ดีเท่าพ่อ พ่อประคบประหงม ลูกเจ็ดหลานสิบเก้ามาได้ตลอดชีวิตของพ่อโดยไม่ตกหล่นจนเติบใหญ่แข็งกล้า พระคุณอันนี้จะจารึกอยู่ในดวงใจของลูกและหลานทุกคนชั่วนิจนิรันดร์

ร่มโพธิ์

โพธิ์เอ๋ยโพธิ์ทอง แผ่ร่มใบปกป้องผองลูกหลาน กรำแดดกรำฝนมาช้านาน พายุผ่านโค่นล้มหมดร่มเงา

คุณเอ๋ยคุณพ่อ ท่านผู้ก่อสกุลใหญ่ไม่แพ้เขา "อรรถวิภัชน์" ดีเด่นเห็นไม่เบา ผองพวกเราภูมิใจหทัยบาน

เริ่มเอ๋ยเริ่มต้น คุณพ่อเริ่มฝึกฝนหลายสถาน กินตำแหน่งเริ่มแรกเป็นอัยการ มิช้านานเป็นผู้ว่าฯ อัตราเกิน

คุณเอ๋ยคุณหลวง "อรรถวิภัชน์" มีพ่วงไม่ขัดเขิน ว่า "พจนกร" พรเจริญ ล้วนสรรเสริญว่าสมชื่อระบือไกล

คุณเอ๋ยคุณของพ่อ น้ำหมึกไม่พอเขียนแจ้งแถลงไข พระคุณท่านท่วมล้นพ้นบรรยาย สุดระบายบอกเล่าให้เขาฟัง

เปรียบเอ๋ยเปรียบให้สม เสมือนร่มโพธิ์ทองที่ต้องหวัง ความร่มเย็นเป็นสุขเกิดพลัง ที่ไหลหลั่งลงอาบซาบซ่านทรวง

ความเอ๋ยความทุกข์ หมดความสุขทุกข์ใจนั้นใหญ่หลวง ด้วยร่มโพธิ์ของลูกต้องสิ้นดวง ชีวิตร่วงหล่นพรากถึงจากไป

ขอเอ๋ยขอให้ คุณพระศรีรัตนตรัยอันสุกใส อีกผลบุญของพ่อก่อเอาไว้ บันดาลให้พ่อผ่านสวรรค์แดน.

แป๋ว

รำลึกถึงคุณพ่อ

ห่างกันเพียงปีเดียว เราก็สูญเสียคุณพ่อหลังจากที่ได้สูญเสียคุณแม่ไปแล้ว ลูก ๆ มักจะคิดเอาเองว่า คุณพ่อไม่ค่อยจะสนใจลูก เพราะคุณพ่อไม่ค่อยใกล้ชิดพวกเราเท่าคุณแม่ แต่ความจริงแล้ว คุณพ่อรักลูกสนใจลูกทุก ๆ คน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการงาน หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัว

เราจำได้ว่า เมื่อยังอยู่ในวัยเล่าเรียน เพราะคุณพ่อเอาใจใส่ต่อการเรียนของเรา ทำให้เราเรียนดี และแล้วเราก็โชคไม่ดีที่คุณพ่อต้องย้ายไปรับราชการต่างจังหวัด ทำให้ผลการเรียนของเราด้อยลงไป แม้แต่เมื่อออกมาทำงานแล้วคุณพ่อก็ยังเป็นห่วงต่อไปอีกโดยไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ว่าเราจะมีเรื่องเดือดร้อนอะไร ท่านจะต้องเป็นทุกข์เป็นร้อนไปด้วยทุกครั้ง

พระคุณของท่านนั้นมากมายเกินกว่าที่เราจะสามารถทดแทนให้หมดสิ้นไปได้ เราภูมิใจที่ได้มีโอกาสเป็นลูกของท่าน ท่านรับราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตมาตลอด ไม่เคยมีประวัติด่างพร้อย สิ่งใดที่จะนำความเสียหายมาให้ท่านไม่เคยเลยที่จะไปยุ่งเกี่ยวด้วย

คุณพ่อหลุดพ้นความทุกข์ทรมานจากโรคภัยไข้เจ็บไปแล้ว ท่านสบายไปแล้ว แต่เรายังต้องผจญกรรมต่อไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด เกิดก็เป็นทุกข์ แก่ก็เป็นทุกข์ เจ็บ ตายก็เป็นทุกข์ทั้งนั้น เราจำต้องอาศัยพระธรรมอันประเสริฐของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเครื่องนำทางออกไปจากทุกข์ เพื่อให้บรรลุความสิ้นทุกข์ต่อไป

จากลูก

น้อย

เดือนเมษายน ๒๕๒๑ คุณพ่อชวนไปหาหมอเรื่องคอ บ่นกลืนอาหารไม่ค่อยลง และรู้สึกอ่อนเพลียปกติคุณพ่อมีสุขภาพดีเลิศ และไม่สนใจการตรวจร่างกายทั่วไปเลย คอยหลีกเลี่ยงการไปรพ. ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่มีลูกเป็นหมอ แต่คุณพ่อก็ฝังใจเชื่อว่า การฉายเอ็กซเรย์โดยที่เจ้าตัวไม่รู้สึกเจ็บป่วยอะไรนั้น เหมือนกับอยู่ดี ๆ เอาเนื้อหนังมังสาไปให้เอกซเรย์ทำลาย ซึ่งที่จริงแล้วเป็นความเข้าใจของคุณพ่อคนเดียว

เราไปพบคุณหมอสุนทร ขาประจำของคุณพ่อเกี่ยวกับเรื่องจมูกและคอ หลังจากตรวจดูแล้ว คุณหมอแจ้งให้ทราบว่าไม่พบอะไรผิดปกติที่อวัยวะสองแห่งนั้น แต่ถามว่าครั้งสุดท้ายที่คุณพ่อฉายเอ็กซเรย์ปอดนั้นเมื่อไร คุณพ่อบอกใครจะไปจำได้ ซัก ๒๐ ปีแล้วได้มัง ก็ตั้งแต่คราวรถชนกันที่ตานึกขับให้นั่งน่ะ คุณหมอสุนทรยังหัวเราะ แล้วเขียนใบสั่งให้ไปเอกซเรย์ปอดโดยให้เหตุผลว่า คุณพ่อมีเสมหะมาก และไม่เคยเอ็กซเรย์นานแล้ว อยากจะศึกษาให้ละเอียดว่ามีความผิดปกติใด ๆ ที่ปอดหรือไม่ ที่ทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนมาถึงคอ คุณพ่อไม่ว่าอะไร แต่พอออกมาจากห้องตรวจก็ชวนกลับบ้าน บ่นบอกหมอสุนทรที่ตรวจไม่เจอโรคอะไรก็จะบอกตามตรงก็ไม่ได้ จะให้ไปหาโรคมาให้ได้ซีน่า คุณพ่อก็เป็นเสียอย่างนี้ทุกทีเลยค่ะ นุชต้องอ้อนวอนแทบแย่ อ้างว่าคุณหมอจะเสียใจถ้าทราบว่าเราหนีกลับบ้าน โดยไม่ฉายเอ็กซเรย์ เรียกว่าอย่างเกรงใจเต็มแก่ที่คุณพ่อยอมวันนั้น ขณะเอ็กซเรย์ยังบ่นพึมพำ พ่อบอกแล้วปอดพ่อดี ถ้ามีอะไรพ่อตายไปนานแล้วละ นี่แข็งแรงยังกับอะไรดี ทีคอนี่ซีพ่อว่ามันตีบ ๆ ไอ้มะเร็งน่ะไม่กลัวหรอก ถ้าเป็นต้องเป็นมานานแล้ว แก่บ้านนี้ไม่มีแน่ ๆ รับรอง คุณพ่อไม่ทราบหรอกค่ะว่าตอนคุณพ่อบ่นพึมพำอยู่นั้น เรากำลังรอผลว่าฟิล์มใช้ได้หรือเปล่า นุชเหลือบไปเห็นคุณหมอวัชรินทร์ส่อง ๆ ดูฟิล์มคุณพ่ออยู่ ตั้งใจจะเข้าไปเรียนถามว่ากลับได้หรือยัง หมอกลับชี้ให้ดูตรงตำแหน่งที่ปอดข้างขวาอยู่ที่เห็นก้อนเนื้อเป็นเงา ๆ โตพอที่นุชซึ่งไม่เคยสนใจเรื่องเนื้องอกและมะเร็งในปอดมาก่อนใจหาย และพอจะเดาได้ว่าคุณพ่อเป็นอะไรโดยสัญชาตญาณ นุชกระซิบคุณหมอวัชรินทร์ขอร้องให้ปิดเป็นความลับ และหลีกเลี่ยงการบอกความจริงหาก บังเอิญคุณพ่อถาม นุชขอร้องคุณหมอทุกท่านเลยค่ะ รวมทั้งคุณพยาบาลที่ตอนหลังคุณพ่อไปนอนป่วยไม่ให้แพร่งพรายให้คุณพ่อทราบว่า มีเนื้องอกในปอดข้างขวา และตามอายุของคุณพ่อ ควรจะเชื่อว่าเนื้อ

งอกที่เห็นนั้นคือมะเร็ง จากนั้นพวกเราก็ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานอย่างไม่มีอะไรเปรียบ พี่โรจน์แจ้งให้ทราบว่า เพื่อน ๆ ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านให้ความเห็นอย่างรอบคอบพ้องต้องกันว่า ทางที่ดีที่สุดและเป็นหนทางเดียวที่สามารถจะประคองชีวิตคุณพ่อไว้ให้ได้นานกว่าวิธีอื่นใด คือ ไม่ผ่าตัด พี่โรจน์เรียกประชุมเพื่อบอกข่าวร้ายแก่พี่ ๆ น้อง ๆ และลงความเห็นว่าจะไม่แพร่งพรายข่าวร้ายนี้แก่ใครเลย เพราะถ้าบอกอาจเป็นหนทางทำให้คุณพ่อทราบโดยบังเอิญก็ได้ เราไม่ต้องการให้คุณพ่อเสียขวัญและทอดอาลัยต่อชีวิต คุณพ่อเดาออกไหมคะว่าลูก ๆ ทรมานใจแค่ไหน

คุณพ่อคงแปลกใจเหมือนกัน ที่พวกเราอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตา ห้อมล้อมคุณพ่อทั้ง ๆ ที่ต่างคนต่างมีภาระมากมาย ถึงแม้จะไม่ค่อยมีเวลาแต่ทุกคนต้องมาให้คุณพ่อเห็นหน้าทุกวัน

หลังจากสิ้นคุณแม่ใหม่ ๆ คุณพ่อเคยตั้งข้อสังเกตว่า พี่โรจน์ซึ่งเคยย่องมาจกอาหาร คงจะเลิกมาเพราะไม่มีคุณแม่ แต่พี่โรจน์ก็มาอยู่เพื่อจกกับข้าวนานกว่าเมื่อก่อนด้วยซ้ำ เพราะต้องคอยสังเกตอาการคุณพ่อทุกระยะ มื้อเย็นของคุณพ่อทุกมื้อเอะอะที่สุด ล้นโต๊ะจนบางครั้งต้องใช้เก้าอี้เสริม พวกเราต่างนำอาหารจากแต่ละครัวมาสมทบกับที่คุณแป๋วเตรียมให้คุณพ่อทุกวัน ทั้งลูกทั้งหลานจนคุณพ่อไม่มีเวลาจะเหงาน่ะค่ะ เมื่อก่อนลูก ๆ ผู้ชายชอบถกในเรื่องราชการและเรื่องอื่น ๆ กับคุณพ่อ บางครั้งเกิดมีความเห็นไม่ตรงกันจนกลายเป็นเถียง คุณพ่อจะใช้เสียงดังขึ้นมาทันที และลูกชายก็ลืมที่จะยอมแพ้และขึ้นเสียงให้ดังพอ ๆ กัน คุณแม่เคยโกรธบ่อย ๆ เพราะเสียงพ่อลูกดังไปถึงไหน ๆ เดี๋ยวนี้พอคุณพ่อเริ่มจะเสียงดังลูกชายกลับยอมแพ้เอาดื้อ ๆ เขากลัวคุณพ่อเหนื่อยไงคะ ลูก ๆ พยายามถนอมคุณพ่อ ประคับประคองสุขภาพให้อยู่ในสภาพที่ดีที่สุดเท่าที่จะดีได้โดยไม่รู้ตัวคุณพ่อเป็นคนไข้ของทั้งหมอลูกชาย หมอเพื่อน ๆ ลูกชาย หมอลูกเขย หลวงพ่อ ๒ องค์ และแม้กระทั่งซินแส คุณพ่อทานยาทุกอย่างที่นำมาให้ ทานไปบ่นไป เพราะยามากชนิดเหลือเกิน เม็ดนี้แก้ปวดแขนเม็ดนู้นสำหรับมือบวม แก้วเล็กขับเสมหะ แก้วใหญ่เจริญอาหาร ฯลฯ ไงคะ แล้วที่ท้องผูกบ่อย ๆ นุชมียาวิเศษคือทุเรียนซึ่งขาดไม่ได้ เป็นยาระบายประจำวันของคุณพ่อ อาการทางร่างกายที่คุณพ่อรำคาญ คือแขนข้างขวาบวมและปวดเล็กน้อย สุขภาพทางด้านจิตใจดีมาก

ถ้าไม่นับความเหงาที่ขาดคุณแม่ ตรงข้ามกับสภาพจิตของลูก ๆ นุชกลัวสิ่งที่ไม่มีตัวตนที่เรารู้ว่ากำลังคืบคลานใกล้คุณพ่อเข้ามาทุกที ๆ มันบีบคั้นและทรมานจิตใจเหลือเกิน

แล้ววันที่พวกเรากลัวกันก็มาถึง วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๒๑ เป็นครั้งแรกจริง ๆ ในชีวิตของคุณพ่อ เท่าที่นุชจำได้ที่คุณพ่อตัวร้อนก็เป็น คุณพ่อไม่เคยเป็นไข้เลย วันนั้นวัดปรอทได้ ๑๐๒ ํF พี่โรจน์รีบพาคุณพ่อเข้าโรงพยาบาลทันที จากผลของเอ็กซเรย์พบว่ามีอาการของปอดบวม นุชใจแป้วเพราะปอดบวมมักจะเป็นโรคแทรกที่เกิดกับผู้ป่วยสูงอายุที่มีโรคประจำตัวอื่น ๆ อยู่ และจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้ป่วยเป็นอันตรายถึงแก่ชีวิต แต่ราวกับปาฏิหาริย์ คุณพ่อหายป่วยภายใน ๓ วัน ด้วยความสามารถของคุณหมอสุวรรณ กรโกวิท คุณหมออุไรวัณณ์ คชาชีวะ รวมทั้งพี่พยาบาลและน้องพยาบาลทั้งทีม พี่หวานเป็นเหมือนเจ้าของปอดและอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายของคุณพ่อ ยกเว้นหัวใจซึ่งคุณหมออุไรวัณณ์เป็นผู้กำกับ ทั้งสองท่านสามารถเอาชนะโรคปอดบวมได้ แต่ก็ต้องพ่ายแพ้ต่อโรคร้ายที่แฝงอยู่ในร่างกายของคุณพ่อ ณ จังหวะนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่มะเร็งเริ่มแสดงตัว และลุกลามไปทำลายอวัยวะสำคัญ รวมทั้งระบบประสาทต่าง ๆ นุชสงสารคุณพ่อจับใจ ยามปกติ แม้กระทั่งหนามอันนิด ๆ ตำเท้า หรือก้างปลาอ่อน ๆ แทงเหงือก คุณพ่อยังโอดโอยจนลูกหลานทราบกันทั่วถึง และแผลหนามตำก็จะต้องได้รับการรักษาอย่างเอิกเกริก แต่แผลจากโรคร้ายครั้งนี้เราไม่มีหนทางจะรักษาเยียวยาให้คุณพ่อได้เลย หนทางเดียวที่มีให้เลือกคือประคับประคองไม่ให้คุณพ่อมีความเจ็บปวด หรือมีแต่น้อยที่สุดเท่านั้น

สภาพจิตจิตใจนุชเลวลงตามวันและเวลาที่เฝ้าดูอาการของคุณพ่อที่ไม่มีอะไรกระเตื้องขึ้น ยังดีที่เราอยู่กันครบพี่ครบน้องที่วนเวียนมาเฝ้าและเยี่ยมคุณพ่อไม่ขาด ทั้งมีความเชื่อว่าชาติก่อนคุณพ่อคงได้ทำบุญร่วมกับใคร ๆ ไว้มากมาย ส่งผลมาชาตินี้ทำให้ยามป่วยไข้ของคุณพ่อ แม้จะอยู่ในโรงพยาบาล แต่ก็มีสิ่งแวดล้อมที่เหมือนอยู่บ้าน คุณหมอที่กรุณาให้การรักษา พี่ ๆ พยาบาล น้อง ๆ พยาบาล ให้การดูแลและปฏิบัติตัวกับคุณพ่อเหมือนลูกกับพ่อ มีความห่วงใยลึกซึ้ง และเต็มไปด้วยความมีน้ำใจอันสูงส่ง นุชแน่ใจว่าแม้คุณพ่อจะไม่ได้เอ่ยออกมาเป็นคำพูด แต่คุณพ่อคงได้ประทับความเอื้ออารีที่ได้รับ บนดวงวิญญาณที่จากไป ทุกคนร่วมมือกันอย่างเข้มแข็งที่จะปกป้องคุณพ่อจากความทรมานและความเจ็บ

ปวดทั้งปวง จากความมุ่งมั่นนี้ทำให้เราค้นพบเทคนิคอย่างพิสดารที่ไม่สามารถจะหาได้แม้จะเปิดตำรา ในการที่จะอำนวยความสุขให้คนไข้ ในกรณีช่วยตัวเองไม่ได้เช่นคุณพ่อมากมายจริงไหมคะ น้องพยาบาลพิเศษได้นำถุงพลาสติกธรรมดามาดัดแปลงเป็นถุงอำนวยความสะดวกให้คุณพ่อ อีกคนต้องเดินทางไปตั้งไกลเพื่อนำผงวิเศษมาโรยตามง่ามขาและหลังเพื่อป้องกันผิวหนังบริเวณนั้นเป็นแผล คุณพ่อได้พลิกตัวเพื่อขจัดความเมื่อยขบสม่ำเสมอทั้ง ๆ ที่พลิกเองไม่ได้ แต่ด้วยแรงมดทั้งหลายช่วยกัน รูปร่างของคุณพ่อสูงใหญ่และหนักด้วย ดังนั้นการพลิกตัวคุณพ่อแต่ละทีจะต้องใช้กำลังเต็มอัตรา คุณพ่อได้อาบน้ำฟอกสบู่ทุกวันเลยค่ะตลอด ๓ เดือนกับ ๕ วัน นุชขอสดุดีและเทอดทูนน้ำใจของคุณพยาบาลทุกท่าน ณ ที่นี้ด้วยค่ะ ทั้ง ๆ ที่คุณพ่อถูกโรคร้ายคุกคามจนไม่สามารถช่วยตัวเองได้ แต่ร่างกายคุณพ่อดูผ่องใส ผิวหนังสะอาดสะอ้านและไม่มีแผลซึ่งมักจะเกิดกับคนไข้เช่นคุณพ่อ เป็นความสุขสบายที่มีค่าสูงสุดที่คุณพ่อได้รับ จนกระทั่งวาระสุดท้ายของท่าน

คุณพ่อคงไม่เหงานะคะ เพราะตลอดเวลาจนกระทั่งนาทีสุดท้ายที่คุณพ่อจะจากพวกเราไป พวกเราได้ทุ่มเทความรักความใยดีทั้งหมด ห้อมล้อมคุณพ่อไว้ ให้คุณพ่ออบอุ่นและไม่ว้าเหว่ไงคะ คุณพ่อจากไปท่ามกลางบุคคลที่รักใคร่เคารพ ท่ามกลางการสาละวนต่อสู้ทุกวิถีทางของพวกเรา เพื่อมิให้ความทรมานมีโอกาสกล้ำกรายคุณพ่อจนนาทีสุดท้ายจริง ๆ

ดวงวิญญาณคุณพ่อคงมุ่งไปเพื่อเสวยสุขในสัมปรายภพ นำความรักความเคารพอย่างสูงสุดและความอาลัยของนุชที่มีต่อคุณพ่อไปด้วยค่ะ ถ้าชาติหน้ามี นุชขอตามไปเป็นลูกคุณพ่ออีก.

นุช

ในชีวิตการรับราชการของคุณพ่อกว่าห้าสิบปี สมัยเด็ก ๆ ลูกจะต้องย้ายโรงเรียนเพื่อติดตามคุณพ่อเมื่อได้รับคำสั่งให้ไปปฏิบัติราชการตามจังหวัดต่าง ๆ ลูกจึงมีความใกล้ชิดกับชีวิตการรับราชการของคุณพ่อมาก คุณพ่อรับราชการด้วยความเสียสละ ซื่อสัตย์ และมีความสุจริตเป็นที่ตั้ง ไม่เคยใช้ตำแหน่งราชการเป็นแหล่งแสวงหาประโยชน์สะสมทรัพย์สินเงินทอง สำหรับทางบ้าน คุณแม่เป็นกำลังเก็บหอมรอมริบเงินเดือนส่วนหนึ่งของคุณพ่อก่อสร้างฐานะของครอบครัวตลอดมาด้วยความบริสุทธิ์จนเป็นปึกแผ่น ทั้งคุณพ่อและคุณแม่มีความตั้งใจ และมีความประสงค์อย่างแรงกล้าให้ลูกรับราชการ ตั้งแต่วันแรกที่ลูกได้เข้ารับราชการ คุณพ่อพยายามพร่ำสอน และปลูกฝังให้ลูกยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งลูกก็ได้ถือปฏิบัติตลอดมา

ขณะนี้ลูกมีความก้าวหน้าและได้รับเกียรติในชีวิตการรับราชการพอสมควร แต่คุณพ่อก็ได้จากลูกไป ด้วยพระคุณความดีของคุณพ่อ ลูกขอให้สัจจะต่อดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อว่า โอวาทของคุณพ่อที่ได้สั่งสอนลูกให้ถือปฏิบัติเมื่อครั้งที่คุณพ่อยังมีชีวิตอยู่นั้น ลูกจะปฏิบัติตามทุกอย่าง และจะรักษาสัจจะนี้ไว้ยิ่งชีวิตของลูกเอง

ลูกขอตั้งจิตอธิษฐานระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย ขออำนาจบุญกุศลที่คุณพ่อได้บำเพ็ญไว้เมื่อครั้งคุณพ่อยังมีชีวิตอยู่ และขออำนาจคุณความดีที่ลูกได้บำเพ็ญไว้แต่ชาติปางก่อนและชาตินี้ จงเป็นพลังปัจจัยให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณพ่อไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้นด้วยเถิด

จากลูกอู๊ด

เคยรัก เคยหวง เคยห่วงใย
เคยอาลัย เคยหวัง เคยสั่งสอน
เคยตามใจ เคยให้ เคยอวยพร
เคยดับร้อน เคยผ่อนเย็น เคยเห็นใจ
ต่อแต่นี้ ไกลแล้ว แก้วตาข้า
ดับชีวา ข้าน้อย ละห้อยไห้
จากข้าไป ไกลเพี้ยง แต่เพียงกาย
มิเคยคลาย ความรัก สลักทรวง
รักของท่าน รักแท้ แน่ประจักษ์
ข้าก็รัก ท่านนัก ทั้งรักหวง
พรากท่านแล้ว เหมือนพราก ใจจากทรวง
ข้าขอทวง คุณตา ขอข้าคืน

ลูกโบ่ง

บ้านซอยอโศก

๗ พ.ค. ๒๒

กราบเท้าคุณตาที่เคารพรักของหลาน

หลังจากที่คุณตาได้จากหลานไปอย่างไม่มีวันกลับ บ้านใหญ่ที่เคยอบอุ่นพรั่งพร้อมไปด้วยญาติพี่น้องก็เงียบเหงาลง เพราะขาดร่มโพธิ์ร่มไทรอันใหญ่ หลานจำได้เสมอก่อนไปโรงเรียนทุก ๆ เช้า หลาน ๆ จะเข้าไปกราบคุณตา และคุณตามักจะพูดประโยคเดียวกันว่า "อยู่เย็นเป็นสุขนา ว่านอนสอนง่าย เรียนเก่ง ๆ สอบให้ได้ ๙๐–๑๐๐% นะ" ต่อไปนี้หลาน ๆ จะไม่ได้ยินประโยคนี้อีกแล้ว แต่ประโยคเหล่านี้จะยังคงฝังอยู่ในความทรงจำของหลานตลอดไป

หลานขอย้ำในประโยคเดียวกันอีกว่า ถึงแม้คุณตาจะจากเราไปอย่างไม่มีวันกลับ แต่จากส่วนลึกของหลานทุก ๆ คน คุณตายังคงอยู่กับเราเสมอ และตลอดไป

รักคุณตาค่ะ

หลาน ๆ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

อัยการจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2474

เนติบัณฑิต พ.ศ. ๒๔๖๖

หลวงอรรถวิภัชน์พจนกร (แถวสอง คนที่สี่จากซ้ายมือ)

นัดพบกับเพื่อนร่วมรุ่น

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

๑. การซื้อขาย

กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายประเภทหนึ่ง และกฎหมายพาณิชย์ก็เป็นกฎหมายอีกประเภทหนึ่ง ทั้งสองมีความเกี่ยวพันกันมาก กฎหมายไทยเลยได้รวบรวมไว้ในที่แห่งเดียวกันเรียกว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแบ่งเป็นส่วน ๆ แต่ละส่วนเรียกว่า บรรพ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด ๖ บรรพ บรรพที่ ๑ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักทั่วไปของกฎหมาย เช่นเรื่องเกี่ยวกับสภาพบุคคล นิติบุคคล ทรัพย์ อายุความ บรรพที่ ๒ เป็นเรื่องเกี่ยวกับหนี้ สัญญา ลาภมิควรได้ ละเมิด บรรพที่ ๓ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเอกเทศสัญญา คือสัญญาทั่ว ๆ ไปเช่น สัญญาซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้ เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ จ้าง ยืม จำนำ จำนอง ค้ำประกัน ตัวแทน นายหน้า การประกันภัย ตั๋วเงิน ห้างหุ้นส่วนบริษัท เป็นต้น บรรพที่ ๔ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์สินโดยเฉพาะ เช่นกรรมสิทธิ์ การครอบครอง สิทธิเก็บเงิน ภาระติดพันเป็นต้น บรรพที่ ๕ เป็นเรื่องเกี่ยวกับครอบครัว การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนหย่า บิดา มารดา บุตร และบรรพสุดท้ายเป็นเรื่องมรดก การทำพินัยกรรม การแบ่งปันมรดก ความละเอียดของกฎหมายแพ่งพาณิชย์มีมากมายกว้างขวาง เขาเรียนกันในชั้นมหาวิทยาลัยถึง ๒ ปีเต็ม แต่ที่นำมาเสนอในที่นี้เอาชนิดง่าย ๆ ไม่ลึกซึ้งกว้างขวางแต่มีความเกี่ยวพันกับชีวิตความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันเสมอ ถ้าท่านอ่านโดยตลอดแล้ว ท่านก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายแพ่งพาณิชย์ อย่างใช้การได้ผู้หนึ่งทีเดียว

ทีนี้ขอเรียนให้ทราบถึงความหมายของกฎหมายแพ่ง กฎหมายแพ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับ **สิทธิหน้าที่** ของบุคคลซึ่งรวมถึงนิติบุคคลด้วย ที่เกิดมามีชีวิตอยู่ได้จะต้องมีความเกี่ยวพันกับผู้อื่นอย่างไร เกี่ยวพันกับรัฐกับประเทศอย่างไร เช่นเมื่อเกิดมาแล้วเป็นทารก ทารกก็มีสิทธิหน้าที่เกิดขึ้นแล้ว ถ้าใครไปทำอะไรต่อทารกนั้นเข้า ก็เหมือนไปกระทำต่อบุคคลทั่วไป เช่นไปฆ่าเด็กทารกเข้า ก็มีความผิดเสมือนกับฆ่าคนตายทั่ว ๆ ไป เมื่อเกิดมาเป็น

ทารกก่อให้เกิดภาระแก่ครอบครัวในการเลี้ยงดู จะไปทอดทิ้งไม่ได้ เมื่อโตขึ้นมาก็ได้เล่าเรียนหนังสือ การทำมาหากิน มีทรัพย์สมบัติ แต่งงานมีลูกมีหลาน พอตายลงมีมรดกก็ต้องตกทอดแก่ทายาทอีก ดังนั้นกฎหมายแพ่งเป็นเรื่องสิทธิหน้าที่ของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย

ส่วนกฎหมายพาณิชย์ เป็นเรื่องของบุคคลที่จะต้องมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในเชิงที่ต้องผูกพันทางด้านทรัพย์สินการงาน การทำมาหากินทุกชนิด ทั้งโดยมีการทำสัญญากันหรือไม่มีสัญญาก็ได้ ในประเทศเรา เป็นประเทศทางเสรีประชาธิปไตย จึงอาศัยความตกลงต่อกันระหว่างบุคคลเป็นส่วนใหญ่ รัฐเข้ามาแทรกแซงน้อย เปิดโอกาสให้เอกชนมีเสรีที่จะเลือกทางเดินเองได้อย่างกว้างขวาง เว้นแต่บางเรื่องถ้าปล่อยให้เอกชนเข้าตกลงกันเองแล้วจะมีการเอารัดเอาเปรียบหรือเสียประโยชน์มาก จึงจะมีการควบคุม เช่นเรื่องการซื้อขายที่จะกล่าวในบทความนี้ต่อไป ถ้าเป็นการซื้อขายของที่สุจริตตามร้านค้าทั่วไปแล้วก็ว่ากันเอง แต่ถ้าเป็นการซื้อขายของที่เป็นหลักฐาน เช่น ที่ดิน บ้านเรือน เรือแพ สัตว์ พาหนะ รัฐต้องควบคุมเอาไว้บ้าง ไม่ปล่อยไปหมดทีเดียว เพราะถ้าขืนปล่อยปละละเลยแล้ว จะมีการโกง ปล้นปล้อนและเอารัดเอาเปรียบ จนเอกชนเสียประโยชน์อย่างไม่เป็นธรรม นำความเดือดร้อนมาสู่ประชาชนส่วนรวมอีก

เรื่องการซื้อขายนี้ กฎหมายเขียนไว้ว่าเป็นสัญญา ซึ่งการเป็นสัญญาไม่ได้หมายความว่า ต้องทำเป็นสัญญาที่มีหนังสืออย่างหนังสือสัญญาการกู้ยืมเงินกัน ความตกลงระหว่างเอกชนด้วยกัน ถ้าตรงกันแล้วก็เรียกว่าสัญญาได้ เช่นนายหนุมานออกไปซื้อกะปิอย่างดีที่เกาะปันหยีราคา ก.ก. ละ ๒๐ บาท โดยซื้อ ๑ ก.ก. เมื่อแม่ค้าตกลงขายให้ก็ตักกะปิ ๑ ก.ก. ให้ และนายหนุมานจ่ายเงิน ๒๐ บาท แก่แม่ค้าแล้ว ก็เป็นอันเสร็จสิ้นการซื้อขายกะปิครั้งนี้ และถูกต้องตามกฎหมายแล้ว โดยไม่ต้องเขียนสัญญาเลย เป็นแต่เจตนาของนายหนุมานกับแม่ค้าขายกะปิในการซื้อขายตรงกันก็ใช้ได้แล้ว

จึงพอเห็นได้ว่า สาระสำคัญของการซื้อขายมีอยู่ ๒ ประการ คือ

๑. ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินแก่ผู้ซื้อ

๒. ผู้ซื้อชำระราคาเป็นเงิน

การโอนกรรมสิทธิ์คือ แม่ค้ามอบกะปิที่นายหนุมานต้องการแก่นายหนุมานแล้ว โดยนายหนุมานมีสิทธิเด็ดขาดในกะปินั้น จะเอาไปขายต่อหรือโยนทิ้งน้ำเสีย หรือมอบแก่นาย

สุครีพหรือส่งเป็นของขวัญแก่พระรามก็ได้ทั้งนั้น แต่ถ้าแม่ค้าที่ขายกะปินั้นเกิดมีเงื่อนไขขึ้นมาว่า ให้กะปิแล้วเงินทองไม่ต้องเอา เห็นนายหนุมานมีชื่อเสียงดีมอบให้ฟรี ๆก็ไม่ใช่เรื่องซื้อขายเป็นเรื่องของการให้เสียทันที หรือถ้าแม่ค้าเห็นว่านายหนุมานมีศักดาเดชยิ่งนัก สามารถหาวเป็นดาวเป็นเดือนได้ ก็อาจต่อรองว่า เงินทองไม่เอาละ ขอช่วยหาวเป็นดาวเป็นเดือนให้ดูเป็นขวัญตาหน่อย ซึ่งนายหนุมานตกลงด้วย ก็ไม่ใช่เรื่องซื้อขายอีกเช่นกัน แต่เป็นเรื่องแลกเปลี่ยนเสียแล้วโดยอัตโนมัติ

การชำระเป็นเงินก็เป็นสาระสำคัญประการหนึ่งของการซื้อขาย หากไม่รับเงินก็เป็นเรื่องการให้ และหากเอาของอื่นแทนก็เป็นแลกเปลี่ยนไป และถ้านายหนุมานไม่มีเงินเลยแต่อยากได้กะปิจริง ๆ บอกว่า ผมขอทำงานให้แม่ค้าสัก ๑ วัน แล้วแม่ค้ามอบกะปิให้ผม ๑ กิโลกรัมแทน เมื่อแม่ค้าตกลงก็กลายเป็นการงานไปอีก

สัญญาซื้อขายมีอยู่ ๒ ชนิด คือ

๑. สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด

๒. สัญญาจะซื้อจะขาย

สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ส่วนมากเป็นการซื้อขายเฉพาะหน้า เช่นซื้อกะปิชำระราคาแล้วรับกะปินั้นไป บางทีไม่ได้ทำกันเฉพาะหน้า โดยผู้ซื้อขายอยู่ห่างกัน ก็อาจเป็นสัญญาซื้อขายที่เสร็จเด็ดขาดได้ เช่นสั่งของทางโทรศัพท์เมื่อเป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายกันย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันที ตั้งแต่เมื่อขณะที่ตกลงหรือทำสัญญาซื้อขายกันนั้น

ส่วนสัญญาจะซื้อจะขาย เป็นสัญญาที่ตกลงซื้อขายกันในลักษณะที่กรรมสิทธิ์ยังไม่ได้โอนทันที แต่จะโอนกันในภายภาคหน้า ภายในเงื่อนไขหรือเงื่อนเวลาอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นนายสุครีพได้ทำสัญญาซื้อขายที่ดินกับนายนิลพัท โดยตกลงกันว่า ชำระราคาครบถ้วนกันแล้วจะไปทำการโอนที่ที่ดินจังหวัด เป็นสัญญาจะซื้อจะขาย

นางมัจฉานุ ทำสัญญาซื้อขายที่ดินกับนายอินทรชิตที่ทุ่งคาโงก แต่ปรากฏว่าขณะนั้นนางมัจฉานุยังไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงนี้ แต่เอาไปขายฝากนายพิเภกเอาไว้ ถือว่าเป็นสัญญาจะซื้อจะขาย

ที่นี้ก็มาถึงแบบของสัญญาซื้อขาย ตามธรรมดาสัญญาซื้อขายย่อมเกิดขึ้นได้โดยการแสดงเจตนาของคู่สัญญา แม้เพียงด้วยกิริยาหรือวาจาก็ได้ เช่น เราต้องการซื้อหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง จึงเดินไปที่ร้านขายหนังสือพิมพ์ ส่งเงินให้คนขาย ๑.๕๐ บาท แล้วหยิบเอาหนังสือพิมพ์มา ๑ ฉบับ คนขายรับเงินไป โดยทั้งคู่ไม่ได้พูดจาอะไรกันเลย แต่ก็ทำให้สัญญาซื้อขายเกิดขึ้นได้ ยังมีทรัพย์สินบางประเภทที่กฎหมายเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ ควรกำหนด **แบบ**และ**หลักฐาน** ไว้เป็นพิเศษ จึงจะถูกต้อง

ประการแรกเรื่องแบบ คือกฎหมายกำหนดว่าจะต้องทำอย่างไรจึงจะถูกต้องสมบูรณ์ และแบบนี้มิใช่แบบฟอร์มกรอกรายการ แต่เป็นวิธีการทำสัญญาซื้อขายในทรัพย์สินประเภทต่อไปนี้

๑. อสังหาริมทรัพย์

๒. เรือกำปั่น หรือเรือที่มีระวางตั้งแต่ ๖ ตันขึ้นไป หรือ เรือกลไฟ หรือเรือยนต์ ที่มีระวางตั้งแต่ ๕ ตันขึ้นไป

๓. แพประเภทเรือนแพ ไม่ใช่แพล่องซุง

๔. สัตว์พาหนะ

การซื้อขายทรัพย์สิน ๔ ประเภทที่กล่าวมา กฎหมายบังคับว่าต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ หากละเลยจะทำให้การซื้อขายนั้นเป็นโมฆะ คือ เสียไปเปล่า ๆ ไม่มีความหมายด้านการซื้อขายเลย

๒. การกู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงินเป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับประโยชน์ของคนส่วนใหญ่อยู่ในปัจจุบัน เพราะคนส่วนใหญ่ยังมีฐานะยากจน มีรายได้น้อย บางทีรายได้ที่หามาไม่คุ้มกับรายจ่ายจึงต้องไปหยิบยืมจากเขามาใช้ก่อน ซึ่งการไปหยิบยืมเงิน หรือกู้หนี้ยืมเงินประเภทนี้ ไม่เหมือนกับการกู้หนี้ยืมสินประเภทอื่น เพราะมีกฎหมายออกรับรองว่า ถ้าไปกู้ยืมเงินเขามาแล้วต้องใช้เงินเขา โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเงินฉบับเดียวกับที่เขาให้ยืมมา จะเอาเงินหรือธนบัตรฉบับใหม่มาใช้แทนได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าเวลาใช้คืน ต้องคืนให้อย่างน้อยต้องครบจำนวนค่าของเงินที่ยืมไปก็แล้วกันซึ่งผิดกับการไปยืมรถเขามาใช้ เวลาใช้คืนก็ต้องนำรถคันเดิมไปคืน

การกู้ยืมเงินผิดกับการยืมของประเภทอื่นอีกอย่างหนึ่งคือ ตามหลักแล้วเขาถือว่าเงินเป็นทรัพย์สินที่งอกเงยขึ้นมาได้ มีราคาค่างวดเพิ่มขึ้นทุกวัน ซึ่งราคาค่างวดนี้เขาเรียกว่าดอกเบี้ย การเรียกเก็บดอกเบี้ยจากการยืมเงินมีมานานนับเป็นพัน ๆ ปีแล้ว ดังนั้นปัจจุบันที่มีการเรียกเก็บดอกเบี้ยกันอยู่ จึงไม่ใช่เรื่องแปลก สำคัญอยู่ว่าจะมากหรือน้อยเท่านั้น แต่บางทีเจ้าหนี้ใจดีไม่เรียกดอกเบี้ยเป็นเงินโดยตรง แต่เรียกเป็นทรัพย์สินอย่างอื่นแทนเช่นเอามะพร้าว วัว ควาย หรือบางทีอาจเอาเรือกสวนไร่นา เป็นดอกเบี้ยแทนก็ได้ ซึ่งทั้งนี้ต้องระบุไว้ในสัญญากู้เงิน หากไม่ระบุแล้วจะไปเรียกดอกเบี้ย เป็น วัว ควาย แทนเงินไม่ได้เลย เว้นแต่จะตกลงกันภายหลัง

เรื่องการกู้ยืมเงินนี้ กฎหมายเขียนว่า "การกู้ยืมเงินกว่าห้าสิบบาทขึ้นไปนั้นถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่" และเขียนต่อไปว่า "ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้นท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่ง ลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดง หรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมได้เวนคืนแล้ว หรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว"

เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ และเป็นหัวใจของการกู้ยืมเงินกัน เคยมีเรื่องมีราวพิพาทเป็นคดีฟ้องร้องยังโรงศาล จนถึงศาลฎีกามาหลายสิบคดีแล้ว จึงขออธิบายให้เจ้าเข้าใจโดยละเอียดคือ

๑. การกู้ยืมเงินกัน ไม่จำต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือหรือเป็นสัญญากู้เงินก็ได้ อาจเป็นข้อตกลงด้วยวาจาก็เป็นการกู้เงินที่สมบูรณ์ ถูกต้องตามกฎหมายแล้ว

๒. การฟ้องร้องเรื่องการกู้ยืมเงินนี้ ถ้าจำนวนเงินเกินกว่า ๕๐ บาท ต้องนำสัญญากู้หรือเอกสารที่แสดงว่าได้มีการกู้เงินจริงโดยให้ผู้กู้ลงชื่อไว้ มาฟ้องร้องบังคับคดีได้ หากไม่มีเอกสารเหล่านี้ ย่อมไม่มีทางที่จะเรียกร้องให้เขาใช้เงินได้ เอกสารที่แสดงว่ามีการกู้เงินจริงโดยมีลายมือชื่อของผู้กู้นั้น จะอยู่ในรูปใด ๆ ก็ได้ เช่นเป็นจดหมายส่วนตัว หรือข้อความที่เขียนตามกำแพง ฝาผนังก็ได้ เช่น หนุมานเขียนหนังสือถึงพระรามว่า "ผมเป็นหนี้ท่าน ๒๐๐ บาท อย่าเร่งทวง ปีใหม่นี้ผมจะใช้ให้" ก็ถือว่าเป็นเอกสารการกู้เงินแล้ว

๓. การใช้เงินคืน เมื่อมีเอกสารการกู้เงินมีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว การใช้เงินคืนนั้นต้องทำเป็นหนังสือด้วย เช่น เป็นใบเสร็จรับเงิน หรือเป็นหนังสือที่แสดงว่า ได้มีการใช้เงินบ้างแล้ว ลงลายมือชื่อผู้ให้กู้ด้วย หรือถ้าไม่สะดวกต่อการออกใบเสร็จก็เขียนลงในสัญญากู้ ว่าได้ใช้เงินไปบ้างแล้วจำนวนเท่าใด ลงชื่อผู้ให้กู้ หรือหากเป็นการใช้เงินหมดการส่งมอบสัญญากู้หรือเอกสารที่เป็นหลักฐานการกู้เงิน คืนแก่ผู้กู้ก็เป็นการเพียงพอ หากไม่กระทำการตามที่กล่าวมาเมื่อมีการฟ้องร้องกันยังโรงศาล เขาก็อ้างได้ว่าท่านยังไม่ได้ใช้เงินคืนอยู่อีก เพราะในการสืบพยาน กฎหมายถือว่า พยานเอกสารนั้น สำคัญกว่าพยานบุคคล ท่านจะเอาพยานบุคคล ไปนำสืบหักล้างไม่ลง

๔. สัญญากู้เงินปลอม เรื่องนี้มีปัญหามาก และมีความยุ่งยากมาก ว่าอย่างไรแค่ไหนเป็นสัญญากู้เงินปลอม แต่ในที่นี้ขอให้เข้าใจว่า สัญญากู้เงินที่ไม่ได้ทำขึ้นโดยชอบล้วนถือเป็นสัญญาปลอมทั้งสิ้น เช่นหลอกให้เซ็นชื่อในกระดาษเปล่า ๆ โดยไม่ได้กู้เงินกันจริง แม้จะมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ตามที แต่เป็นหลักฐานปลอม ย่อมไม่อาจเอาไปฟ้องร้องได้ และบางทีก็เขียนสัญญากู้ตอนแรกน้อย แต่เจ้าของเงินไปเติมลงข้างหลังให้มีจำนวนมากขึ้น ก็ถือเป็นเอกสารปลอมบังคับคดีไม่ได้อีกเช่นกัน ดังเช่นคดีที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้

นายจ้อย พัสดุ เป็นผู้ฟ้องนางสำเนียง พรมพันธ์ใจ เป็นจำเลย เรียกเงินกู้ตามสัญญาจำนวน ๒๐,๐๐๐ บาท

จำเลยให้การรับว่า ได้กู้ไปจริงเพียง ๒,๐๐๐ บาท จำเลยได้เซ็นชื่อไว้ในแบบหนังสือสัญญากู้ โดยจำเลยไม่ได้กรอกข้อความและจำนวนเงิน โจทก์เป็นผู้กรอกข้อความลงจำนวนเงินผิดจากที่กู้กันจริง จึงเป็นเอกสารปลอม

ศาลชั้นต้นเชื่อว่า จำเลยกู้เงินไป ๒๐,๐๐๐ บาท พิพากษาให้จำเลยชำระตามฟ้อง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เชื่อตามศาลชั้นต้น พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกา ไม่เชื่อข้อเท็จจริงตามที่โจทก์นำสืบ และวินิจฉัยในข้อกฎหมายว่า

พยานหลักฐานของโจทก์ฟังไม่ได้ว่า จำเลยกู้เงินไปตามจำนวนที่โจทก์ฟ้อง แม้ว่าจำเลยยอมรับว่า กู้เงินเพียง ๒,๐๐๐ บาท เมื่อโจทก์ฟ้องโดยอาศัยสัญญากู้เงิน ซึ่งเป็นเอกสารปลอมศาลรับฟังเป็นพยานหลักฐานในคดีไม่ได้แล้ว ศาลก็ไม่อาจบังคับให้จำเลยชำระเงินจำนวน ๒,๐๐๐ บาทแก่โจทก์ได้ เพราะโจทก์ไม่มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้กู้มาแสดง ที่ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้จำเลยชำระเงินกู้พร้อมทั้งดอกเบี้ยตามฟ้อง ศาลฎีกาไม่เห็นพ้องด้วย

พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้ยกฟ้องโจทก์

จึงเป็นอันว่า นายจ้อย พัสดุ เจ้าของเงินไม่ได้รับการบังคับคดีให้นางสำเนียง พรมพันธ์ ผู้กู้ต้องใช้เงินแต่อย่างใด เท่ากับที่ให้กู้ไปนั้นสูญเปล่าไปเลย ทั้ง ๆ ที่กู้เงินจริง ๒,๐๐๐ บาท แต่เจ้าของเงินไปเติมเลข ๐ ลงไปเป็น ๒๐,๐๐๐ บาท แม้ผู้กู้จะยอมรับก็ตามว่ากู้เงินไป ๒,๐๐๐ บาท จริงก็บังคับคดีไม่ได้ เพราะการเติมเลข ๐ ลงไป ทำให้เอกสารนั้นเป็นสัญญาปลอมโดยอัตโนมัติ จึงเป็นเรื่องสำคัญประการหนึ่งที่เจ้าของเงินควรสังวรเอาไว้บ้าง

๓. การฝากทรัพย์

การฝากทรัพย์นั้น ถ้าฝากทรัพย์ตามธรรมดาก็ไม่มีปัญหา คือว่า เด็กชายหนูมาจะไปเที่ยวดูหนังกลางแปลงแต่กลัวคนจะชิงสร้อยคอกลางทาง จะเก็บไว้ที่บ้านก็กลัวขโมยลักเลยเอาไปฝากไว้กับเพื่อนบ้าน กลับจากดูหนังแล้วรุ่งขึ้นมาขอคืนก็ไม่มีปัญหาอะไร แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏมันมีปัญหา คือว่า บางคนที่เป็นพวกเราที่เราไว้วางใจหน้าตาก็สดดี แต่ภายในมันทุกข์ เพราะบางคนคิดจะไปแต่งสาว แต่พ่อแม่ไม่มีเงินซื้อทองหรือแหวนไปหมั้นเขา แต่ด้วยความรักหญิงอย่างสุดซึ้งก็ต้องหาทางพอเพื่อนเอาทองมาฝากก็นึกยิ้มในใจ เลยเอาทองที่เพื่อนฝากไปให้สาวเสีย เมื่อเพื่อนมาทวงคืนก็บอกว่า นอนลืมไปขโมยลักไปเสียแล้ว หรือบอกตรง ๆ ว่า เอาไปให้สาวเสียแล้ว นี่มันเป็นอย่างนี้เราจะทำอย่างไรดี เอาละว่ากันตามกฎหมายดีกว่า

กฎหมายถือว่า การฝากทรัพย์เป็นสัญญาอย่างหนึ่ง แม้จะไม่ได้เขียนเป็นหนังสือก็ตาม เพราะสัญญานั้นไม่จำต้องเขียนเป็นหนังสือ ในสัญญาต้องมีบุคคล ๒ ฝ่าย คือผู้ฝากได้ส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ผู้รับฝาก และผู้รับฝาก ตกลงว่า จะเก็บรักษาทรัพย์สินนั้นไว้แล้วจะคืนให้

สาระสำคัญของการฝากทรัพย์ อยู่ที่การมอบทรัพย์สินแล้วผู้รับฝาก ตกลงรับจะเก็บทรัพย์ไว้ให้ แล้วจะส่งคืนต่อไป ส่วนเรื่องค่ารับฝาก หรือเรียกว่า ค่าบำเหน็จนั้น ไม่ใช่สาระสำคัญเลย จะมีก็ได้ จะไม่มีก็ได้ ถ้าไม่มีค่าบำเหน็จ ความรับผิดของผู้รับฝากนั้นมีเพียงเท่าที่ตัวเองสามารถรักษาทรัพย์เอาไว้ แต่ถ้ามีค่ารับฝาก หรือค่าบำเหน็จแล้วผู้รับฝากต้องระมัดระวังเหมือนดังเช่นวิญญูชนพึงใช้ คือต้องระมัดระวังให้มากขึ้น จะปล่อยเลยตามเลยไม่ได้ และถ้ายิ่งเป็นผู้ประกอบอาชีพ เกี่ยวกับการรับฝากด้วยแล้วยิ่งต้องระมัดระวังมากเท่าที่การอาชีพนั้นพึงให้ทีเดียว ถ้าบังเอิญสูญหายต้องชดใช้ทรัพย์สินนั้น แถมยังต้องใช้ค่าเสียหาย เพราะเจ้าของไม่ได้ใช้ทรัพย์นั้นอีกด้วย เรื่องราวได้เป็นคดีความขึ้นมาเพราะผู้รับฝาก ไม่ค่อยยอมชดใช้ราคาและค่าเสียหายให้เขาง่าย ๆ จะอ้างว่าลูกจ้างไม่อยู่ไม่ได้

คดีตัวอย่างนี้ มาจากเรื่องบริการรับรถยนต์ฝากจอดตามปั๊มน้ำมัน โดยคิดค่าบริการเป็นรายวัน หรือรายเดือน หรือฝากไว้เฉย ๆ เรื่องมีอยู่ว่า

นายส่งฮ้อ แซ่แต้ เป็นโจทก์ฟ้องห้างหุ้นส่วนสามัญ นิติบุคคล ส. กฤษณะ เป็นจำเลยว่า โจทก์เป็นเจ้าของรถยนต์บรรทุกหมายเลขทะเบียน ก.ท. ผ ๑๔๗๒ ราคา ๕๗,๕๐๐ โจทก์ฝากไว้ในความดูแลของจำเลยในเวลากลางคืน โดยเสียค่าตอบแทน จำเลยเป็นนิติบุคคลประกอบกิจการค้าน้ำมันและบริการ พร้อมทั้งรับฝากรถยนต์ด้วย

เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๑๓ โจทก์ให้ลูกจ้างนำรถยนต์คันดังกล่าวข้างต้นไปฝากไว้ที่สำนักงานของจำเลยตามปกติที่เคยปฏิบัติมา และมอบกุญแจไว้ในความครอบครองของจำเลยด้วย ครั้นวันที่ ๑๔ เดือนเดียวกันโจทก์ไปเอารถคืน ปรากฏว่า รถของโจทก์หายไปในระหว่างความดูแลของจำเลย จำเลยต้องใช้เงิน ๕๗,๕๐๐ บาทแก่โจทก์ จึงขอให้จำเลยใช้ค่าเสียหายให้โจทก์เป็นเงิน ๕๗,๕๐๐ บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๗ ครึ่ง ต่อปี และค่าฤชาธรรมเนียมแทนโจทก์ด้วย

จำเลยให้การว่า ไม่เคยรับฝากรถจากโจทก์ เมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๑๓ โจทก์ได้นำรถยนต์คันดังกล่าว มาจอดไว้ในบริเวณที่ทำการของจำเลย และมอบกุญแจให้พนักงานของจำเลยไว้ แต่จำเลยไม่ได้รับรองความปลอดภัย ในวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๑๓ มีคนอ้างว่าเป็นลูกจ้างโจทก์มารับเอารถไปธุระ จำเลยไม่มีวัตถุประสงค์ในการรับฝากรถยนต์ และจำเลยต่อสู้ด้วยว่าคดีโจทก์ขาดอายุความ

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ว ฟังว่าโจทก์ฝากรถยนต์ไว้กับจำเลย ราคารถยนต์ควรกำหนดให้ ๔๕,๐๐๐ บาท คดีนี้เป็นเรื่องเรียกราคาทรัพย์ที่สูญหายคืน ต้องใช้อายุความ ๑๐ ปี พิพากษาให้จำเลยใช้เงิน ๔๕,๐๐๐ บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ย ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นพับไป

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาตรวจสำนวนประชุมปรึกษาคดีแล้ว ในปัญหาที่ว่า จำเลยได้รับฝากรถจากโจทก์หรือไม่นั้น นายกฤษณะ แต้มทอง ผู้จัดการจำเลยเบิกความว่า โจทก์มาบอกตนว่า ไม่มีที่จอดรถ ขอจอดไว้ที่ปั๊มจำเลย ในเวลากลางคืน นายกฤษณะ อนุญาต และให้

มอบกุญแจ ไว้กับคนงานของจำเลย ดังนี้จึงเป็นที่เห็นว่า โจทก์มอบรถให้อยู่ในความดูแลของฝ่ายจำเลย จึงได้มอบกุญแจรถไว้ให้ แม้จำเลยจะไม่ได้รับบำเหน็จตอบแทน ก็หาพ้นความรับผิดในฐานผู้รับฝากไม่

ปัญหาที่ว่า จำเลยประมาทเลินเล่อ ทำให้รถยนต์โจทก์สูญหายไปหรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า นายกฤษณะพยานจำเลย เบิกความว่า พนักงานขายน้ำมันจำลายมือโจทก์ได้ ส่วนยามจำไม่ได้โจทก์เซ็นเชื่อค่าน้ำมันเป็นภาษาจีน คืนเกิดเหตุมียาม ๑ คน และคนขายน้ำมัน ๑ คน อยู่ประจำปั๊มตลอดคืน เอกสารที่มีผู้นำมาขอรับรถไปเซ็นเป็นภาษาไทยว่า **เตี้ย** ไม่ใช่ลายมือโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้รับฝากต้องคืนทรัพย์สินซึ่งฝากให้แก่ผู้ฝาก หรือตามคำสั่งของผู้ฝาก เมื่อปรากฏว่าคนงานของจำเลย ได้ให้รถแก่ผู้อื่นไปโดยมิได้ตรวจดูหนังสือที่มีผู้นำมาขอรับรถให้ดีเสียก่อนว่า เป็นลายมือชื่อของโจทก์หรือไม่ทั้ง ๆ ที่คนขายน้ำมันก็จำลายมือได้เช่นนี้ เป็นการประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จำเลยต้องรับผิดใช้คืนให้แก่โจทก์

ปัญหาที่ว่า จำเลยไม่มีวัตถุประสงค์ ในการรับฝากรถจะต้องรับผิดต่อโจทก์หรือไม่ ศาลฎีกาเห็นว่า กรณีนี้เป็นเรื่องที่โจทก์เรียกเอาทรัพย์ที่ฝากไว้กับจำเลยคืน ดังนั้นไม่ว่าจำเลยจะมีวัตถุประสงค์ ในการดำเนินการของจำเลยประการใด เมื่อจำเลยรับฝากรถของโจทก์ไว้ก็มีหน้าที่ที่จะต้องคืนให้แก่โจทก์ หรือใช้ราคา จะอ้างว่าผิดวัตถุประสงค์หาได้ไม่

สรุปแล้ว ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้นทุกข้อ ศาลล่างทั้ง ๒ พิพากษาคดีมาชอบแล้ว พิพากษายืน

ข้อน่าพิจารณา

ผู้ฝากรถหรือผู้รับฝากรถตามปั๊มน้ำมัน น่าจะสนใจคดีตัวอย่างในเรื่องนี้ ในแง่ของกฎหมายไม่อยากจะกล่าวถึงในแง่ความเป็นธรรมน่าจะยุติธรรมแล้ว เมื่อรับฝากรถของเขาไว้แล้วก็ต้องดูแลให้รอบคอบ ถ้ามีพฤติการณ์ประมาทอย่างร้ายแรง ไม่ดูเสียให้แน่ว่าใครเป็นผู้มาขอรถคืน ลายเซ็นชื่อเป็นภาษาไทยว่าเตี้ย ไม่ใช่ลายมือโจทก์ และเป็นคนละชื่อ

ถ้าไม่ให้รับผิดชอบก็เป็นกรรมของผู้ฝากรถ ไม่รู้ว่าจะไปติดตามเอารถคืนจากผู้ใดได้ อยากรับฝากก็ต้องคืนของที่ฝาก คืนไม่ได้ก็ต้องชดใช้ราคาค่ารถให้ไป

ส่วนอีกกรณีหนึ่ง การฝากทรัพย์มีบำเหน็จ หรือเสียค่าฝากแล้ว เมื่อของสูญหายไปผู้รับฝากต้องชดใช้ราคาของ และยังต้องใช้ค่าเสียหายให้เจ้าของด้วย เคยมีเรื่องมีราวถึงโรงถึงศาลแล้ว เรื่องมีอยู่ว่า นางสมนึก ดวงลอย เป็นโจทก์ฟ้องห้างหุ้นส่วนจำกัดสงวนชัยกับพวกเป็นจำเลย ว่าโจทก์ได้นำรถยนต์บรรทุกเล็กไปจอดที่ปั๊มของจำเลย ที่มีบริการคิดค่าจอดเดือนละ ๘๐ บาท การจอดรถไว้ไม่ประจำที่ โจทก์ใส่กุญแจรถแล้วนำกุญแจกลับไป แต่ไม่ห้ามล้อรถไว้ เผื่อจำเป็นต้องเข็นรถย้ายที่ ต่อมารถคันที่จอดไว้ได้หายไป จึงขอให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ คือราคารถยนต์ ๓๐,๐๐๐ บาท และค่าจ้างอื่นมาใช้แทนระหว่างที่ไม่มีรถใช้อีก ๕,๐๐๐ บาท

จำเลยให้การปฏิเสธ ไม่ยอมรับผิดตามที่โจทก์ฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์คือราคา ๓๐,๐๐๐ บาท กับค่าจ้างรถอื่นมาใช้แทน ๕,๐๐๐ บาท

จำเลยอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน

จำเลยฎีกาว่าไม่ต้องรับผิด

ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า พฤติการณ์ส่อไปในทางว่า เป็นที่รู้กันทั่วไปแล้วว่าบริการเช่นนี้เป็นการรับฝากรถ พยานของจำเลยไม่มีน้ำหนักหักล้างพยานของโจทก์ได้ ฟังได้ว่าจำเลยจะได้เปิดบริการรับฝากรถยนต์ หาใช่เช่าสถานที่จอดรถยนต์ไม่ และคดีฟังได้ว่า โจทก์ได้ฝากรถยนต์ไว้กับจำเลยจริง เป็นการประกอบการค้า ในทางรับฝากรถยนต์ ผู้รับฝากต้องใช้ความระมัดระวังเท่าที่เป็นธรรมดา จะต้องใช้ในการประกอบการค้านั้น ดังนั้นเมื่อลูกจ้างของจำเลย ออกไปทำธุระที่ข้างหลังปั๊ม ก็ควรที่จะจัดการให้ผู้อื่นมาดูแลแทน เมื่อไม่ได้จัดการดังกล่าว แล้วรถยนต์เกิดหายไปในระหว่างนั้น การกระทำเป็นการแสดงความไม่ระมัดระวังดูแลรถยนต์ของโจทก์ เท่าที่ธรรมดาจะต้องใช้ จำเลยจึงต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์เป็นค่ารถยนต์ ประการหนึ่งและยังมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหม ทดแทนจากการที่ไม่ได้ใช้รถด้วย

ศาลฎีกาจึงพากษายืน

๔. การค้ำประกัน

คนเราเกิดมา ถ้ามีเงินก็คงไม่มีปัญหาวุ่นวายอะไรมากนักคือไม่มีใครเป็นหนี้ใคร ถ้าไม่มีเงินก็มักจะต้องเป็นหนี้เขา ดังนั้นผู้เป็นเจ้าหนี้ก็ฉลาดพอที่หาทางคิดค้นว่าทำอย่างไรจะไม่เสียเปรียบลูกหนี้ จึงเป็นต้นเหตุของการทำสัญญาให้ประกันพิเศษแก่เจ้าหนี้จึงเกิดมีคำว่า "ประกัน" การประกันหนี้คงมีอยู่เพียง ๓ อย่างเท่านั้น คือ ค้ำประกันด้วยบุคคล จำนอง และจำนำ

การค้ำประกันด้วยบุคคล

สัญญาค้ำประกันเป็นสัญญาที่บุคคลภายนอกทำกับเจ้าหนี้ เพราะฉะนั้นลูกหนี้จะทำสัญญาค้ำประกันตัวเองไม่ได้เพราะลูกหนี้มีหน้าที่จะต้องชำระหนี้อยู่แล้ว ซึ่งถ้าไม่ชำระเจ้าหนี้มีสิทธิจะฟ้องร้องบังคับได้

ปัญหาในทางปฏิบัติมีว่า เมื่อผู้ค้ำประกันไม่ใช่ลูกหนี้และไม่มีความรับผิดอะไรเกี่ยวข้องกับหนี้ อยู่ดี ๆ จะสอดเข้ามารับผิดเป็นผู้ค้ำประกันทำไม ในทำนองเนื้อไม่ได้กินหนังไม่ได้รองนั่ง มีแต่กระดูกแขวนคอ เหตุที่มีการทำประกันหนี้สินกันขึ้นก็เพราะว่าบุคคลในวงธุรกิจการค้าขายต้องพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อเพื่อนเราเป็นหนี้เขา และเราเข้ารับประกันทำให้เพื่อนกันเองได้ประโยชน์ในการนั้น ถึงคราวเราเป็นหนี้บ้าง และเจ้าหนี้เรียกร้องให้มีผู้ค้ำประกัน เราเคยช่วยเขาไว้อย่างใด เพื่อนเราก็จะช่วยเราอย่างนั้น เป็นประโยชน์แก่เราในโอกาสที่เราที่จะต้องเป็นหนี้เป็นสิน นอกจากนั้นการค้าบางประเภท อาศัยการค้ำประกันเป็นที่มาแห่งรายได้ เช่นการค้ำประกันของธนาคาร ทุกวันนี้ถ้าหนี้สินที่เกี่ยวข้องก่อให้เกิดความรับผิดในทางทรัพย์สินเงินทองเป็นจำนวนมาก จนไม่มีเอกชนคนใดจะกล้าค้ำประกันหรือไม่อยู่ในทางการเงินที่จะค้ำประกันได้ ผู้ที่จะให้ความสะดวกในการค้ำประกันก็ได้แก่ธนาคาร หรือบริษัทธุรกิจทางเงินเป็นต้น เพราะมีทุนมาก ในการที่จะทำสัญญาค้ำประกันหนี้สินรายใด ธนาคาร หรือบริษัทนั้นก็ย่อมจะต้องอาศัยความรอบรู้ในการปฏิบัติการว่าหนี้สินรายนั้นรวมทั้งตัวลูกหนี้อยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจได้หรือไม่ ถ้าพอจะไว้วางใจได้ก็จะทำสัญญาค้ำประกันให้ ซึ่งในเวลาเดียวกันธนาคารหรือบริษัท ฯ จะเรียกเอาผลประโยชน์ตอบแทนบางประการจากลูกหนี้ เพื่อการที่เข้ามาเสี่ยงความรับผิดในการค้ำประกันในเวลา

เดียวกัน การเสี่ยงความรับผิดของธนาคารมีทางบรรเทาลงด้วยวิธีจำกัดความรับผิดต่าง ๆ เช่นจำกัดเวลารับผิดไว้ เป็นต้น ที่สุดลูกหนี้ทำการชำระหนี้ได้ถูกต้อง ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิด แต่ในเวลาเดียวกัน ก็ได้ผลประโยชน์เป็นค่าตอบแทนการเสี่ยงความรับผิด หรือแม้จะต้องรับผิดชำระหนี้แทนลูกหนี้ไป ก็ยังมีสิทธิ์ฟ้องไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ได้ และในการนี้ธนาคารก็มักจะเรียกหลักฐานประกันจากลูกหนี้ เช่น เรียกเอาโฉนดที่ดินมาไว้ทำจำนองเป็นประกัน การไล่เบี้ยที่ว่านี้ ซึ่งมีทางที่จะบังคับจำนองเอามาชดใช้เงินที่ธนาคารต้องรับผิดใช้ให้เจ้าหนี้

หนี้ที่จะค้ำประกันนั้น ไม่จำกัดว่าจะเป็นหนี้เงินกู้ จะเป็นหนี้อะไรก็ได้ เช่น ค้ำประกันการทำงานก่อสร้างหรือจะค้ำประกันหนี้อันมีวัตถุเป็นการงดเว้นก็ได้ เช่น

ก. สัญญากับ ข. ว่าจะไม่ปลูกสร้างบิดบังบ้าน ข. ถ้าผิดสัญญายอมให้ปรับวันละหนึ่งพันบาท ค. เข้าค้ำประกันการผิดสัญญาของ ก. ดังนี้ก็อาจค้ำประกันได้

ก. ทำสัญญารับจ้างสร้างบ้านให้ ข. มีกำหนดว่าจะทำให้แล้วเสร็จภายใน ๓ เดือน ถ้าสร้างเสร็จไม่ทันตามกำหนด ยอมให้ปรับวันละ ๑,๐๐๐ บาท ค. เข้าทำสัญญาค้ำประกันว่า ถ้า ก. ไม่ลงมือสร้างบ้าน ค. จะรับสร้างให้เองหรือสร้างไปแล้วทำงานไม่เสร็จตามกำหนด ค. จะเป็นผู้เสียค่าปรับแทน ก.

ข้อสำคัญมีว่า หนี้หรือความรับผิดในหนี้ จะต้องมีอยู่ก่อนเป็นการผูกพันลูกหนี้แล้วจึงจะมีการค้ำประกันได้ซึ่งถ้าความรับผิดชอบนั้นไม่มี ถึงแม้จะมีบุคคลภายนอกเข้ามาผูกพัน จะถือว่าเป็นการค้ำประกันไม่ได้ เช่นตามตัวอย่างข้างต้น ก. ทำสัญญาว่าจะไม่ปลูกสร้างบ้านบิดบังหน้าบ้าน ข. ก. เองไม่ได้ทำสัญญาว่า ถ้า ก. ผิดสัญญายอมให้ ข. ปรับวันละ ๑,๐๐๐ บาท แต่ ค. เขาทำสัญญากับ ข. ว่าถ้า ก. ผิดสัญญายอมให้ ข. ปรับ ค. เป็นเงินวันละ ๑,๐๐๐ บาท ดังนี้จะว่าเป็นการทำสัญญาประกันไม่ได้ แต่ก็ถือว่าสัญญาที่ทำขึ้นระหว่าง ข. และ ค. นั้นเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง ซึ่งมีผลผูกพัน ค. เหมือนกัน เมื่อไม่ใช่สัญญาค้ำประกัน ค. จะบอกปัดให้เจ้าหนี้ไปทวงเอาจาก ก. ก่อนไม่ได้ และนอกจากนั้นจะไปใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาจาก ก. ก็ไม่ได้ เพราะ ก. ไม่ได้ยอมรับผิดกับ ข. ว่าจะใช้ค่าปรับ

ปัญหามีว่า ในการทำสัญญาค้ำประกันฉันนั้น ลูกหนี้จะต้องรู้เห็นยินยอมด้วยหรือไม่และถ้ามีการค้ำประกันกันไปโดยลูกหนี้ไม่รู้เรื่องอะไรด้วยเลย หลังจากนั้นผู้ค้ำประกันซึ่งชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ที่มาใช่สิทธิไล่เบี้ยเอาจากลูกหนี้ ลูกหนี้จะต่อสู้ได้หรือไม่ว่าตนไม่ต้องรับผิดชอบต่อผู้ค้ำประกัน เพราะไม่รู้เรื่องอะไรด้วย ตามหลังกฎหมายแพ่ง บุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสีย จะเข้าชำระหนี้โดยผืนใจลูกหนี้ก็ย่อมทำได้จริงอยู่ เมื่อตอนเข้าค้ำประกันลูกหนี้ไม่รู้ แต่เมื่อค้ำประกันไปแล้วผู้ค้ำประกันกลายเป็นผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากจะต้องรับผิดเพื่อลูกหนี้ ฉะนั้น จึงอยู่ในฐานะเป็นผู้ที่จะชำระหนี้ได้ โดยแม้จะเป็นการผืนใจลูกหนี้ก็ตาม ลูกหนี้จึงจะยกเอาข้อที่ไม่ได้รู้เห็นยินยอมมาต่อสู้ผู้ค้ำประกันไม่ได้ และว่ากันตามเหตุผลและความยุติธรรม ก็ไม่ควรให้ลูกหนี้เถียงได้ดังนั้น เพราะหนี้ของตนมีอยู่ แต่ไม่ใช้คนอื่นเขาใช้แทนไปจนตนเองหมดความรับผิดต่อเจ้าหนี้ไปแล้วเมื่อเขาจะมาไล่เบี้ยเอากับตน ลูกหนี้จะมีเหตุผลและความยุติธรรมไปเถียงเขาได้อย่างไร ฉะนั้น สิทธิไล่เบี้ยของผู้ค้ำประกันจึงมีรับรองไว้ ทั้งในหลักค้ำประกันและหลักการรับช่วงสิทธิ

สัญญาการค้ำประกันนั้นถ้าไม่มีหลักฐาน เป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ค้ำประกันเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ หลักเกณฑ์ในข้อนี้เป็นอย่างเดียวกันกับเรื่องกู้เงินเกินกว่า ๕๐ บาท ข้อสังเกตมีว่า แม้หนี้ค้ำประกันจะไม่ใช่หนี้ชนิดที่จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การค้ำประกันก็ต้องเป็นหนังสือ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ เช่นหนี้ที่ค้ำประกัน เป็นหนี้เกิดจากสัญญาว่าจ้างทำของ หรือรับฝากทรัพย์ ซึ่งไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือสำหรับฟ้องร้องคดี ถ้ามีการค้ำประกันและไม่มีหนังสือเป็นหลักฐานแม้ตัวหนี้นั้นเองจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ ก็ฟ้องผู้ค้ำประกันไม่ได้ สัญญาค้ำประกันจะเป็นหนังสืออะไรจะเป็นจดหมายติดต่อกันหลาย ๆ ฉบับ อ่านแล้วได้ความว่า ค้ำประกันก็พอ แต่ทั้งหมดที่ว่ามาจะต้องมีลายมือชื่อผู้ค้ำประกันลงไว้เป็นสำคัญ จึงจะฟ้องคดีบังคับเอาจากผู้ค้ำประกันได้อีกประการหนึ่ง ข้อความจะต้องอ่านให้ได้ความว่าเป็นการค้ำประกันเช่น ก. จะไปขอกู้เงิน ข. ก. เขียนหนังสือแนะนำให้ถือไป และเขียนข้อความว่า เท่าที่รู้จัก ก. มา ก. เป็นคนดี ฐานะการเงินดี ถึงแม้ ข. จะให้กู้เงินไปคงไม่สูญ เท่านี้ยังไม่พอ ค. ยังเขียนต่อไปว่า "เมื่อ ข. ให้กู้เงินไปแล้ว ก. ไม่ใช้ ค. จะใช้แทน" เท่านี้ก็ฟังว่าเป็นหลักฐานแห่งการค้ำประกันแล้ว

ในการเข้าค้ำประกันหนี้นั้น ผู้ค้ำประกันจะจำกัดความรับผิดของตนอย่างไรก็ได้ เช่นการค้ำประกันการชำระหนี้แต่เพียงบางส่วน หรือค้ำประกันโดยมีจำกัดเวลา ค้ำประกันการใช้แต่ต้นเงิน ไม่ค้ำประกันการใช้ดอกเบี้ยหรือค่าใช้จ่ายเหล่านี้ชอบที่จะทำได้ ถ้าไม่จำกัดความรับผิดไว้ก็ต้องรับผิดทั้งหมด เหมือนดังที่ตัวลูกหนี้จะต้องรับผิดเอง การที่ผู้ค้ำประกันได้ใช้หนี้ไปบางส่วน ไม่ทำให้ลูกหนี้หลุดพ้นไปจากหนี้ในส่วนที่ยังขาด ความจริงความรับผิดชอบขั้นต้นลูกหนี้มีหน้าที่โดยตรงจะต้องใช้แก่เจ้าหนี้ การที่มีบุคคลเข้าค้ำประกันก็เพียงแต่มาค้ำจุนลูกหนี้ไว้เท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น เมื่อเจ้าหนี้บังคับเอาจากผู้ค้ำประกัน ได้รับชำระหนี้ไม่ครบถ้วน จึงชอบที่จะเรียกร้องเอาจากลูกหนี้ในส่วนที่ขาดต่อไปได้

ความรับผิดของผู้ค้ำประกัน เป็นความรับผิดที่จะต้องใช้หนี้ เมื่อลูกหนี้ไม่ใช้ผู้ค้ำประกันจึงมีสิทธิจะให้เจ้าหนี้ไปขอรับชำระหนี้จากลูกหนี้ก่อนได้ ตามมาตรา ๖๘๐ นอกจากลูกหนี้ถูกศาลสั่งเป็นคนล้มละลาย หรือเมื่อไม่ปรากฏว่าลูกหนี้ไปอยู่แห่งใดในราชอาณาจักรไทย

๕. จำนอง

อันว่าจำนองนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่ง เรียกว่าผู้จำนอง เอาทรัพย์สินตรา ไว้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนอง เป็นประกันการชำระหนี้ โดยไม่ต้องส่งทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนอง ผู้รับจำนองชอบที่จะได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินที่จำนองก่อนเจ้าหนี้สามัญ มิพักต้องพิเคราะห์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะได้โอนไปยังบุคคลภายนอกแล้วหรือหาไม่ ตัวอย่าง เช่น

ก. กู้เงิน ข. ๕๐,๐๐๐ บาท โดย ก. เองก็ดี หรือบุคคลภายนอกเช่น ค. ผู้เป็นเจ้าของที่ดินก็ดี ได้ไปจดทะเบียนจำนองที่ดินนั้นไว้ เป็นประกันการชำระหนี้เงินกู้ ๕๐,๐๐๐ บาท ของ ก. เมื่อ ก. ไม่ชำระ ข. ฟ้องศาลให้บังคับจำนอง เอาที่ดินจำนองขายทอดตลาดใช้หนี้ได้ ในการจำนองดังว่ามานี้ ผู้เป็นเจ้าของที่ดินที่จำนองไม่ต้องส่งมอบการครอบครองที่ดินให้แก่ ข. และในการบังคับจำนองดังกล่าวมา ถ้า ก. มีเจ้าหนี้อื่น ๆ ที่เป็นเจ้าหนี้สามัญ สมมุติว่ามี ๓ ราย คือ ง. จ. ฉ. แต่ละคนเป็นเจ้าหนี้ ก. อยู่คนละ ๑๐,๐๐๐ บาท ถ้าขายที่ดินที่จำนองได้เงินสุทธิเพียง ๕๐,๐๐๐ บาท ข. เจ้าหนี้ผู้รับจำนองมีสิทธิ์ได้รับชำระหนี้จากเงินจำนวนนั้นแต่เพียงผู้เดียว ง. จ. ฉ. เจ้าหนี้สามัญไม่มีสิทธิ์เข้ามาขอเฉลี่ยรับชำระหนี้กับ ข. ที่สุดการที่ ก. ก็ดีหรือ ค. ก็ดี จำนองที่ดินไว้กับ ข. นั้น แม้ต่อมาเจ้าของจะได้โอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินไปยังผู้ใด ไม่ว่าโดยสัญญาหรือโดยผลแห่งกฎหมาย เช่นการรับมรดกตกทอดก็ตาม ข. เจ้าหนี้ผู้รับจำนองก็ยังมีสิทธิ์บังคับจำนองเอาที่ดินนั้นไปขายทอดตลอดใช้หนี้ได้ดังกล่าวมา เจ้าของคนใหม่จะมาเถียงว่าตนไม่ใช่คู่สัญญา ไม่ยอมให้ ข. บังคับจำนองไม่ได้

ผู้ที่จะทำสัญญาจำนองประกันหนี้ จะเป็นลูกหนี้เองหรือคนอื่นก็ได้ ผลแตกต่างระหว่างการที่ลูกหนี้จำนองทรัพย์ของตนเอง กับบุคคลภายนอกเอาทรัพย์มาจำนองประกันหนี้ คือกรณีบุคคลภายนอกเอาทรัพย์มาจำนองประกันหนี้ ฐานะของบุคคลนั้นเทียบได้คล้ายคล้ายกับผู้ค้ำประกัน ซึ่งถ้าลูกหนี้จำนองทรัพย์สินของตนเองเป็นประกันหนี้หามีผลดังนั้นไม่

ผู้จำนองเพียงแต่เอาทรัพย์สินตราไว้เป็นประกัน ไม่ต้องส่งทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนอง ซึ่งต่างกับจำนำ จะต้องส่งมอบทรัพย์สินจึงจะเป็นจำนำ เหตุที่ต่างกันเพราะว่าทรัพย์

สินจะจำนองกันได้นั้นจะต้องเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียน คือได้แก่ที่ดิน และสังหาริมทรัพย์บางอย่างตามที่ระบุไว้ในกฎหมาย เช่น เรือกำปั่น เรือที่มีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์ที่มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพ สัตว์ พาหนะ สังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ให้จดทะเบียนเฉพาะการเมื่อมีทะเบียนแล้ว ก็อาศัยทะเบียนที่ตราทรัพย์สินเป็นประกันไว้นั่นเอง ซึ่งผู้ใดจะมาเกี่ยวข้องรับซื้อรับโอนไปด้วยประการใด ๆ ก็จะต้องรู้ถึงสิทธิ์ของเจ้าหนี้ผู้รับจำนองจากทะเบียน เมื่อต่อมาเจ้าหนี้ผู้รับจำนองบังคับตามสิทธิ์ของเขาคนทั้งหลายเหล่านั้นจะไปโต้แย้งขัดสิทธิ์ของเขาไม่ได้เพราะรู้ถึงสิทธิ์ของเขาอยู่แล้ว ต่างกับทรัพย์สินอย่างอื่นคือ สังหาริมทรัพย์ทั่วไป ซึ่งไม่มีทะเบียนสำหรับจดแจ้งสิทธิ์ เมื่อจะนำไปใช้เป็นประกันหนี้จึงต้องมีการส่งมอบให้เจ้าหนี้ ได้ครอบครองไว้เป็นหลักฐานแสดงสิทธิ์ของเจ้าหนี้ซึ่งถ้าเจ้าหนี้ไม่ได้เรียกเอาทรัพย์เช่นนั้นมาครองไว้ และลูกหนี้หรือผู้เป็นเจ้าของทรัพย์เองไปโอนขายจำหน่ายให้ใครไป ผู้รับซื้อรับโอนย่อมไม่มีทางรู้ถึงสิทธิ์ของเจ้าหนี้ได้ การที่จะกลับให้เจ้าหนี้ติดตามไปใช้สิทธิ์เอาแก่ทรัพย์เหล่านั้น จึงไม่เป็นการชอบธรรม กฎ-หมายจึงบัญญัติไว้ว่า การจำนำต้องมีการส่งมอบการครอบครอง สำหรับสังหาริมทรัพย์ที่ไม่มีทะเบียน

การจำนองนั้น ถึงแม้ทรัพย์สินจะได้เอาไปตราไว้เป็นประกันหนี้ เจ้าของก็ยังคงครอบครองทำประโยชน์ได้ต่อไปซึ่งผิดกับเรื่องขายฝาก

การโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินที่จำนอง ไม่เป็นผลกระทบกระเทือนถึงจำนอง ทั้งนี้แสดงว่าจำนองเป็นทรัพย์สิทธิ์อย่างหนึ่ง ในลักษณะที่ยกขึ้นอ้างใช้ยันได้ แก่คนทั้งหลายทั่วไป

ในทางปฏิบัติของชาวบ้านทุกวันนี้ แทนที่จะไปจดทะเบียนจำนองที่สำนักงานที่ดิน ฝ่ายลูกหนี้มักจะนำโฉนดมามอบให้เจ้าหนี้ยึดถือไว้ โดยตกลงและเข้าใจกันว่า เพื่อเป็นประกันตามกฎหมาย การมอบโฉนดแก่กันเช่นนี้ ไม่มีผลทำให้ที่ดินเป็นประกันชำระหนี้เลย เพราะถ้าจะให้เป็นประกันชำระหนี้ จะต้องทำเป็นจำนองจดทะเบียนไว้ต่อพนักงานเจ้าหน้าที่จึงจะเป็นผลให้เจ้าหนี้เอาไปขายทอดตลาดใช้หนี้ได้ เพียงแต่เอาโฉนดไปมอบไว้แก่กันจึงไม่มีผลแต่อย่างใด อย่างมากเป็นแต่สัญญายอมให้เจ้าหนี้ยึดกระดาษโฉนดไว้ได้ ไม่สะดวกแก่

การที่ฝ่ายลูกหนี้จะเอาไปโอนขายจำหน่ายทางทะเบียน แต่ข้อนี้ลูกหนี้ก็เลี่ยงได้โดยรีบไปแจ้งต่อสำนักงานที่ดินว่าโฉนดหาย แล้วก็ขอใบแทน เอามาทำการโอนขายจำหน่ายที่ดิน เจ้าหนี้จะติดตามไปเรียกร้องอ้างสิทธิ์อะไรต่อผู้รับซื้อรับโอนย่อมอ้างไม่ได้ เพราะไม่ได้ทำกันไว้เป็นรูปการจำนองที่จดทะเบียน แม้แต่ในวงการธนาคารก็ใช้กันโดยเฉพาะลูกค้าของธนาคารเบิกเงินเกินบัญชีหรือเป็นหนี้ธนาคารด้วยประการใด ๆ ประเพณีที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำในเวลานี้ก็คือลูกค้านำโฉนดที่ดินไปให้ไว้แก่ธนาคาร แล้วเซ็นใบมอบฉันทะวางให้ไว้ โดยตกลงกันว่า เมื่อใดทางธนาคารประสงค์จะไปจดทะเบียนการจำนองประกันหนี้ลูกค้าก็ให้ธนาคารนำใบมอบฉันทะนั้นไปใช้จดทะเบียนการจำนองได้ ความประสงค์ของทั้งสองฝ่ายอยู่ที่ว่า เมื่อหนี้ที่เป็นอยู่ต่อกันไม่มากนัก โดยมารยาทธนาคารจะยังไม่ไปจดทะเบียนจำนองอันจะเป็นการเปิดเผยหนี้สินของลูกค้าให้ลูกหนี้เสียเครดิต ที่ทำกันดังนี้ก็ด้วยประสงค์ดีต่อกัน

อสังหาริมทรัพย์นั้นอาจจำนองได้ไม่ว่าประเภทใด ๆ คือเจ้าของทรัพย์สินอาจจำนองที่ดิน โดยยกเว้นโรงเรือนสิ่งปลูกสร้างบนที่ดินนั้น หรือกลับกัน จะจำนองโรงเรือนที่ปลูกอยู่ในที่ดินโดยไม่จำนองที่ดินก็ทำได้

บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินแต่ภายในบังคับเงื่อนไขเช่นใด จะจำนองทรัพย์สินนั้นได้แต่ภายในบังคับเงื่อนไขนั้น เช่น

ก. ขายฝากที่ดินไว้กับ ข. มีกำหนดไถ่ภายใน ๑๐ ปี ข. จะจำนองที่ดินนั้นก็ทำได้ เพราะเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น แต่การจำนองจะต้องอยู่ในบังคับเงื่อนไขที่ ก. เจ้าของเดิม จะนำเงินตามจำนวนที่ขายฝากมาไถ่ได้ภายใน ๑๐ ปี

บุคคลคนหนึ่งจะจำนองทรัพย์สินของตนไว้ เพื่อประกันหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระก็ให้ทำได้ เช่น ก. กู้เงิน ๕๐,๐๐๐ บาท ค. เอาที่ดินของตนจำนองเป็นประกันหนี้ ก. ดังนี้ชอบที่จะทำได้ บุคคลที่เอาทรัพย์สินของตนจำนองประกันหนี้บุคคลอื่น มีฐานะคล้าย ๆ กับผู้ค้ำประกัน และได้สิทธิ์บางประการอย่างเดียวกับผู้ค้ำประกัน

สัญญาจำนองนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ การจำนองจะทำได้แต่เฉพาะสำหรับอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ที่มีทะเบียน การจำนองจึงต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่มิฉะนั้นย่อมตกเป็นโมฆะ (เสียเปล่า)

ทั้งนี้มีผลเกี่ยวกับหลักการเปิดเผยนิติกรรมสัญญาทางทะเบียน ไม่ต่างอะไรกับหลักเกณฑ์การซื้อขายที่ดินต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

จำนองที่ดิน ไม่ครอบไปถึงโรงเรือนที่ผู้จำนองได้ปลูกสร้างลงในที่ดินภายหลังวันจำนอง เว้นแต่จะได้มีข้อความกล่าวไว้โดยเฉพาะในสัญญาว่าให้ครอบไปถึง

แต่ผู้รับจำนองจะให้ขายโรงเรือนนั้นรวมไปกับที่ดินด้วยก็ได้ แต่ผู้รับจำนองอาจใช้สิทธิ์ของตนในการที่จะรับชำระหนี้ก่อนเจ้าหนี้คนอื่น ๆ ได้เพียงแต่ราคาที่ดินเท่านั้น

เช่น ก. จำนองที่ดินว่างเปล่าประกันหนี้ ข. ๕๐,๐๐๐ บาท ถ้าไม่มีข้อตกลงกันไว้เป็นพิเศษในสัญญาให้จำนองครอบไปถึงทรัพย์ติดพันอย่างอื่นด้วย ย่อมจะต้องเข้าใจว่าฝ่ายเจ้าหนี้เห็นว่า ที่ดินว่างเปล่านั้นมีราคาประกันเพียงพอแล้ว โรงเรือนที่ฝ่ายลูกหนี้ปลูกสร้างลงในที่ดินภายหลังวันจำนอง จึงไม่ต้องผูกพันเป็นประกันด้วย แต่ถ้าโรงเรือนนั้นได้ปลูกสร้างไว้ก่อน ต้องถือว่าการจำนองครอบไปถึงโรงเรือนนั้น

แม้จะได้มีการปลูกสร้างโรงเรือนลงในภายหลัง ซึ่งการจำนองครอบไปไม่ถึงก็ตาม ในเวลาบังคับจำนองเอาที่ดิน ถ้าจะขายที่ดินโดยไม่มีโรงเรือนก็หมายความว่าจะต้องรื้อถอนโรงเรือนออกไปเสียก่อน ซึ่งทั้งนี้จะทำให้โรงเรือนเสียหายและราคาตก จึงให้สิทธิ์แก่ผู้รับจำนองขายไปได้ทั้งที่ดินและโรงเรือน แต่ขายได้เงินเท่าใด ผู้รับจำนองก็คงเอาชำระหนี้ได้แต่เฉพาะราคาที่ดินเท่านั้น จะไปขอรับชำระหนี้จากราคาโรงเรือนด้วยไม่ได้ ปัญหาว่าราคาที่ดินกับราคาโรงเรือนจะแยกกันออกได้อย่างไร ในทางปฏิบัติไม่เป็นการยาก เพราะที่ดินในทำเลหนึ่ง ๆ ย่อมพิสูจน์ได้ ซื้อขายกันตารางวาละเท่าใด เช่นที่ดินแปลงหนึ่ง ๑๐๐ ตารางวา ในเขตเทศบาลราคา ๑๐๐,๐๐๐ บาท และมีตึกสวยงามปลูกอยู่ในที่ดินราคา ๑๙๐,๐๐๐ บาท ถ้าขายทั้งที่ดินและตึกรวมไปอาจขายได้ ๓๐๐,๐๐๐ บาท เห็นว่าราคาตึกคงขายได้ ๒๐๐,๐๐๐ บาท ถ้าขายที่ดินว่างเปล่า โดยไม่มีตึกขายได้ราคา ๑๐๐,๐๐๐ บาท เท่านั้น

๖. จำนำ

จำนำคือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้จำนำ ส่งมอบสังหาริมทรัพย์สิ่งหนึ่งให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่าผู้รับจำนำ เพื่อเป็นประกันการชำระหนี้

ก. กู้เงิน ข. ๕,๐๐๐ บาท และมอบเข็มขัดทองหนึ่งสาย จำนำไว้เป็นประกันการชำระหนี้ เมื่อ ก. ไม่ใช้หนี้และ ข. ได้บอกกล่าวถูกต้องแล้ว มีสิทธิ์เอาเข็มขัดทองสายนั้นออกขายทอดตลาดใช้หนี้ได้ การจำนำจะต้องมีการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำนำ ซึ่งต่างกับการจำนอง

การจำนำ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นทรัพย์ของลูกหนี้ทรัพย์จำนำจะเป็นทรัพย์ของบุคคลภายนอกก็ได้ ทรัพย์ที่จะจำนำกันได้ต้องเป็นสังหาริมทรัพย์ ส่วนอสังหาริมทรัพย์จำนำกันไม่ได้

แต่การเก็บทรัพย์ที่จำนำนั้น คู่สัญญาจะตกลงกันให้บุคคลภายนอกเป็นผู้เก็บรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ก็ได้

ผู้รับจำนำชอบที่จะยึดของจำนำไว้ได้ทั้งหมด จนกว่าจะได้ชำระหนี้และค่าอุปกรณ์ครบถ้วน จำนำมีลักษณะคล้ายกับสิทธิยึดหน่วง ซึ่งทำให้เจ้าหนี้มีสิทธิยึดของจำนำไว้ได้จนกว่าจะได้รับชำระหนี้และค่าอุปกรณ์ครบถ้วน ในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้รับจำนำยอมให้ทรัพย์จำนำกลับคืนไปสู่การครอบครองของผู้จำนำ จำนำเป็นอันระงับ และผู้รับจำนำจำต้องรักษาทรัพย์สินจำนำไว้ให้ปลอดภัย และต้องสงวนทรัพย์สินจำนำนั้นเช่นอย่างวิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเอง พูดง่ายว่า ๆ ว่า ผู้รับจำนำจะต้องใช้ความระมัดระวังเก็บรักษาทรัพย์ที่รับจำนำนั้น เหมือนกับเก็บรักษาทรัพย์ของตนเอง ไม่ใช่ว่าทรัพย์นั้นไม่ใช่ของตนจึงไม่ต้องเอาใจใส่กับการเก็บรักษา แต่ค่าใช้จ่ายใด ๆ อันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินจำนำนั้น ผู้จำนำต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับจำนำ เว้นแต่จะได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในสัญญาเพราะว่าผู้รับจำนำไม่มีสิทธิ์จะใช้ทรัพย์สินที่จำนำ แต่ในเวลาเดียวกันผู้รับจำนำต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ไปอันควรแก่การบำรุงรักษาทรัพย์สินนั้น ซึ่งจะได้คืนเป็นของผู้จำนำในเมื่อมีการชำระหนี้ ผู้จำนำจึงต้องชดใช้ให้แก่ผู้รับจำนำ นอกจากตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ในการบังคับทรัพย์ที่จำนำเพื่อชำระหนี้นั้น เนื่องจากจำนำเป็นเพียงเอาทรัพย์มาประกันหนี้ ฉะนั้นเมื่อขายทอดตลาดได้เงินชำระหนี้แก่ผู้รับจำนำเสร็จแล้ว ถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องคืนให้แก่ผู้จำนำ หรือบุคคลผู้ควรได้เงินนั้นเช่นทายาทของเขา แต่ในทางตรงข้าม ถ้าขายทอดตลาดได้เงินไม่พอใช้หนี้ ลูกหนี้ยังต้องรับผิดในส่วนที่ขาด คือเมื่อบังคับเอาแก่หลักประกันไม่พอใช้หนี้ ลูกหนี้ยังต้องรับผิด.

๗. การประกันชีวิต

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างง่าย ๆ ที่ท่านมักจะประสบในชีวิตประจำวันอยู่เสมออีกลักษณะหนึ่ง คือลักษณะการประกันชีวิตค่ะ การประกันชีวิตเป็นสัญญาประกันภัยอย่างหนึ่ง แต่การประกันชีวิตนั้น เป็นการใช้เงินโดยอาศัยการทรงชีพหรือมรณะของบุคคลมากำหนด เงินที่ผู้เอาประกันชำระให้แก่ผู้รับประกันนั้น เขาเรียกว่าเบี้ยประกันซึ่งจะส่งเป็นงวด ๆ หรือส่งทีเดียวก็ได้แล้วแต่ตกลงกัน และเมื่อผู้เอาประกันถึงแก่ความตายลงไป ผู้รับประกันต้องจ่ายเงินให้บุคคลหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับประโยชน์ ตามกำหนดมากน้อยแล้วแต่จะตกลงกันในสัญญา แต่ส่วนใหญ่มักกำหนดจากเบี้ยประกัน คือถ้าผู้เอาประกันส่งเบี้ยประกันมาก ผู้รับประโยชน์ก็ได้เงินมาก ถ้าผู้เอาประกันส่งเบี้ยประกันน้อย ผู้รับประโยชน์ก็ได้เงินน้อย

การประกันชีวิต เป็นสัญญาอย่างหนึ่งซึ่งผู้เข้าทำสัญญาต้องทำการโดยสุจริต เมื่อปกปิดข้อเท็จจริงบางอย่างแก่ผู้รับประกันเข้า ถ้าถึงขนาดที่เมื่อเขารู้เข้าแล้วไม่ยอมทำสัญญาด้วย หรือทำแต่เรียกเบี้ยประกันสูงขึ้น หรือรู้แล้วก็แถลงความเท็จเสีย สัญญานั้นกฎหมายถือว่าเป็น โมฆียะที่ผู้รับประกันอาจบอกล้างได้

เรื่องนี้ก็มีเรื่องมีราวเป็นคดีตามตัวอย่างขึ้นมา เรื่องมีอยู่ว่า เด็กหญิงวิจิตรา แซ่ตั้ง เป็นโจทก์ฟ้องบริษัทอเมริกันอินเตอร์เนชั่นแนล แอสชัวรั้นส์ จำกัด เป็นจำเลยสรุปความสำคัญได้ความว่า จำเลยให้ทำสัญญารับประกันชีวิต ของนายเต็กคิ้ม แซ่ตั้ง โจทก์เป็นผู้รับผลประโยชน์นายเต็กคิ้ม แซ่ตั้ง ถึงแก่กรรม แต่จำเลยไม่ยอมชำระเงินให้โจทก์ตามสัญญา ขอให้ศาลบังคับจำเลยชำระเงินให้โจทก์

จำเลยให้การว่า นายเต็กคิ้ม แซ่ตั้ง ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง แต่ละเว้นไม่เปิดเผยความจริง ถ้าเปิดเผยความจริงจำเลยจะไม่รับประกันชีวิต ทั้งนายเต็กคิ้มยังแถลงเท็จเกี่ยวกับสุขภาพของตนด้วย สัญญารับประกันชีวิตจึงเป็น โมฆียะ จำเลยได้มีหนังสือบอกล้างแล้ว จึงตกเป็นโมฆะขอให้ยกฟ้อง

ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง

โจทก์อุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์พิพากษากลับ ให้จำเลยชำระเงินและดอกเบี้ยให้โจทก์

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า นายเต็กคิ้ม แซ่ตั้ง รู้ตัวดีว่าตนป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง และสุขภาพของตนทรุดโทรมมาก่อนขอเข้าทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัทจำเลยแต่นายเต็กคิ้มก็ละเว้น ไม่เปิดเผยความจริงดังกล่าวให้บริษัทจำเลยทราบ ฝ่ายจำเลยก็มีนายพจน์ สุทธิผล พนักงานบริษัทจำเลยมาเบิกความยืนยันว่าถ้าหากบริษัทจำเลยทราบว่านายเต็กคิ้ม ผู้เอาประกันเป็นโรคความดันโลหิตสูง และปัสสาวะเป็นเลือด ก็จะไม่รับประกันชีวิตให้เป็นอันขาดข้อนำสืบนี้มีน้ำหนักรับฟังได้ เพราะสอดคล้องกับเหตุผลธรรมดา ในแง่ที่ว่า ถ้าจำเลยรับประกันชีวิตบุคคลประเภทนี้ ย่อมเป็นการเสี่ยงอยู่มากประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งในใบสมัครขอทำประกันชีวิต ก็มีคำถามให้ผู้ขอเอาประกันภัยตอบในเรื่องเหล่านี้โดยเฉพาะอยู่แล้ว อันแสดงว่าเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญที่จำเลยต้องรับทราบ เพื่อประกอบการวินิจฉัยของจำเลยว่า จะตกลงทำสัญญากับผู้ขอเอาประกันชีวิตหรือไม่ ฎีกาของจำเลยฟังขึ้น

ตามประเด็นที่ได้วินิจฉัยแล้ว ย่อมเห็นได้ชัดแจ้งว่าสัญญาประกันชีวิตรายพิพาทตกเป็น โมฆียะ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อจำเลยได้บอกล้างไปยังนางระวิพรรณ ผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กหญิงวิจิตรา แซ่ตั้ง โจทก์แล้ว สัญญาพิพาทย่อมตกเป็นโมฆะ จำเลยไม่ต้องรับผิดชดใช้เงินตามกรมธรรม์ประกันชีวิตให้แก่โจทก์

จึงพิพากษากลับ คำพิพากษาอุทธรณ์ยกฟ้องโจทก์

เป็นอันว่า เด็กหญิงวิจิตรา แซ่ตั้ง ไม่ได้รับประโยชน์ตามสัญญาประกันชีวิตของบิดาที่ทำไว้ให้ตน

บางกรณีถึงแม้ผู้เอาประกันภัยจะถึงแก่มรณะ ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องใช้เงินแก่ผู้รับประโยชน์ได้ เมื่อ

๑. ผู้เอาประกันภัยฆ่าตัวตายใน ๑ ปี นับแต่วันทำสัญญา หรือ

๒. ผู้เอาประโยชน์ ฆ่าบุคคลผู้เอาประกันภัยนั้นตายโดยเจตนา

ทั้ง ๒ กรณีนี้ บริษัทรับประกันภัยจะต้องใช้เงินที่เขาส่งมาแทน ซึ่งเงินจำนวนนี้เรียกว่า เงินค่าไถ่ถอนกรมธรรม์แก่ผู้เอาประกันหรือทายาท

เรื่องการประกันชีวิตนี้ เป็นเรื่องที่เกี่ยวพันกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนอยู่ ดังนั้นท่านที่จะทำสัญญาประกันชีวิตกับบริษัทใด ก็พึงพิจารณาฐานะการเงิน และชื่อเสียงของบริษัทประกันชีวิตนั้น ๆ ให้ดี อย่าปล่อยให้เขาพูดจาหว่านล้อมหลงเชื่อง่าย ๆ ก็แล้วกันค่ะ เพราะจะยุ่งยากแก่ทายาท หรือผู้รับประโยชน์ภายหลังเป็นอันมาก ซึ่งเรื่องนี้แม้รัฐบาลจะได้พยายามควบคุมแล้วก็ยังอาจไม่ทั่วถึง นอกจากนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายห้ามเอกชนธรรมดา รับเป็นผู้ทำการประกันชีวิต ต้องเป็นไปในรูปของบริษัทจำกัด เท่านั้น

เรื่องการประกันชีวิตนี้ในประเทศเรา ยังมิค่อยนิยมกันกว้างขวางนัก เพราะบริษัทรับประกัน มิค่อยสุจริตและการจ่ายเงินให้ก็มักล่าช้า จึงทำให้คนเบื่อหน่าย แต่บางประเทศคนนิยมการประกันชีวิตกันมาก เช่น ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เดนมาร์ค สวีเด็น ซึ่งการจะทำสัญญาประกันชีวิตนี้ดีหรือไม่ เป็นความคิดเห็นของแต่ละสังคม แต่รายการนี้ไม่ขอเสนอแนะ แต่ถ้าท่านได้ตกลงทำสัญญาประกันชีวิตแล้ว พึงพิเคราะห์ดูเรื่องราวใน ๒ กรณีเป็นสำคัญ คือ

๑. ฐานะการเงินและชื่อเสียงของบริษัทนั้น

๒. ข้อความในกรมธรรม์ประกันชีวิต ที่ทางบริษัทได้เขียนขึ้น และถ้าสงสัยต้องไต่ถามกันให้เข้าใจแจ่มแจ้ง อย่าเก็บอำไว้เป็นอันขาด อย่าหลงเชื่อเพราะเห็นว่าผู้แทนบริษัทรู้จักกันดี

และถ้าเห็นไม่ชอบมาพากลก็บอกเลิกสัญญาประกันเสียเลย โดยไม่ส่งเบี้ยประกันอีกต่อไป ซึ่งเราอาจจะไม่ได้เงินเบี้ยประกันคืนก็ได้ แต่ถ้าได้ทยอยส่งเบี้ยประกันมา ๓ ปีแล้ว เราต้องได้รับเงินคืนบ้าง ซึ่งทั้งนี้ขอให้พิเคราะห์ดูข้อความในกรมธรรม์ให้ละเอียด

๘. การจดทะเบียนสมรส และการจดทะเบียนหย่า

เนื่องจากธรรมชาติสร้างให้มนุษย์ชายหญิง มีความรักใคร่กัน ปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกัน และจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการดำรงชีพ ชายหญิงจึงได้ทำการสมรสเป็นสามีภรรยาและเกิดบุตรหลานสืบสายโลหิตกันต่อ ๆ มา เกิดความจำเป็นจะต้องบำรุงเลี้ยงดูบุตรตลอดถึงการสะสมทรัพย์สมบัติ เพื่อผู้สืบสายโลหิตของตน เป็นวิสัยธรรมดาที่จะต้องเกิดความขัดแย้ง และความยุ่งยากขึ้นในครอบครัว ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดให้ชายหญิงที่ปรารถนาจะอยู่ร่วมกันได้จดทะเบียนสมรสกัน เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันและวางระเบียบในความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ให้ต่างฝ่ายต่างรู้ถึงสิทธิหน้าที่และส่วนได้ส่วนเสียของตน

ถึงแม้ว่าชายหญิงจะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยามาเป็นเวลาหลายสิบปี มีบุตรด้วยกันนับสิบ ๆ คน หากยังมิได้ทำการจดทะเบียนสมรสกันให้ถูกต้องตามกฎหมายก็ไม่ถือว่าการสมรสนั้นมีผลสมบูรณ์

กระทรวงมหาดไทยมีนโยบาย ที่จะส่งเสริมให้ชายหญิงที่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา ได้จดทะเบียนสมรสกันให้ถูกต้องตามกฎหมาย โดยได้เล็งเห็นถึงผลประโยชน์ของกาจดทะเบียนสมรส ดังต่อไปนี้

๑. การจดทะเบียนสมรสเป็นที่ยอมรับของสังคมทั่วไป เป็นการส่งเสริมฐานะและเกียรติของทั้งฝ่ายหญิงและชาย

๒. เพื่อเป็นเครื่องผูกพันทางกายและใจระหว่างหญิงชาย และเป็นเครื่องยับยั้งชั่งใจ ในการหย่าร้าง

๓. เป็นหลักประกันความมั่นคงว่าหญิงหรือชายจะไปมีสามี หรือภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมายอีกไม่ได้

๔. บุตรที่เกิดมา ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ไม่มีปัญหาว่าจะมีใครมาแย่งทรัพย์สินมรดก

๕. เป็นหลักฐานในการลดหย่อนภาษีเงินได้ และใช้ประกอบหลักฐานเกี่ยวกับการขอทุนสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก

ดังที่ได้กล่าวในตอนต้นแล้วว่าเป็นนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ที่จะส่งเสริมให้หญิงชายได้จดทะเบียนสมรสกัน ทางอำเภอจึงได้พยายามอย่างยิ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่มาขอจดทะเบียนสมรส

ในการจดทะเบียนสมรส ณ สำนักทะเบียน ผู้สมรสไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น แต่ต้องนำหลักฐานที่จำเป็นบางประการ เช่น บัตรประจำตัวประชาชน หรือสำเนาทะเบียนบ้านไปประกอบ ก็เพียงพอแล้ว

สำหรับการจดทะเบียนสมรสนอกสำนักทะเบียน คู่สมรสจะต้องเสียค่าธรรมเนียม ๑๐๐ บาท

ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นเสมอ ซึ่งเจ้าหน้าที่ไม่สามารถจะจดทะเบียนสมรสให้ได้ ก็คือ คู่สมรสไม่ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้

การสมรสจะถือว่าสมบูรณ์ตามกฎหมาย ต้องประกอบด้วยเงื่อนไขดังนี้:–

(๑) ชายและหญิงต้องมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ ก็เพราะเล็งเห็นว่า ผู้ที่มีอายุน้อยกว่านั้น ยังไม่มีความคิดเพียงพอในเรื่องการสมรสหรือการมีครอบครัว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

ถึงแม้ว่าหญิงชายจะมีอายุครบเกณฑ์ที่จะทำการสมรสได้ แต่ถ้าหากยังไม่บรรลุนิติภาวะ (๒๐ ปีบริบูรณ์) เมื่อไปขอจดทะเบียนสมรสจะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดาหรือผู้ปกครองเสียก่อน แต่ถ้าบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตไป ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ ถ้าบิดามารดาไม่ได้อยู่ด้วยกัน (หย่ากันหรือละทิ้งร้างกัน) ต้องได้รับความยินยอมจากคนที่ตนอยู่ด้วย โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากบิดาหรือมารดาที่ตนไม่ได้อยู่ด้วย

(๒) ชายหรือหญิงจะต้องไม่เป็นคู่สมรสของบุคคลอื่น กล่าวคือบุคคลใดจดทะเบียนสมรสแล้วจะจดทะเบียนสมรสอีกไม่ได้

สำหรับหญิงหม้าย จะทำการสมรสใหม่ได้ก็ต่อเมื่อการสมรสครั้งก่อนสิ้นไปแล้วไม่น้อยกว่า ๓๑๐ วัน เว้นแต่

ก. คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น

ข. สมรสกับคู่สมรสเดิม

ค. มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

ง. มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญา ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมตามกฎหมายว่ามิได้มีครรภ์

การที่กฎหมายวางข้อขีดขั้นสำหรับหญิงหม้ายไว้ดังกล่าว ก็เนื่องจากจะป้องกันมิให้เกิดปัญหาลำบากว่าเด็กที่จะเกิดมานั้นเป็นบุตรของสามีเดิมหรือสามีใหม่

(๓) ชายและหญิง ต้องไม่เป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป หรือลงมา หรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดา หรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาเดียวกัน

(๔) ชายหรือหญิงต้องไม่เป็นคนวิกลจริต หรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

(๕) ชายหญิงยินยอมที่จะเป็นสามีภรรยากัน และต้องแสดงการยินยอมนั้น ให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้

(๖) ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม จะทำการสมรสกันไม่ได้ การที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนี้ก็เพื่อให้ความสัมพันธ์ ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเป็นแบบบิดาหรือ มารดากับบุตรและไม่ต้องการให้ขัดกับประเพณีและศีลธรรมอันดีงาม

ฉะนั้นเมื่อชายหญิงมีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้แล้ว และยินยอมที่ทำการสมรสกัน ก็ต้องยื่นคำขอจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียน เมื่อจดทะเบียนสมรสกันเรียบร้อยแล้วก็ถือเป็นสามีภรรยากันตามกฎหมายทันที โดยไม่ต้องมีพิธีอื่น ๆ อีก ส่วนพิธีอื่น ๆ เช่น การเชิญแขกมาหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ การส่งตัวเจ้าสาวต่อเจ้าบ่าว ฯลฯ เป็นเรื่องของการปฏิบัติตามประเพณีนิยมเท่านั้นไม่มีความสำคัญในทางกฎหมายแต่อย่างใด ถึงแม้จะประกอบพิธีสมรสใหญ่โตเพียงใด และส่งมอบเจ้าสาวอยู่กินหลับนอนกับเจ้าบ่าวแล้ว หากยังไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ก็ไม่มีฐานะเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย ตรงกันข้ามเมื่อได้จดทะเบียนสมรสกันแล้ว แม้ไม่ได้ทำพิธีแต่งงานกันตามประเพณี ชายและหญิงยังไม่ได้อยู่กินด้วยกันทั้งไม่เคยถูกเนื้อต้องตัวกันเลยก็คงมีฐานะเป็นสามีภรรยาตามกฎหมาย เช่น เมื่อจดทะเบียนสมรสแล้วชายไปต่างเมือง ได้หญิงอื่นอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภรรยามีลูกหลาน

เต็มบ้าน และฝ่ายชายไม่ได้แสดงความมีเยื่อใยต่อภรรยาที่จดทะเบียนสมรสกัน ก็คงถือว่าภรรยาที่จดทะเบียนสมรสกันเป็นภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

ในการจดทะเบียนสมรสคู่สมรสจะจดทะเบียนสมรส ณ สำนักทะเบียนใดก็ได้ตามความสะดวกของตน และไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน ณ สำนักทะเบียนที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่

การไม่จดทะเบียนสมรสกันมีผลเสียหลายประการ ดังต่อไปนี้

(๑) ชายหญิงคู่นั้นไม่ถือว่าเป็นสามีภรรยากันโดยชอบด้วยกฎหมาย ฐานะของหญิงจึงไม่ต่างกับนางบำเรอ

(๒) กฎหมายจะไม่รับรู้ ถึงความเสียหายหรือความสัมพันธ์แห่งการสมรสนั้น เช่น ไม่รับรู้ถึงการที่ชายหรือหญิงไปมีสามีหรือภรรยาอื่น ถ้าชายหรือหญิงไปจดทะเบียนสมรสกับบุคคลอื่นบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิดีกว่า

(๓) การอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภรรยา โดยไม่จดทะเบียนสมรสกันย่อมไม่ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่อันพึงควรมีควรได้ หากมีการเลิกร้างกัน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตายอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิเรียกร้องขอรับมรดก

(๔) บุตรที่เกิดจากชายหญิงที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน ถือเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของมารดาฝ่ายเดียว ไม่ถือว่าเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของบิดา หากบิดาต้องการให้เป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของตน จะต้องขอจดทะเบียนรับรองบุตร

การจดทะเบียนหย่า

การที่คู่สมรสหย่าขาดจากกันย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ติดตามมา โดยเฉพาะปัญหาทางครอบครัว บุตรที่เกิดจากบิดามารดาหย่าร้างกัน จะเป็นเด็กที่มีปัญหาและขาดความอบอุ่น ทำให้มีปมด้อย ฉะนั้น ทางอำเภอจึงไม่สนับสนุนให้คู่สมรสทำการหย่าร้างกันเพราะเล็งเห็นถึงข้อเสียดังกล่าวแล้ว

ดังนั้นเมื่อคู่สมรสมายื่นคำขอจดทะเบียนหย่า นายทะเบียนจะพยายามอย่างยิ่งที่จะทำไกล่เกลี่ย และให้คู่สมรสเลิกล้มความตั้งใจที่จะทำการหย่าร้างกัน

ในการหย่าร้างจากกันมี ๒ วิธี คือ

๑. การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย

๒. การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล

ฉะนั้นเมื่อได้จดทะเบียนสมรสกันแล้ว การหย่าจะมีผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อได้มีการจดทะเบียนหย่ากัน เมื่อมีการจดทะเบียนหย่าสิ่งที่คู่สมรสจะต้องทำความตกลงกัน คือ

๑. ในเรื่องบุตร คู่สมรสจะแบ่งกันปกครองอย่างไร ใครจะเป็นผู้ให้ความอุปการะเลี้ยงดู ถ้าไม่ได้มีการทำหนังสือตกลงกัน หรือตกลงกันไม่ได้ กฎหมายให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด

๒. เกี่ยวกับสินสมรส คู่สมรสจะต้องตกลงแบ่งกันให้เรียบร้อยเพื่อนายทะเบียนจะได้บันทึกไว้ก่อนที่จะทำการจดทะเบียนหย่าให้

๓. คู่สมรสจะต้องทำความตกลงไว้ในสัญญาหย่าว่าสามีภรรยาทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะออกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นเงินเท่าใด

ในการจดทะเบียนหย่า คู่สมรสจะจดทะเบียนหย่า ณ สำนักทะเบียนใดก็ได้ โดยนำใบสำคัญการสมรสไปประกอบเป็นหลักฐาน และคู่สมรสทั้งสองฝ่ายต้องยินยอมพร้อมใจกันหย่า ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอทะเบียนหย่าโดยอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมหาได้ไม่

ในการจดทะเบียนหย่าก็เช่นเดียวกันกับการจดทะเบียนสมรส คู่หย่าไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น

๙. การฟ้องหย่า

การฟ้องหย่า เป็นตัวอย่างกฎหมายแพ่งพาณิชย์อย่างง่าย ๆ ที่ท่านประสบในชีวิตประจำวันอยู่เสมออีกลักษณะหนึ่งที่เรียกว่าลักษณะครอบครัว เป็นเรื่องของการฟ้องหย่า เพราะการหย่าตามกฎหมายไทยเรานี้ อาจหย่าได้โดยความยินยอมของบุคคลทั้งสองฝ่าย คือทั้งสามีและภรรยาได้ และอาจหย่าโดยการฟ้องหย่า ซึ่งไม่เหมือนกับบางประเทศที่นับถือศาสนาคริสเตียน ที่กฎหมายเขาบังคับว่าการหย่าจะมีได้ก็ด้วยการฟ้องหย่าเท่านั้น จะหย่าด้วยความยินยอมไม่ได้เลยเพราะถือว่าการเป็นสามีภรรยานั้น เป็นเจตน์จำนงของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งคนเรามิควรจะละเมิดเสีย

การหย่าโดยการฟ้องร้องนั้นแสดงว่า ไม่มีการยินยอมพร้อมใจกันทั้งคู่ มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดผิดหรือกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อผิดพลาดที่ยกมาอ้างนั้นเรียกว่าเหตุหย่า ซึ่งกฎหมายแพ่งของเรามีอยู่ด้วยกัน ๑๐ สาเหตุใหญ่ ๆ ซึ่งเราจะอธิบายและยกตัวอย่างเรื่องจริงที่เกิดขึ้นแล้ว ให้ฟังอย่างง่าย ๆ

๑. สามีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา หรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

๒. สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายประพฤติชั่วอยู่ต่อไปหรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

๓. สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ถ้า เป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้ สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

๔. สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

๖. สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง ตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

๗. สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้ กับทั้งวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

๘. สามีหรือภริยาผิดทัณฑ์บนที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

๙. สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่ง และโรคมีลักษณะเรื้อรังไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้น ฟ้องหย่าได้

๑๐. สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกาย ทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

ประการแรกภริยามีชู้ สามีฟ้องหย่าได้ แต่ก่อนกฎหมายไม่ได้เขียนว่าเมื่อสามีมีชู้ภริยาจะฟ้องหย่าได้เลย ข้อนี้นับว่าฝ่ายหญิงจะเสียเปรียบไปหน่อย แต่เดี๋ยวนี้กฎหมายให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายในด้านการฟ้องหย่าแล้ว กล่าวคือ ถ้าสามีไปอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา ภริยาฟ้องหย่าได้เช่นกัน

(๒) สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชังเพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายประพฤติชั่วอยู่ต่อไปหรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพ ฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงถึงประกอบ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๓) สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมานร่างกายหรือจิตใจ หรือหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยาม อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

หลักในประการที่สองและสามเป็นเรื่องของการประพฤติชั่วหมิ่นประมาทอย่างร้ายแรง การพูดเล่นพูดจากระทบกระเทียบเปรียบเปรย ซึ่งพอเห็นได้ว่าไม่ร้ายแรงนัก ก็ไม่อาจจะหย่าได้ แม้กระนั้นบางทีทำให้ไม่พอใจโกรธเคือง ถึงกับมีเรื่องมีราวต้องฟ้องร้องเป็นคดีความขึ้นมา ดังเช่นเรื่องต่อไปนี้

นางราศรี พรมศักดิ์ เป็นโจทก์ฟ้อง นายเจริญ พรมศักดิ์ สามีของตน เป็นจำเลย เพื่อขอหย่าโดยอ้างว่าจำเลยเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยาอย่างร้ายแรง

ศาลตัดสินว่า การที่จำเลยพูดถึงโจทก์กับเพื่อนว่า "กูเบื่อแล้ว ของไม่ดี ของเก่าแล้ว กูไม่เอาแล้ว" ทำให้โจทก์ได้รับความอับอาย ขายหน้านั้น แม้จะเป็นความจริงดังโจทก์นำสืบ ศาลฎีกาเห็นว่า คำพูดของจำเลยดังกล่าว จำเลยพูดเหมือนโจทก์ไม่ประสงค์ที่จะให้จำเลยอยู่กินเป็นสามีภรรยากับโจทก์เป็นเพียงคำพูดกระทบกระแทก ไม่ถึงกับหมิ่นประมาทโจทก์อย่างร้ายแรง และถือไม่ได้ว่าเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยาอย่างร้ายแรง

ข้อน่าคิด

ปัญหาที่ควรศึกษาในคดีนี้มีว่า ถ้อยคำที่จำเลยพูดว่า "กูเบื่อแล้ว ของไม่ดี ของเก่าแล้ว กูไม่เอาแล้ว" เป็นข้อความหมิ่นประมาทอย่างร้ายแรงหรือไม่ หากเป็นการหมิ่นประมาทอย่างร้ายแรง ก็เป็นเหตุให้โจทก์ฟ้องหย่าได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาตรา ๑๕๑๖ (๓) เพราะมาตรา ๑๕๑๖ (๓) มีใจความว่า คดีฟ้องหย่านั้น ถ้าสามีภรรยาหมิ่นประมาทอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ แต่ศาลฎีกาเห็นว่า ถ้อยคำดังกล่าวเป็นเพียงคำพูดกระทบกระแทกเท่านั้น ไม่ถึงกับเป็นถ้อยคำที่หมิ่นประมาทอย่างร้ายแรง จึงฟ้องให้หย่าขาดจากกันไม่ได้

ประการที่สี่ สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินกว่า ๑ ปี หรือไม่ให้ความช่วยเหลือ อุปการะเลี้ยงดูตามสมควร หรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยากันอย่างแรง จนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจอยู่กินฉันสามีภริยาต่อไป อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

เหตุประการที่สี่ พิจารณาดูแล้วก็น่าสมควรอยู่เพราะทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันต่าง ๆ ในเรื่องความเป็นสามีภริยาอย่างแรงแล้ว อยู่กินกันไปเห็นจะไปด้วยกันไม่ไหว ปัญหามีอยู่ว่า แค่ไหนอย่างไรที่เรียกว่า ร้ายแรง ต้องเอาสภาพฐานะ และความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาเป็นแนว ซึ่งจะขอยกตัวอย่างคดีหนึ่ง

นางเอียด จันทรตุด เป็นโจทก์ นายสะแย จันทรตุด เป็นจำเลย ขอหย่าขาดจากสามีโดยอ้างเหตุว่า จำเลยกับโจทก์เป็นสามีภริยากัน ต่อมาจำเลยได้ไล่โจทก์ออกจากบ้านเพราะเหตุที่จำเลยจะมีภริยาใหม่อีกคนหนึ่ง แล้วจำเลยก็ได้นำภริยาคนใหม่เข้ามาอยู่ในบ้าน การที่จำเลยกระทำการเช่นนั้นเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรง จนโจทก์อาจจะอยู่กินเป็นสามีภริยากับจำเลยได้

จำเลยให้การปฏิเสธว่าไม่ได้ขับไล่โจทก์ให้ออกไปจากบ้าน และไม่ยอมหย่าขาดจากกัน

ศาลชั้นต้น เห็นว่าโจทก์จำเลยเป็นอิสลาม แต่อยู่ในเขตจังหวัดที่มิได้ใช้หลักศาสนาอิสลามบังคับ ในเรื่องครอบครัว พิพากษาให้จำเลยจดทะเบียนหย่ากับโจทก์ตามฟ้อง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นให้ยกฟ้องของโจทก์

โจทก์ฎีกาว่ามีสิทธิที่จะฟ้องขอหย่าได้

ศาลฎีกา วินิจฉัยว่า บริเวณเขตจังหวัดที่ศาลชั้นต้นคดีนี้ตั้งอยู่ ไม่ได้มีกฎหมายให้นำหลักศาสนาอิสลามในเรื่องครอบครัวมาใช้บังคับ ฉะนั้น แม้คู่ความในคดีนี้ต่างนับถือศาสนาอิสลามด้วยกันก็ดี แต่ก็จะนำเอาหลักศาสนามาใช้อ้างอิงให้ผิดต่อประเพณี และกฎหมายที่ใช้อยู่ในท้องถิ่นนั้นไม่ได้ กล่าวคือแม้ตามประเพณีอิสลามชายอาจมีภรรยาได้หลายคน ภริยาจะตั้งข้อรังเกียจขัดต่อหลักศาสนาไม่ได้ก็ตาม แต่โจทก์ก็ยังมีเสรีที่จะคิดรังเกียจต่อการที่สามีของตนไปมีภริยาใหม่ได้ เช่นเดียวกับบุคคลอื่นเหมือนกัน

คดีนี้โจทก์มีนายหลงหมาดผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นญาติของทั้งสองฝ่ายมาเบิกความประกอบคำของโจทก์ว่า จำเลยเป็นผู้ขับไล่โจทก์ออกจากบ้านของจำเลย ฝ่ายจำเลยคงมีแต่ตัวจำเลยคนเดียวเท่านั้นที่เบิกความว่า ไม่ได้ไล่โจทก์ไป พยานโจทก์จึงมีน้ำหนักดีกว่าพยานจำเลย

คดีคงรับฟังว่าจำเลยได้ไล่โจทก์ออกไปจากบ้านจริง เหตุที่จำเลยไล่โจทก์ไปนั้น โจทก์นำสืบได้ว่า จำเลยได้ไปหมั้นหญิงอื่น จะเอามาเป็นภริยา แล้วต่อมาจำเลยได้พาเอาภริยาใหม่เข้ามาอยู่ในบ้านที่โจทก์จำเลยเคยอยู่ด้วยกัน การที่จำเลยได้ภริยาใหม่อีกคนหนึ่งนั้น จำเลยก็รับว่าเป็นความจริง

ศาลฎีกาเห็นว่าเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่า จำเลยได้ไล่โจทก์ออกไปจากบ้าน เพราะเหตุที่จำเลยจะมีภริยาใหม่ แล้วต่อมาจำเลยได้นำภริยาใหม่เข้ามาอยู่ในบ้าน กรณีจึงฟังได้ว่าจำเลยได้ทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยาอย่างร้ายแรง จนอีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจจะอยู่กินเป็นสามีภริยาต่อไปได้จริง โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องหย่าจำเลยได้ไม่จำต้องวินิจฉัยเหตุหย่าอย่างอื่นอีกต่อไป

พิพากษากลับคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ให้บังคับคดีตามศาลชั้นต้น

ข้อน่าคิด

คำพิพากษาฎีกาฉบับนี้ ถือว่า การที่สามีรับภริยาใหม่ และนำเข้ามาอยู่ในบ้านเดียวกันเป็นการกระทำอันเป็นปฏิปักษ์ต่อการเป็นสามีภรรยาอย่างร้ายแรง หญิงผู้เป็นภริยาฟ้องหย่าได้

๑๐. อำนาจปกครองบุตร

อำนาจปกครองบุตร จะเกิดการโต้เถียงกันขึ้นมาก็ในกรณีที่บุตรนั้นยังเล็ก หรือโตแล้วแต่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งกฎหมายถือว่าบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะนี้ ต้องอยู่ในความปกครองของคนใดคนหนึ่ง จะอยู่อย่างอิสระเป็นฤาษีชีไพรไม่ได้

โดยปกติแล้ว อำนาจปกครองจะตกอยู่แก่ **บิดา** ซึ่งก็เป็นไปตามประเพณีในสังคมไทยที่ถือว่า บิดาเป็นผู้นำของครอบครัว ซึ่งกรณีปกติเช่นนี้หมายความว่า บิดามารดาได้แต่งงานจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายแล้ว บุตรที่เกิดมากฎหมายให้บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง ซึ่งอำนาจปกครองนี้มีสิทธิอยู่ ๕ ประการคือ

๑. กำหนดที่อยู่ของบุตรได้ คือ เมื่อบิดาโยกย้ายไปอยู่ไหนสามารถหอบหิ้วบุตรไปได้เสมอ ผู้บุตรจะยืนกรานว่าไม่ไปด้วยไม่ได้

๒. ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน คือ บิดาสามารถเฆี่ยนตีบุตรของตนได้ เพื่ออบรมสั่งสอนให้บุตรอยู่ในโอวาท เพราะบุตรบางคนไม่รักดี เที่ยวก่อความวุ่นวายเกกมะเหรกเกเร ถ้าไม่เฆี่ยนตีเสียบ้างบุตรก็จะเตลิดเปิดเปิงไปเลย ก็เข้าทำนอง "รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี" นั่นแหละ แต่จะเฆี่ยนแบบเอาเป็นเอาตายไม่ได้ เฆี่ยนพอสมควร ถ้าถึงขนาดมัดตากแดด หรือโยงขื่อคา เห็นจะเกินไป อาจถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดำเนินคดี ฐานทำร้ายร่างกายก็ได้ ส่วน **มารดา** ถ้าว่าตามกฎหมายจริง ๆ แล้ว กรณีปกติเช่นนี้ไม่มีสิทธิทำโทษบุตร แต่ที่มารดาทำโทษบุตรได้อยู่ทุกวันนี้โดยไม่ผิดกฎหมายเพราะได้อาศัยสิทธิของบิดามาลงโทษ

๓. สิทธิของผู้ใช้อำนาจปกครองประการถัดมา คือสามารถให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถ และฐานานุรูป คือจะให้ลูกช่วยพ่อแม่ทำงานบ้างย่อมได้แต่ใช่ว่าเขาให้ใช้บุตรทำงานได้แล้วก็ตะบันใช้วันยังค่ำ โดยไม่เปิดโอกาสให้เขาได้พักผ่อนเป็นอิสระบ้างอย่างนี้ไม่ได้ เพราะเด็กคือทรัพยากรสำคัญของชาติทีเดียว จะใช้ก็ใช้ให้สมแก่ความสามารถและลักษณะของเด็ก

๔. สามารถเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่น ซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้กลับมาอยู่กับตนอีกได้

๕. ผู้ใช้อำนาจปกครองสามารถจัดการทรัพย์สินของบุตรตนได้ คือบางทีเด็กมีทรัพย์สินสมบัติมาก เนื่องจากปู่ย่าตายายยกให้เฉพาะแก่เด็ก ไม่ให้บิดาเด็ก แต่เนื่องจากยังเป็นเด็กอยู่จะจัดการทรัพย์สินอย่างใด ย่อมไม่เหมาะสมกฎหมายเลยกำหนดให้บิดามารดาจัดการแทน แต่การจัดแทนนี้เขาบังคับด้วยว่าต้องทำด้วยความระมัดระวัง จะปล่อยปละละเลยหรือจัดการไปในทางเสื่อมเสีย เช่นจะเอาที่ดินของเด็กไปขายเพื่อเอาเงินมากินเหล้าหรือเล่นไพ่ไม่ได้

ที่กล่าวมาเป็นกรณีปกติ ทีนี้ก็มีกรณีไม่ปกติเกิดขึ้น เป็นต้นว่า

๑. บิดาตายเสีย

๒. บิดาหายสาบสูญ หรือไม่ทราบว่าบิดาอยู่หรือตายไปแล้ว ข้อนี้เราเห็นบ่อยๆ เมื่อบิดาไปสงคราม หายสาบสูญไม่ได้ข่าวคราวแต่อย่างใด

๓. บิดาเป็นบ้าหรือสติฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ถูกศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

๔. บิดาเป็นบ้า ต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล

๕. ศาลเห็นว่า บิดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองไม่ไหว เลยตั้งมารดาแทน

ซึ่งกรณีไม่ปกติทั้ง ๕ ประการนี้ อำนาจปกครองเป็นของมารดา และยังมีอีกกรณีหนึ่งที่ไม่ปกติเช่นกัน คือบุตรนอกสมรส หรือนัยหนึ่งเป็นบุตรอันเกิดจากมารดาซึ่งไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับบิดา อำนาจปกครองต้องเป็นของมารดาอยู่ จะไปตกลงยกเว้นกันเองไม่ได้ เว้นแต่บิดาจะได้จดทะเบียนรับบุตรแล้ว ดังจะยกตัวอย่างเรื่องจริงที่เกิดขึ้นมาแล้ว และศาลได้พิพากษาเด็ดขาดไปแล้ว

เรื่องมีอยู่ว่า นางวิไล เทพอิสสระเดช เป็นโจทก์ฟ้องนายอนันต์ อิศราวิศวกุล เป็นจำเลยว่าโจทก์กับจำเลยอยู่กินฉันสามีภรรยา แต่มิได้จดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย เกิดบุตรด้วยกัน ๔ คน คือ เด็กชายพรชัย เด็กหญิงสุดาภรณ์ เด็กหญิงบังอร และเด็กหญิงกัลยา ต่อมาโจทก์จำเลยตกลงเลิกจากเป็นสามีภรรยากัน ในส่วนที่เกี่ยวกับบุตรโจทก์คือมารดายอมให้จำเลยคือบิดารับไปเลี้ยงดูชั่วคราว โดยจำเลยกับบุตรต้องอยู่ในนครหลวงกรุงเทพธนบุรี แต่แล้วจำเลยกลับนำบุตรไปอยู่จังหวัดเชียงราย โจทก์คือมารดาไปขอรับ

บุตรกลับ บิดาไม่ยอม ขอให้ศาลบังคับให้บิดาส่งมอบบุตรทั้งสี่คนคืนให้มารดา ณ บ้านของโจทก์ซึ่งคือมารดา

จำเลยให้การมีใจความสำคัญว่า เมื่อโจทก์ไม่ประสงค์จะอยู่กินเป็นภรรยาจำเลย โจทก์กับจำเลยได้ไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์ ได้ทำบันทึกตกลงกันว่า มารดายินดียกบุตรทั้งสี่ให้บิดาเป็นผู้เลี้ยงดูแต่ผู้เดียว และไม่เคยตกลงว่า จะรับบุตรไปเลี้ยงดูเพียงชั่วคราว จำเลยได้นำบุตรไปอยู่จังหวัดเชียงรายให้การเลี้ยงดูและให้การศึกษาสมฐานะ โจทก์คือมารดาไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่ง ไม่เหมาะสมที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง

ศาลชั้นต้น นัดชี้สองสถาน สอบถามโจทก์จำเลยแล้ว คดีพอวินิจฉัยได้ ให้งดการสืบพยานของทั้งสองฝ่ายแล้ววินิจฉัยว่า บุตรทั้งสี่เป็นบุตรนอกสมรส แต่เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดา อำนาจปกครองจึงอยู่กับโจทก์ ซึ่งโจทก์ในฐานะผู้ปกครองย่อมมีอำนาจเรียกบุตรคืนได้ แม้โจทก์จำเลยจะตกลงกันตามบันทึกที่สถานีตำรวจ ก็ไม่ทำให้จำเลยมีสิทธิดีกว่าโจทก์ พิพากษาให้จำเลยส่งมอบบุตรทั้งสี่คนให้แก่โจทก์ ณ ที่อยู่ตามฟ้อง

จำเลยอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์ พิพากษายืนตามพิพากษาศาลชั้นต้น

จำเลยฎีกา

ศาลฎีกาแผนกคดีเด็กและเยาวชน ประชุมปรึกษาแล้วปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยในเบื้องต้นมีว่า ศาลจะรับฟังผู้เยาว์ทั้งสี่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของจำเลยตามที่จำเลยแถลงได้หรือไม่ พิเคราะห์แล้วตามฟ้องโจทก์ตั้งประเด็นกล่าวหาว่า จำเลยกับโจทก์อยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา โดยมิได้จดทะเบียนสมรสให้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งมีผลตามกฎหมายว่า บุตรผู้เยาว์ทั้งสี่เป็นบุตรนอกสมรส จำเลยไม่มีอำนาจปกครอง อำนาจปกครองอยู่กับโจทก์ซึ่งเป็นมารดาตามกฎหมาย ที่จำเลยแถลงต่อศาลในภายหลังว่า จำเลยมีฐานะเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายตามคำสั่งศาลและได้จดทะเบียนรับรองบุตรด้วยนั้น ไม่ก่อให้เกิดเป็นประเด็นวินิจฉัยขึ้นอีก ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วยกับศาลอุทธรณ์ในผลแห่งคดี ที่ชี้ขาดว่า ผู้เยาว์ทั้งสี่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของโจทก์แต่ฝ่ายเดียว อำนาจปกครองอยู่กับโจทก์ ข้อตก

ลงระหว่างโจทก์จำเลยตามที่จำเลยอ้าง ไม่มีผลให้อำนาจปกครองบุตรทั้งสี่ตกอยู่กับจำเลย ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น

ศาลฎีกาจึง พิพากษายืน

จึงเป็นอันว่าที่บิดามารดาไปทำความตกลงแยกทางกันเดิน โดยบิดารับเลี้ยงดูบุตรไปทั้งหมดที่สถานีตำรวจ แต่บิดามารดานั้นไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันนั้น เรื่องจึงลงเอยที่มารดาสามารถเรียกบุตรคืนจากบิดาได้ และบิดาไม่อาจยึดบุตรตามสัญญาที่ทำไว้ ณ สถานี-ตำรวจได้เลย ซึ่งดูไปจะเป็นเรื่องเหลือเชื่อ แต่กฎหมายเขียนไว้เช่นนี้

มีประเด็นที่น่าสนใจอีกกรณีหนึ่งคือ บางทีผู้ใช้อำนาจปกครองไม่ว่าจะเป็นมารดาหรือบิดา จัดการปกครองเด็กอย่างทารุณโหดร้าย หรือเอาแต่กินเหล้าเมายา เล่นการพนันเป็นอาจินจนญาติของเด็กทนดูไม่ได้ อาจร้องขอต่อศาลให้ถอนอำนาจปกครองนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ โดยตั้งผู้เหมาะสมแทน เมื่อศาลสั่งแล้ว ผู้ใช้อำนาจปกครองคนเดิมก็ไม่มีสิทธิที่จะใช้อำนาจของตนที่กล่าวมาแต่ต้นเลย แม้กรณีเช่นนี้จะมีอยู่น้อยราย แต่ก็ทำให้เราเห็นได้ว่ากฎหมายไทยได้ให้ความยุติธรรมคุ้มครองเด็กมากพอสมควร ก็อย่างที่กล่าวกันแล้วว่า "เด็กวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันหน้า" ชาติบ้านเมืองในวันข้างหน้าจะดีก้าวหน้าประการใดก็ขึ้นอยู่กับเด็ก ๆ นี่แหละ

๑๑. การทำพินัยกรรม

ประเทศที่ยึดถือระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยดังเช่น ประเทศไทยนั้น จะให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนของตนกว้างขวาง ประชาชนทุกคนย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในด้านต่าง ๆ เช่น สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายใครจะมากักขัง หน่วงเหนี่ยว หรือทำร้ายร่างกายเราไม่ได้ย่อมเป็นการผิดกฎหมาย นอกจากนี้ สิทธิและเสรีภาพในเคหสถานคือหมายความว่าบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายในการที่จะอยู่อาศัย ครอบครองบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของตนโดยปราศจากการรบกวนของบุคคลอื่น การที่จะเข้าไปในบ้านเรือนโดยเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่ยินยอมหรืออนุญาตย่อมมีความผิด สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ คือทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะเลือกประกอบอาชีพที่ตนถนัดตามความสามารถและความพอใจ รัฐบาลจะมาบังคับ หรือกำหนดให้ประกอบอาชีพใดอาชีพหนึ่งไม่ได้ แต่ต้องเป็นอาชีพที่ชอบด้วยกฎหมาย สิทธิในการที่จะเลือกถิ่นที่อยู่ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะเลือกถิ่นที่อยู่ของตนจะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนที่ไหนอำเภอตำบลใดได้ตามชอบ จะมีใครห้ามไม่ให้อยู่ในท้องที่นั้นท้องที่นี้ไม่ได้ สิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา การที่บุคคลจะเลือกนับถือศาสนาใดก็ได้มีเสรีภาพที่จะประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในศาสนาที่นับถืออย่างไรก็ได้ และโดยเฉพาะสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สิน อันเป็นหลักประกันให้บุคคลมีกรรมสิทธิคือการเป็นเจ้าของในทรัพย์สินนั้น เช่น เรือกสวนไร่นา ช้าง ม้า วัว ควาย เงินทองและอื่น ๆ ได้ และจะจำหน่าย จ่าย โอนอย่างไรก็ได้ตามความพอใจ โดยบุคคลภายนอกจะมาก้าวก่ายยุ่งเกี่ยวมิได้ แต่ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์นั้น ได้มีการจำกัดอย่างยิ่งในสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ เช่นการไม่ยอมให้บุคคลมีกรรมสิทธิในทรัพย์สิน เช่น ที่ดินเป็นการส่วนตัว โดยถือว่าเป็นของรัฐบุคคลไม่มีสิทธิที่จะจำหน่าย จ่าย โอน ให้ใครได้ แม้แต่การตกทอดทางมรดก ส่วนประเทศไทยเราถือว่าสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินมีความสำคัญยิ่ง นอกจากจะให้สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินแล้วเมื่อเจ้าของทรัพย์สินได้ตายไปทรัพย์สินก็จะตกทอดแก่บุตรหลาน ทายาทของผู้ตายต่อไปได้อีก และกฎหมายยังได้อนุญาตให้บุคคลทำคำสั่งไว้ก่อน เผื่อตายตามแบบที่กฎหมายอนุญาตเพื่อกำหนดการเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนหรือในกิจการต่าง ๆ อันจะเกิดผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายไปแล้ว ซึ่งเรียกว่า "พินัยกรรม"

การจะทำพินัยกรรมได้อย่างไรนั้น ย่อมเป็นไปตามแบบที่กฎหมายกำหนดซึ่งจะได้ชี้แจงต่อไป แต่สิ่งแรกที่ควรเข้าใจในขั้นต้น คือข้อกำหนดของกฎหมายเกี่ยวกับผู้ทำพินัยกรรมและผู้รับพินัยกรรม ซึ่งได้แก่ความสามารถและข้อห้ามของผู้ทำพินัยกรรม คือ ทุกคนสามารถทำพินัยกรรมได้เว้นแต่บุคคลที่กฎหมายห้ามเอาไว้ ซึ่งมีอยู่ ๓ ประเภท คือ

๑. ผู้ที่อายุไม่ครบ ๑๕ ปีบริบูรณ์

๒. บุคคลผู้ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

บุคคลผู้ถูกอ้างว่า วิกลจริต แต่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ก็ย่อมทำพินัยกรรมได้ จะเสียเปล่าก็ต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าเวลาทำพินัยกรรม ผู้ทำกำลังวิกลจริตอยู่

๓. บุคคลที่อยู่ในความปกครอง จะทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินของตนให้แก่ผู้ปกครองตลอดจนถึงคู่สมรส บุพการีผู้สืบสันดานหรือพี่น้องของผู้ปกครองไม่ได้ (ผู้ปกครองที่นี้ไม่ใช่บิดามารดา เพราะว่า บิดามารดาเรียกว่า ผู้ใช้อำนาจปกครอง การทำพินัยกรรมยกทรัพย์ให้บิดามารดาหรือพี่น้องของตนเองย่อมทำได้)

ความสามารถและข้อห้ามของพยานและผู้เขียน บุคคลที่จะเป็น พยาน ในการทำพินัยกรรมไม่ได้ คือ

๑. ผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ

๒. บุคคลวิกลจริต หรือบุคคลผู้ซึ่งศาลสั่งให้เป็นผู้เสมือนไร้ความสามารถ

๓. บุคคลที่หูหนวกเป็นใบ้ หรือตาบอดทั้งสองข้าง

นอกจากข้อห้ามในเรื่องความสามารถของพยานแล้ว กฎหมายยังห้ามมิให้พยานในพินัยกรรม หรือคู่สมรสของพยานในพินัยกรรมเป็นผู้รับทรัพย์ในพินัยกรรมด้วย และยังห้ามไปถึงผู้เขียนและคู่สมรสของผู้เขียนพินัยกรรม จะเป็นผู้รับทรัพย์ในพินัยกรรมไม่ได้

แบบของพินัยกรรม พินัยกรรมแบ่งออกได้เป็น ๕ แบบ คือ

๑. พินัยกรรมแบบธรรมดา คือทำเป็นหนังสือลงวัน เดือน ปี ในขณะที่ทำ ผู้ทำพินัยกรรมจะต้องลงลายมือชื่อไว้ต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ถ้าเขียนเป็นพยานด้วยต้องระบุไว้ว่าเป็นผู้เขียนและพยาน หากผู้ทำพินัยกรรมลงลายมือชื่อไม่ได้ จะลงลายมือพิมพ์นิ้วมือต้องมีพยานลงลายมือชื่อรับรอง ๒ คน

๒. พินัยกรรมแบบเขียนเองทั้งฉบับ คือผู้ทำพินัยกรรมต้องเขียนด้วยมือตนเองทั้งฉบับ ซึ่งข้อความทั้งหมด วัน เดือน ปี และลายมือชื่อของตน

การขูดลบ ตก เติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลง ทำให้พินัยกรรมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ผู้ทำจะทำด้วยมือตนเอง และลงลายมือชื่อกำกับ

๓. พินัยกรรมแบบเอกสารฝ่ายเมือง พินัยกรรมแบบนี้ต้องทำกับทางอำเภอ แต่จะทำ ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือนอกที่ว่าการอำเภอแต่อยู่ในเขตท้องที่อำเภอนั้นก็ได้ โดยดำเนินการดังนี้

– ยื่นคำร้องขอทำพินัยกรรมตามแบบ พ.ก. ๑ โดยระบุให้ชัดเจนว่า ขอทำพินัยกรรมทำเป็นเอกสารฝ่ายเมือง ปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์ ผ่านทางเจ้าหน้าที่อำเภอ

– เจ้าหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อย ของคำร้อง และตรวจสอบความสามารถและข้อห้ามของผู้ทำพินัยกรรม

– ผู้ทำพินัยกรรม ต้องนำพยานไปด้วย ถ้าไม่นำไปจะให้นายอำเภอจัดหาให้ก็ได้ แต่ต้องเสียค่าป่วยการพยาน

– เจ้าหน้าที่ตรวจสอบ ความสามารถ และข้อห้ามพยาน

– พิจารณาและบันทึก เสนอความเห็นต่อนายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทน

– นายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทน สอบถามและจดข้อความ ที่ผู้ทำพินัยกรรมจะให้ใส่ไว้ในพินัยกรรมของตน ต่อหน้าพยาน ๒ คนพร้อมกัน

– อ่านข้อความให้ผู้ทำ และพยานฟัง เมื่อเห็นว่าเป็นการถูกต้องตามความประสงค์ของผู้ทำแล้ว ให้ผู้ทำลงลายมือชื่อพร้อมทั้งพยาน ๒ คน แล้วทำบันทึกต่อท้ายพินัยกรรมว่า พินัยกรรมได้ทำขึ้นต่อหน้านายอำเภอ และพยาน ๒ คน โดยระบุชื่อพยาน และสถานที่ทำพินัยกรรม และอ่านให้ผู้ทำและพยานฟังและลงชื่อแล้ว ก็ลงวันเดือนปี ลายมือชื่อนายอำเภอ หรือผู้รักษาราชการแทนและประทับตราประจำตำแหน่ง

การลงทะเบียนพินัยกรรม และประทับตราประจำตำแหน่ง บนลายมือชื่อนายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทน เรียกเก็บค่าธรรมเนียม ตามอัตราที่กำหนด คือ

ถ้าทำในสำนักคือที่ว่าการอำเภอ ฉบับละ ๕๐ บาท ถ้ามีคู่ฉบับเก็บอีกฉบับละ ๑๐ บาท ถ้าทำนอกสำนักที่ว่าการอำเภอ ฉบับละ ๑๐๐ บาท ถ้ามีคู่ฉบับ เก็บอีกฉบับละ ๒๐ บาท ค่าคัดสำเนาและรับรองพินัยกรรมฉบับละ ๑๐ บาท ถ้านายอำเภอจัดหาพยาน หรือจัดหาล่าม กรณีที่ผู้ทำพินัยกรรมพูดไทยไม่ได้ ต้องเสียค่าป่วยการพยานหรือล่ามที่นายอำเภอจัดหาให้ไม่เกินคนละ ๕๐ บาท

– ส่งมอบเงินให้เสมียนตรา ออกใบเสร็จรับเงินให้ผู้ทำพินัยกรรม

– นายอำเภอมอบใบเสร็จรับเงินให้ และสอบถามหากผู้ทำประสงค์จะให้อำเภอเก็บรักษาพินัยกรรม ให้กรอกใบรับพินัยกรรม (พ.ก. ๗) ประทับตราประจำตำแหน่งตรงรอยปรุต้นขั้วและปลายขั้ว

– บรรจุซองพินัยกรรมโดยบันทึกลงเลขที่ วันเดือนปีและชื่อเจ้าของ มอบใบรับพินัยกรรมให้ผู้ทำพินัยกรรมมอบพินัยกรรม ให้เจ้าหน้าที่เก็บซองพินัยกรรมไว้ในกำปั่นของอำเภอ

– ถ้าผู้ทำพินัยกรรมขอเก็บไปรักษาเอง ให้คัดสำเนาไว้เป็นหลักฐานทางอำเภอ ๑ ฉบับ ส่วนพินัยกรรมต้นฉบับให้ผู้ทำรับไปโดยให้ลงชื่อรับในทะเบียนพินัยกรรม

– ถ้าผู้ขอทำพินัยกรรมให้อำเภอไปทำนอกท้องที่ก็ได้ แต่ต้องอยู่ในท้องที่อำเภอนั้น

– ผู้ทำพินัยกรรมจะทำที่อำเภอใดก็ได้ ไม่จำต้องมีภูมิลำเนาหรือทรัพย์สินอยู่ในอำเภอนั้น

๔. พินัยกรรมแบบเอกสารลับ ให้ผู้ทำขอทำต่อทางอำเภอ โดยผู้ขอทำพินัยกรรมไปเอง

– ยื่นคำร้องขอทำพินัยกรรม แบบ พ.ก. ๑ ระบุว่าขอทำพินัยกรรมแบบเอกสารลับ ปิดอากรแสตมป์ ๒๐ สตางค์ พร้อมกับนำพินัยกรรม และพยานไปด้วยอย่างน้อย ๒ คน

– ตรวจสอบความสามารถของผู้ทำพินัยกรรม และพยาน แล้วนำเสนอนายอำเภอหรือผู้รักษาราชการแทน

– นายอำเภอ พิจารณาตรวจสอบคุณสมบัติผู้ทำพินัยกรรมและพยานแล้ว สอบถามว่าผู้ทำพินัยกรรมลงชื่อไว้ถูกต้องแล้วหรือไม่ และถ้าขูดลบ ตก เติม หรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงในพินัยกรรม ได้ลงชื่อกำกับไว้แล้วหรือยัง ถ้ายังให้จัดการเสียให้ถูกต้อง

– ถ้าผู้เขียนให้ ให้แจ้งนามและภูมิลำเนาผู้เขียนให้นายอำเภอทราบ

– จดถ้อยคำผู้ทำพินัยกรรมไว้ และวัน เดือน ปี ที่ทำพินัยกรรมบนซองพินัยกรรม นายอำเภอและพยานลงชื่อบนซองพินัยกรรม และประทับตราประจำตำแหน่ง

– ลงทะเบียนพินัยกรรม และหากผู้ทำพินัยกรรม จะให้เก็บไว้ทางอำเภอ ก็ออกใบรับให้ผู้ทำไป หากผู้ทำจะรับไปเองให้เซ็นรับในทะเบียนพินัยกรรมไป แล้วเรียกเก็บค่าธรรมเนียม ตามกำหนดคือ ๒๐ บาท ให้เสมียนตราอำเภอออกใบเสร็จให้

๕. พินัยกรรมแบบทำด้วยวาจา จะต้องเป็นเพราะเหตุไม่อาจทำพินัยกรรมแบบอื่นได้ หรือไม่อาจหาเครื่องมือ เครื่องเขียน หรือกว่าจะหามาได้ก็อาจตายเสียก่อน คือ

๑. ตกอยู่ในภาวะใกล้อันตรายหรือใกล้ตาย

๒. ต้องแสดงเจตนากำหนดข้อพินัยกรรม ต่อหน้าพยานอย่างน้อย ๒ คน ซึ่งอยู่พร้อมกัน

๓. พยานทั้งหมดต้องไปแจ้งต่อนายอำเภอ โดยไม่ชักช้า และแจ้งให้ทราบว่า

๓.๑ ข้อความที่ผู้ทำพินัยกรรมสั่งไว้ด้วยวาจา

๓.๒ วัน เดือน ปี สถานที่ที่ทำพินัยกรรมด้วยวาจา

๓.๓ พฤติการณ์พิเศษที่ขัดขวางมิให้จัดทำพินัยกรรมแบบอื่น

๔. นายอำเภอจดข้อความลงในแบบ พก. ๓ แล้วให้พยานลงชื่อไว้ทุกคน แล้วนายอำเภอลงชื่อ ประทับตราประจำตำแหน่ง

๕. ลงทะเบียนพินัยกรรม และบรรจุซองพินัยกรรมลงวันที่ เดือน ปี และชื่อเจ้าของพินัยกรรมลงชื่อ พร้อมประทับตราประจำตำแหน่ง แล้วมอบใบรับให้พยานนำไปมอบให้เจ้าของพินัยกรรม

พินัยกรรมทำด้วยวาจานี้ย่อมสิ้นไปเมื่อผู้ทำพินัยกรรมกลับมาอยู่ในฐานะที่จะทำพินัยกรรมแบบอื่นได้

การส่งมอบพินัยกรรม ในระหว่างผู้ทำพินัยกรรมยังมีชีวิตอยู่ จะส่งมอบได้เมื่อผู้ทำพินัยกรรมขอรับโดยนำใบรับ (พก. ๗) ของอำเภอไปแสดงเป็นหลักฐาน ถ้าผู้ทำพินัยกรรมถึงแก่ความตายแล้ว ผู้จัดการมรดกหรือผู้ได้รับทรัพย์มรดกโดยพินัยกรรมหรือโดยสิทธิโดยชอบธรรมเป็นจำนวนมากที่สุด หรือผู้ซึ่งทำพินัยกรรมสั่งให้มอบพินัยกรรมให้จะขอรับพินัยกรรมไปได้ โดยแสดงหลักฐานการตายของผู้ทำพินัยกรรม

การเพิกถอนพินัยกรรม ผู้ทำพินัยกรรมจะเพิกถอนพินัยกรรมของตนเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วนก็ได้

ที่กล่าวมานี้ คือหลักการและวิธีการย่อ ๆ ของการทำพินัยกรรม โดยเฉพาะพินัยกรรมซึ่งจะต้องทำโดยยื่นคำขอต่อทางอำเภอ ส่วนในบางสถานการณ์หรือบางเหตุการณ์ เช่น ในระหว่างสงคราม หรืออยู่ในต่างประเทศ การจะทำพินัยกรรมอย่างไรจะไม่กล่าวในที่นี้

สำหรับท่านผู้ใดจะทำพินัยกรรมโดยวิธีหรือแบบใด ๆ ก็คงจะได้รับความเข้าใจพอสมควรที่จะได้รับพิจารณามาตัดสินใจ หากมีปัญหาประการใดหรือประสงค์จะทำพินัยกรรมในแบบที่อำเภอต้องดำเนินการ ขอให้ติดต่อกับอำเภอได้ ทุกอำเภอพร้อมที่จะให้บริการท่านอยู่แล้ว

๑๒. การรับมรดก

การรับมรดกเป็นสิทธิอันหนึ่งของทายาท ที่จะเรียกร้องเอา และทุกคนก็มีโอกาสเป็นทายาทด้วยกันทั้งนั้น ดังนั้นการล่วงรู้ถึงสิทธิของเรา ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่เราเอง

การรับมรดก ในประการแรกจะมีเจ้ามรดกก่อน เจ้ามรดกนี้ต้องมีทรัพย์สมบัติอยู่ ทรัพย์สมบัตินี้ มิใช่เฉพาะบ้านช่อง ที่ดิน เรือกสวน ไร่นา รถรา หรือเงินทองเท่านั้น แต่ยังรวมถึง สิทธิหน้าที่ และความรับผิดของผู้ตายด้วย เว้นแต่ว่าโดยกฎหมายหรือตามสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เช่น ถ้าผู้ตายไปทำสัญญากู้เงินเขามายังไม่ทันใช้เงินคืนเกิดตายเสียก่อน หน้าที่หรือความรับผิดที่ต้องใช้เงินคืน ต้องตกไปแก่ทายาทผู้รับมรดกของผู้ตายนี้ แต่ถ้าผู้ตายไม่มีทรัพย์สมบัติอะไรเลย ทายาทก็ไม่มีมรดกที่จะรับ ฝ่ายเจ้าหนี้ก็จะไปบังคับเอาจากทายาทไม่ได้เพราะกฎหมายเขาเขียนไว้อย่างชัดเจนว่า ทายาทนั้นไม่จำต้องรับผิดเกินกว่า ทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตน และเช่นเดียวกัน ถ้าฝ่ายเจ้าหนี้เกิดตายเสียก่อนที่ลูกหนี้จะเอาเงินมาชำระ ทายาทฝ่ายเจ้าหนี้ก็อาจเรียกร้องโดยตรงยังลูกหนี้นั้น ให้นำเงินมาชำระแก่ตนได้ ก็เข้าทำนองมิให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบ

ผู้รับมรดก หรือที่เรียกว่าทายาทนั้น อาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ ทายาทโดยธรรม ประการหนึ่ง และผู้รับพินัยกรรมอีกประการหนึ่ง ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะทายาทโดยธรรม

ทายาทโดยธรรม หมายถึง ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย คือ กฎหมายเขียนไว้เลยว่า ใครเป็นทายาทโดยธรรมบ้าง มีสิทธิรับมรดกหรือไม่ เพราะทายาทโดยธรรมมีมากมายแต่จะมีสิทธิรับมรดกหรือไม่ ก็แล้วแต่ลำดับของทายาท ซึ่งจะกล่าวต่อไป ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการแก่งแย่งมรดกอย่างไม่เป็นธรรม ระหว่างทายาทด้วยกัน หรือบางทีคนภายนอกเข้ามาผสมโรงด้วย

ตามกฎหมาย ได้กล่าวถึงทายาทโดยธรรมว่ามี ๖ ลำดับ คือ

ลำดับที่ ๑. ผู้สืบสันดาน

ลำดับที่ ๒. บิดา มารดา

ลำดับที่ ๓. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน

ลำดับที่ ๔. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน

ลำดับที่ ๕.- ปู่ ย่า ตา ยาย

ลำดับที่ ๖. ลุง ป้า น้า อา

ซึ่งจะเห็นได้ว่า ไม่ได้กล่าวถึงคู่สมรส หรือสามีหรือภรรยาของผู้ตายเลย ดังนั้น คู่สมรสจึงไม่ใช่ทายาทโดยธรรมของผู้ตาย แต่คู่สมรสมีสิทธิรับมรดกในฐานะคู่สมรสต่างหาก

ลำดับแรกคือผู้สืบสันดานนั้น ผู้สืบสันดานหมายถึงผู้สืบสายโลหิตลงมา ก็มีบุตร หลาน เหลน และลื้อ ส่วนผู้สืบสายโลหิตขึ้นไปก็คือบรรพบุรุษ ซึ่งมี ปู่ ย่า ตา ยาย ซึ่งอยู่ในลำดับที่ ๕ ส่วนก่อน ปู่ ย่า ตา ยาย ขึ้นไปอีกคือชั้นทวด ไม่มีสิทธิรับมรดก บางทีเจ้ามรดกตาย มีผู้สืบสันดานหลายคน คือมีทั้งบุตร หลาน และเหลน บรรดาผู้สืบสันดานอาจจะแย่งชิงมรดกกันก็ได้ กฎหมายจึงเขียนไว้เลยว่าต้องเป็นชั้นสนิทที่สุดเท่านั้น จึงจะมีสิทธิรับมรดกได้ซึ่งก็คือชั้นบุตร ส่วนผู้สืบสันดานห่าง ๆ เช่นหลาน เหลน ลื้อ ไม่มีสิทธิ เว้นแต่จะเป็นกรณีการรับมรดกแทนที่

ผู้สืบสันดานแม้จะเป็นบุตรซึ่งเป็นชั้นสนิทที่สุด เป็นผู้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมชั้นแรกได้ก็ตามที แต่ใช่จะมีสิทธิรับมรดกไปทุกคนไม่ เพราะบุตรได้แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย

๒. บุตรนอกกฎหมาย

๓. บุตรบุญธรรม

บุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย คือบุตรที่กฎหมายบัญญัติรับรองเอาไว้ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

๑. บุตรที่เกิดจากหญิงขณะที่เป็นภรรยาชายอยู่ คือจดทะเบียนสมรสแล้ว หรือภายใน ๓๑๐ วัน นับแต่วันขาดจากการสมรส ก็ถือว่าเป็นบุตรของชายสามีด้วย

๒. บุตรอันเกิดจากหญิงใด ก็เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น คือผู้หญิงปฏิเสธไม่ได้เลย

บุตรนอกกฎหมาย คือบุตรที่กำเนิดขึ้นมา เมื่อบิดามารดายังไม่ได้สมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรืออีกนัยหนึ่ง บิดามารดามิได้จดทะเบียนสมรสกัน บุตรนั้นก็เป็นบุตรนอกกฎหมายของชายเสมอ

บุตรนอกกฎหมาย อาจทำให้เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายได้อย่างง่าย ๆ คือ

๑. บิดามารดาไปขอจดทะเบียนสมรสกัน เมื่อนายทะเบียนจดทะเบียนให้แล้ว ซึ่งควรระบุชื่อบุตรในบันทึกนายทะเบียนด้วย บุตรทุกคนก็กลายเป็นผู้ที่ชอบด้วยกฎหมาย

๒. บิดาบางคนมีภรรยาอยู่แล้ว แต่ไปได้ภรรยาใหม่เกิดบุตรกับภรรยาใหม่ด้วยกัน เด็กนั้นก็เป็นบุตรนอกกฎหมายของบิดาอยู่ ครั้นจะไปจดทะเบียนสมรสกับภรรยาใหม่ก็ไม่ได้ เพราะได้จดทะเบียนกับภรรยาเก่าไว้แล้ว จดซ้อนกันอีกไม่ได้ บิดาเลยต้องเลี่ยงมาวิธีที่ ๒ คือไปจดทะเบียนรับบุตรจากนายทะเบียนอำเภอ โดยปกติต้องนำแม่เด็กและเด็กไปด้วย จะจดสักกี่คนก็ได้ บุตรทุกคนที่จดย่อมเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น

๓. ขอให้ศาลพิพากษา ซึ่งต้องยื่นคำร้องต่อศาลให้พิพากษาว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดหลายประการ จะกล่าวในภายหลัง

บุตรบุญธรรม หมายถึงบุตรที่ได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมเอาไว้ คือไม่ใช่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรนอกกฎหมาย แต่เป็นบุตรของผู้อื่น แล้วตนเอามาเลี้ยง ก่อนเอามาเลี้ยงได้จดทะเบียนเป็นบุตรบุญธรรมเสียก่อน

การเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบุตรบุญธรรมนั้น ย่อมมีสิทธิรับมรดกของบิดามารดาตน แต่ต้องให้สมบูรณ์ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่กรรม ส่วนบุตรนอกกฎหมายนั้นก็มีสิทธิรับมรดกจากบิดาเจ้ามรดกได้เหมือนกันถ้าบุตรนั้นบิดาได้รับรองแล้ว ซึ่งการรับรองนี้ไม่ต้องจดทะเบียนรับบุตร เพราะถ้าจดทะเบียนรับบุตร บุตรได้กลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายไปแล้ว ดังนั้นการรับรองนี้จึงเป็นการรับรองโดยพฤติการณ์เป็นสำคัญ ซึ่งวิญญูชนพอจะเข้าใจกันว่าเขาเป็นบิดาเป็นบุตรต่อกัน เช่นเที่ยวบอกใคร ๆ ว่าเด็กคนนี้เป็นบุตรของตน ช่วยกุลีกุจอแจ้งเกิดแจ้งเข้าโรงเรียนให้ นำมาเลี้ยงดูร่วมบ้าน ให้เรียกว่าพ่อ เตี่ย หรือป๋า เป็นต้น ซึ่งเคยมีคดีความเกิดขึ้นมาแล้วหลายสิบราย ทุกรายศาลฎีกาได้ตัดสินให้รับว่า พฤติการณ์เช่นนี้เป็นพฤติการณ์ที่แสดงความรับรองแล้วว่า เด็กนี้เป็นลูกของตน เมื่อเป็นลูกของตนก็ย่อมมีสิทธิรับมรดกจากบิดาได้

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ ๒ คือ บิดามารดา หมายถึงบิดามารดาของเจ้ามรดก ซึ่งเป็นไปตามข้อเท็จจริง ทายาทลำดับที่ ๓–๔ เป็นพี่น้องด้วยกันของเจ้ามรดก ลำดับที่ ๕ เป็น

บรรพบุรุษของเจ้ามรดก ลำดับที่ ๖ เป็นพี่น้องของบิดามารดาเจ้ามรดก ซึ่งทุกลำดับเว้นลำดับแรก ไม่ค่อยมีเรื่องราวอะไรยุ่งยาก ซึ่งทั้ง ๖ ลำดับมีสิทธิรับมรดกไม่เหมือนกัน

ทายาทลำดับที่ ๑,๒, คือ ผู้สืบสันดานและบิดามารดาถือว่าเป็นคนสำคัญมีสิทธิรับมรดกเท่าเทียมกัน และไม่ตัดกัน กล่าว คือบิดาได้ ๑ ส่วน มารดาได้ ๑ ส่วน บุตรคนหนึ่งก็ได้ ๑ ส่วนเท่า ๆ กัน คือ ทายาทในลำดับเดียวกันมีหลายคน แต่ละคนต้องได้ส่วนแบ่งเท่ากัน ถ้ามีทายาทเพียง ๒ อันดับนี้ก็ดี แต่บางทีมีทุกอันดับ กฎหมายได้มีบทบัญญัติแบ่งแยกเอาไว้เพื่อความเป็นธรรม **คือถ้ามีทายาทอันดับอื่น ๆ ด้วยทายาทลำดับต้นตัดมิให้ทายาทลำดับถัดไปมีสิทธิรับมรดกด้วย** คือ ถ้ามีบุตร มีบิดามารดาและผู้ตายมีพี่น้องด้วย ผู้ที่ได้รับมรดกคือ บุตร บิดาและมารดาเท่านั้น ส่วนพี่น้องไม่ได้เลย ถูกตัดไปตามกฎหมายและถ้ามีพี่น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ด้วย พี่น้องก็ตัดอันดับ ปู่ ย่า ตา ยาย ไปมิให้รับมรดกเลย

ทีนี้ก็ถึงคู่สมรส คือสามีหรือภรรยาของเจ้าของมรดก สามีหรือภรรยาของเจ้าของมรดก มีสิทธิการรับมรดกตามหลักในเรื่องคู่สมรส มิใช่หลักในเรื่องทายาทโดยธรรมก่อนที่คู่สมรสจะได้รับมรดกนั้น ต้องมีการแบ่งทรัพย์สินกันก่อนระหว่างคู่สมรส เช่นเดียวกันกับการแบ่งทรัพย์สินของคู่สมรสตามหลักการหย่าด้วยความยินยอม เมื่อแบ่งทรัพย์สิน ซึ่งมีสินเดิมสินส่วนตัว และสินสมรสแล้ว จึงมาแบ่งมรดกกันอีก ซึ่งสัดส่วนที่จะแบ่งเป็นเรื่องยุ่งยากเกินกว่าที่จะอธิบายให้เข้าใจอย่างง่าย ๆ ได้

มีผู้สงสัยว่า บางคนถึงแก่กรรมไปแล้ว ไม่มีญาติพี่น้องอะไรเลย พินัยกรรมก็ไม่มี ทรัพย์สมบัติที่เป็นมรดกจะตกอยู่กับใคร ขอเรียนเสียเลยว่า มรดกทั้งหมดจะตกแก่แผ่นดิน

กฎหมายอาญา

ลักษณะของกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา เป็นกฎหมายมหาชน คือ เป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างเอกชนกับรัฐ ว่าด้วยการกระทำความผิดและการรับโทษทางอาญาของบุคคลซึ่งกระทำละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งอาจถือว่าเป็นอันตรายต่อมหาชน ถึงขนาดที่รัฐต้องดำเนินการป้องกันและปราบปราม ซึ่งตามปกติถือว่ารัฐโดยส่วนรวมเป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดนั้นโดยตรง แต่เอกชนก็อาจเป็นผู้เสียหายได้ กฎหมายอาญาของไทยให้สิทธิแก่ผู้เสียหายซึ่งเป็นเอกชนในอันที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิดได้ด้วย นอกจากนี้ยังมีกรณีความผิดต่อส่วนตัว หรือความผิดประเภทที่เรียกว่าความผิดอันยอมความกันได้ ซึ่งโดยลักษณะแล้วความผิดเช่นนี้ ถือว่าเอกชนเป็นผู้ได้รับความเสียหายกระทบกระเทือนจากการกระทำความผิดเท่านั้น รัฐมิได้เป็นผู้เสียหายโดยตรง แต่ถ้าเอกชนผู้เสียหายประสงค์จะให้รัฐเข้าดำเนินคดีให้ในความผิดเช่นนี้ เอกชนผู้เสียหายนั้นจะต้องได้แจ้งความร้องทุกข์ขึ้นก่อน ซึ่งแตกต่างกับความผิดประเภททั่วไปอื่นๆ ซึ่งแม้ว่าเอกชนผู้เสียหายจะมิได้แจ้งความร้องทุกข์ หรือแม้ว่าจะมิได้มีผู้กล่าวโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ตาม พนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจก็อาจจับกุมผู้กระทำความผิด มาดำเนินคดีฟ้องร้องได้โดยลำพังความผิดอันยอมความได้ที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้เช็ค ความผิดเกี่ยวกับการค้าความผิดทางเพศ ความผิดต่อเสรีภาพ ความผิดฐานหมิ่นประมาท ความผิดฐานฉ้อโกง ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ ความผิดฐานบุกรุก เป็นต้น

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายที่มีบทบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษร ประชาชนโดยทั่วไปสามารถทราบล่วงหน้าว่า เรื่องใดมีบทกฎหมายบัญญัติไว้ประการใด กล่าวคือ สามารถทราบถึงสิทธิหน้าที่ของตนตามกฎหมายรวมทั้งเงื่อนไขข้อห้ามต่าง ๆ และบทกำหนดโทษหากมีผู้ฝ่าฝืน บทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ จะมีผลบังคับใช้ก็ต่อเมื่อได้มีการประกาศให้ประชาชนทราบทางหนังสือของทางราชการ คือ หนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว

แต่จะมีผลบังคับใช้ได้ทันที หรือต่อเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาใดที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ได้ เมื่อประกาศใช้ให้ประชาชนทราบตามพิธีการ โดยถูกต้องแล้วก็ถือเป็นหน้าที่ของประชาชนจะต้องขวนขวายให้ทราบเอาเอง ประชาชนจะอ้างในภายหลังว่าตนเองไม่ทราบว่าข้อกำหนดกฎหมายเช่นว่านั้นมีอยู่ไม่ได้ ถึงแม้ว่าตามความเป็นจริงประชาชนอาจจะไม่รู้กฎหมายเช่นว่านั้นก็ตาม

อย่างไรก็ดีโดยหลักการทั่วไปแล้ว กฎหมายก็หามีผลย้อนหลังไม่ กฎหมายอาญาก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ กฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและการรับโทษทางอาญาจะมีผลบังคับแก่ประชาชนสำหรับความผิดใด ๆ ที่จะได้กระทำขึ้นในอนาคตถัดจากวันที่กฎหมายฉบับนั้นประกาศให้ประชาชนทราบตามพิธีการแล้วเท่านั้น กฎหมายอาญาหาได้มีผลย้อนหลังไปลงโทษสำหรับการกระทำใด ๆ ก่อนที่จะมีกฎหมายบัญญัติว่าการกระทำนั้น ๆ เป็นความผิดนั้นไม่ ดังปรากฏตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ คือ ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๑๗ ได้บัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวนี้ไว้ในมาตรา ๓๑ ว่า "บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้น จะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้" ซึ่งก็หมายความประชาชนทุกคนมีเสรีภาพในการกระทำการใด ๆ ก็ได้ตราบเท่าที่การกระทำนั้นไม่ต้องห้ามและไม่เป็นความผิดต่อกฎหมายอาญาที่บังคับใช้อยู่ในขณะที่กระทำการนั้น และยังมีความหมายยิ่งไปกว่านี้ คือ เป็นบทบัญญัติที่ห้ามการที่รัฐจะออกกฎหมายอาญา เอาความผิดเอาโทษย้อนหลังแก่บุคคลผู้กระทำการสำเร็จลุล่วงไปแล้ว และถึงแม้ว่าโดยบังเอิญหรือโดยเหตุผลอื่นใดก็ตาม หากรัฐจะได้ออกกฎหมายเอาผิดเอาโทษย้อนหลังเช่นว่านั้น กฎหมายฉบับนั้นหรือบทบัญญัตินั้น ๆ ก็จะใช้บังคับมิได้ เพราะเป็นการขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายแม่บท ซึ่งได้รับรองสิทธิและเสรีภาพในการกระทำของบุคคลเช่นนั้นไว้แล้ว นอกจากรัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติรับรองเช่นนี้ไว้แล้ว ประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายหลักเป็นแม่บทบังคับใช้ แก่กฎหมายอื่นที่เกี่ยวกับความผิดและการลงโทษ เช่น พระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาต่าง ๆ ก็ยังได้มีบทบัญญัติรับรองหลักการนี้ไว้ด้วยทำนองเดียวกันกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ คือมาตรา

๒ ของประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติว่า "บุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิด และกำหนดโทษไว้และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย" ซึ่งก็คือหลักการเดียวกันกับที่บัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญที่ห้ามออกกฎหมายเอาความผิดเอาโทษย้อนหลังแก่บุคคลผู้ซึ่งได้กระทำการสำเร็จลุล่วงไปแล้วนั้นเอง

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของกฎหมายอาญา ก็คือการมีผลบังคับใช้เฉพาะการกระทำในพระราชอาณาเขตของประเทศไทยเท่านั้น กล่าวคือ บุคคลใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นคนไทยหรือคนต่างด้าวหากได้เข้ามาในประเทศแล้ว ได้กระทำความผิดขึ้นก็อาจมีโอกาสถูกจับตัวมาดำเนินคดีและรับโทษในทางอาญา สำหรับความผิดที่ได้กระทำลงไปนั้นเหมือน ๆ กัน แต่อาจมีข้อยกเว้นบ้างสำหรับบุคคลต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยโดยได้รับความคุ้มครองและมีเอกสิทธิทางการทูต หรือโดยมีสนธิสัญญาระหว่างประเทศกับประเทศไทย เช่น เอกอัครราชทูต และบุคคลในคณะทูตของประเทศต่าง ๆ บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ขององค์การระหว่างประเทศ อาจรวมทั้งทหารต่างด้าวหรือผู้เชี่ยวชาญผู้ชำนาญการด้านต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยได้ตกลงให้เอกสิทธิและความคุ้มกันได้เช่นเดียวกับทูต ตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยทำไว้กับต่างประเทศนั้น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม คนไทยซึ่งออกไปจากพระราชอาณาเขตของประเทศไทยแล้วได้ไปกระทำความผิดขึ้นนอกประเทศก็อาจต้องได้รับโทษได้เหมือนกัน ทั้งนี้ในกรณีที่มีเหตุผลพิเศษบางอย่างที่ถือว่าการกระทำความผิดภายนอกพระราชอาณาเขตเช่นนั้นกระทบกระเทือนถึงความมั่นคง หรือความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ

กฎหมายอาญา

๑. ความผิดฐานบุกรุก

ความผิดฐานบุกรุก มีองค์ประกอบดังนี้

ความผิดฐานนี้ เป็นการกระทำต่อทรัพย์ซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งอยู่ในความครอบครองของผู้อื่น ต้องเป็นการกระทำต่อ **อสังหาริมทรัพย์เท่านั้น** เว้นแต่บางกรณีอาจจะเป็นสังหาริมทรัพย์ก็ได้

กรณีที่เป็นการกระทำต่ออสังหาริมทรัพย์นั้น จำกัดแต่เพียงว่า บุกรุก

๑. เคหสถาน

๒. อาคารเก็บรักษาทรัพย์

๓. สำนักงานในความครอบครองของผู้อื่น

คำว่า เคหสถาน ในที่นี้หมายความว่า ที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคน เช่นบ้านเรือนโรง เรือหรือแพ หรือรถบางประเภท ซึ่งคนใช้เป็นที่อยู่อาศัยและให้รวมถึงบริเวณสถานที่ ที่ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยนั้นด้วยจะมีรั้วล้อมหรือไม่ก็ตาม เช่น ตัวอาคารบ้านรวมถึงห้องครัว สนามหน้าบ้าน บริเวณรอบ ๆ ตัวอาคารด้วย ที่อยู่ต่อเนื่องกับตัวอาคารบ้าน

คำว่าอาคารเก็บรักษาทรัพย์ เช่นคลังเก็บสินค้า คลังพัสดุ เพียงแต่เป็นที่เก็บรักษาทรัพย์เท่านั้น ไม่ใช่อาคารที่อยู่อาศัยของคน บางกรณีอาจจะมียามเฝ้า คลังเก็บสินค้า คลังพัสดุ ก็ได้

คำว่าสำนักงานในที่นี้คือที่ประกอบการงาน เช่นสำนักงานหนังสือพิมพ์ สำนักงานทนายความ สำนักงานแพทย์หรือสำนักงานองค์การของรัฐ เป็นต้น

การบุกรุก ในที่นี้เป็นการละเมิดต่อการครอบครองของผู้อื่นในทางอาญา ไม่ใช่ละเมิดถึงขั้นกรรมสิทธิ์ ฉะนั้นถ้าผู้ใดมีสิทธิ์ครอบครองอยู่โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ผู้อื่นแม้จะเป็นตัวเจ้าของทรัพย์นั้นเองก็อาจจะกระทำโดยละเมิดต่อการครอบครองของเขา อันเป็นความผิดอาญาฐานบุกรุกได้ การบุกรุกต่อการครอบครองสถานที่ดังกล่าวมานี้ จะต้องมีการกระทำดังนี้

(๑) เข้าไป หรือซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น โดยไม่มีเหตุอันสมควร คำว่า "เข้าไป" เช่น เข้าไปในบ้านของผู้อื่น เพื่อจะไปทำมิดีมิร้ายคนในบ้าน หรือเข้าไปเพื่อจะลักทรัพย์ของเขา

"ซ่อนตัวอยู่ในสถานที่นั้น" เช่นเข้าไปติดต่อในสำนักงานพิมพ์ พอเจ้าหน้าที่เผลอ ก็เข้าไปแอบซ่อนอยู่ในสำนักงานนั้น เพื่อจะลักทรัพย์หรือเพื่อการอื่นอันไม่มีเหตุอันสมควร.

อย่างไรที่เรียกว่า "เหตุอันสมควร" ก็ต้องพิจารณาเป็นเรื่อง ๆ ไปเช่น นาย ก. เข้าไปในบ้านของ ข. เพื่อแจ้งให้ ข. ทราบว่า มีเพื่อนมารอพบที่ท่ารถเมล์ ก็ถือได้ว่า ก. เข้าบ้านของ ข. โดยมีเหตุอันสมควร เช่น กำนันเห็นเจ้าของบ้านกำลังต้มกลั่นสุราเถื่อนอยู่ในบ้านในเวลากลางคืน นับว่าปรากฏความผิดซึ่งหน้ากำลังกระทำในบ้าน (ที่รโหฐาน) กำนันเป็นพนักงานฝ่ายปกครองท้องที่ มีอำนาจที่จะจับได้ตามกฎหมายโดยไม่ต้องมีหมายจับ และมีอำนาจค้นจับในที่รโหฐานโดยไม่ต้องมีหมายค้น และทั้งเป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง ซึ่งถ้าไม่จับในขณะกำลังกระทำความผิดเช่นนั้น ก็จะไม่ประจักษ์แจ้งว่า ผู้นั้นกระทำความผิด และพยานหลักฐานของกลางก็จะจับไม่ได้ หรือไม่ครบถ้วนบริบูรณ์ดังในเวลากระทำผิด เป็นกรณีฉุกเฉินอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าจะเป็นเวลาค่ำคืน กำนันมีอำนาจเข้าไปทำการจับกุมได้ไม่ผิดฐานบุกรุก

ตำรวจเดินทางไปจับผู้ต้องหาหลบหนีคดีตามหมายจับ เดินทางไปพบตัวผู้ต้องหาโดยกระทันหัน ก่อนจะได้ไปขอความร่วมมือจากตำรวจท้องที่ ผู้ต้องหาหนีเข้าไปในบ้านผู้อื่นจึงเข้าไปจับตัวผู้ต้องหาไว้ได้ในทันใดนั้น ไม่เช่นนั้นผู้ต้องหาอาจจะหลบหนีไปได้ ตำรวจไม่ผิดฐานบุกรุก แม้จะไม่มีหมายค้น เพราะเป็นการเข้าไปโดยมีเหตุอันสมควร มิฉะนั้นผู้ต้องหาอาจหลบหนีไปได้

การเข้าไปในห้องพักของหญิง โดยหญิงยินยอมให้เข้า ผู้เข้าไปก็ไม่ผิดฐานบุกรุก

การเข้าไปทำร้ายร่างกายเขาถึงในบ้าน เป็นเหตุที่ส่อแสดงถึงความที่ไม่มีเหตุอันสมควรที่จะเข้าไปได้ ผิดฐานบุกรุก

ก. เข้าไปในบ้านผู้เสียหาย ในเวลาตีหนึ่งกลางคืนโดยลูกสาวเจ้าของบ้านซึ่งเป็นคนรักใคร่กับ ก. มาก่อนได้นัดให้ ก. เข้าไป และลูกสาวเจ้าของบ้านได้พา ก. เข้าไปคุยในห้องนอน นับว่า ก. เข้าไปโดยเหตุอันสมควร แม้แต่เจ้าของบ้านไม่อนุญาตก็เป็น

ไปตามวิสัยของเรื่องชู้สาวที่จะต้องปิดบังไม่ให้ผู้ใดทราบ ก. มิได้ตั้งใจบุกรุก ก. ไม่ผิดฐานบุกรุก

(๒) ไม่ยอมออกไปจากสถานที่เช่นว่านั้น เมื่อผู้มีสิทธิ์ที่ห้ามมิให้เข้าไป ได้ไล่ให้ออก

ในกรณีนี้ หมายความว่า ตอนเข้าไปอาจจะเข้าไปโดยมีเหตุอันสมควร ไม่ผิดฐานบุกรุก แต่เมื่อเข้าไปแล้วภายหลังเจ้าของสถานที่นั้นได้ไล่ให้ออกไป แต่ผู้เข้าไปกลับไม่ยอมออกก็เป็นความผิดตามข้อ (๒) นี้ได้

เช่น เข้าไปติดต่อธุระกับเจ้าหน้าที่ ในสำนักงานหนังสือพิมพ์ เมื่อเสร็จธุระแล้วสำนักงานจะปิด เจ้าหน้าที่ของสำนักงานบอกให้ออกไปได้ แต่ผู้เข้าไปกลับไม่ยอมออกผิดฐานบุกรุก

เช่น มีผู้ใช้ให้นาย ก. เข้าไปขนของภายในบ้าน ค. นาย ก. เชื่อว่าทรัพย์ที่ผู้ใช้ให้ขนนั้นเป็นของผู้ใช้ ๆ มีสิทธิ์จะให้เข้าไปขนเอามาได้ นาย ก. เข้าไปในบ้าน ค. โดยเปิดเผย เมื่อ ค. ห้ามไม่ให้เข้าไป นาย ก. ก็ยอมออกจากบ้านโดยดี ดังนั้นนาย ก. ไม่มีเจตนาบุกรุก ไม่มีความผิดฐานบุกรุก

ต่อไปนี้ จะได้พูดถึงการบุกรุกที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โดยตรง การบุกรุกอสังหาริมทรัพย์นั้น แยกเป็นสองตอนด้วยกัน

ตอนแรก เกี่ยวกับเรื่องการรบกวนกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นอันมีองค์ประกอบความผิดดังนี้

๑. เข้าไปในอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น

๒. โดยเจตนาเพื่อถือการครอบครองอสังหาริมทรัพย์นั้นทั้งหมดหรือ แต่บางส่วน

เช่น นาย ก. ทราบดีอยู่แล้วว่า ที่ดินที่พิพาทเป็นของผู้เสียหาย และผู้เสียหายครอบครองอยู่ นาย ก. ยังจ้างคนเข้าไปขุดเอาดินในที่พิพาทนั้น เช่นนี้ นาย ก. มีความผิดฐานบุกรุกและทำให้เสียทรัพย์ด้วย

ถ้าการเข้าไปขุดดินทำทางน้ำในที่ดินของผู้อื่นเพื่อป้องกันภยันตรายอันแลเห็นจะเกิดขึ้นได้ ดังนี้ ไม่ผิดฐานบุกรุก

ที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินซึ่งประชาชนใช้ร่วมกัน ผู้ใดหามีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิ์ครอบครองอย่างใดไม่ ใครเข้าไปทำเาในที่เช่นนั้น จึงไม่มีความผิดบุกรุก

ตอนสอง เรื่องรบกวนสิทธิ์ครอบครอง มีองค์ประกอบดังนี้

๑. เข้าไปกระทำใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของเขาโดยปกติสุข

๒. โดยเจตนา

ความผิดตอนสองนี้ เป็นการรบกวนสิทธิ์ครอบครองจึงหมายความรวมถึงการกระทำอันเป็นการรบกวน การครอบครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นโดยปกติสุขด้วย

เช่น ผู้เช่าบ้าน ก็เป็นผู้ครอบครองบ้านที่เช่า ถ้ามีผู้เข้าไปทำการรบกวนการครอบครองบ้านของผู้เช่า ผู้เช่าก็เป็นผู้เสียหาย ที่จะร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีขึ้นว่ากล่าวได้

ตัวอย่าง บ้านที่พิพาทกันแม้จะเป็นอสังหาริมทรัพย์ของ ก. แต่เมื่อ ข. ยังครอบครองบ้านหลังน้อยู่ และ ข. ยังโต้แย้งสิทธิ์ตามสัญญาเช่าบ้านหลังนี้ถ้า ก. เข้าไปกระทำการใด ๆ อันเป็นการรบกวนการครอบครองของ ข. โดยปกติสุข ก. มีความผิดฐานบุกรุก

ตัวอย่าง ก. เช่าบ้านที่พิพาทจาก ข. แล้ว ก. เอาบ้านหลังนี้ไปให้ ค. เช่าช่วง เมื่อการเช่าช่วงไม่มีหลักฐานการเช่า ก็ต้องถือว่า ก. ยังเป็นผู้ครอบครองบ้านที่พิพาทโดยอาศัยสิทธิ์ตามสัญญาเช่ากับ ข. ค. ผู้เช่าช่วงเป็นแต่เพียงผู้อาศัยสิทธิ์ของ ก. ร่วมอยู่เท่านั้น การที่ ข. ถือโอกาสให้ ค. ผู้เช่าช่วงออกไปจากบ้านพิพาทโดย ค. ไม่ทราบเหตุ แล้วช่วงชิงใส่กุญแจบ้านมิให้ ก. เข้าไปในบ้านที่เช่านั้นได้ ถือได้ว่าเป็นการรบกวนการครอบครองของ ก. โดยปกติสุข ข. มีความผิดฐานบุกรุก

๒. การกระทำจะต้องกระทำโดยเจตนา ถ้าขาดเจตนาแล้วไม่เป็นความผิด เช่น

เข้าไปขุดดินทำทางน้ำในที่ดินของผู้อื่น เพื่อป้องกันภยันตรายสาธารณะอันแลเห็นว่าจะเกิดขึ้นได้ ผู้กระทำไม่มีเจตนาจะมิให้เจ้าของที่ดินครอบครองที่ดินนั้นโดยไม่ปกติสุข ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิดฐานบุกรุก

ก. เข้าไปใต้ถุนเรือน แล้วใช้มือลอดพื้นฝากเรือนเอามือลูบก้นลูกสาวเจ้าของเรือนด้วยความคะนองของคนหนุ่ม ก. ไม่ใช่มีเจตนาจะมิให้เจ้าของเรือนครอบครองเรือนโดยปกติสุขไม่มีความผิดฐานบุกรุก

บ้านพิพาทเป็นของบิดามารดาของ ก. บ้านหลังนี้เคยให้คนเช่าอยู่ เมื่อมารดาตาย ก. ถือว่าตนมีส่วนรับมรดกของมารดา อยู่ด้วย จึงได้ใช้สิทธิ์เข้าไปครอบครองบ้านหลังนี้ในขณะที่บ้านพิพาทว่างอยู่ไม่มีคนเช่า เป็นการใช้สิทธิ์ครอบครองทรัพย์มรดก ไม่มีเจตนาบุกรุก อันจะเป็นความผิดทางอาญา

นาย ก. กับพวกวิ่งไล่ทำร้ายผู้เสียหาย ผู้เสียหายได้วิ่งหนีเข้าไปในบ้าน นาย ก. กับพวกก็ยังวิ่งไล่ตามเข้าไปจะทำร้ายอีก ถือได้เพียงว่า นาย ก. กับพวกมีเจตนาเข้าไปในบ้านของผู้เสียหายเพื่อจะทำร้ายผู้เสียหาย หาใช่เพื่อการรบกวนการครอบครอง บ้านของผู้เสียหายไม่ ไม่ผิดฐานบุกรุก

เรื่อง เจตนาในการรบกวนการครอบครอง เป็นเจตนาธรรมดาไม่ต้องมีเจตนาพิเศษ เช่นเข้าไปขุดค้น ตอกเสา ทำนั่งร้านในที่ดินของคนอื่นโดยพลการ เป็นการกระทำโดยเจตนาแล้ว ถ้าเป็นการรบกวนการครอบครองก็ต้องผิดฐานบุกรุก

การกระทำบางประการเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ก็ถือว่ามีความผิดฐานบุกรุก เช่น

๑. ยักย้าย หรือทำลาย เครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน การยักย้าย เช่นที่ดินซึ่งมีหลักหมุดฝังอยู่เป็นอาณาเขต หรือที่เรียกว่าเสาหิน ถ้ามีผู้ไปย้าย เคลื่อนที่ จนทำให้เขตที่ดินของเขาผิดไปจากความถูกต้องแท้จริงแล้ว ผิดฐานบุกรุก

ทำลาย เช่น มีผู้ไปทำลายรื้อถอนรั้วที่ล้อมอาณาเขตที่ดินของเขาเสีย เพื่อมิให้เจ้าของรู้ว่าเขตที่ดินของเขาอยู่ตรงไหนโดยประสงค์จะรุกล้ำเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น ผิดฐานบุกรุก การยักย้ายหรือทำลายนี้ เป็นการกระทำต่อเครื่องหมายเขต

เครื่องหมายเขตนั้น ต้องเป็นเครื่องหมายเขตแห่งอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งจะเป็นรั้วเหล็ก รั้วไม้ รั้วต้นไม้ กำแพง เสาหิน หลักหมุด หรือคู อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้เข้าใจว่าเครื่องหมายเขตนี้ แม้จะเป็นของตนทำขึ้นเอง หรือเจ้าของข้างเคียงร่วมทำขึ้น ถ้าไปย้าย

ยักย้าย ทำลาย ก็อาจจะเป็นความผิดฐานบุกรุกได้ ไม่จำเป็นว่าเครื่องหมายเขตนั้นจะต้องเป็นของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

๒. และโดยเจตนาเพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือของบุคคลที่สาม

ความผิดดังกล่าวนี้ จะต้องประกอบด้วย เจตนาธรรมดาและเจตนาพิเศษคือ เพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน หรือของบุคคลที่สาม กล่าวให้เข้าใจง่าย ๆ ก็ได้แก่การแย่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์นั่นเอง ถ้าขาดเจตนาแย่งกรรมสิทธิ์ก็ไม่มีความผิด เช่น นาย ก. ฟันรั้วเขตบ้านของนาย ข. เพราะโกรธ ข. ไม่มีความผิดฐานบุกรุก จะผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ เท่านั้น เพราะขาดเจตนาบุกรุกเพื่อถือเอาบ้านหรือเขตบ้านของเขา

ถ้าเป็นหลักหมายเขต หรือหมุดหลักฐานที่พนักงานเจ้าหน้าที่ ทำ หรือสร้างไว้เพื่อการแผนที่ หรือโฉนดที่ดิน ถ้าผู้ใดไปยักย้าย ทำลายไปจากเดิม ก็เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายที่ดินได้

ความผิดฐานบุกรุกดังกล่าวนี้ ต้องประกอบด้วยเจตนาเพื่อถือเอาอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น เป็นการกระทำต่อเอกชน เป็นความผิดอันยอมความกันได้กฎหมายคงไม่ประสงค์ถึงบุกรุกสาธารณสถานของแผ่นดิน

๒. ความผิดฐานลักทรัพย์

มนุษย์ที่เกิดมามีชีวิต ไม่ว่าชาติ ศาสนาใด ก็ต้องรวมกันอยู่เป็นกลุ่ม เหล่าชาติ จึงเกิดเป็นสังคมมนุษย์ในกลุ่ม ในชาติ นั้น ๆ จึงจำเป็นอย่างยิ่งจะต้องมีกฎหมายคุ้มครองชีวิต ตลอดจนเนื้อตัว และร่างกาย ใครประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคลอื่น ก็ต้องมีความผิดกับชีวิตและร่างกาย และในสังคมของมนุษย์ มนุษย์ย่อมมีทรัพย์สิน กฎหมายจึงต้องคุ้มครองทรัพย์สินด้วย ใครประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น ก็ต้องมีความผิดเช่นเดียวกัน

บุคคลใดจะมีความผิดฐานลักทรัพย์ จะต้องประกอบด้วยหลัก ๓ ประการ กล่าวคือ

๑. **มีการกระทำ คือ เอาทรัพย์ไป** หมายถึงว่าต้องมีกิริยาของการกระทำได้แก่ "เอาไป" และสิ่งที่เอาไปต้องเป็น "ทรัพย์" จึงมีข้อที่จะต้องทำความเข้าใจต่อไปว่ากริยาที่เรียกว่า "เอาไป" นั้น หมายความว่ากระไร คำว่า "เอาไป" จะใช้กำลังกายของตนขยับเขยื้อนเคลื่อนทรัพย์ไป เช่นยกหีบเหล็กที่เก็บทรัพย์เคลื่อนที่ไป หรือจะใช้กำลังทางลมหายใจก็ได้ เช่นลักดูดกาแฟที่เขาวางไว้ ใช้หลอดดูดเบียร์ที่เขาวางไว้ แทนการยกแก้วเบียร์ขึ้นดื่ม และการเอาไปนี้ไม่จำเป็นที่จะต้องใช้ร่างกายแตะต้องทรัพย์ไปโดยตรง เช่น ลักม้า ไม่จำเป็นต้องจูงม้าไป เพียงแต่ใช้วิธีไล่ก็เรียกได้ว่าเอาไปเหมือนกัน หรือลักลูกสุนัข โดยเอาเนื้อล่อให้ลูกสุนัขตามไปก็ได้ชื่อว่า เอาไป ดังนั้น การกระทำอื่น ๆ ซึ่งมีพฤติการณ์ที่อาจถือว่าเป็นการเอาไปได้เหมือนกัน เช่นลักของ โดยใช้เด็กไร้เดียงสาเป็นผู้หยิบทรัพย์นั้นไป หรือลักนกโดยใช้นกต่อล่อไป ลักแม่ม้า ลูกม้าตามแม่ม้าไปด้วยย่อมมีความผิดฐานลักลูกม้านั้นด้วย การใช้สายไฟต่อจากสายไฟฟ้าของคนอื่น ใช้ท่อน้ำ ต่อท่อจากท่อประปา ของคนอื่น กระแสไฟฟ้า น้ำไหล เข้ามาเป็นของตน เหล่านี้เป็นการเอาไป

ข้อสำคัญต้องพึงเข้าใจว่า ความหมายของคำว่า "เอาไป" ในกฎหมายเรื่องลักทรัพย์นั้น มีความหมายเป็นพิเศษกว่าความหมายสามัญที่เข้าใจกัน กล่าวคือ ไม่ได้หมายความกว้าง ๆ ว่า ถ้ามีกริยาการกระทำเอาไปอย่างที่กล่าวมาแล้วก็เรียกว่าเอาไป

คำว่า "เอาไป" นี้หมายความว่า "เอาไปจากความครอบครองของผู้อื่น" การครอบครองอาจได้มาโดยจากซื้อขาย แลกเปลี่ยน รับมาจากผู้ให้ (ภาษากฎหมายเรียกว่าได้มาโดยทางนิติกรรม) หรือยึดถือเอาเอง การครอบครองอาจจะหลุดพ้นไปได้ เจตนารมณ์ตามธรรมดาความผิดฐานลักทรัพย์ก็ต้องเป็นการกระทำผิดต่อการครอบครองของผู้อื่น ดังนั้นบุคคลที่ครอบครองอยู่เองแล้ว เอาทรัพย์ไปทำอะไร จึงไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เช่น ก. ฝากแหวนเพชรไว้กับ ข. ข. ครอบครองแหวนเพชรนั้นอยู่แล้ว เอาแหวนเพชรนั้นไปขายเสียโดยทุจริต เช่นนี้ แม้ ข. จะมีกริยาการกระทำขยับเขยื้อนเคลื่อนที่เอาแหวนเพชรนั้นไปจากที่เก็บของตนนำไปขาย ก็ไม่เรียกว่าเอาไปตามความหมายของกฎหมายลักทรัพย์ เพราะเป็นการเอาไปจากการครอบครองของตนเองไม่ใช่เอาไปจากการครอบครองของผู้อื่น จึงไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ถ้าจะเป็นความผิดก็กลายเป็นความผิดฐานอื่นคือฐานยักยอก เช่นนาย ก. ชวนผู้อื่นไปตัดไม้ในป่าด้วยกัน ตัดแล้วเอามากองไว้ แล้วนาย ก. ผู้เดียวเอาไม้นั้นไปขายเสีย การกระทำของนาย ก. ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ นาย ก. กับนาย ข. ครอบครองข้าว ซึ่งเป็นกองมรดกร่วมกัน นาย ก. เอาข้าวบางส่วนไปขายเสีย ไม่ผิดฐานลักทรัพย์

การที่ผู้ร้ายลักทรัพย์ไปซ่อนไว้ ต่อมาผู้ร้ายนั้น เอาทรัพย์ไปจากที่ซ่อน การที่ผู้ร้ายเอาทรัพย์ไปจากที่ซ่อนตอนหลังนี้ ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์อีก เพราะทรัพย์นั้นอยู่ในความครอบครองของผู้ร้ายนั้นอยู่แล้ว ที่ผู้ร้ายเอาไปจากที่ซ่อนนั้น เท่ากับเอาไปจากการครอบครองของตนไม่ใช่เอาไปจากการครอบครองของผู้อื่น จึงไม่อยู่ในความหมายของคำว่า เอาไปตามความหมายลักทรัพย์นี้ แต่ถ้าผู้ร้ายลักทรัพย์แล้วเอาไปซ่อน ต่อมาตำรวจไปพบทรัพย์ที่ซ่อนไว้จึงเก็บไปฝากราษฎรไว้ ผู้ร้ายกลับมาลักทรัพย์นั้นไป จากราษฎรผู้รับฝากทรัพย์นั้นไว้อีก การลักในตอนหลังเป็นความผิดฐานลักทรัพย์อีกได้ เพราะได้ชื่อว่าเป็นการเอาไปจากการครอบครองของผู้อื่น ที่ว่าต้องเป็นการเอาไปจากการครอบครองของผู้อื่น ผู้อื่นในที่นี้อาจเป็นตัวเจ้าของทรัพย์นั้นเอง หรืออาจเป็นผู้ที่ครอบครองดูแลแทนเจ้าของทรัพย์ก็ได้ เช่นเด็กเอาโคของญาติผู้ใหญ่ไปเลี้ยงยังที่ทำเลเลี้ยง ผู้ร้ายมาลักต้อนโคนั้น

ไป หรือเจ้าของร่มกันฝน ฝากร่มนั้นไว้กับบ๋อยภัตตาคาร แล้วเข้าไปรับประทานอาหาร คนร้ายลักร่มกันฝนนั้นไปจากบ๋อยนั้น ในกรณีที่สุนัขเฝ้าทรัพย์นั้นไว้ แม้สุนัขนั้นจะไม่ใช่คนก็ตาม ถ้าใครลักทรัพย์ที่สุนัขเฝ้าอยู่ ก็เรียกได้ว่าเป็นการเอาไป เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้เหมือนกัน เพราะต้องถือว่าเจ้าสุนัขนั้นครอบครองทรัพย์นั้นอยู่ ผู้ที่เอาไปก็หมายความว่า เอาไปจากการครอบครองของเจ้าสุนัขนั้นเอง

ความหมายพิเศษของคำว่า "เอาไป" ซึ่งหมายเฉพาะต้องเป็นการเอาไปจากการครอบครองของผู้อื่นดังกล่าวมาแล้ว ทรัพย์นั้นต้องมีบุคคลอื่นครอบครอง ถ้าไม่มีใครครอบครองไว้ เช่นทรัพย์โบราณที่คนซ่อนหรือฝังไว้ในดินใครไปพบแล้วเอาไปเสีย เช่นนี้เป็นการเอาไปไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ เพราะทรัพย์นั้นไม่ได้อยู่ในความครอบครองของผู้ใด ถ้าจะเป็นความผิดก็อาจเป็นความผิดฐานอื่นคือเป็นความผิดฐานยักยอกได้ การครอบครองนี้ต้องพิเคราะห์ให้ดี เพราะแม้เป็นทรัพย์จะไม่ได้รับมอบหมายการครอบครองไว้แก่ผู้ใดโดยตรง แต่ถ้าพออนุมานได้ว่า มีผู้อื่นได้ครอบครองทรัพย์สินนั้นไว้แทนเจ้าทรัพย์อยู่แล้ว ถ้าใครเอาทรัพย์นั้นไป ก็อาจเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้เหมือนกัน เช่นนาย ก. โกรธนาย ข. มากที่มาแย่งคนรักของตน จึงใช้มีดแทงนาย ข. ถึงแก่ความตาย นาย ก. เกิดโลภเจตนาขึ้นเอาทรัพย์ที่ศพ ข. ไปเสียโดยทุจริตดังนี้ นอกจากนาย ก. จะมีความผิดฐานฆ่าคนตายแล้ว ยังมีความผิดฐานลักทรัพย์อีกกระทงหนึ่ง ในที่นี้ต้องถือว่าแม้นาย ข. ตายไปแล้วก็จริงแต่ทายาทของนาย ข. นั้นยังมีอยู่ ย่อมอยู่ในวิสัยที่เขาจะติดตามครอบครอง เมื่อนาย ก. เอาทรัพย์ไปจากศพนาย ข. ก็ต้องถือว่าเอาไปจากการครอบครองของทายาทนาย ข. ผู้ตาย การครอบครองนั้น แม้ว่าผู้อื่นที่ครอบครองทรัพย์จะได้ทรัพย์มาไว้ในครอบครองโดยไม่ชอบ การครอบครองนั้นก็ใช้ยันคนอื่น ๆ ได้ทั้งนั้น เว้นแต่ผู้นั้นมีสิทธิ์ดีกว่า เช่น ก. ขโมยของนาย ข. แล้ว ค. ได้ขโมยของนั้นต่อจาก ก. ไปอีก ที่เรียกว่าขะมาย ค. ย่อมมีความผิดฐานลักทรัพย์

ประโยคของการกระทำที่ว่า "เอาไปนั้น" หมายความว่า ต้องทำให้หลุดพ้นจากการครอบครองยึดถือของเขาแล้ว และอยู่ในฐานะที่ผู้ลักจะพาหรือนำเข้ามาอยู่ใต้อำนาจของตนแล้วโดยเด็ดขาด เมื่อทรัพย์นั้นได้ผ่านเข้ามาอยู่ในความครอบครองของตนชั่วระยะเวลา

เล็กน้อยเพียงใดก็ไม่สำคัญ เช่น การกระชากสร้อยคอ ได้สร้อยคอมาอยู่ในมือแล้วบังเอิญเจ้าของคว้ามือ สร้อยคอเลยหลุดจากมือกระเด็นไปติดที่กระเป๋าถือของเจ้าของอีก ดังนี้ต้องถือว่าสร้อยคอนั้นตกไปอยู่ในความยึดถือครอบครองของผู้กระชากโดยเด็ดขาดแล้ว แม้เพียงชั่วระยะเวลาอันสั้นที่สุดก็ตามต้องมีความผิดฐานลักทรัพย์แล้ว

๒. **ทรัพย์ที่เอาไปต้องเป็นทรัพย์ของผู้อื่น** หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ความข้อนี้ มีข้อที่ควรแยกพิจารณาเป็นสองประการ คือ ทรัพย์นั้นต้องมีเจ้าของ และเจ้าของทรัพย์ต้องเป็นผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของทั้งหมดหรือเพียงแต่เป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

ความผิดฐานลักทรัพย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพย์ คือ มีการเอาทรัพย์ไปต้องพิจารณาต่อไปอีกว่าทรัพย์นั้นมีเจ้าของหรือไม่ ถ้าเป็นทรัพย์ไม่มีเจ้าของแล้ว แม้จะเอาทรัพย์นั้นไปโดยทุจริตก็ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ทรัพย์ไม่มีเจ้าของเช่น ของใช้ต่าง ๆ ที่เจ้าของเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองแล้ว ได้ทิ้งถังขยะไปแล้ว คนงานเก็บขยะเห็นของเหล่านั้นยังใช้ได้ ก็เก็บเอาไปใช้คนงานนั้นไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ เพราะทรัพย์นั้นเป็นทรัพย์ไม่มีเจ้าของ สิ่งของบางอย่างอาจเป็นทรัพย์ที่ไม่มีเจ้าของมาก่อนเลย เช่น สัตว์หรือพรรณไม้ในป่า ปลาในแม่น้ำ ในทะเล ใครเอาไปก็ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์

ทรัพย์ที่เอาไปจะต้องเป็นทรัพย์ที่มีเจ้าของ จะต้องพิจารณาต่อไปอีกว่า ใครเป็นเจ้าของทรัพย์นั้น ต่อเมื่อปรากฏว่าทรัพย์นั้นเป็นของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย จึงจะเป็นความผิดฐานลักทรัพย์ หมายความว่าถ้าทรัพย์นั้นเป็นของตนเองแต่ผู้เดียวเอาทรัพย์นั้นไปขายย่อมไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ หรือมีผู้ยืมปากกาของเจ้าของไปใช้ ผู้ยืมเอาไปใช้เขียนแล้วไม่ยอมคืน เจ้าของติดตามเอาปากกาของตนคืนมาเช่นนี้ ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์เพราะปากกานั้นเป็นของตนอยู่แล้ว

แต่พึงสังเกตว่า ถึงทรัพย์นั้นจะเป็นของตนก็ดี และมีผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยตนเอาไป ก็เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้ เช่น ก. และ ข. เข้าหุ้นออกเงินซื้อรถมาคันหนึ่ง แล้วให้ ข. ครอบครองไว้ ต่อมา ก. ลอบเอารถนั้นไปจากความครอบครองของ ข. แล้วเอาไปขายเสียโดยทุจริต ก. ต้องมีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้า ก. เป็นผู้ครอบครอง

รถนั้น แล้วเอาไปขาย ก. ไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เพราะ ก. เป็นผู้ครอบครองเอง จึงไม่เรียกว่าเอาไป ในกรณีที่เป็นเจ้าของร่วมกัน ผู้เป็นเจ้าของร่วมคนหนึ่งครอบครอง ทรัพย์นั้นอยู่แล้วเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือของผู้อื่นโดยทุจริต อย่างตัวอย่างข้างต้น ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่เป็นความผิด ฐานยักยอก ได้

ข้อ ๓. โดยเจตนาทุจริต

การเอาทรัพย์ของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไป เพียงเท่านี้ยังไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ได้ ต้องประกอบด้วยเจตนาทุจริตด้วย ก. ลืมปากกาไว้ในห้องเรียน ข. เพื่อนนักเรียนพบเข้าเกรงว่าปากกานั้นจะหาย จึงเอาไปเก็บไว้ให้ หรือฝากครูไว้ ข. ไม่มีเจตนาทุจริต ไม่ผิดฐานลักทรัพย์ คำว่า "โดยทุจริต" หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์อันมิควรได้ โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น คำว่าประโยชน์นั้นไม่จำต้องเป็นประโยชน์ที่คำนวณคิดเป็นเงินเป็นทองได้เสมอไป เช่นชายลักผ้าเช็ดหน้าของหญิงที่ตนชอบไปเพื่อไว้ดูต่างหน้า เพื่อความสุขทางใจ หรือพวกกามวิปริตลักกางเกงในหรือเสื้อยกทรงของสตรีไปรวม ๆ เก็บไว้ก็ผิดฐานลักทรัพย์

การกระทำที่ขาดเจตนาย่อมไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ สามีตบตีภรรยา แล้วแย่งเอาทรัพย์จากภรรยาไป เพื่อมิให้เล่นการพนันด้วยความหวังดี โดยถือว่าตนเป็นสามีซึ่งความจริงจะเป็นสามีภรรยากันโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ดี สามีมิได้เป็นโจรที่ไหนมา เพราะถือว่าตนเป็นสามี เข้าใจว่ามีอำนาจทำได้ แม้หนักมือไปบ้าง เจตนาของสามีมิได้ประกอบด้วยเจตนาทุจริต สามีไม่ผิดฐานลักทรัพย์

ก. จะข้ามฟาก เห็นเรือของผู้อื่นจอดอยู่ จึงเอาเรือนั้นพายข้ามฟากไป เมื่อเสร็จธุระแล้ว ก็พายเรือนั้นกลับมาจอดไว้ที่เดิม ข. เห็นรถจักรยานเขาจอดอยู่ที่ถนน อยากจะทดลองขี่ จึงถีบรถจักรยานอยู่พักหนึ่ง แล้วนำรถจอดไว้ที่เดิม อย่างนี้ ก. และ ข. ก็ดีไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ถ้า ก. เอาเรือข้ามฟากไปแล้ว ก็ทอดทิ้งเรือนั้นไม่เป็นธุระที่จะเอาเรือมาจอดไว้ที่เดิม ปล่อยให้เรือล่องลอยไปตามน้ำ หรือ ข. ขี่รถจักรยานของเขาไปเที่ยวจนไกล แล้วก็ทิ้งรถไว้ไม่นำมาส่งที่เดิมเช่นนี้ จะว่าไม่มีเจตนาทุจริตก็เห็นจะยาก

พึงสังเกตว่า การกระทำอันเป็นความผิดฐานลักทรัพย์สำเร็จแล้ว แม้ผู้กระทำผิดจะกลับใจ เอาทรัพย์มาคืนให้ภายหลังหรือใช้เงินทดแทน ก็ไม่ทำให้ความผิดที่เกิดขึ้นสำเร็จแล้วกลับคืนสู่สภาพเดิม คือกลายเป็นไม่มีความผิดหรือไม่ต้องรับโทษไปได้

ก. ลักปากกา ข. ซึ่งวางไว้ที่โต๊ะ ก. หยิบปากกาเดินไปได้สองก้าว ความผิดฐานลักทรัพย์สำเร็จแล้ว ครั้นเดินไปได้สองก้าว ก. เกิดกลับใจ เอาปากกาไปวางคืนที่โต๊ะไว้ตามเดิม เช่นนี้ ไม่ทำให้ ก. พ้นจากความผิดฐานลักทรัพย์ไปได้และต้องรับโทษ หรือ ก. ลักปากกา ข. ไปขายได้เงินเอาไปใช้หมดแล้ว ต่อมาเกรงบาป จึงเอาเงินค่าปากกาไปใช้ ข. ความผิดฐานลักทรัพย์ก็เกิดขึ้นสำเร็จแล้ว ไม่มีเหตุยกเว้นโทษให้แก่ ก.

มีปัญหาว่า เจตนาทุจริต จะต้องเกิดขึ้นเมื่อใด ก. ข. เป็นเพื่อนกัน เคยถือวิสาสะหยิบยืมของกันและกันไปใช้ หรือ ก. หยิบไม้ขีดเบนซินของผู้อื่นไปจากโต๊ะอาหารโดยสำคัญผิดว่าเป็นของตน ดังนี้ไม่ผิดฐานลักทรัพย์ ต่อมาภายหลังเกิดมีความโลภ เมื่อรู้ว่าไม่ใช่ของตนเกิดอยากได้ จึงเอาไว้เป็นของตนเสียโดยเจตนาทุจริตเช่นนี้ ก. จะมีความผิดฐานลักทรัพย์หรือไม่ เพราะมีการกระทำเอาทรัพย์ของผู้อื่นไปและมีเจตนาทุจริตแล้ว ปัญหาข้อนี้ต้องเข้าใจว่าเจตนาทุจริตจะต้องมีขึ้นก่อน หรืออย่างน้อยก็ในขณะเอาทรัพย์ไป ถ้ามีขึ้นภายหลัง การเอาทรัพย์ไปดังกล่าวนี้ การกระทำของ ก. จึงไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ แต่อาจเป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์ได้

การพิเคราะห์ถึงเจตนาดังกล่าวนี้ คือต้องมีเจตนาลักเมื่อไม่มีเจตนาลัก ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ก็ควรพิจารณาต่อไปว่า เจตนาที่ว่านั้นเป็นเจตนาทางอาญาอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ถ้ามีเจตนาทางอาญาอย่างอื่นก็อาจเป็นความผิดฐานนั้น ๆ ได้ แม้ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ก็ตาม ผู้กระทำควรมีความผิดฐานใด ก็ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ประกอบ เช่นนาย ก. โกรธนาย ข. มาก จึงลอบแก้เรือยนต์ของนาย ข. ปล่อยให้ลอยไปตามน้ำ แล้วเอาไฟเผาเรือยนต์นั้นเสีย ไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่ผิดฐานวางเพลิง

เด็กสองคนนั่งวางกล้วยไว้ข้างถนน นาย ก. เดินผ่านมาเห็นกล้วยจึงถามว่าหวีละกี่สตางค์ เด็กเจ้าทรัพย์ตอบว่าหวีละ ๒๑ บาท นาย ก. โกรธว่าเด็กดูหมิ่นตน พูดว่าเดี๋ยวกูเตะตายเลย และหยิบกล้วยสองหวีขึ้นเตะเล่นแล้วเดินไป นาย ก. ไม่มีเจตนาทุจริตในการเอาไป ไม่มีความผิดฐานชิงทรัพย์ แต่มีความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์

จำเลยขอแลกธนบัตรฉบับละหนึ่งร้อยบาท จากผู้เสียหาย ผู้เสียหายนับเงินย่อยให้จำเลย และโดยพลั้งเผลอ ได้ให้ธนบัตรฉบับหนึ่งร้อยบาทที่จำเลยขอแลกนั้นไปด้วย จำเลยรับเงินแล้วไม่นับออกจากร้านผู้เสียหายไป จำเลยไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เพราะเงินนี้เป็นเงินที่ผู้เสียหายมอบให้แก่จำเลยเป็นค่าแลกเงินใบละหนึ่งร้อยบาทของจำเลย ที่จำเลยเอาไปรวมทั้งใบละหนึ่งร้อยบาทด้วย โดยจะรู้หรือไม่รู้ก็ดีก็ไม่ใช่เรื่องที่จำเลยเอาไปโดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าทรัพย์คือขาดเจตนาทุจริตนั่นเอง อันนี้เป็นเรื่องการยินยอมโดยสำคัญผิด เป็นการยินยอมอย่างหนึ่งซึ่งกระทำให้ผู้เอาไปไม่มีความผิดฐานลักทรัพย์ แต่อาจเป็นความผิดฐานยักยอกทรัพย์ได้ซึ่งได้แก่ยักยอกทรัพย์ที่ตกมาอยู่ในครอบครองของตนเพราะผู้อื่นส่งมอบให้โดยสำคัญผิด

๓. ความผิดฐานรับของโจร

ความผิดฐานรับของโจร มีองค์ประกอบดังนี้

๑. มีผู้ได้ทรัพย์มาโดยการกระทำความผิด ซึ่งความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชกทรัพย์ รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอกทรัพย์ หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์

๒. ช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อรับจำนำ หรือรับไว้โดยประการใด ซึ่งทรัพย์ดังกล่าวในข้อ ๑

๓. โดยเจตนา

องค์ประกอบข้อ ๑. คือมีผู้ได้ทรัพย์มาโดยการกระทำความผิด ซึ่งความผิดนั้นเข้าลักษณะลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอกทรัพย์ นั้น กรณี....ความผิดฐานรับของโจรนี้ จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อต้องมีความสำเร็จอย่างอื่นเกิดขึ้นอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งผู้อื่นเป็นผู้กระทำผิด เป็นความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดในเก้าประเภทที่ระบุไว้ และได้ทรัพย์มาเพราะการกระทำผิดนั้น

เช่น ผู้ร้ายลักทรัพย์สำเร็จมาแล้ว มาขายให้ใคร ใครรับซื้อไว้ ถ้าเข้าองค์ประกอบข้ออื่น ๆ ครบถ้วน ก็มีความผิดฐานรับของโจร ถ้าไม่มีการลักทรัพย์ ความผิดฐานรับของโจรเกิดขึ้นไม่ได้ เช่น โคของเจ้าทรัพย์ตามโคตัวเมียในฝูงโคของนาย ก. ไป ก. ให้เจ้าทรัพย์ไปเอาคืน โดยขอค่าไถ่แล้วจะคืนโคให้ ดังนี้ การที่นาย ก. รับเงินค่าไถ่จากเจ้าทรัพย์ แม้จะด้วยเจตนาทุจริต และคืนโคให้เจ้าทรัพย์ไป ก็ไม่เป็นความผิดฐานรับของโจร เพราะพึงไม่ได้เสียแล้วว่าโคถูกคนร้ายลักไปแล้วนาย ก. รับไว้

ผู้ที่ได้ทรัพย์มาโดยกระทำผิดนั้น จำกัดว่า เฉพาะการกระทำผิดเพียงเก้าประเภทได้แก่ ลักทรัพย์ วิ่งราวทรัพย์ กรรโชก รีดเอาทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อโกง ยักยอก หรือเจ้าพนักงานยักยอก ถ้าได้ทรัพย์มาโดยกระทำผิดฐานอื่น ๆ นอกจากนี้แล้ว ผู้ได้รับไว้ หรือได้กระทำด้วยประการใด ๆ ตามองค์ประกอบข้อ ๒ ก็ไม่มีความผิดฐานรับของโจร เช่น นายแดงจำนำแหวนไว้กับนายดำ นายแดงเอาแหวนนั้นไปจากนายดำ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่นายดำ เป็นความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ต่อมานายเขียวรับแหวนนั้นจาก

นายแดงไป โดยรู้ว่าเป็นแหวนที่นายแดงโกงเจ้าหนี้มา ดังนี้นายเขียวไม่มีความผิดฐานรับของโจรหรือในกรณีที่มีผู้ลักลอบลักตัดไม้หวงห้าม อันเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ ผู้ที่รับซื้อไม้นั้นไว้ ย่อมไม่มีความผิดฐานรับของโจร จะมีความผิดก็แต่ในเรื่องผิดพระราชบัญญัติป่าไม้

"ทรัพย์" ในที่นี้ คงมีความหมายอย่างเดียวกับคำว่า ทรัพย์ ในความผิดฐานลักทรัพย์ สัญญากู้เงินหรือตั๋วจำนำต้องถือว่าเป็นทรัพย์ ถ้าเจ้าของทำหายมีผู้เก็บได้เบียดบังเอาไว้เป็นของตน ผู้เก็บได้ผิดฐานยักยอกทรัพย์ ต่อมาผู้เก็บได้เอามาขายให้ ก. ก. รับซื้อไว้รู้อยู่ว่าเป็นของผู้ที่เก็บได้เบียดบังมา ก. ผิดฐานรับของโจร

ความผิดที่ผู้อื่นเป็นผู้กระทำผิดนั้น จะต้องเป็นความผิดสำเร็จแล้ว ถ้าความผิดยังไม่สำเร็จ ถ้าเข้าไปเกี่ยวข้องในการกระทำผิดของผู้อื่น แม้จะเป็นการกระทำตามองค์ประกอบข้อ ๒. เช่น ช่วยพาเอาไป ก็กลายเป็นตัวการหรือผู้สนับสนุน แล้วแต่กรณี

องค์ประกอบข้อ ๒. คือช่วยซ่อนเร้น ช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจำนำหรือรับไว้โดยประการใดซึ่งทรัพย์ดังกล่าวแล้ว เมื่อผู้ร้ายได้ทรัพย์มาโดยการกระทำผิดดังกล่าวไว้ในองค์ประกอบข้อ ๑. แล้ว ถ้าผู้ใดช่วยซ่อนเร้นช่วยจำหน่าย ช่วยพาเอาไปเสีย ซื้อ รับจำนำ หรือรับไว้ด้วยประการใด ๆ ซึ่งทรัพย์นั้น ก็เป็นการกระทำอันเป็นความผิดฐานรับของโจร ถ้าอยู่ในความหมายที่กำหนดไว้ก็ใช้ได้ กล่าวคือ

๑. ช่วยซ่อนเร้น

๒. ช่วยจำหน่าย

๓. ช่วยพาไปเสีย

๔. ซื้อ

๕. รับจำนำ

๖. รับไว้ด้วยประการใด ๆ

เช่น นาย ก. ลักทรัพย์ของผู้อื่นมา นาย ข. รู้แล้วว่าทรัพย์นั้นมีการลักมา นาย ข. ได้ช่วยเอาทรัพย์นั้นไปซ่อนเร้น นาย ข. มีความผิดฐานรับของโจร

คนร้ายวิ่งราวสร้อยคอมา ตนรู้แล้วยังรับจำนำสร้อยคอไว้จากคนร้าย ผู้รับจำนำผิดฐานรับของโจร

คนร้ายปล้นทรัพย์มา แล้วมาฝากไว้ ตนรับฝากไว้โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นของปล้นมา ผิดฐานรับของโจร

ลูกจ้างลักดูดน้ำมันเบ็นซินจากรถยนต์ของนายจ้างไปขาย ผู้รับซื้อไว้โดยรู้อยู่แล้วผิดฐานรับของโจร

มีคนลักปืนมาให้นาย ก. แล้วขอร้อง นาย ก. ให้ช่วยขายให้ นาย ก. ผิดฐานรับของโจร

องค์ประกอบข้อ ๓ คือ เจตนา หมายความว่า....ต้องเป็นการกระทำโดยเจตนา เจตนาในที่นี้ หมายความว่า รับไว้หรือช่วยซ่อนเร้น ฯลฯ โดยสำนึกในการกระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น กล่าวคือ รับไว้ซึ่งทรัพย์อันรู้ว่าได้มาโดยการกระทำผิด

รู้หรือไม่รู้นั้นเป็นปัญหาที่จะต้องวินิจฉัยตามพฤติการณ์เป็นเรื่อง ๆ ถ้าทรัพย์ของ ก. ถูกลักไป ต่อมาผู้ร้ายนั้นเอาทรัพย์ไปขายให้ ข. แต่ขายอย่างงุบงิบ ขายราคาถูกกว่าท้องตลาดมากมาย พอตำรวจมาพบ ข. ก็รีบเอาสร้อยนั้นซ่อนเสีย เหล่านี้พอเพียงจะชี้ได้ว่า ข. รู้แล้วว่าทรัพย์ที่รับซื้อไว้เป็นของร้าย แต่ถ้าทรัพย์นั้นเอามาขายในท้องตลาดอย่างปกติ ข. ไปซื้อมาอย่างราคาท้องตลาด ตำรวจขอดูให้ตรวจดูโดยดีเช่นนี้ จะถือว่า ข. รู้ว่าเป็นของร้ายไม่ได้

เจตนาในเรื่องรับของโจรนี้ เช่นเดียวกับเรื่องลักทรัพย์ โดยจะต้องมีเจตนาทุจริตจึงจะเป็นความผิด

ผู้ที่เป็นคนกลางช่วยติดต่อโดยสุจริตให้ผู้เสียหายได้ของที่ถูกลักไปคืนมาจากคนร้าย ไม่ได้สมคบกับคนร้าย เพื่อจะเอาค่าไถ่นั้นเป็นประโยชน์ส่วนตัว ไม่ผิดฐานรับของโจร

๔. ความผิดฐานปล้นทรัพย์

ความผิดฐานปล้นทรัพย์ มีองค์ประกอบของความผิดดังนี้

๑. มีการกระทำผิดฐานชิงทรัพย์

๒. โดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่ สามคนขึ้นไป

ความผิดฐานชิงทรัพย์ มีลักษณะอย่างใด มีองค์ประกอบอย่างใด ได้พูดไว้แล้วในเรื่องการชิงทรัพย์ ถ้าการชิงทรัพย์ได้ลงมือกระทำความผิด ด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป กลายเป็นความผิดฐานปล้นทรัพย์ทันที

ความผิดฐานปล้นทรัพย์ จึงได้แก่ความผิดที่รวมเอาความผิดฐานชิงทรัพย์เข้ามาเป็นองค์ประกอบนั่นเอง และความผิดฐานชิงทรัพย์ได้รวมเอาความผิดฐานลักทรัพย์เข้ามาไว้อีกชั้นหนึ่ง ดังนั้น การกระทำใดที่ไม่เป็นความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานชิงทรัพย์ย่อมไม่เกิดขึ้น และไม่มีความผิดฐานชิงทรัพย์ การกระทำนั้นย่อมเป็นความผิดฐานปล้นทรัพย์ไปไม่ได้

เช่นเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาว่า จำเลยทั้งสองกับพวกยืนขวางทางเจ้าทรัพย์ จำเลยถือมีดคนหนึ่ง ถือขวานคนหนึ่ง จับรถจักรยานบอกให้เจ้าทรัพย์ลงจากรถ เอาหนังสือท้ายรถออก และพูดว่า "ให้รถกูเถอะ" ไม่ได้ความว่าจำเลยได้แสดงกิริยาอย่างใดอีกที่จะทำให้เข้าใจว่า ในทันใดนั้นจะใช้กำลังประทุษร้ายใช้มีดและขวานพั้น มีดขวานอะไรไม่ปรากฏ แม้จะเป็นอาวุธก็เป็นสิ่งที่ถือกันอยู่ตามธรรมดาในชนบทมิใช่ถือเพื่อกระทำความผิด ไม่ได้ความว่าจำเลยได้ถือมีดและขวานในลักษณะติดตัวไป หรือถือในลักษณะที่เป็นการกระทำให้เห็นว่าจะใช้ทำร้ายเจ้าทรัพย์แต่อย่างใด แม้เจ้าทรัพย์จะกลัวจำเลยก็เป็นความกลัวที่เกิดจากพฤติการณ์ต่าง ๆ ในขณะนั้น ซึ่งยังไม่ได้ความชัดพอที่จะฟังว่าจำเลยทั้งสองได้กระทำการใดอันเป็นการขู่เข็ญว่า จะใช้กำลังประทุษร้ายเจ้าทรัพย์ จำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์โดยมีอาวุธ ไม่เป็นความผิดฐานปล้นทรัพย์

และเคยมีคำพิพากษาฎีกากล่าวไว้ว่า บุตรและบุตรเขยนำฝูงโคกระบือเจ้าทรัพย์ไปเลี้ยง บุคคลทั้งสองได้ยินเสียงปืนดังขึ้น ๑ นัด ที่ฝูงโคกระบือ ซึ่งห่างบุคคลทั้งสองตั้ง ๔ เส้น เห็นฝูงโคกระบือแตกตื่น จึงพากันไปดู พอเดินไปได้ราว ๒ เส้น ก็เห็นโคถูกปืน

ล้มลง ๑ ตัว และเห็นจำเลยทั้งสองคนกับชายอีก ๒ คน ถือปืนยาวยืนที่ใกล้ ๆ ที่โคล้มลง จำเลยกับพวกมิได้ยกปืนเล็งมาที่บุคคลทั้งสอง แต่ปล่อยให้บุคคลทั้งสองต้อนโคกระบือรวมฝูงพากลับบ้าน จำเลยมีความผิดฐานลักทรัพย์ ไม่เป็นความผิดฐานปล้นทรัพย์

ความผิดฐานปล้นทรัพย์ จะต้องเป็นการร่วมกันกระทำความผิดด้วยกันตั้งแต่สามคนขึ้นไป ผู้กระทำผิดจะมีจำนวนมากน้อยเท่าใดไม่สำคัญ แต่จำกัดว่าต้องมีจำนวนสามคนเป็นอย่างน้อย จำนวนตั้งแต่สามคนที่ว่านั้น ต้องร่วมกันชิงทรัพย์ไม่ใช่แต่ร่วมกันบ้างสนับสนุนบ้าง ทำให้ขาดจำนวนสามคนไป "ร่วมกระทำความผิด" หมายถึง ผู้ที่ร่วมกระทำความผิดด้วยกันนั้นต้องเป็นตัวการ

ถ้าได้ร่วมกับพวกวางแผนกระทำการปล้น และร่วมในการปล้นด้วย แม้จะไม่ได้ลงมือกระทำการปล้นเพียงแต่รับหน้าที่คอยแจ้งสัญญาณอันตรายให้พวกทราบ ซึ่งเป็นการกระทำส่วนหนึ่ง เพื่อให้การปล้นบรรลุผลสำเร็จก็เรียกได้ว่าเป็นตัวการแล้ว

ลักษณะฉกรรจ์ ของความผิดฐานปล้นทรัพย์

๑. ถ้าในการปล้นทรัพย์ ผู้กระทำแม้แต่คนหนึ่งคนใดมีอาวุธติดตัวไปด้วย ผู้กระทำต้องระวางโทษสูงขึ้น

คำว่า "มีอาวุธติดตัวไปด้วย" ย่อมหมายความว่ามีอาวุธติดตัวไปปล้น ถ้าในการปล้นทรัพย์ เกิดการต่อสู้กับเจ้าทรัพย์ คนร้ายหยิบอาวุธ ณ ที่บ้านเจ้าทรัพย์เป็นอาวุธเพื่อต่อสู้จะถือว่าคนร้ายมีอาวุธติดตัวไปปล้นด้วยไม่ได้

๒. ถ้าในการปล้นทรัพย์ เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส หรือได้กระทำโดยแสดงความทารุณจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กาย จิตใจ ใช้ปืนยิง ใช้วัตถุระเบิดกระทำทรมานหรือเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำต้องระวางโทษสูงขึ้นไป ตามที่กฎหมายได้บัญญัติไว้

การปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายสาหัส เช่น ผู้ร้ายปล้นทรัพย์ ทำร้ายเจ้าทรัพย์ เจ้าทรัพย์ถูกฟันศีรษะได้รับบาดเจ็บสาหัสต้องประกอบด้วยทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน การปล้นทรัพย์ได้กระทำโดยแสดงความทารุณ จนเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ จะต้องประกอบด้วย

กระทำโดยแสดงความทารุณ และการกระทำนั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ดังกล่าวคือ อันตรายแก่กายและจิตใจที่เกิดขึ้นนั้น ต้องเป็นผลจากการกระทำโดยแสดงความทารุณ เช่นผู้ร้ายใช้เตารีดนาบตัวเจ้าทรัพย์ หรือใช้ไฟจี้ตัวเจ้าทรัพย์ เพื่อให้บอกที่เก็บทรัพย์

การปล้น โดยใช้ปืนยิง หมายความว่า การใช้ปืนยิงนี้ต้องเกี่ยวกับการปล้นจะก่อนหรือหลังได้ทรัพย์ไม่สำคัญไม่จำเป็นที่การใช้ปืนยิงจะต้องทำก่อน ได้ทรัพย์จากเจ้าทรัพย์แม้จะใช้ยิงเมื่อได้ทรัพย์ไปแล้ว เพื่อให้พ้นจากการจับกุมก็เข้าลักษณะฉกรรจ์แล้ว

การปล้นทรัพย์ได้กระทำโดย "ใช้วัตถุระเบิด"

การใช้วัตถุระเบิด มีความหมายทำนองเดียวกับการใช้ปืนยิงดังกล่าวมาแล้ว ผิดกันแต่ว่าแทนที่จะใช้ปืนยิง ในข้อนี้ใช้วัตถุระเบิดแทน

การปล้นทรัพย์ได้กระทำโดย "กระทำทรมาน"

การทรมาน ได้แก่การกระทำให้ลำบาก เช่นจับเจ้าทรัพย์กดศีรษะจมน้ำ หรือเอาไฟลนเพื่อให้บอกที่เก็บทรัพย์ อนึ่ง การกระทำทรมาน อาจเป็นการทรมานทางจิตใจก็ได้ เช่นจับเจ้าทรัพย์กับบุตรสาวให้เผชิญหน้ากัน แล้วทำทุราจารเพื่อบังคับให้เจ้าทรัพย์จำต้องยอมบอกที่เก็บทรัพย์

การปล้นทรัพย์เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายนั้น จะต้องเป็นผลใกล้ชิดหรือผลโดยตรงจากการปล้นทรัพย์ เช่นคนร้ายทำการปล้นทรัพย์ และยิงปืนในขณะปล้นทรัพย์กระสุนปืนถูกเจ้าทรัพย์ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

คนร้ายเข้าปล้นทรัพย์ และคนร้ายใช้ขวานตีศีรษะ และใช้ปืนยิงเจ้าทรัพย์ตายแล้วเข้าเก็บทรัพย์ ต้องรับโทษสูงถึงประหารชีวิต

ความผิดฐานปล้นทรัพย์ เป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย อาจเป็นปัญหาว่าพวกปล้นใช้ปืนยิงไปถูกพวกกันเองถึงแก่ความตาย จะอยู่ในเหตุฉกรรจ์ในวรรคนี้หรือไม่ คำว่าผู้อื่น ในวรรคนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาว่า ให้หมายถึงบุคคลอื่น มิใช่พวกปล้นด้วยกันเอง

๕. ความผิดฐานฉ้อโกง

ความผิดฐานฉ้อโกง มีองค์ประกอบดังนี้

๑. หลอกลวงผู้อื่นด้วยการ

ก. แสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือ

ข. ปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง

๒. โดยเจตนาทุจริต

๓. โดยการหลอกลวงนั้น

ก. ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวง หรือบุคคลที่สาม หรือ

ข. ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สามทำ ถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ์

องค์ประกอบข้อ ๑. คำว่า "หลอกลวง" หมายความโดยทั่วไป คือลวงให้หลงผิด สำคัญผิดหรือเข้าใจผิด

การหลอกลวง ไม่จำต้องเป็นการกระทำด้วยวาจาเสมอไป อาจจะหลอกลวงด้วยลายลักษณ์อักษร หรือกริยาอื่นใดก็ได้ ถ้าไม่มีการหลอกลวงก็ไม่เป็นผิดฐานฉ้อโกง เช่น ลูกหนี้เอาเงินมาชำระหนี้เงินกู้ เจ้าหนี้รับเงินไว้แล้วไม่ยอมออกใบรับเงินหรือคืนสัญญากู้ให้ลูกหนี้ เจ้าหนี้ไม่ผิดฐานฉ้อโกง เพราะลูกหนี้ส่งเงินให้เจ้าหนี้เพื่อขอชำระหนี้ไม่ใช่เจ้าหนี้กล่าวคำเท็จ หลอกลวง

การหลอกลวงจะต้องหลอกลวง โดยลักษณะหนึ่งลักษณะใดก็ตาม ข้อ ก. หรือ ข.

ในข้อ ก. คือการหลอกลวงโดยแสดงข้อความอันเป็นเท็จที่เรียกว่า ข้อความอันเป็นเท็จ นั้น หมายความอยู่ในตัวเองว่าต้องมีข้อความอันใดอันหนึ่งอยู่แล้วซึ่งเป็นความจริงจึงจะมีข้อความอันเป็นเท็จขึ้นได้ เหตุการณ์ในอดีตก็ดี หรือในปัจจุบันก็ดีเห็นได้ง่ายว่าเหตุการณ์ที่ต้องมีอยู่จริง ถ้าเหตุการณ์เป็นจริงอย่างไรแล้ว เมื่อหลอกลวงโดยแสดงว่ามีเหตุการณ์เป็นอีกอย่างหนึ่ง อันนั้นก็ต้องเป็นเท็จไม่ต้องสงสัย เช่นนาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ แต่บอกว่านาย ก. ตายไปแล้วเมื่อปีกลาย ข้อความจริงในอดีตคือเมื่อปีกลาย นาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ ข้อความที่ว่า นาย ก. ตายจึงเป็นเท็จหรือ นางสาว ข. เป็นหญิงสาวไม่เคยตั้งครรภ์

แต่มาบอกว่าเมื่อวานนี้ นางสาว ข. คลอดบุตร เมื่อวานนี้เป็นอดีตข้อความจริงคือนางสาว ข. ไม่มีครรภ์ ที่ว่านางสาว ข. คลอดบุตรจึงเป็นข้อความเท็จ เหตุการณ์ในปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน เช่นในวันนี้ ขณะที่เด็กชาย ค. กำลังเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนแล้วบอกว่าเด็กชาย ค. ถูกรถชน เหตุการณ์ปัจจุบันคือเด็กชาย ค. กำลังเรียนหนังสืออยู่ที่โรงเรียนเป็นข้อความจริง ที่บอกว่าเด็กชาย ค. ถูกรถชนจึงเป็นข้อความเท็จ เช่น หลอกว่า ค. ต้องการซื้อรถจักรยาน จึงขอรับรถจักรยานไปขายให้แก่ ค. แต่ความจริง ค. ต้องการซื้อรถจักรยานไม่มีตัวจริง หรือมีตัวจริงแต่ ค. ไม่ต้องการซื้อจักรยานนั้นเลย เป็นการหลอกลวง

ข้อความอันเป็นเท็จนี้ อาจจะเป็นเท็จทั้งหมด หรือปะปนอยู่กับความจริงด้วยก็ได้ เช่น ก. เป็นคนถือหนังสือของ ข. ไปขอยืมเงิน ๑๐๐ บาท จาก ค. แต่ ก. กลับปลอมตัวเลขในหนังสือนั้นเป็น ๒๐๐ บาท แล้วเอาไปให้ ค. ค. หลงเชื่อมอบเงินให้ ก. ๒๐๐ บาท ก. เอาไปให้ ข. เพียง ๑๐๐ บาท ส่วนอีก ๑๐๐ บาท ก. เอาเสียเอง ข้อความจริงคือ ก. ขอยืมเงินจำนวน ๑๐๐ บาท แต่เงินอีก ๑๐๐ บาท นั้นเป็นอีกกรณีหนึ่งต่างหาก ข้อความที่ ก. ขอยืมเงินเป็นความจริง แต่เป็นเท็จในจำนวนเงินอีก ๑๐๐ บาท

ถ้าผู้หลอกลวงเข้าใจว่า การแสดงข้อความนั้นเป็นเท็จแต่ความจริงไม่ใช่ข้อความเท็จย่อมไม่ผิดฐานฉ้อโกง เช่นหลอกว่าตนได้รับมรดกตามพินัยกรรมซึ่งตนรู้ว่าไม่มีส่วนได้เลย เพื่อขอกู้เงินเขา แต่ต่อมาปรากฏว่าตนเป็นผู้รับมรดกตามพินัยกรรมจริง ๆ ดังนี้ ย่อมขาดองค์ประกอบที่จะเป็นผิดฐานฉ้อโกง

ในข้อ ข ได้แก่การหลอกลวงอีกอย่างหนึ่ง คือหลอกลวงโดยปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง ข้อนี้เป็นการหลอกลวงตรงข้ามกับข้อ ก. ข้อ ก. เป็นเรื่องข้อความจริงมีอยู่อย่างหนึ่ง แต่ไปแสดงข้อความนั้นเป็นอีกอย่างหนึ่งอันเป็นเท็จ ส่วนข้อ ข. นี้ข้อความจริงมีอยู่แล้วอย่างไรก็มิได้แสดงข้อความนั้นเป็นอย่างอื่น เพียงแต่ปกปิดไม่ให้รู้เสียเท่านั้น เช่น ก. วาน ข. ไปรับเงินจากบิดา พอสั่งเสร็จ ก. ตาย ข. ไปหาบิดาของ ก. บอกตามที่ ก. สั่งมาทุกอย่าง แต่ข้อที่ ก. ถึงแก่ความตายเสียก่อนแล้ว ปกปิดเสียไม่บอก บิดาของ ก. เชื่อว่า ก. ต้องการเงิน จึงมอบเงินให้ ข. ไป ข. เอาเงินนั้นไปใช้เป็นประโยชน์ของตนเสียเองโดยทุจริต ผิดฐานฉ้อโกง

ข้อความจริงที่ปกปิดนี้ จะต้องเป็นข้อสาระสำคัญกฎหมายจึงใช้ถ้อยคำว่าเป็นข้อความที่ควรบอกให้แจ้ง ถ้าไม่เป็นสาระที่ควรบอก แม้ปกปิดไว้ไม่บอกก็ไม่เข้ากรณีเป็นความผิดตามข้อนี้ได้ เช่น แดงซึ่งเคยเป็นเศรษฐีแต่กลับยากจนลงกำลังจะล้มละลาย ไปขอยืมเงินดำ มอบของมีค่าไว้เป็นจำนำ ดำให้แดงยืมไป โดยแดงปกปิดไม่บอกว่าเดี๋ยวนี้กำลังจะล้มละลาย อย่างนี้ไม่ใช่ข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง เพราะดำยอมให้แดงยืมเงินไปไม่ใช่เพราะหลงเชื่อในฐานะของแดง แต่เพราะมีของมีค่ายึดไว้เป็นจำนำต่างหาก

ถ้าคนส่งของให้โดยสำคัญผิด ตนก็รับไว้โดยไม่บอกว่าตนไม่ใช่คนที่ควรรับแม้จะเป็นการปกปิดข้อความจริง ก็มิใช่เป็นการริเริ่มจากตน ไม่มีการหลอกลวง จึงไม่ผิดฐานฉ้อโกง แต่อาจเป็นความผิดฐานยักยอกได้

องค์ประกอบข้อ ๒. การหลอกลวงตามข้อ ค. นั้นจะต้องประกอบด้วยเจตนาทุจริต คือ ทั้งเจตนาธรรมดาและเจตนาพิเศษ คือ โดยทุจริต เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

ถ้าขาดเจตนาทุจริต ก็ไม่เป็นความผิดฐานฉ้อโกงเช่น ก. กู้เงิน ข. มอบโฉนดให้ยึดไว้เป็นประกัน ภายหลัง ก. ไปขอโฉนดคืน เพื่อประกาศรับมรดกเปลี่ยนใส่ชื่อตน ครั้นเปลี่ยนชื่อ ก. แล้ว ก. ก็พา ข. ไปหอทะเบียนที่ดินเพื่อโอนโฉนดใส่ชื่อ ข. เป็นการตีใช้หนี้เงินกู้แต่เจ้าพนักงานทำให้ไม่ทันในวันนั้น ภายหลัง ก. กลับโอนโฉนดขายให้ผู้อื่นไปเสีย แต่ ก. คงรับว่าเป็นหนี้ ข. อยู่ ก. โอนขายให้เสร็จเสียก่อนจะชำระเงินให้ ข. ภายหลัง พฤติการณ์ดังนี้จะฟังว่า ก. มีเจตนาทุจริตแต่ต้นไม่ถนัด ก. จึงไม่มีความผิดฐานฉ้อโกง

องค์ประกอบข้อ ๓. โดยการหลอกลวงนั้นต้องเป็นผลให้เกิดอย่างใดอย่างหนึ่งตามข้อ ก. หรือ ข.

ข้อ ก. โดยการหลอกลวงนั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม

จำเลยหลอกลวงผู้เสียหายว่ารถยนต์ของจำเลยเครื่องยนต์ขัดข้องจึงว่าจ้างรถยนต์ผู้เสียหายบรรทุกไปส่ง เมื่อส่งเรียบร้อยแล้วจะให้ค่าขนส่ง ๑,๐๐๐ บาท ผู้เสียหายหลงเชื่อได้

รับจ้างขนส่งให้ ดังนี้ จำเลยได้รับผล เพียงขนส่งจากผู้เสียหาย จำเลยไม่ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้เสียหาย ส่วนเงินค่าขนส่ง ๑,๐๐๐ บาท ที่จำเลยไม่ได้ชำระให้แก่ผู้เสียหายเป็นทรัพย์ที่ผู้เสียหายจะต้องเรียกร้องเอาจากจำเลยภายหลังเมื่อขนส่งให้จำเลยถึงที่ที่ตกลงกันแล้ว กรณีเป็นเรื่องผิดสัญญาทางแพ่ง ไม่เป็นผิดฐานฉ้อโกง

แต่พึงระวังว่าแม้จะมีการหลอกลวง แต่ถ้าหลอกลวงนั้นไม่ใช่เหตุที่ทำให้ได้ไปซึ่งทรัพย์สินโดยตรง ก็หาเป็นความผิดฐานฉ้อโกงไม่ เช่น หลอกลวงเขาว่าญาติป่วยความจริงญาติไม่ได้ป่วยแต่อย่างใดเขาให้เงินช่วยขนส่งไปเพราะความสงสารอย่างให้ทานโดยไม่ได้คำนึงว่าญาติของผู้มาหลอกลวงจะป่วยจริงหรือไม่

ทรัพย์สินที่หลอกได้ไปนี้ จะได้ไปจากตัวผู้ถูกหลอกลวงนั้นเอง หรือบุคคลที่สามก็ได้ เช่นหลอกลวงคนใช้ว่านายจ้างผู้ชายให้มาเอารถ คนใช้บอกให้นายผู้หญิงทราบนายผู้หญิงหลงเชื่อจึงมอบรถให้ไป

ในข้อ ข. โดยการหลอกลวงนั้น ทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำถอนหรือทำลายเอกสารสิทธิ์

เอกสาร หมายความว่า กระดาษหรือวัตถุอื่นใดซึ่งได้ทำให้ปรากฏความหมายด้วยตัวอักษร ตัวเลข ผังหรือแผนแบบอย่างอื่น จะเป็นโดยวิธีพิมพ์หรือถ่ายภาพหรือวิธีอื่นอันเป็นหลักฐานแห่งความหมายนั้น

เอกสารสิทธิ์ หมายความว่า เอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ์

เช่น หนังสือสัญญากู้เงิน ใบรับเงิน เช็ค โฉนดที่ดิน หนังสือสำคัญสำหรับที่ดิน

เอกสารสิทธิ์ ต้องเป็นเอกสารที่เป็นสาระสำคัญต่อสิทธิในทางทรัพย์สินนั้นโดยตรง เพราะฉะนั้นใบอนุญาตให้จัดให้มีการเล่นการพนัน แม้ในใบอนุญาตนั้นจะมีคำว่าได้รับค่าธรรมเนียมแล้ว ค่าธรรมเนียมผู้ขออนุญาตจะต้องเป็นผู้เสีย ในการออกใบอนุญาตถ้าไม่เสียเจ้าพนักงานก็ไม่ออกให้แม้จะไม่มีข้อความว่าได้เสียค่าธรรมเนียม การที่ออกใบอนุญาตก็ต้องเข้าใจว่าได้เสียค่าธรรมเนียมแล้วเหมือนกันข้อความที่ว่าได้รับค่าธรรมเนียมแล้ว จึงไม่เป็นสาระสำคัญของใบอนุญาตนั้น จึงไม่ใช่เอกสารสิทธิ์

คำว่าสิทธิ์ ในที่นี้ ต้องเป็นสิทธิ์ที่ก่อตั้งขึ้นโดยชอบด้วยกฎหมาย มิฉะนั้นก็ไม่เรียกว่าเป็นสิทธิ์ เช่น ทำหนังสือสัญญากู้ให้ใช้แทนเงินที่แพ้การพนันเป็นสัญญาที่ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย จึงไม่เป็นผลก่อให้เกิดสิทธิ์ ขาดลักษณะที่จะเป็นเอกสารสิทธิ์

การหลอกลวงตามข้อ ข. นี้ เป็นการทำให้เขา ทำถอน ทำลาย เอกสารสิทธิ์

เช่น จำเลยเอาทองรูปพรรณมาหลอกลวงผู้เสียหายว่าเป็นทองแท้ โดยผู้เสียหายหลงเชื่อยึดถือทองไว้เป็นประกัน ผู้เสียหายจึงยอมเลิกสัญญากู้ฉบับเดิมแล้วยอมคืน โฉนดที่นำมาจำนองเงินกู้และสัญญากู้ให้จำเลยไป โดยยอมทำสัญญารับทองรูปพรรณเป็นจำนำขึ้นใหม่ ผิดฐานฉ้อโกง.

๖. ความผิดฐานยักยอกทรัพย์

ความผิดฐานยักยอก มีองค์ประกอบดังนี้

๑. ครอบครองทรัพย์ซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

๒. เบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สาม

๓. โดยเจตนาทุจริต

องค์ประกอบ ข้อ ๑. ทรัพย์ที่ยักยอกกันได้ก็ต้องเป็นทรัพย์ซึ่งเป็นของผู้อื่น หรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย ถ้าเป็นทรัพย์ของตนเองก็ไม่เป็นความผิดฐานยักยอก ตัวอย่างเคยมีคำพิพากษาฎีกา

ตัวอย่างที่ ๑ มอบวิทยุให้จำเลยไปขาย โดยไม่จำกัดว่า จะต้องขายราคาเท่าใด เป็นแต่จะต้องชำระราคาเครื่องวิทยุ ๒,๕๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย ดังนี้แสดงว่า จำเลยจะขายวิทยุในราคาเท่าใดก็แล้วแต่ เงินที่ขายได้ย่อมตกเป็นของจำเลย จำเลยมีความผูกพันจะต้องรับผิดใช้ราคาเครื่องวิทยุ ๒,๕๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายเท่านั้น มิใช่จำเลยรับมอบหมาย หรือครอบครองเงินค่าวิทยุไว้แทนผู้เสียหายไม่ผิดฐานยักยอก

ตัวอย่างที่ ๒ ผู้เสียหายมอบเงินให้จำเลยไปซื้อข้าวเปลือก จำเลยรับเงินไปแล้วเบียดบังไว้เป็นประโยชน์ของจำเลยเสียเอง ไม่นำไปซื้อข้าวเปลือกตามที่รับมอบหมายดังนี้ เงินจำนวนนี้ที่มอบหมายให้จำเลยครอบครองยังเป็นของผู้เสียหายอยู่ จนกว่าจำเลยจะได้ซื้อข้าวเปลือกให้ผู้เสียหายแล้ว การที่จำเลยไม่นำเงินของผู้เสียหายที่ตนครอบครองอยู่ไปซื้อข้าวเปลือกตามที่มอบหมาย นอกจากเป็นผิดสัญญาในทางแพ่งแล้ว หากเป็นการเบียดบังโดยทุจริตแล้ว ย่อมเป็นความผิดฐานยักยอกด้วย

เรื่องการกู้เงินกัน ผู้กู้ย่อมใช้เงินที่กู้อย่างใดก็ได้อย่างเจ้าของ หรือยืมใช้สิ้นเปลือง เช่นขอยืมข้าวสารไปหุง ผู้ให้ยืมโอนกรรมสิทธิ์ข้าวสารไปให้แก่ผู้ยืม ผู้ยืมจะใช้สอยทรัพย์สินนั้นอย่างใดก็ได้ ถ้ามีการปฏิเสธในภายหลังว่า ไม่ได้กู้หรือยืมข้าวสารนั้น เป็นแต่ผิดสัญญาทางแพ่งเท่านั้นไม่ผิดฐานยักยอก แต่ถ้าเป็นการยืมใช้คงรูป เช่นขอยืมสร้อยไปแต่งตัวในงานแต่งงานแล้วเบียดบังเอาเป็นของตนเสียผิดฐานยักยอก เพราะผู้ยืมมีหน้าที่ต้องคืนทรัพย์เมื่อใช้สอยเสร็จแล้ว ไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพย์นั้น

ตัวอย่างที่ ๓ นายหน้าให้ผู้ซื้อที่ดินหักเงินค่านายหน้าไว้จากราคาที่จะต้องชำระให้แก่ผู้ขาย ผู้ซื้อหักเงินนั้นแล้วไม่ยอมชำระให้แก่นายหน้า เงินจำนวนนี้ยังเป็นของผู้ซื้ออยู่ จึงไม่ผิดยักยอก

ตัวอย่างที่ ๔ ผู้เสียหายเอาเงินร่วมลงทุนกับจำเลยในการขายข้าวและให้กู้ โดยจำเลยแบ่งกำไรให้ครึ่งหนึ่ง ดังนี้การที่จำเลยครอบครองของผู้เสียหายอยู่ ไม่เป็นการครอบครองทรัพย์ของผู้เสียหายแม้จำเลยปฏิเสธว่าไม่ได้รับเงิน ก็ยังไม่เป็นความผิดยักยอก

บางกรณีเป็นเรื่องทางแพ่งไปโดยพฤติการณ์ เช่น

ตัวอย่างที่ ๕ นายสนามชนโค รับมอบเงินเดิมพันจากผู้เข้าเล่นพนัน เพื่อมอบให้แก่ฝ่ายชนะ เมื่อโคชนะแล้วผู้วางเดิมพันไปขอรับเงินจากนายสนาม ๆ ว่าไม่มีเงินให้รอก่อน แล้วก็ไม่จ่ายให้ ครั้นรุ่งขึ้นถูกทวงถาม ก็บอกว่าเงินยังไม่มีจะเขียนสัญญากู้ให้และหลบหายไป รูปคดีเป็นการผิดสัญญาในทางแพ่งเท่านั้น ไม่เป็นความผิดทางอาญาฐานยักยอก

ตัวอย่างที่ ๖ จำเลยชักชวนผู้เสียหาย ให้นำเงินมาให้จำเลยนำไปลงทุนซื้อข้าวมากักตุนไว้ขาย และจะแบ่งผลกำไรให้ ผู้เสียหายตกลงแล้วจึงได้มอบเงินให้ไป ดังนี้เป็นเรื่องการเข้ารวมทุนกัน

องค์ประกอบ ข้อ ๒. เบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตน หรือบุคคลที่สาม ผู้ครอบครองทรัพย์ดังกล่าวในองค์ประกอบ ข้อ ๑ อาจจะเบียดบังเอาทรัพย์นั้นเป็นของตนเองก็ได้หรือเป็นของบุคคลที่สามก็ได้ เช่นรับฝากแหวนเพชรไว้ แล้วเบียดบังเอาแหวนเพชรนั้นไปโดยเอาไปให้คู่รักของตนเสียโดยทุจริต ไม่เอาเป็นของตนเองก็เป็นผิดฐานยักยอกได้

ข้อสำคัญก็ต้องเป็นการเบียดบัง ถ้าไม่เบียดบังก็ไม่เข้าองค์ประกอบ ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๗ รับจำนำแหวนเพชรไว้ ต่อมาเจ้าทรัพย์ไปขอไถ่คืนกลับไม่ยอมให้ไถ่ จะว่าเป็นการเบียดบังเอาทรัพย์เป็นของตนยังไม่ได้

ตัวอย่างที่ ๘ เขาซื้อจักรเย็บผ้า แล้วผิดสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อจึงเรียกร้องให้ชำระหนี้ เมื่อผู้เช่าซื้อไม่ปฏิบัติตามสัญญา ก็เป็นเรื่องผิดทางแพ่งเท่านั้น ไม่มีมูลเป็นความฐานยักยอก

องค์ประกอบข้อ ๓. ที่ว่าโดยเจตนาทุจริตนั้น หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

ผู้กระทำจะมีเจตนาทุจริตหรือไม่นั้น เป็นเรื่องในใจของผู้กระทำ ไม่อาจหยั่งรู้ความในใจ อันแท้จริงของผู้กระทำได้ว่าเป็นประการใด นอกจากจะอนุมานโดยอาศัยเหตุผลทั่ว ๆ ไป ดังเช่น

ตัวอย่างที่ ๔ จำเลยเป็นหลานเจ้าทรัพย์ไปช่วยงานเจ้าทรัพย์ เอากางเกงของเจ้าทรัพย์ไปนุ่ง เจ้าทรัพย์เห็นไม่ทักท้วง เพราะนึกว่า เอามานุ่งแล้วจะเก็บไว้ที่เดิม แต่จำเลยไม่เก็บไว้ที่เดิม เมื่อเจ้าทรัพย์ถามจำเลย กลับปฏิเสธว่าไม่ได้เอาไป จำเลยไม่ผิดฐานลักทรัพย์ เพราะตอนแรกจำเลยนุ่งโดยเปิดเผย แสดงว่าถือวิสาสะในชั้นแรกที่จำเลยเอามานุ่ง จำเลยไม่มีเจตนาทุจริต ส่วนในการที่จำเลยปฏิเสธในตอนหลัง คงเป็นเพราะมีโลภจิตขึ้นมาก ซึ่งไม่มีผลทำให้การกระทำครั้งแรกกลับเป็นทุจริต ถ้าข้อเท็จจริงฟังได้ว่าจำเลยเบียดบังเอากางเกงนั้นเป็นของตนโดยทุจริต จำเลยคงผิดฐานยักยอก

กฎหมายและระเบียบอื่น ๆ

๓. คำเตือนพยาน

ก่อนอื่นผู้เรียบเรียงเรื่องนี้ ต้องขอเรียนท่านผู้อ่านเป็นเบื้องต้นก่อนว่า เรื่องคำเตือนพยานที่จะเสนอท่านผู้อ่านต่อไปนี้ ความจริงเป็นเรื่องที่ตั้งไว้โก้ ๆ เท่านั้นเอง และเรื่องของเรื่องนี้ก็มิใช่เป็นเรื่องว่ากล่าวตักเตือนอย่างใดอย่างหนึ่งตามชื่อเรื่องก็หาไม่ ความจริงเป็น**เรื่องของพยานหลักฐาน ในกระบวนการพิจารณาคดีทางศาลสถิตยุติธรรมนั่นเอง**

อันว่าพยานหลักฐานนั้นก็คือ เครื่องชี้หรือพิสูจน์ว่าจำเลยมีผิดหรือไม่ผิด คือบริสุทธิ์หรือไม่นั่นเอง และในเรื่องที่จะนำมากล่าวต่อไปนี้ ผู้เรียบเรียงจะขอนำมากล่าวแต่เฉพาะพยานในคดีอาญา และคดีแพ่งเท่านั้น ส่วนคดีที่ต้องขึ้นศาลเจ้าพ่อหลักเมือง หรือศาลปู่เจ้าเขาเขียว จะไม่ขอกล่าวถึง

พยานในคดีแพ่งนั้น เป็นมูลคดีเกี่ยวกับ สิทธิหน้าที่และ ทรัพย์สิน ประชาชนฟ้องกันเอง เรื่องพยานในคดีจึงไม่ค่อยจะยุ่งยากเท่าใด เพราะผู้ฟ้องคือโจทก์ หรือจำเลยต้องพยายามนำพยานหลักฐานมาสู่ศาลให้ได้ เพื่อประโยชน์ของตนเอง แต่ถ้าจะพูดว่าไม่ค่อยมีปัญหาหรือไม่ค่อยยุ่งยากก็อาจจะไม่เป็นการถูกต้องนัก เพราะบางครั้งมีปัญหาเหมือนกันในเมื่อพยานบุคคล หรือพยานเอกสารที่ศาลออกหมายเรียก แล้วไม่มาศาล หรือไม่ส่งพยานเอกสารมาศาล แต่ความยุ่งยากดังกล่าวนี้ในการพิจารณาคดีทางแพ่งมีปัญหาน้อยกว่าคดีอาญามากนัก

ทีนี้ เมื่อมีมูลคดีทั้งทางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้น สิ่งที่ศาลจะใช้ประกอบดุลพินิจในการชี้ขาด หรือพิสูจน์ความถูกผิดของคู่ความก็คือ พยานหลักฐาน ซึ่งถ้าเราจะคิดจำแนกแยกประเภทของพยานแล้ว เราก็สามารถจะแยกออกได้เป็น ๓ ประเภทด้วยกัน

ประเภทแรกคือ พยานบุคคล คำว่าพยานบุคคลในที่นี้ก็ย่อมจะต้องหมายถึงมนุษย์เดินดินกินกระแช่แน่ ๆ จะเป็นสิงสาราสัตว์ไปไม่ได้ เป็นมนุษย์ผู้หญิง ผู้ชาย แก่เฒ่าแค่ไหน ก็ย่อมแล้วแต่ว่าผู้นั้นจะรู้เห็นเกี่ยวข้องกับเหตุที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด และอย่างไร

บ้าง หรือมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับสิ่งที่ประกอบในมูลคดีอย่างไรด้วย จะขอยกตัวอย่างให้ฟังว่า มีความรู้เกี่ยวกับกระสุนปืน หรืออาวุธปืน ว่าหัวกระสุนปืนอันนี้ เป็นหัวกระสุนขนาดไหน ยิงจากปืนชนิดใดเหล่านี้เป็นต้น

ประการต่อไปก็คือ พยานเอกสาร อันว่าเอกสารตามความรู้สึกของคนทั่วไปนั้นมักจะเข้าใจและหมายถึงกระดาษที่มีตัวอักษร หรือข้อความที่ปรากฏอยู่ พยานเอกสารนี้มีบางคนเข้าใจว่า ต้องเป็นกระดาษอย่างเดียวเท่านั้น จะเป็นอย่างอื่นไม่ได้ทั้งนั้น ก็นับว่าผู้นั้นยังเข้าใจผิดอยู่มาก ทั้งนี้ก็เพราะว่า เอกสารตามกฎหมายนั้น ไม่จำเป็นต้องหมายถึงกระดาษอย่างเดียวเท่านั้น อาจจะเป็นวัตถุอย่างหนึ่งอย่างใดที่มีข้อความ หรือตัวอักษรปรากฏอยู่ได้ อาจเป็นแผ่นศิลาซึ่งมีข้อความจารึกอยู่ เช่นหลักศิลาจารึก หรือแผ่นโลหะอย่างหนึ่งอย่างใด อาทิเช่น แผ่นป้ายทะเบียนรถต่าง ๆ เป็นต้น และเรื่องเกี่ยวกับแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์นี้ เคยมีคดีตัวอย่างมาแล้ว เช่นขโมยรถยนต์ แล้วนำป้ายทะเบียนปลอมมาติดแทนอันจริง นอกจากจะถูกข้อหาลักทรัพย์แล้วยังถูกข้อหาปลอมแปลงเอกสารราชการและใช้เอกสารปลอมเข้าให้อีกด้วย

ที่กล่าวว่าจะต้องถูกข้อหาปลอมแปลงเอกสารนั้น ก็เพราะว่า แผ่นป้ายทะเบียนรถต่าง ๆ นั้น ทำด้วยโลหะแต่นับเป็นเอกสารอย่างหนึ่ง ซึ่งความจริงแล้ว ควรตั้งข้อหาว่าปลอมแปลงใช้วัตถุปลอมน่าจะถูกต้องมากกว่า แต่นั่นควรเป็นกฎหมายของพวก ข่า หรือผีตองเหลือง ซึ่งเป็นกฎหมายคนละฉบับกับกฎหมายไทย

นอกจากพยานบุคคล และพยานเอกสารแล้ว ยังมีพยานอีกประเภทหนึ่ง เรียกว่า **พยานวัตถุ** พยานวัตถุ คือวัตถุสิ่งใด ๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ศาลตรวจ เพื่อประโยชน์แห่งคดีของตน อาจเป็นก้อนหิน ไม้กระดาน เสาคอนกรีต ก้อนอิฐ ปืน กระสุนปืน อะไรเหล่านี้เป็นต้น พยานเอกสารกับพยานวัตถุ บางครั้งใกล้เคียงกันมาก วัตถุอาจเป็นพยานเอกสารก็ได้ ดังนั้นเอกสารจึงย่อมมิได้หมายความถึงกระดาษเพียงอย่างเดียว ในทำนองเดียวกันเอกสารบางครั้งก็ต้องกลายมาเป็นวัตถุพยานได้เหมือนกัน

ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่วัตถุประสงค์ของคู่ความ ที่จะนำมาอ้างอิง ให้ศาลตรวจดูนั้นว่าเป็นการอ้างอิงเพื่อให้ศาลดูข้อความ หรือเป็นการอ้างอิงเพื่อให้ศาลดูรูปลักษณะ หรือ

จะกล่าวให้ง่ายเข้าอย่างเช่น หนังสือฉบับหนึ่ง หรือเล่มหนึ่งอาจเป็นได้ทั้งพยานเอกสารก็ได้ หรือเป็นพยานวัตถุก็ได้เช่นกัน เรื่องสำคัญอยู่ที่ว่า วัตถุต่าง ๆ เหล่านั้นอาจเป็นสิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือมิไว้เป็นความผิดกฎหมายหรือไม่เป็นเรื่อง ๆ ไป หรือพยานวัตถุที่ฝ่ายจำเลยอ้างเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนเองก็ได้ ท่านผู้อ่านคงจะเข้าใจยากสักหน่อยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ทั้งนี้เพราะว่าคำพูดทางกฎหมาย เพื่อให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น ก็จะขอรวบรัดทำความเข้าใจกันสักนิดว่า สิ่งที่ใช้ในการกระทำความผิดกฎหมายนั้น เมื่อศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้อง ลงโทษจำเลยแล้ว ศาลท่านต้องสั่งให้ ริบ ของกลางที่ใช้ในการกระทำผิดกฎหมายด้วย เช่นเอาปืนไปยิงเขาตาย หรือบาดเจ็บ เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยติดคุก ก็ต้องริบปืนนั้นด้วย

ทีนี้จะขอย้อนมากล่าวถึงคำว่าพยานหลักฐานและพยานอีกที คำว่าพยานหลักฐานและพยาน นั้น มีความแตกต่างกัน คำว่า พยาน คำเดียวนั้น ควรหมายถึงพยานเฉพาะประเภท เช่นพยานบุคคล เอกสาร วัตถุ เป็นต้น

ส่วนพยานหลักฐานนั้น หมายถึงพยานหลักฐานตั้งแต่พยานบุคคล เอกสาร วัตถุที่คู่ความกล่าวอ้างในคดีสำหรับพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น โดยทั่วไปมีอยู่สองขั้นตอน คือชั้นสอบสวนและชั้นศาล

ชั้นสอบสวนคือ คดีที่ตำรวจเป็นผู้สอบสวนคดี เป็นคดีอาญาแผ่นดินรวมทั้งคดีความผิดต่อส่วนตัว หรือเรียกว่าคดีอันยอมความกันได้ โดยผู้เสียหายได้มอบคดีให้ตำรวจเป็นผู้ดำเนินคดีนั่นเอง ดังนั้นพยานหลักฐานในชั้นสอบสวนนี้ ตำรวจผู้ดำเนินการสอบสวนจะเป็นผู้เรียก โดยออกหมายเรียก พยานบุคคลมาสอบปากคำ หรือให้บุคคลส่งเอกสารที่เกี่ยวแก่คดีไปให้ เพื่อประกอบการสอบสวนคดีซึ่งในเรื่องนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้ให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการ และจะกระทำได้ก็เฉพาะในขอบเขตของกฎหมายเท่านั้น ถ้าหากกระทำเกินขอบเขตแล้ว พนักงานสอบสวนนั่นแหละที่จะมีสิทธิติดตะรางได้เท่ากับผู้ต้องหาที่ตนกำลังสอบอยู่เหมือนกันเว้นแต่ผู้ต้องหาหรือพยานในคดีที่พนักงานสอบสวนกระทำเกินขอบเขตนั้น ไม่รู้กฎหมายหรือไม่มีใครแนะนำเลยพนักงานสอบสวนผู้นั้นก็โชคดีไป

เงื่อนไขต่อไปที่จะกล่าวก็คือ เงื่อนไขที่ว่า พยานบุคคลเมื่อได้รับหมายเรียกแล้วไม่ไปให้การ จะเป็นยังไงบ้าง ก็ไม่มีปัญหาอะไรมาก ถ้าหากพยานที่ถูกจับตัวมาจะไม่ให้ถูกขังตามหมายจับ ก็ต้องยื่นขอประกันตัวต่อศาล โดยวางหลักทรัพย์ประกันตัว ศาลท่านอาจจะให้หรือไม่ก็ได้ อยู่ในดุลยพินิจของศาลท่านแต่ผู้เดียว นอกจากศาลจะออกหมายขังพยานไว้จนกว่าจะถึงกำหนดวันนั่งพิจารณาคดีได้แล้ว พยานยังต้องมีความผิด อาจต้องถึงติดคุกติดตะรางอีกด้วยเพราะ มาตรา ๑๗๐ ของประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาในถ้อยคำ ให้มาเบิกความ หรือให้ส่งทรัพย์หรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

หากศาลจะเรียกให้ส่งเอกสาร หรือวัตถุ หรือทรัพย์ใด ๆ ซึ่งมีอยู่ที่บุคคลผู้ปกครอบครอง ที่คู่ความอ้างเป็นพยานแล้วขอให้ศาลออกหมายเรียกมา ถ้ารับหมายโดยชอบแล้วทำลืม หรือดื้อดึงไม่ส่งไปศาลตามหมายเรียกของศาลแล้วศาลจะสั่งขังก็ได้ หรือว่าถ้าหากพยานไปศาลแล้วเกิดไม่ยอมให้การต่อศาลอีก ทั้งที่พยานก็ไม่ได้เป็นใบ้ เข้าทำนองพูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง ศาลท่านจะมีวิธีการอย่างไรไหมที่จะให้พยานยอมเบิกความได้ ข้อนี้ ขอรับรองว่า ท่านคงไม่ใช้ระบบเอาเครื่องทรมานมาใช้เหมือนเรื่อง เปาบุ้นจิ้นแน่นอน เพราะหมดสมัยไปแล้ว แต่อาจมีหลงเหลือติดค้างอยู่ในระบบการสอบสวนบ้าง แล้วแต่บุคคลและโอกาสเท่านั้นเอง

ถ้าหากพยานไปศาลตามหมายเรียกของศาล แล้วเกิดไม่ยอมพูดจาให้การ ศาลจะสั่งขังพยานไว้จนกว่าพยานจะยอมเบิกความก็ได้ นอกจากความผิดเกี่ยวกับการขัดขืนหมายหรือคำสั่งของศาลดังกล่าวแล้ว ผู้ฝ่าฝืนยังอาจจะมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๑๗๑ อีกด้วย ความผิดตามมาตรานี้เขากำหนดไว้ว่า ผู้ใดขัดขืนคำสั่งของศาล ให้สาบาน ปฏิญาณ ให้ถ้อยคำหรือเบิกความ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เรื่องขัดหมายเรียกพยานของศาลนี้ ผู้ขัดขืนมีความผิดเหมือนกันทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา

เหตุที่พยานไม่ไปศาลตามหมายเรียก คงเนื่องมาจากเหตุหลายประการด้วยกัน ในคดีอาญา บางครั้งพยานไปให้การกับตำรวจไว้แล้ว แต่พอในขั้นพิจารณาคดีของศาล ออก

หมายเรียกไปไม่รู้กี่ครั้งต่อกี่หน ไม่ยอมมาศาลเลยแม้แต่ครั้งเดียว ผู้นั้นอาจไม่มีเวลามาศาล ต้องทำมาหาเลี้ยงครอบครัวขืนหยุดงานไปศาล นายจ้างก็ตัดค่าแรงเอา แล้ววันนั้นจะเอาอะไรซื้อกับข้าวกับปลาให้ลูกให้เมีย

คนขับแท็กซี่ ถ้าหากขืนหยุดขับรถไปเป็นพยานศาลก็สวัสดีกันเท่านั้นเอง เจ้าของรถก็จะเอารถให้คนอื่นขับแน่เพราะเขาขาดรายได้ พอตัวจะมาขับวันรุ่งขึ้นก็อดซะแล้วทีนี้ละหมุนจี๋ยิ่งกว่าลูกข่างเสียอีก เพราะไม่ได้ปากเดียวท้องเดียว ลูก เมีย แม่ยาย ต้องพลอยอดไปด้วย เพราะในการไปเป็นพยานศาลในคดีอาญานั้น ศาลท่านไม่สั่งโจทก์ให้จ่ายค่าพาหนะเหมือนคดีแพ่ง แต่ถ้าเป็นพยานจำเลยก็ค่อยยังชั่วหน่อย จำเลยจะเป็นผู้จ่ายให้เองโดยไม่ต้องมีใครสั่ง

บางคนไม่ไปศาลเพราะถูกข่มขู่ก็มี การไม่ไปศาลเพราะถูกข่มขู่นี้ ถ้าคดีไปเกี่ยวข้องกับบรรดาลูกน้องของผู้มีอิทธิพล หรือคดีเกี่ยวกับผู้มีอิทธิพลโดยตรง ก็มีอยู่บ่อยครั้งที่พยานมักจะถูกข่มขู่จนเกิดความเกรงกลัว ผลที่สุดก็หลบหนีไม่ไปเป็นพยานเสียดื้อ ๆ ก็มีการข่มขู่พยานไม่ให้ไปศาลนี้ ไม่ได้เป็นการขู่แต่ตัวพยานอย่างเดียวเท่านั้น ลูกเมียถูกหมดทีนี้ขืนไป เบิกความกลับมา เมียหรือลูกมีอันเป็นต้องหยุดหายใจซะแล้ว แล้วใครที่จะกล้าไป บางคนต้องหนีซอกซอนทิ้งถิ่นทำมาหากิน เพื่อรักษาชีวิตตนเองและลูกเมียเอาไว้ก็มี

ก็อยากจะขอร้องไว้ สำหรับท่านที่ชอบข่มขู่พยานทั้งหลาย ได้โปรดนึกถึงกฎแห่งกรรมบ้าง ท่านทำเขาได้ วันหนึ่งกรรมนั้นตามสนองท่านบ้าง ลองหลับตานึกวาดภาพดูตื่นเช้าขึ้นมาลูกชายออกไปเรียนหนังสือ ยังแบมือขอสตางค์ไปแหม็บ ๆ พอตกเย็นเพื่อนมาบอกว่า ลูกชายท่านถูกวัยรุ่นยิงตายเสียแล้ว ท่านจะนึกยังไงบ้าง อกเขาอกเรา เหมือนกับการที่ท่านไปข่มขู่ผู้อื่นหรือลูกเมียเขา อย่านึกว่าคนอื่นเขาเป็นหมูสะเต๊ะ คนเราเมื่อถูกบีบคั้นจิตใจหนักเข้า ความแค้นบังคับให้จับปืนได้เหมือนกัน สิ่งที่จะตามมาก็คือฆ่าไม่เลือก ชนิดไม่ต้องถามกันเลย

มีพยานอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งจะขอยกตัวอย่างต่อไปพยานประเภทนี้เป็นประเภทที่น่าสงสารมาก ตั้งแต่เกิดมาไม่เคยขึ้นโรงพัก หรือโรงศาลกับเขาเลย วันหนึ่ง ๆ ก็ตั้งหน้าทำมาหากินอย่างเดียว ใครจะยังไงก็ช่าง แต่บางทีเราไม่ได้หาเรื่อง เรื่องก็มาหาเราเองก็ได้ เหมือนกับการขับรถนั่นแหละเราไม่ชนเขาบางทีเขาก็ชนเราก็เป็นได้

ทีนี้เมื่อเรื่องมาเกยหัวกะไดยังกะราชรถละก้อ เห็นทีจะต้องขึ้นโรงศาล หรือบางทีเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ในที่สุดต้องไปเป็นพยานศาล พอได้รับหมายเรียกพยานของศาล ก็ไปศาลตามหมายเรียกเหมือนกัน ถ้าเป็นศาลในต่างจังหวัดก็ค่อยยังชั่วหน่อยเพราะมีศาลเดียว คือศาลจังหวัด มีบางจังหวัดเท่านั้นมีศาลแขวง แต่ก็เป็นอันรู้กันพยานค่อยหาศาลได้ถูกต้องหน่อย หากว่าศาลในกรุงเทพ ฯ ซึ่งมีหลายศาล นับแต่ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลแขวงพระนครใต้ รวมทั้งศาลแขวงธนบุรี ศาลแพ่งศาลอาญาอยู่ในกลุ่มเดียวกันหมด คือตรงที่สนามหลวงนั่นแหละ ทีนี้พอพยานได้รับหมายเรียกของศาลก็มาศาลเหมือนกัน มานั่งรอได้เป็นวัน ๆ จนศาลปิด เมื่อไม่เห็นเขาเรียกก็กลับบ้านโดยไม่ได้สอบถามใคร ต่อมาก็มีหมายเรียกไปอีกเหมือนเดิมจนกระทั่ง ๓—๔ ครั้ง ไม่ได้เบิกความซักที แถมยังถูกศาลออกหมายจับ และถูกตำรวจมาคร่าตัวไปใส่ตะรางไว้ เพื่อส่งตัวให้ศาลตามหมายจับ ฐานขัดหมายเรียกศาล

ครั้นสอบถามเรื่องราวก็ได้ความว่า ไปนั่งรอที่ศาลแขวงพระนครเหนือ แต่หมายเรียกพยานเป็นหมายของศาลอาญา คนแถวบ้านเขาบอกให้ไปนั่งรอเถิด เขาจะประกาศเรียกเอง ก็นั่งรออยู่จนถูกหมายจับ ก็ทำไมไม่เอาหมายของศาลมาด้วย เอาหมายศาลไปด้วย แล้วสอบถามคนแถวศาลเขาดู ได้ความแน่นอนกว่า สำหรับกรณีที่ยกตัวอย่างมาให้ฟังนี้ ปรากฏว่าหมายศาลหายไปไหนก็ไม่รู้ได้

พยานบางคถือหมายตรงดิ่งมาศาลทีเดียว เดินวนซ้ายวนขวาหาเสียเกือบ ๒๐ รอบ ก็ยังไม่รู้ศาลที่ออกหมายเรียกอยู่ตรงไหน กว่าจะสอบถาม กว่าจะเข้าไปถึงห้องพิจารณาคดีปาเข้าไปเกือบ ๑๑ นาฬิกาเข้าไปแล้ว พอไปถึงโจทก์ก็ขอเลื่อนคดีไปแล้ว เพราะพยานไม่มาศาล เสียเวลาไปวันหนึ่งเปล่า ๆ ปลี้ ๆ พยานประเภทนี้ มีจำนวนมากทีเดียวไม่ใช่เพราะโง่ หากแต่ว่าเขาไม่เคยขึ้นโรงศาล และเพราะความไม่รู้ของเขาต่างหาก

บรรดาท่านผู้ได้รับหมายเรียกพยานของศาลขอให้ท่านเก็บหมายเรียกนั้นไว้ดูที่หัวหมายว่าเป็นศาลอะไร เพราะหมายจะมีชื่อศาลบอกอยู่อย่างชัดเจน เวลาไปศาลก็เอาหมายนั้นติดตัวไปด้วย สอบถามและขอคำแนะนำต่อเจ้าหน้าที่ของศาล เจ้าหน้าที่เขาจะแจ้งให้ทราบ และหากใครที่รู้เรื่องนี้แล้วขอความกรุณาท่านช่วยแนะนำให้แก่บุคคลอื่นเขาด้วย

คดีอาญาถ้าหากขาดประจักษ์พยานเสียแล้ว โดยพยานไม่มาศาลด้วยประการใด ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น อาจเป็นเหตุให้จำเลย หลุดจากคุกไปได้อย่างสบาย ถ้าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำผิดกฎหมายดังที่ถูกกล่าวหา ก็เป็นอันสิ้นเคราะห์กรรมของจำเลยไปที แต่หากจำเลยเป็นผู้กระทำผิด และมีสันดานเป็นผู้ร้าย แน่นอน เขาต้องลำพองฮึกเหิม ย้อนกลับมาก่อภัยทำความเดือดร้อนให้สุจริตชน และสังคมต่อไปอีก

บรรดาพยานทั้งหลายขอได้โปรดสละเวลาอันมีค่าของท่าน โดยไปเป็นพยานศาลเพื่อช่วยผดุงสังคมให้ได้รับความเป็นธรรม อันเป็นเส้นทางนำไปสู่การอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขเถิด.

๒. ท่านไปติดต่องานกับเขตอำเภอท่านจะทำอย่างไร

มีหน่วยงานหลายหน่วย ไม่ว่าจะเป็นงานของบรรดาห้างร้าน บริษัทหรือแม้แต่รัฐวิสาหกิจก็ตาม ต้องล้มลุกคลุกคลานตั้งหลักไม่ได้ ยิ่งบริหารงานไป ก็ยิ่งประสบแต่ความไม่เรียบร้อยเป็นลำดับไป เหตุที่เป็นดังนี้บรรดาท่านผู้รู้กล่าวว่า เพราะหน่วยงานนั้นขาดการประสานงานด้านมนุษยสัมพันธ์นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การบริหารงานบริการสาธารณะของราชการ ก็ไม่ได้ต่างอะไรกับการบริหารงานของบริษัทเอกชนมากมายนัก งานราชการจะเจริญหรือไม่นั้นมักจะขึ้นอยู่กับหลักมนุษยสัมพันธ์เช่นกัน โดยเฉพาะเมืองไทยของเรา ราษฎรเคยชินกับนิสัยการมีเจ้าขุนมูลนายมาชั่วนาตาปี จนมีคำกล่าวกันว่า **งานเมืองไทยจะสำเร็จได้ด้วยความสัมพันธ์เป็นส่วนตัว**

เมื่อนำมาวิเคราะห์วิจารณญาณดูแล้วก็จะเห็นว่า คำกล่าวนี้มีส่วนพัวพันกับความจริงมากทีเดียว

ในสมัยก่อนประชาชนมักจะถือว่า การมาติดต่องานที่อำเภอนั้น เป็นเรื่องลำบากยากเย็นเสียเหลือเกิน ไม่จำเป็นจริง ๆ ราษฎรก็ไม่อยากมาอำเภอเลยทีเดียว โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวนายอำเภอด้วยแล้ว คนยิ่งเกรงกลัวกันมาก จนถึงกับมีคำกล่าวมาแต่โบร่ำโบราณว่าอย่าพูดเพ้อ นายอำเภอจะเอ็ดเอา อะไรทำนองนี้

ด้วยเหตุที่สมัยก่อนงานขาดหลักการประชาสัมพันธ์ดังกล่าวแล้วจึงมักจะมีคนจำพวกหนึ่งเป็นคนกลาง คอยเสนอติดต่อเรื่องราวต่าง ๆ ระหว่างข้าราชการกับราษฎร และก็เรียกผลประโยชน์เล็ก ๆ น้อย ๆ จากราษฎร คนจำพวกนี้เรามักจะเรียกกันในสมัยนั้นว่า **พวกทนายหน้าหอ** หรือ **พวกตีนโรงตีนศาล** อะไรทำนองนี้เป็นต้น

มาในสมัยนี้ราษฎรเจริญขึ้น ได้รับการศึกษามากขึ้น การที่ประชาชนเคยถือและยึดมั่นในอุดมคติเก่า ๆ เห็นข้าราชการเป็นเจ้านายนั้นก็ลดน้อยลงไป รัฐบาลสมัยพัฒนาประเทศในขณะนี้ ได้สนใจและเอาใจใส่เรื่องประชาสัมพันธ์เป็นอย่างมาก ดังที่ท่านได้ฟังคำขวัญต่าง ๆ ของรัฐบาลอยู่เสมอ อย่างเช่น จงทำดี จงทำดี จงทำดี อะไรทำนองนี้

เป็นต้น ทุกวันนี้รัฐบาลได้พยายามทุกวิถีทางที่จะสร้างทัศนคติใหม่ ๆ เพื่อจะนำประชาชนไปสู่ความก้าวหน้าทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามารถที่จะรับรู้การเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ให้ดีมากยิ่งขึ้น ทั้งยังต้องการสร้างความเจริญให้แผ่กระจายไปทั่วทุกชนบทดังจะเห็นได้จากนโยบาย และโครงการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นแนวทางในอันที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ราษฎรดังกล่าวมาแล้ว ผู้เรียบเรียงจะได้นำเอาข้อเสนอข้อแนะนำเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ท่านควรทราบเมื่อท่านมีธุระปะปั๋งต้องไปติดต่องาน ณ ที่ว่าการอำเภอมาเสนอท่านผู้อ่าน

ทุกวันนี้ไม่ว่าอำเภอไหน ท้องที่ไหน ข้าราชการยินดีต้อนรับราษฎรอย่างเป็นกันเองเสมอ โดยเฉพาะถือว่าเป็นสิทธิของราษฎรที่จะได้รับความสะดวกรวดเร็ว ในทำนองเดียวกัน ก็เป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะช่วยเหลือประชาชน ดังที่ท่านได้ยินบ่อย ๆ ว่าเจ้าหน้าที่อำเภอทำงานเพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่ประชาชน ท่านขึ้นไปบนอำเภอ ท่านจะเห็นป้ายที่หน้าอำเภอซึ่งมักจะเขียนว่า **ขัดข้องประการใด โปรดเข้าพบนายอำเภอได้ทุกเวลา** เหล่านี้เป็นต้น

งานของอำเภอนั้น เป็นงานปฏิบัติที่ถึงมือประชาชนโดยตรง เป็นหน่วยงานที่มีราษฎรมาติดต่อสอบถามอยู่เสมอเพื่ออำนวยความสะดวกดังกล่าวแล้ว อำเภอจึงได้จัดเจ้าหน้าที่คนหนึ่ง หรือหลายคน ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อบริการแก่ประชาชน งานของอำเภอนั้นเป็นหน่วยงานที่รวมข้าราชการหลายกระทรวง ทบวง กรม มาไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อความสะดวกของประชาชนนั่นเอง อำเภอจึงแบ่งหน่วยงานออกเป็นแผนกต่าง ๆ ซึ่งอาจจะกล่าวเพียงสังเขปดังนี้คือ

แผนกมหาดไทย หรือแผนกปกครองอำเภอ เป็นแผนกที่คอยช่วยเหลือท่านตั้งแต่เกิดจนตาย คนเกิดในบ้านของท่าน ๆ ต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน ๑๕ วัน นับตั้งแต่วันเกิด เมื่อแจ้งแล้วท่านต้องรอรับสูติบัตร เพื่อเป็นหลักฐานในการเกิดของเด็ก เมื่อมีคนตายในบ้านของท่าน เจ้าของบ้านต้องรีบแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถิ่นภายใน ๒๔ ชั่วโมง เมื่อท่านจะย้ายที่อยู่ ไม่ว่าจะย้ายเข้ามาในท้องที่ หรือย้ายออก ท่านต้องแจ้งนาย

ทะเบียนภายใน ๑๕ วัน เกิดวันดีคืนดีขึ้นมาถ้าท่านเห็นว่าบ้านของท่านไม่น่าอยู่ท่านอยาก จะรื้อบ้าน ก็ให้แจ้งนายทะเบียนภายใน ๑๕ วันเช่นกัน ส่วนการที่ท่านจะเชิญนายทะเบียนไปร่วมงานขึ้นบ้านใหม่หรือไม่นั้น ก็เป็นไปตามอัชฌาสัย

บรรดาชายฉกรรจ์ที่ยังเป็นโสด หรือแม้แต่พ่อหม้ายเกิดเบื่อหน่ายในชีวิตโสด คิดว่าอันตัวอาตมานั้นก็สมบุกสมบันกับชีวิตมามากแล้ว ซ้ำยังบังเอิญไปประสบพบรักเข้าและตกลงปลงใจร่วมหัวจมท้ายกับเจ้าหล่อนเข้า เชิญไปจดทะเบียนสมรสที่อำเภอได้ โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมเลย แต่ถ้าท่านอยากจะให้นายอำเภอไปจดทะเบียนสมรสที่บ้านก็ได้โดยเสียค่าธรรมเนียมไม่มาก เพียง ๑๐๐ บาท เท่านั้นเอง

กฎหมายกำหนดไว้ว่า สุภาพบุรุษต้องมีอายุอย่างน้อย ๑๗ ปีบริบูรณ์ สุภาพสตรีต้องมีอายุ ๑๕ ปีบริบูรณ์ ผู้ที่อายุยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องนำผู้ปกครองไปให้ความยินยอมด้วย เมื่ออำเภอสอบสวนหลักฐานแล้ว ก็จะออกใบสำคัญในการสมรสให้

เมื่อท่านอยู่กินกันนานพอสมควร ไม่มีบุตรด้วยกันจะด้วยเหตุผลกลใดก็ตาม ถ้าท่านอยากมีบุตรโดยขอลูกเขามาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ท่านก็อาจจะทำได้ แต่ต้องรอให้อายุครบ ๓๐ ปีก่อน และอายุของท่านกับบุตร ต้องแตกต่างกัน ๑๕ ปี เมื่อผู้ปกครองของเด็กยินยอม อำเภอก็จดทะเบียนให้ท่าน เมื่อท่านเป็นสามีภรรยาอยู่กินกันมานานแล้ว เกิดมีความเบื่อหน่ายเห็นว่าภรรยาของอาตมานี้ประพฤติชั่วร้ายแรง หรือท่านหญิงเห็นว่าสามีของตนขี้เหล้าเมาหยำไปเท่านั้นยังพอ แถมไปนอนนอกบ้านบ่อย ๆ เป็นภาวะที่ท่านสุดแสนจะทนทานได้ ท่านอยากจะเลิกร้างกันไปด้วยความเต็มใจทั้งสองฝ่าย ท่านนำหลักฐานการสมรส ไปอำเภอด้วย อำเภอจะจดทะเบียนหย่าให้ท่าน

บางครอบครัวแต่งงานอยู่กินเป็นสามีภรรยากันมาด้วยความราบรื่น ตลอดรายการขยันหมั่นเพียร เก็บเล็กผสมน้อย จนมั่งมีทรัพย์สมบัติมากมายก่ายกอง กลัวว่าจะถูกปล้น อยากจะมีปืนไว้ป้องกันทรัพย์สิน หรือป้องกันตัวก็อาจจะมีได้ ให้ผู้บังคับบัญชาหรือกำนันผู้ใหญ่บ้าน หรือนายกเทศมนตรีช่วยรับรองว่า ท่านมีความประพฤติเรียบร้อย ไม่เคยเป็นอันธพาล เมื่อนายอำเภอใช้ดุลยพินิจพิจารณาเห็นควรก็จะอนุญาตออกใบสำคัญให้ท่านมีปืนได้

สุภาพบุรุษและสุภาพสตรีบางท่านที่เป็นคนไทย เชื้อชาติไม่เกี่ยว แต่มีชื่อเป็นภาษาต่างด้าว และประสงค์จะเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล ท่านก็อาจนำหลักฐานใบทะเบียนสำมะโนครัว คำรับรองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายกเทศมนตรี ไปแสดงต่อนายอำเภอแล้วแจ้งความจำนงท่านก็อาจทำได้ดังประสงค์ อาทิเช่น นายฮกเกี้ยน แซ่เบ๊ เปลี่ยนเป็นนายปริญญา ธรรมาพิศาล ก็ยังมี ส่วนท่านที่แต่งงานจนมีบุตรโตพอที่จะเข้าโรงเรียนแล้วท่านก็ต้องติดต่อแผนกศึกษาธิการอำเภอได้เช่นกัน

เด็กของท่านที่มีอายุย่างเข้าปีที่ ๘ เป็นเด็กที่ต้องเข้าเรียนในชั้นประถมศึกษาทุกคน การเรียนดังกล่าวเป็นการเรียนในภาคบังคับตามกฎหมาย จนถึงอายุย่างเข้าปีที่ ๑๕ จึงจะขอยกเว้นหรือผ่อนผันได้ ทั้งนี้นายอำเภอจะประกาศให้ท่านทราบภายในเดือนมกราคมของทุกปี เมื่อผู้ปกครองของเด็กทราบแล้ว ก็ให้ไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่สำรวจเด็กในตำบลของท่าน ซึ่งได้แก่ครูใหญ่โรงเรียนประชาบาลในตำบลนั้น ๆ และที่ว่าการอำเภอนั้น ๆ ก็ได้ เด็กชายนั้นนอกจากกฎหมายจะบังคับให้เข้าโรงเรียนแล้ว ยังบังคับให้เป็นทหารทุกคนด้วย ซึ่งแผนกสัสดีมีหน้าที่เกี่ยวกับการนี้โดยเฉพาะ

บรรดาชายฉกรรจ์ที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย เมื่อมีอายุย่างเข้าปี ๑๘ ในพุทธศักราชใด ต้องไปแจ้งการแสดงตน เพื่อลงบัญชีทหารกองเกินที่อำเภอท้องที่ ซึ่งเป็นภูมิลำเนาทหารของตน ภายในเดือนธันวาคมของทุกปี ถ้าสุดวิสัยที่จะไปด้วยตนเอง ก็ต้องให้ผู้ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และพอที่จะเชื่อถือได้ไปแจ้งแทน ท่านที่มีอายุย่างเข้า ๒๑ ปีใน พ.ศ. ใด ให้ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียกในเดือนธันวาคมเช่นกัน ทหารกองเกินที่ถูกเรียกมา ต้องให้กรรมการทำการตรวจเลือกตามกำหนด ควรนำใบสำคัญทหารกองเกิน บัตรประจำตัวประชาชน ประกาศนียบัตร ตลอดจนหลักฐานการศึกษาไปแสดงด้วย

สำหรับบุคคลธรรมดา ซึ่งมีรายได้ในปีหนึ่งถึงเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ต้องยื่นรายการประเมินภาษีเงินได้ เพื่อชำระภาษีภายในเดือนมีนาคม ส่วนนิติบุคคล บริษัท ห้างร้าน ต้องยื่นแบบแสดงรายการเสียภาษี โดยคำนวณจากกำไรสุทธิภายใน ๑๕๐ วัน ส่วนผู้ประกอบการค้า ต้องจดทะเบียนการค้าภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันเริ่มประกอบการค้า ร้านค้าที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล ต้องเสียภาษีการค้าเพิ่มอีกไม่เกินร้อยละ ๑๐ บาท

ของภาษีการค้า ส่วนผู้ที่ตั้งร้าน มีป้าย หรือป้ายโฆษณา ก็ต้องเสียภาษีป้ายภายในเดือนมกราคม ถึงเดือน เมษายนของทุกปีด้วย

สำหรับผู้ที่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีหน้าที่ต้องเสียภาษีบำรุงท้องที่ปีละครั้งตามที่กฎหมายกำหนด เรื่องภาษีที่ท่านต้องมีส่วนเกี่ยวข้องนี้ เป็นงานอยู่ในแผนกสรรพากร บางท่านที่ชอบเข้าป่าหากินในทางตัดไม้ หาของป่า ตัดฟืน ท่านต้องไปยื่นคำร้องขอที่แผนกป่าไม้อำเภอ ปกติการตัดไม้ใหญ่ไม้เล็กนั้น หลวงท่านห้ามตัดเด็ดขาด นอกจากที่ดินที่มี น.ส. ๓ หรือโฉนด จะขออนุญาตตัดไม้ได้ตลอดปี โดยเฉพาะไม้กระยาเลยชนิดต่าง ๆ ตัดได้โดยไม่ต้องขออนุญาต เว้นแต่ไม้สัก ไม้ยาง แม้จะอยู่ในที่กรรมสิทธิ์ของท่าน หากท่านจะตัดจะโค่นโดยพลการ ท่านทำไม่ได้เพราะหลวงท่านสั่งว่าถ้าจะตัดจะโค่นแล้วละก้อต้องไปขออนุญาตที่อำเภอก่อน นอกจากนี้แล้ว ไม้ทั่ว ๆ ไปไม่ว่าเล็กว่าใหญ่ ที่อยู่ในป่าที่เป็นของรัฐ ในป่าสงวน ในป่าโครงการที่ไม่มีสัมปทาน ห้ามตัด ห้ามบุกรุกแผ้วถางโดยเด็ดขาดเช่นกัน ส่วนผู้ที่ยังไม่มีที่อยู่อาศัย หรือมีแล้วอยากมีอีกก็ตาม อยากจะขอจับจองที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่ที่อาศัยเป็นที่ทำกินหรือขายที่ดิน ทำนิติกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับที่ดิน อำเภอก็มีเจ้าหน้าที่แผนกที่ดินคอยต้อนรับท่านเสมอ

อย่างไรก็ตาม เท่าที่กล่าวมานี้ เป็นการบอกเล่าเก้าสิบกันเพียงย่อ ๆ ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ นั้น ท่านอาจจะติดต่อสอบถามนายอำเภอได้ทุกโอกาส และทุกเวลา ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ เรามีไว้เพื่อรักษาผลประโยชน์และเพื่อรักษาสิทธิของราษฎร กล่าวสั้น ๆ ง่าย ๆ ก็คือเพื่อความเป็นระเบียบ เพื่อประโยชน์ และเพื่อประหยัดตามคำขวัญของรัฐบาลที่แล้ว ๆ มาว่า ชาติที่มีระเบียบวินัยจึงเป็นชาติที่ประหยัดเสมอ นั่นเอง

อนึ่ง การติดต่อประสานงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่น เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข เพื่อพิบูลย์พูนผล วัฒนาสถาพรของประชาชนนั้น เป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของอำเภอ เป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย เราเห็นด้วยกับที่ใครคนหนึ่งเคยกล่าวไว้ว่า ท้องถิ่นจะดีก็เพราะมีอำเภอช่วย อำเภอจะสวยเพราะประชาได้อาศัย

๓. การทะเบียนราษฎร์

(๑) คนเกิด

การแจ้งเกิด

เมื่อมีคนเกิดในบ้าน เจ้าบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่มีคนเกิด ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันเกิด คือ

๑. ในเขตเทศบาลมีปลัดเทศบาลเป็นนายทะเบียนท้องถิ่น คนเกิดในเขตเทศบาล จึงให้แจ้ง ณ สำนักงานเทศบาล

๒. นอกเขตเทศบาล กำนันเป็นนายทะเบียนท้องถิ่น คนเกิดนอกเขตเทศบาล จึงให้แจ้ง ณ ที่ทำการสำนักทะเบียนตำบล (กำนัน)

๓. ในเขตกรุงเทพมหานคร หัวหน้าเขตเป็นนายทะเบียน คนเกิดในกรุงเทพ-มหานครจึงให้แจ้ง ณ ที่ว่าการเขต

เมื่อนายทะเบียนรับแจ้งการเกิดไว้แล้ว จะออกสูติบัตร (ใบแจ้งการเกิด) ตอนที่ ๑ ให้แก่ผู้แจ้งไว้เป็นหลักฐาน

สูติบัตร เป็นเอกสารสำคัญที่สุดที่แสดงถึงสัญชาติ ชื่อ วัน เดือน ปีเกิด ชื่อและสัญชาติของบิดามารดา ซึ่งนายทะเบียนออกให้ จึงต้องเก็บรักษาไว้ให้ดีเพื่อเป็นหลักฐานต่าง ๆ ต่อไป

พบคนเกิดใหม่ถูกทิ้งไว้ ผู้พบต้องแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจโดยเร็วที่สุด

การตั้งชื่อ บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องแจ้งชื่อตัวของบุตรเกิดใหม่พร้อมกับการแจ้งเกิด และถ้าประสงค์จะเปลี่ยนชื่อบุตรเกิดใหม่ให้แจ้งต่อนายทะเบียนภายใน ๖ เดือน นับแต่ได้แจ้งชื่อไว้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด

การขอเปลี่ยนชื่อเด็กเกิดใหม่เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือน ต้องดำเนินการขอเปลี่ยนชื่อตามกฎหมาย ว่าด้วยชื่อบุคคลซึ่งต้องเสียค่าธรรมเนียม (๒๕ บาท) โดยยื่นคำร้องขอเปลี่ยนชื่อต่อนายทะเบียนอำเภอ (ยกเว้นการเปลี่ยนชื่อตัวหรือชื่อสกุลในกรณีเป็นนิสิต นัก-เรียน นักศึกษา ซึ่งมีชื่อตัวหรือชื่อสกุลเดิม มีสำเนียงหรือมีความหมายเป็นภาษาต่างด้าว เสียค่าธรรมเนียม ๑ บาท)

(๒) คนตาย

(ก) การแจ้งตาย (ธรรมดา)

เจ้าบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่คนตายภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย ถ้าไม่มีเจ้าบ้านให้ผู้พบศพเป็นผู้แจ้ง

๑. คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตายภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย

๒. คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตายหรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่ กรณีนี้จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจท้องที่จะสะดวกกว่าก็ได้

(ข) การแจ้งตายเกินกำหนด

กรณีที่เจ้าบ้านหรือผู้แทน ไม่ได้แจ้งการตายต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่คนตายภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ ไม่ควรจะปล่อยทิ้งไว้ เป็นหน้าที่ของเจ้าบ้านหรือผู้แทนจะต้องไปแจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ สำหรับผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาลให้แจ้งต่อนายทะเบียนตำบล และเมื่อนายทะเบียนอำเภอได้รับเรื่องราวจากนายทะเบียนตำบลและได้ทำการบันทึกสอบสวนเปรียบเทียบแล้ว นายอำเภอจะเป็นผู้อนุมัติให้นายทะเบียนตำบล หรือนายทะเบียนท้องถิ่นออกมรณบัตรให้ โดยหมายเหตุด้วยหมึกสีแดงไว้ว่า "แจ้งตายเกินกำหนด"

มรณบัตร เป็นเอกสารแสดงถึงการตายของบุคคล นายทะเบียนผู้รับแจ้งการตายจะออกมรณบัตร ให้แก่ผู้แจ้งมรณบัตรเป็นเอกสารที่สำคัญเพื่อใช้เป็นหลักฐานต่าง ๆ ได้เช่นเดียวกับสูติบัตรจึงต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี

ลูกตายในท้อง ลูกตายในท้อง คือลูกที่อยู่ในครรภ์มารดาเป็นเวลาเกินกว่า ๒๘ สัปดาห์ และคลอดออกมาโดยไม่มีชีวิตเจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาคลอด หากเกิดขึ้นนอกบ้านให้มารดาเป็นผู้แจ้งต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องนั้น (นายทะเบียนจะออกบัตรลูกตายในท้องให้เป็นหลักฐาน) หรือแห่งท้องที่ที่พึงจะแจ้งได้ในโอกาสแรกภายใน ๒๔ ชั่วโมง หรือแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจก็ได้ ถ้ามีผู้ทำคลอดโดยอาชีพ ผู้แจ้งลูกตายในท้องต้องนำหนังสือรับรองลูกตายในท้อง จากผู้ทำคลอดโดยอาชีพนั้นไปให้นายทะเบียนด้วย

การเก็บ ฝัง เผา และย้ายศพ ให้แจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่เพื่อกรอกลงในมรณบัตรวันแจ้งการตาย โดยถือว่ามรณบัตรที่นายทะเบียนออกให้นั้นเป็นใบอนุญาตให้เก็บ ฝัง หรือ เผาศพด้วย

หากต้องการย้ายศพ ที่เก็บ หรือที่ฝัง จากที่เดิม ให้แจ้งขออนุญาตต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่นั้น นายทะเบียนจะสลักหลังมรณบัตร เพื่อแสดงการอนุญาตให้เก็บ ฝัง จากสถานที่ใดไปสถานที่ใด เมื่อใด

กรณีที่ได้รับอนุญาตให้เก็บหรือฝังแล้ว จะทำการเผาศพ ถ้าศพอยู่ในท้องที่ใด ให้ขออนุมัติต่อนายทะเบียนแห่งท้องที่นั้น

(๓) **การย้ายที่อยู่**

(ก) การแจ้งย้าย (ธรรมดา) ผู้ใดออกจากบ้านที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านไปเกิน ๓๐ วัน และเข้าอยู่ในบ้านอื่นให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นย้ายที่อยู่

ผู้อยู่ในบ้านย้ายออกจากบ้านใด เจ้าบ้านหรือผู้แทนต้องแจ้งต่อนายทะเบียนภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายออกแต่ถ้าจำเป็นจะแจ้งภายใน ๓๐ วัน ก่อนการย้ายออกก็ได้

ถ้ามิได้ย้ายออกตามที่แจ้งไว้ ต้องแจ้งให้นายทะเบียนทราบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่แจ้งครั้งแรกว่าจะย้าย

ผู้ใดย้ายเข้ามาอยู่บ้านใด เจ้าบ้านหรือผู้แทนต้องแจ้งต่อนายทะเบียนทราบภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายเข้ามา

การแจ้งเข้ามาอยู่ในบ้านใด เจ้าบ้านหรือผู้แทนต้องนำหลักฐานการย้ายออกของผู้นั้น ไปแสดงต่อนายทะเบียนด้วย เว้นแต่ผู้นั้นย้ายเข้ามาจากต่างประเทศโดยมีหลักฐาน

(ข) การแจ้งย้ายปลายทาง ผู้ที่ไม่อาจแจ้งย้ายที่อยู่กรณีธรรมดาได้ จะไปแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่ ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันย้ายออกก็ได้ โดยเสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท และให้นำสำเนาทะเบียนบ้านที่เข้าไปอยู่ใหม่ไปแสดงต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งด้วย ถ้าแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งนอกเขตเทศบาลให้นำคำยินยอมของเจ้าบ้าน ที่เข้าไปอยู่ใหม่ไปแสดงด้วย

(ค) การไปจากที่อยู่ชั่วคราว ผู้ใดออกจากบ้านที่ตนมีชื่อในทะเบียนบ้านไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวเกิน ๓๐ วัน ต้องดำเนินการดังนี้

๑. ไปแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง พร้อมกับนำทะเบียนบ้านไปด้วย

๒. ผู้แจ้งรับใบแจ้งย้ายที่อยู่ชั่วคราวจากนายทะเบียนผู้รับแจ้งพร้อมกับรับสำเนาทะเบียนคืน

๓. ไปทำการแจ้งการไปจากที่อยู่ชั่วคราว ต่อนายทะเบียนท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่

๔. เมื่อผู้นั้นไปอยู่บ้านใดให้เจ้าบ้านลงชื่อและรายการในใบที่อยู่ชั่วคราว พร้อมกับลงบัญชีคนอยู่ในบ้านชั่วคราวแล้วให้ผู้นั้นลงชื่อไว้ในบัญชีดังกล่าว (เฉพาะในเขตเทศบาล)

๕. ถ้าผู้ไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว กลับมาอยู่บ้านที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านเมื่อใดให้นำใบที่อยู่ชั่วคราวคืนนายทะเบียนผู้รับแจ้ง แห่งท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านภายใน ๑๕ วัน

ในกรณีที่ผู้ไปจากที่อยู่ชั่วคราวไปทำการแจ้งย้ายต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ไปอยู่ใหม่ให้ทำได้โดยเสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท

ถ้าผู้ที่ไปจากที่อยู่ชั่วคราวคนใด ออกจากบ้านที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านครบกำหนด ๑ ปี นับแต่วันที่ออกใบที่อยู่ชั่วคราว ถ้าผู้นั้นยังไม่กลับไปอยู่บ้านที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน จะต้องทำการแจ้งย้ายที่อยู่ตามระเบียบต่อไป

(๔) **ทะเบียนบ้าน**

บ้าน หมายถึงโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำ ซึ่งมีเจ้าของบ้านครอบครอง และให้หมายความรวมตลอดถึงแพหรือเรือซึ่งจอดเป็นประจำหรือใช้เป็นที่อยู่ประจำ โรงพยาบาล โรงแรม เรือนจำ หรือสถานที่อย่างอื่น ซึ่งอาจใช้เป็นที่อยู่ประจำด้วย

เจ้าบ้าน คือผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าผู้ครอบครองบ้านในฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม

ในกรณีที่ไม่ปรากฏเจ้าบ้านหรือเจ้าบ้านไม่อยู่ ตายสูญหายหรือไม่สามารถปฏิบัติการได้ ให้ถือว่าผู้ดูแล หรือผู้อยู่ในบ้านในขณะนั้นเป็นเจ้าบ้าน

ผู้อยู่ในบ้าน หมายถึงคนที่อยู่ประจำในบ้านนั้น

ทะเบียนบ้านมีความสำคัญต่อท่านอย่างไร

ทะเบียนบ้านหรือซึ่งเดิมเราเรียกว่า "นายทะเบียนสำมะโนครัว" มีความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของบุคคลตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทะเบียนบ้านเป็นเอกสารทางราชการและเป็นเอกสารทางกฎหมายที่แสดงคุณสมบัติบางประการของบุคคลว่า มีอายุเท่าใด สัญชาติใด แสดงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าใครเป็นบิดามารดา สามี ภรรยา หรือ บุตร ซึ่งจะเป็นผลให้ช่วยระงับข้อพิพาท ในระหว่างครอบครัวได้ทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังใช้เป็นหลักฐานประกอบการพิจารณาในการเข้ารับการศึกษาทุกระดับ ในการเข้ารับราชการ ในการเดินทางไปต่างประเทศ ในการขอเปลี่ยนชื่อตัวชื่อสกุล ในการขอมีและใช้อาวุธปืน ในการขอใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ ในการขอทำบัตรประจำตัวประชาชนและอื่น ๆ อีกหลายประการ และที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งก็คือ เป็นหลักฐานในการใช้สิทธิในทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย หรือพูดง่าย ๆ ว่า การใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั่นเอง

การดำเนินการเกี่ยวกับทะเบียนบ้านของท่าน

๑. กรณีคนย้ายออกหรือย้ายเข้ามาอยู่ในบ้าน โดยยังมิได้แจ้งการย้ายเข้า ก็ให้เจ้าบ้านมาแจ้งย้ายเสียให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ในกรณีย้ายเข้าอาจจะขอย้ายจากนายทะเบียนปลายทางที่มาอยู่ใหม่ โดยไม่ต้องเดินทางไปขอย้ายต่อนายทะเบียนเดิมได้

๒. ถ้ามีชื่อบุคคลอยู่ในทะเบียนบ้านของท่านโดยท่านไม่รู้จักหรือรู้จักแต่ได้ออกจากบ้านไปนานแล้ว โดยไม่ทราบว่าไปอยู่แห่งใดก็ให้ไปแจ้งต่อนายทะเบียนเพื่อให้หมายเหตุไว้ในทะเบียนบ้านว่า "ย้ายออกจากบ้านโดยไม่ทราบที่อยู่แน่นอน"

๓. ถ้ามีคนอยู่ในบ้านของท่าน โดยไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านใดมาก่อน จึงไม่อาจแจ้งย้ายเข้าได้ ในกรณีนี้อาจเป็นเพราะตกสำรวจ ก็ให้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อเนื่องจากการตกสำรวจต่อนายทะเบียน (สำหรับผู้ที่เกิดก่อนวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙) หรืออาจเป็นกรณีขอเพิ่มชื่อเนื่องจากไม่ได้แจ้งเกิดภายในกำหนด (สำหรับผู้ที่เกิดตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙) ซึ่งมีระเบียบให้ทำได้อยู่แล้ว

๔. ถ้าปรากฏว่า คนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านถึงแก่ความตายไปแล้ว แต่ยังไม่ได้จำหน่ายชื่อออกจากทะเบียนบ้านก็ให้เจ้าบ้านแจ้งการตายเสีย หรือถ้าเป็นการตายต่างท้องที่ก็ขอให้นายทะเบียนแจ้งไปยังนายทะเบียนผู้รับแจ้งตาย ส่งสำเนามรณบัตรมาให้เพื่อจำหน่ายออกเสียจากทะเบียนบ้าน

๕. ถ้าปรากฏว่า รายการในทะเบียนบ้านหรือสำเนาทะเบียนบ้านผิดพลาดไม่ตรงกับความเป็นจริง ก็ให้ยื่นคำร้องขอแก้ไขต่อนายทะเบียนเพื่อแก้ไขเสียให้ถูกต้องตรงกัน โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด ซึ่งนายอำเภอจะเป็นผู้อนุมัติให้แก้ไขได้ เว้นแต่บุคคลต่างด้าวขอแก้ไขเกี่ยวกับสัญชาติ ซึ่งกระทรวงมหาดไทยจะเป็นผู้อนุมัติ

๖. ถ้าปรากฏว่าสำเนาทะเบียนบ้านของท่านชำรุดหรือสูญหาย ก็ให้ไปขอใบแทนเสียใหม่ เพื่อใช้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบเมื่อต้องไปติดต่อกับทางราชการ ซึ่งจะต้องมีอยู่เป็นประจำ

การปลูกบ้านใหม่

๑. ในเขตเทศบาล ให้ท่านยื่นแบบแปลนขออนุญาตปลูกสร้างต่อนายกเทศมนตรี ณ สำนักงานเทศบาล

๒. ในท้องที่อำเภอ หรือในเขตสุขาภิบาลซึ่งได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้ พ.ร.บ. ควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๙ ให้ท่านยื่นแบบแปลนขออนุญาตปลูกสร้างต่อนายอำเภอ หรือประธานกรรมการสุขาภิบาล ณ ที่ว่าการอำเภอหรือที่สำนักงานสุขาภิบาล

๓. ท้องที่อื่นนอกจากนี้ ท่านย่อมปลูกสร้างได้ตามอัธยาศัย เว้นแต่จะมีกฎหมายอื่นห้ามไว้ เช่น ริมทางหลวง ริมทางรถไฟ เป็นต้น

การขอเลขบ้านปลูกใหม่

ท่านจะต้องขอเลขบ้านปลูกใหม่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันปลูกสร้างเสร็จ

๑. ในเขตเทศบาล ให้ท่านนำใบอนุญาตปลูกสร้างที่เทศบาลออกให้ไปแสดงต่อนายทะเบียนท้องถิ่น ณ สำนักงานเทศบาล

๒. ในเขตสุขาภิบาล ซึ่งได้มีประกาศใช้ พ.ร.บ. ควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๙ ให้ท่านนำใบอนุญาตปลูกสร้างที่พนักงานเจ้าหน้าที่ออกให้ไปแสดงต่อนายทะเบียนตำบล (กำนัน)

๓. ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้นำใบอนุญาตปลูกสร้างอาคารที่เขตออกให้ไปแสดงต่อนายทะเบียนท้องถิ่น

๔. ท้องที่อื่นนอกจากนี้ ให้ท่านยื่นคำร้องขอเลขบ้านปลูกใหม่ต่อนายทะเบียนตำบล

การรื้อบ้าน

ผู้ใดรื้อบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องถิ่น หรือนายทะเบียนท้องที่ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันรื้อเสร็จ

การขอแก้ไขรายการในทะเบียนบ้าน

ในกรณีที่ทะเบียนบ้าน หรือเอกสารอื่นใดเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร์ของท่านไม่ตรงกับหลักฐานที่มีอยู่ ให้ท่านติดต่ออำเภอหรือเทศบาล เพื่อแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ถูกต้อง ในการติดต่อราชการเพื่อการนี้ เพื่อความสะดวกท่านควรนำหลักฐานเอกสารของทางราชการที่ท่านมีอยู่ไปแสดงเช่น

๑. สูติบัตร มรณบัตร

๒. บัตรประจำตัวประชาชน

๓. ใบสำคัญทางทหาร

๔. เอกสารการสมรส การหย่า

๕. ทะเบียนบ้าน

๖. ใบสุทธิหรือสำเนาทะเบียนนักเรียน

๗. หลักฐานเกี่ยวกับสัญชาติ

๘. หนังสือเดินทางไปหรือมาจากต่างจังหวัด

๙. หลักฐานอื่น ๆ ถ้ามี

ถ้าไม่มีเอกสารของทางราชการ ต้องนำพยานบุคคลที่น่าเชื่อถือ เช่น บิดามารดา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทำคลอด ครูประชาบาล ผู้นำท้องถิ่น ไปให้นายทะเบียนท้องถิ่นสอบสวนด้วย

การขอตรวจดูและคัดสำเนา ผู้มีส่วนได้เสียจะขอตรวจดู และคัดสำเนาราย-การในทะเบียนราษฎร์ได้ที่สำนักทะเบียนในเวลาราชการ

การขอตรวจดูและคัดสำเนาเองไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแต่ถ้าเป็นการขอคัดสำเนาและให้นายทะเบียนรับรองสำเนาจะต้องเสียค่าธรรมเนียมฉบับละ ๕ บาท เว้นแต่สำเนาทะ-เบียนเพื่อใช้เกี่ยวกับ

ก. การศึกษาทั่วไป

ข. การเข้ารับราชการทหาร

ค. การสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก

ง. การจัดที่ดินเพื่ออยู่อาศัยหรือประกอบอาชีพทางกสิกรรม

ถ้าขอคัดสำเนาทะเบียนราษฎร์เพื่อการดังกล่าว โปรดแจ้งเจ้าหน้าที่เพื่องดเว้นค่าธรรมเนียม

การขอคัดสำเนาทะเบียนบ้านในกรุงเทพมหานคร

การคัดสำเนาและการรับรองสำเนาทะเบียนบ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ไม่ว่าจะนำไปใช้เพื่อการใด

การคัดสำเนาทะเบียนบ้านทางไปรษณีย์

สำหรับผู้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร สามารถขอคัดสำเนาทะเบียนบ้านได้ทางไปรษณีย์ ตามหลักและวิธีการ ดังนี้

๑. เฉพาะเพื่อนำไปใช้เกี่ยวกับการศึกษาทั่วไป การเข้ารับราชการทหาร การสงเคราะห์ผู้มีบุตรมาก หรือการจัดที่ดินเพื่ออยู่อาศัย หรือประกอบอาชีพทางกสิกรรม

๒. ให้เจ้าบ้าน หรือผู้ประสงค์จะขอคัดสำเนาทะเบียนบ้าน ตามรายการของตนเองซึ่งมีอยู่ในทะเบียนบ้านนั้น ส่งจดหมายขอคัดสำเนาทะเบียนบ้านไปยังหัวหน้าเขตที่มีภูมิ-ลำเนา โดยระบุ

ก. ชื่อบุคคลในทะเบียนบ้านที่ต้องการคัดสำเนารายการ

ข. เลขบ้าน ถนน ตรอก ซอย แขวง (ตำบล)

ค. วัตถุประสงค์ที่ต้องการคัดสำเนาทะเบียนบ้านไปใช้

๓. พร้อมจดหมายขอคัดสำเนาทะเบียนบ้าน ให้ส่งแสตมป์ ๒.๗๕ บาท เป็นค่าไปรษณียากร สำหรับจดหมายลงทะเบียนส่งกลับมาให้ผู้ขอ

๔. จะต้องสำรองเวลาล่วงหน้า ก่อนวันใช้สำเนาทะเบียนบ้านอย่างน้อย ๓ ถึง ๕ วัน สำหรับเวลาที่จดหมายจะถึงเขต เวลาที่เขตดำเนินการ (ภายใน ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ได้รับจดหมายจากผู้ขอ) และเวลาที่จดหมายจากเขตจะมาถึงผู้ขอ

๕. เขตจะส่งกลับมาให้บุคคลที่ขอคัดสำเนารายการของตนเองหรือให้เจ้าบ้าน(ถ้าเจ้าบ้านเป็นผู้ขอไป) ตามที่อยู่ซึ่งปรากฏในทะเบียนบ้านซึ่งขอคัดสำเนาไปนั้น

สำเนาทะเบียนบ้านชำรุด

ผู้ที่อยู่ในเขตเทศบาลหรือเขตกรุงเทพมหานคร ถ้าสำเนาทะเบียนบ้าน (ซึ่งเจ้าบ้านเก็บรักษาไว้) ชำรุดจนใช้การไม่ได้หรือสูญหาย ให้เจ้าบ้านหรือผู้ได้รับมอบหมาย ขอรับสำเนาทะเบียนบ้านใหม่ จากนายทะเบียนท้องถิ่นภายใน ๗ วัน นับแต่วันรู้หรือควรจะได้รู้ถึงการชำรุดหรือสูญหายนั้นโดยเสียค่าธรรมเนียม ๕ บาท เว้นแต่การชำรุดหรือสูญหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย ก็ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม และสำหรับกรณีสูญหาย ต้องไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ ณ สถานีตำรวจท้องที่ที่รู้ตัวว่าของหาย แล้วนำใบรับแจ้งความจากตำรวจไปแสดงต่อนายทะเบียนท้องถิ่นด้วย

การขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน มี ๒ กรณี

๑. การขอเพิ่มชื่อเนื่องจากการตกสำรวจ

๒. การขอเพิ่มชื่อเนื่องจากการขอแจ้งเกิดเกินกำหนด

(๑) การขอเพิ่มชื่อเนื่องจากการตกสำรวจ

บุคคลสัญชาติไทยที่เกิดก่อนวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙ และไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านใดมาก่อน ให้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อนายทะเบียนท้องถิ่นหรือนายทะเบียนอำเภอแล้วแต่กรณี

เพื่อความสะดวกท่านควรปฏิบัติดังนี้

๑. ผู้ร้องขออยู่ในบ้านใดในขณะที่มีการสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎรปี พ.ศ. ๒๔๙๙ ให้นำเจ้าบ้านมาให้การสอบสวนและให้ถ้อยคำต่อนายทะเบียน เพื่อรับรองว่าผู้ร้องขอได้อยู่ในบ้านนั้นจริงในวัน เดือน ปี ที่มีการสำรวจ ฯ และสาเหตุที่ไม่ได้แจ้งการสำรวจ

๒. สูติบัตร (ถ้ามี)

๓. ใบสำคัญทางทหาร

๔. เอกสารทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่าหรือ

๕. ใบสุทธิหรือสำเนาทะเบียนนักเรียน หรือ

๖. ผู้ทำคลอดหรือพยานรู้เห็นหรือหลักฐานอื่น ๆ

๗. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน (กรณีอยู่นอกเขตเทศบาล)

(๒) การขอเพิ่มชื่อเนื่องจากการแจ้งเกิดเกินกำหนด

บุคคลสัญชาติไทยที่เกิดหลังวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๔๙๙ (ตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๔๙๙) และไม่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านประสงค์จะขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน ให้ไปยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอแล้วแต่กรณี

เพื่อความสะดวกท่านควรปฏิบัติดังนี้

ผู้ที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ให้บิดามารดาเป็นผู้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อต่อนายทะเบียนท้องที่ และให้ถ้อยคำบันทึกการสอบสวน พร้อมกันนี้ให้นำเอกสารหรือพยานบุคคลดังต่อไปนี้ไปด้วย คือ

๑. พยาบาลหรือผดุงครรภ์หรือผู้ทำคลอด

๒. สำเนาทะเบียนนักเรียนหรือใบสุธิ (ถ้ามี)

๓. ผู้รู้เห็นการเกิดหรือพยานข้างเคียง

๔. กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน (สำหรับผู้อยู่นอกเขตเทศบาล)

๔. ข้อควรทราบเกี่ยวกับกฎหมาย โรคระบาดสัตว์

๑. ถ้ามีสัตว์ดังต่อไปนี้คือ ช้าง ม้า โค กระบือ ลา พ่อ แพะ แกะ และสุกรป่วยหรือตายโดยรู้ว่าเป็นโรคระบาดหรือมีสัตว์ดังกล่าวป่วยหรือตายโดยปัจจุบัน อันไม่อาจคิดเห็นได้ว่าป่วยหรือตายโดยเหตุใด หรือในหมู่บ้านเดียวกันหรือในบริเวณเดียวกันมีสัตว์ดังกล่าวแล้ว ตั้งแต่ ๒ ตัวขึ้นไป ป่วยหรือตาย มีอาการคล้ายคลึงกัน ในระยะเวลาห่างกันไม่เกิน ๗ วัน ให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง ในกรณีสัตว์ที่ไม่ปรากฏเจ้าของให้หมายความรวมถึงผู้เลี้ยงและผู้ควบคุมไปแจ้งต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสัตว์แพทย์ท้องที่ภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง นับแต่เวลาสัตว์ป่วยหรือตาย

๒. ถ้ามีสัตว์ป่วยตามข้อ ๑. ให้เจ้าของหรือผู้เลี้ยงควบคุมสัตว์ป่วยทั้งหมดเอาไว้ในบริเวณที่สัตว์อยู่ และห้ามมิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใด เคลื่อนย้ายสัตว์ป่วยไปจากบริเวณนั้น

๓. ถ้ามีสัตว์ตายตามข้อ ๑. ให้เจ้าของควบคุมซากสัตว์นั้นให้คงอยู่ ณ ที่สัตว์ตาย ห้ามมิให้เจ้าของหรือบุคคลอื่นใดเคลื่อนย้าย ชำแหละ หรือกระทำอย่างใดแก่ซากสัตว์นั้น ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือสัตว์แพทย์ ไม่อาจมาตรวจซากสัตว์นั้นภายในเวลา ๔๙ ชั่วโมง นับแต่เวลาสัตว์นั้นตาย ให้เจ้าของฝังซากสัตว์นั้นใต้ระดับผิวดินไม่น้อยกว่า ๕๐ เซ็นติเมตร สำหรับสัตว์ใหญ่ให้พูนดินกลบหลุมเหนือระดับผิวดินไม่น้อยกว่า ๕๐ เซ็นติเมตร สำหรับข้อนี้ถ้าหากเจ้าของสัตว์ไม่ปฏิบัติตาม นอกจากมีโทษถึงจำคุกหรือปรับแล้ว ยังอาจได้รับอันตรายจากการได้รับเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายด้วย ดังปรากฏเป็นข่าวอยู่เสมอว่ามีผู้ชำแหละซากสัตว์ที่ป่วยหรือตายแล้วนำไปบริโภค เกิดป่วยและเสียชีวิตด้วยคราวละหลายคน

๔. เมื่อกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ได้รับแจ้งตามข้อ ๑ แล้ว มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือ ให้เจ้าของปฏิบัติดังต่อไปนี้

ก. ให้กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ป่วยหรือสงสัยว่าป่วยไว้ภายในเขต และตามวิธีที่กำหนดให้

ข. ให้ฝัง หรือเผาซากสัตว์นั้น ณ ที่กำหนดให้ ถ้าการฝังหรือเผาไม่อาจกระทำได้ ให้สั่งทำลายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร

ค. ให้กักขัง แยก หรือย้ายสัตว์ที่อยู่รวมฝูง หรือเคยอยู่รวมฝูงกับสัตว์ที่ป่วย หรือตายไว้ภายในเขตและตามวิธีที่กำหนดให้

๕. สำหรับท้องที่ตั้งแต่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ต่อเขตจังหวัดเพชรบุรีลงไปจนจดสุดชายราชอาณาเขต รัฐมนตรีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศให้เป็นเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ ชนิดรินเดอร์เปสต์และปากเท้าเปื่อย จึงห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์เข้าไปในหรือผ่านเขตนั้นเว้นแต่ได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมปศุสัตว์ หรือสัตว์แพทย์ที่อธิบดีมอบหมาย ฉะนั้น เจ้าของสัตว์ที่จะนำสัตว์เข้ามาในเขตปลอดโรคดังกล่าวย่อมทำได้โดยการติดต่อยื่นคำร้องขอนำสัตว์เข้าเขตปลอดโรคระบาดสัตว์ ได้ที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ หรือสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดท้องที่ที่สัตว์อยู่ก่อนนำเข้ามา

๖. ท้องที่ใดที่ผู้ว่าราชการจังหวัดประกาศเป็นเขตโรคระบาด หรือเขตสงสัยว่ามีโรคระบาด หรือสัตว์แพทย์ได้ประกาศเป็นเขตโรคระบาดชั่วคราว ห้ามมิให้ผู้ใดเคลื่อนย้ายสัตว์หรือซากสัตว์ภายในเขตนั้น หรือเข้าใน ออกนอกเขตนั้น เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตว์แพทย์

๗. ห้ามมิให้บุคคลใดทำการค้า ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ และสุกร หรือสัตว์ดังกล่าวแล้ว เว้นแต่ได้รับอนุญาต ซึ่งผู้ที่จะทำการค้ายื่นคำร้องขออนุญาตได้ที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทุกแห่ง

๘. ถ้ามีสัตว์ที่ไม่ปรากฏเจ้าของ ป่วย หรือตายในที่ดินของบุคคลใด ให้เจ้าของที่ดินมีหน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ และเมื่อปรากฏเจ้าของในภายหลัง ให้เจ้าของที่ดินเรียกค่าใช้จ่ายจริงจากเจ้าของสัตว์ได้

๙. สำหรับสัตว์ที่เจ้าของนำไปมา หรือขนส่งโดยยานพาหนะ หากปรากฏว่าเป็นโรคระบาด หรือเป็นพาหะของโรคระบาด ให้สัตว์แพทย์มีอำนาจสั่งกักสัตว์นั้นไว้ ณ ที่เห็นสมควรตามความจำเป็นก็ได้ ให้เจ้าของที่ดินให้ความสะดวกตามสมควร ค่าใช้จ่ายในการนี้ให้เจ้าของสัตว์เป็นผู้ออก

๑๐. ห้ามมิให้บุคคลใดขุดซากสัตว์ ที่ฝังไว้ตามบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตว์แพทย์

๑๑. ห้ามมิให้ผู้ใดนำช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะและสุกร หรือซากสัตว์ดังกล่าวไปยังท้องที่ต่างจังหวัด เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากสัตว์แพทย์ประจำท้องที่

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ ถ้าเจ้าของสัตว์หรือผู้เกี่ยวข้องไม่ปฏิบัติตาม นอกจากได้รับโทษทางตรงตามกฎหมายแล้ว ยังอาจได้รับโทษทางอ้อมอีกคือ

๑. ทำให้การสูญเสียของปศุสัตว์ เมื่อเกิดโรคระบาดขยายวงกว้างออกไปอีก

๒. อันตรายอาจเกิดกับเจ้าของ หรือผู้เกี่ยวข้องได้เพราะโรคสัตว์บางชนิดติดต่อจากสัตว์บางชนิดติดต่อจากสัตว์ถึงคนได้

๓. ในการขนส่งสัตว์ไปต่างท้องที่ ถ้าไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อถูกเจ้าหน้าที่กักตรวจ นอกจากถูกดำเนินคดีแล้วก็ยังต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นอีก

การสหกรณ์ในสมัยปัจจุบัน

ดังที่ทราบกันแล้วว่า การสหกรณ์เป็นวิธีประกอบการเศรษฐกิจแบบหนึ่งที่บุคคลผู้อ่อนแอทางเศรษฐกิจและมีปัญหาอย่างเดียวกัน รวมแรงและรวมทุนกันจัดตั้งขึ้นโดยความสมัครใจเพื่อแก้ปัญหานั้น ๆ ตามหลักการช่วยตัวเองการช่วยซึ่งกันและกัน และการประหยัดเพื่อให้เกิดความเจริญในทางเศรษฐกิจและสังคม แม้แต่ประเทศต่าง ๆ ที่มีความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ เช่น ยุโรป และอเมริกา ก็ปรากฏว่าสหกรณ์ได้ประสบกับความสำเร็จ ประชาชนสามารถริเริ่มก่อตั้งและดำเนินงานสหกรณ์ได้ตามหลักการที่ว่าการสหกรณ์เป็นของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน รัฐบาลเพียงแต่ให้ความคุ้มครองโดยตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับ กับให้ความช่วยเหลือในทางวิชาการเท่านั้น สำหรับในเรื่องทุนดำเนินงานนั้น สหกรณ์สามารถจัดหามาได้เองส่วนในประเทศทางเอเซีย และอาฟริกาซึ่งกำลังพัฒนาชาติ รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ได้ชักนำวิธีการสหกรณ์เข้าไปในหมู่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นในอันที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยตนเองตามวิถีทางสหกรณ์ต่อไป

สำหรับประเทศไทยเรานั้นเนื่องจากมีสภาพแวดล้อมผิดแผกแตกต่างกันออกไป ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรชั้นเล็กที่มีความอยู่ง่ายกินง่าย การประกอบอาชีพก็อยู่ในลักษณะของการทำมาหากิน จนกระทั่งเมื่อประมาณปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ ที่ภาวะเศรษฐกิจของประเทศได้แปรเปลี่ยนไป มีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมากขึ้น ภาวะเศรษฐกิจของประชาชนจึงได้แปรสภาพไป จากเพื่อเลี้ยงตัวเองไปสู่เพื่อทำการค้า ยิ่งความเจริญทางวัตถุแผ่ขยายเข้าไปในท้องถิ่นชนบทมากเท่าใด ชาวนาก็ยิ่งต้องกระตือรือร้น ในการประกอบอาชีพเท่านั้น เพื่อความก้าวหน้าของตนเองดังนั้นความต้องการในเรื่องเงินทุนจึงเข้ามามีบทบาทแก่ชีวิตของชาวนามากขึ้นทุกที เพื่อที่จะได้มีโอกาสขยายที่นาทำกินให้มากขึ้นทั้งรายจ่ายประจำวันของชาวนาก็เพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนั้นการทำนาในประเทศเรายังต้องอาศัยดินฟ้าอากาศที่มีความปรวนแปรอยู่ตลอดเวลา จึงย่อมเป็นการทำมาที่เสี่ยงอยู่มาก ๆ และโดยเหตุที่ยังไม่มีองค์การเครดิตรูปใดเลยที่จะเข้าไปให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนา พวกเขาจึงจำต้องพึ่งเงิน

กู้จากพ่อค้าหรือจากคหบดี ในหมู่บ้าน ในอัตราดอกเบี้ยสูงบางรายก็ใช้วิธีการตกข้าว หรือพืชผลอื่น ๆ ภาวะเช่นนี้ทำให้ชาวนาเสียเปรียบอย่างมาก ยิ่งปีใดที่ฝนฟ้าไม่อำนวยด้วยแล้ว การทำนาไม่ได้ผล แต่ชาวนาก็ต้องกินต้องใช้ จำเป็นต้องกู้เพิ่ม ดอกเบี้ยก็ยิ่งพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ จนไม่สามารถที่จะปลดเปลื้องหนี้สินโดยลำพังตนเองได้ บางรายจำต้องโอนกรรมสิทธิ์ที่นาของตนให้แก่เจ้าหนี้ไป ก็มีเป็นจำนวนมาก

ด้วยเหตุนี้รัฐบาลในสมัยนั้น จึงพยายามที่จะหาทางช่วยเหลือชาวนาเหล่านั้นให้มีโอกาสได้หลุดพ้นจากภาระหนี้สินนั้นเสีย โดยดำริที่จะจัดตั้งธนาคารเกษตรขึ้น ให้มีสาขาแผ่ไปในส่วนภูมิภาคเพื่อให้เงินกู้แก่ชาวนา แต่เกิดปัญหาขัดข้องในเรื่องเงินทุน หลักประกันเงินกู้ และวิธีที่จะควบคุมให้ชาวนาส่งใช้หนี้สินค่าคืนต่อธนาคาร ความคิดอันนี้จึงเป็นอันระงับไป

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติสมัยนั้นได้เชิญ เซอร์ เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ หัวหน้าธนาคารแห่งมัดราสประเทศอินเดีย ให้มาสำรวจเกี่ยวกับหลักการในเรื่องนี้ ท่านผู้นี้ได้แนะนำว่า ปัญหาเรื่องเงินทุนนั้นให้จัดตั้งธนาคารให้กู้ยืมแห่งชาติขึ้นทำการให้กู้ยืมโดยยึดถือที่ดินและหลักทรัพย์อื่นเป็นประกัน ส่วนวิธีที่จะควบคุมมิให้ชาวนาทอดทิ้งที่ดินและหลบหนี้สินนั้น ให้ชาวนาที่จะได้รับเงินกู้นั้นรวมกันเป็น สมาคม ซึ่งพระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ผู้ที่เรายกย่องกันว่าทรงเป็นผู้ให้กำเนิดการสหกรณ์ในประเทศไทย ได้ทรงช่วยบัญญัติจากคำในภาษาอังกฤษเดิมเป็นศัพท์เฉพาะในภาษาไทย ให้ใกล้เคียงกันว่า "สหกรณ์"

จากข้อเสนอแนะของเซอร์ เบอร์นาร์ด ฮันเตอร์ ในครั้งนั้น นับว่าเป็นปฐมเหตุที่ชักนำเอาการสหกรณ์เข้ามาสู่ประเทศไทย การจัดสหกรณ์ในประเทศไทยสมัยเริ่มแรกนั้นมุ่งที่จะช่วยเหลือชาวนาชั้นเล็กและแก้ปัญหาเรื่องหนี้สินเป็นประการสำคัญ ทางการจึงได้พิจารณาศึกษารูปแบบของสหกรณ์ต่าง ๆ ที่จัดอยู่แล้วในต่างประเทศ เพื่อเลือกแบบให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของประเทศไทย ในที่สุดเห็นว่าสหกรณ์หาทุนแบบ**ไรฟไฟเซน** ซึ่งมีกำเนิดในประเทศเยอรมัน มีความเหมาะสมกับภาวะเศรษฐกิจของไทย

มากกว่ารูปอื่น ๆ เพราะสหกรณ์แบบไรฟไฟเซน เป็นสหกรณ์ที่สมาชิกต้องร่วมกันรับผิดชอบในหนี้สินของสหกรณ์ร่วมกันและแทนกันโดยไม่จำกัด เป็นสหกรณ์ขนาดเล็กมีแดนแคบ สมาชิกจะรู้จักกันดี ควบคุมซึ่งกันและกันเป็นการขจัดปัญหาที่วิตกในครั้งนั้นว่า สมาชิกที่กู้เงินแล้วจะละทิ้งที่ดินหลบหนี้สิน จึงเป็นอันหมดไป และได้จัดตั้งสหกรณ์แบบนี้อันเป็นสหกรณ์หาทุนทางเกษตรกรรมขึ้นเป็นประเภทแรก วัตถุประสงค์อันเป็นมูลฐานในการจัดสหกรณ์หาทุนนี้ก็คือ ประการแรกเพื่อจัดหาทุนมาให้ชาวนากู้ยืมในอัตราดอกเบี้ยอันพอควร เพื่อชำระหนี้สินเก่าที่ต้องเสียดอกเบี้ยแพง และเพื่อใช้ประกอบอาชีพและขยายอาชีพ ประการที่สอง เพื่อเป็นองค์การอบรมบ่มนิสัยชาวนาให้รู้จักการประหยัดทรัพย์และการรวมกันเพื่อช่วยซึ่งกันและกันและช่วยตัวเองเป็นประการสุดท้าย โดยที่สหกรณ์ถือหลักความรับผิดร่วมกันและแทนกัน จึงเป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดในการอบรมให้เกิด "น้ำใจสหกรณ์" แก่บรรดาสมาชิก ในการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ตามหลักสหกรณ์ จึงได้จัดสหกรณ์ประเภทนี้ขึ้นก่อน เป็นการช่วยเหลือชาวนาก่อนที่ชาวนาจะหลุดกรรมสิทธิ์ในที่ดินของตนเองกลายเป็นคนมือเปล่าแล้วจะเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะช่วยเหลือส่งเสริมให้มีฐานะดีขึ้นได้ นอกจากนั้น สหกรณ์รูปนี้จะได้เป็นรากฐานในการจัดขยายสหกรณ์ประเภทอื่น ๆ ต่อเนื่องตามกันไป

สหกรณ์ที่ได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์แรกคือ "สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้" ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ได้รับการจดทะเบียนเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๙ (ปัจจุบันได้ถือเอาวันนี้เป็นวันสหกรณ์ เพื่อระลึกถึงความสำคัญของการสหกรณ์) ได้กู้เงินจากธนาคารสยามกัมมาจล จำกัด ในสมัยนั้น ภายในวงเงินที่กระทรวงการคลังค้ำประกัน ต่อมาได้จัดตั้งสหกรณ์เพิ่มขึ้นในจังหวัดลพบุรี และ จังหวัดอื่น ๆ อีก ปรากฏว่าการจัดสหกรณ์ประสบผลดี และเป็นที่มั่นใจว่าจะจัดให้กว้างขวางและมั่นคงสืบไปได้ รัฐบาลจึงได้ตรากฎหมายว่าด้วยสหกรณ์โดยเฉพาะขึ้น คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พุทธศักราช ๒๔๗๑ โดยนัยที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เปิดโอกาสให้จัดตั้งสหกรณ์รูปอื่น ๆ ขึ้นได้อีก ดังนั้นนอกจากจะได้มีการจัดตั้งสหกรณ์หาทุนเพิ่มเติมขึ้นโดยลำดับแล้วทางราชการ

ยังได้ส่งเสริมให้จัดตั้งสหกรณ์รูปอื่น ๆ อีกเช่น สหกรณ์เช่าซื้อที่ดิน สหกรณ์ขายข้าวและพืชผล สหกรณ์ผู้บริโภค ตามความเรียกร้องต้องการของประชาชน

กล่าวได้ว่าการจัดสหกรณ์แต่เดิมนั้นได้ถือหลักความถนัดพิเศษเฉพาะอย่างสหกรณ แต่ละสหกรณ์จึงมุ่งให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่งแต่เพียงอย่างเดียว เช่น สหกรณ์หาทุนก็หาเงินทุนให้สมาชิกกู้แต่เพียงอย่างเดียว สหกรณ์ขายข้าวก็รวบรวมข้าวจากสมาชิกขายแต่อย่างเดียว สหกรณ์ขายพืชผลก็รวบรวมแต่ผลิตผลอื่นอันได้แก่ มันสำปะหลัง ฝ้าย ปอ แต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งก็นับว่าเป็นความเหมาะสมสำหรับการจัดสหกรณ์ในระยะแรก ๆ ที่สหกรณ์ยังเป็นของใหม่อยู่ ธุรกิจของสหกรณ์จะได้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนจนเกินกำลังความรู้ความสามารถของคณะกรรมการและสมาชิกก็พอจะติดตามรู้เห็นการดำเนินงานของสหกรณ์ได้ แต่การจัดสหกรณ์ดังที่กล่าว ที่เรียกว่าเอกประสงค์ เช่นนี้ย่อมเป็นการสิ้นเปลืองทั้งด้านการจัดองค์การของสหกรณ์ ที่จะต้องมีการจัดตั้งสหกรณ์หลายรูป ในท้องที่เดียวกัน ต้องมีคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่มากมายและทางด้านสมาชิกก็จะต้องมีภาระผูกพันอยู่กับสหกรณ์หลายๆ สหกรณ์ในเวลาเดียวกัน ประกอบกับภาวะการณ์ที่จะต้องควบคุมซึ่งกันและกันในระหว่างสมาชิกเพื่อป้องกันการทอดทิ้งที่ดิน และหลบหนี้สิน ได้ผ่อนคลายความสำคัญลงไป พร้อมกับสมาชิกสหกรณ์เริ่มมองเห็นประโยชน์จากสหกรณ์ และเข้าใจการดำเนินงานตามวิธีการสหกรณ์เพิ่มมากขึ้น เห็นว่าโครงสร้างของสหกรณ์เอกประสงค์เช่นนี้ ต้องถูกจำกัดให้มีขนาดเล็กไม่สามารถที่จะดำเนินธุรกิจให้เลี้ยงตัวเองได้ ควรเพิ่มขนาดธุรกิจขึ้น ประกอบกับทางราชการได้ทดลองจัดตั้งสหกรณ์สินเชื่อโดยการกำกับควบคุมชนิดจำกัดขนาดใหญ่ขึ้น คือสหกรณ์เครดิตเพื่อผลิตกรรมปากช่องจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งจัดตั้งขึ้นในปี ๒๕๐๒ อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาสหกรณ์ในรูปของอเนกประสงค์ที่เป็นจุดหมายด้วย

การสหกรณ์ในสมัยปัจจุบัน

ดังนั้นเมื่อได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ขึ้นแทนพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ ที่ยกเลิกไป และมีบทบัญญัติให้สหกรณ์ชนิดเดียวกันอาจควบเข้ากันได้ ทางราชการจึงได้แนะนำให้สหกรณ์หาทุนในท้องที่ต่าง ๆ ควบเข้ากัน

เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ เรียกชื่อใหม่ว่าสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตรเหล่านี้ได้วางแนวทางความมุ่งหมายที่จะให้บริการแก่สมาชิกหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านสินเชื่อ ด้านการซื้อ ด้านการขาย และด้านการส่งเสริมการเกษตร นอกจากนั้นบรรดาสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น สหกรณ์บำรุงที่ดิน สหกรณ์ขายข้าว และพืชผลนั้นก็ได้รับการส่งเสริมให้ควบเข้ากันกับสหกรณ์การเกษตรตามความเหมาะสมเพื่อธุรกิจของสหกรณ์จะได้เป็นปึกแผ่นมั่นคงยิ่งขึ้น

ปัจจุบันได้กำหนดประเภทสหกรณ์ ในประเทศไทยออกเป็น ๖ ประเภทด้วยกัน คือ ๑. สหกรณ์การเกษตร ๒. สหกรณ์ประมง ๓. สหกรณ์นิคม ๔. สหกรณ์ร้านค้า ๕. สหกรณ์บริการ ๖. สหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งจะได้กล่าวถึงกิจกรรมและแนวทางการส่งเสริมสหกรณ์ทั้ง ๖ ประเภทต่อไป

สหกรณ์การเกษตร โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม การส่งเสริมขบวนการสหกรณ์จึงได้เน้นหนักทางด้านสหกรณ์การเกษตร โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้สหกรณ์เป็นสถาบันทางธุรกิจของเกษตรกรที่ดำเนินการและควบคุมโดยสมาชิกเองอย่างแท้จริง และจะสนับสนุนให้มีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรขึ้นทั่วไปให้ครบทุกอำเภอทั่วประเทศด้วย

ดังได้กล่าวแล้วว่าสหกรณ์การเกษตรมีพื้นฐานมาจากสหกรณ์หาทุนเดิม แต่ได้รับการส่งเสริมให้ควบเข้ากัน เพื่อให้มีขนาดธุรกิจใหญ่ขึ้น สามารถจัดจ้างผู้จัดการที่มีความรู้ความสามารถมาดำเนินงานแข่งขันกับธุรกิจอื่น ๆ มีสำนักงานที่มั่นคงแข็งแรงเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจของสมาชิก เพราะสหกรณ์การเกษตรย่อมจะต้องทำหน้าที่ทั้งเป็นธนาคาร เป็นคลังสินค้า เป็นโรงงานแปรรูป ให้กับสมาชิกเกษตรกรในท้องที่นั้น

ปัจจุบันมีสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๐ จำนวน ๖๘๑ สหกรณ์ สมาชิก ๕๒๓,๘๔๔ ครอบครัว โดยแบ่งเป็นสหกรณ์การเกษตรทั่วไป ๖๐๙ สหกรณ์ สมาชิก ๕๐๐,๙๒๑ ครอบครัว สหกรณ์การเกษตรในเขตพัฒนา ๔๘

สหกรณ์ สมาชิก ๑๖,๕๑๙ ครอบครัว และสหกรณ์การเกษตรรูปพิเศษ ๒๔ สหกรณ์ สมาชิก ๖,๔๐๔ ครอบครัว

สหกรณ์การเกษตรทั่วไป คือสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ในความอนุเคราะห์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่กำหนดจะจัดตั้งให้มีครบทุกอำเภอ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อดำเนินธุรกิจร่วมกันทั้งในด้านสินเชื่อ ด้านการซื้อ ด้านการขาย และด้านการบำรุงที่ดินโดยใช้เงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ กับเงินทุนส่งเสริมการสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตรในเขตพัฒนา ได้แก่สหกรณ์การเกษตรในเขต รพช. ของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทสหกรณ์การเกษตรในเขต กรป. กลาง ของกองบัญชาการทหารสูงสุด ที่เข้าไปจัดในพื้นที่เขตแทรกซึม และสหกรณ์การเกษตรในเขตนิคม ของกรมประชาสงเคราะห์ ซึ่งการจัดสหกรณ์การเกษตรในเขตพัฒนานี้เป็นโครงการร่วมกับส่วนราชการอื่น ๆ ที่ประสงค์จะใช้วิธีการสหกรณ์การเกษตรเข้าช่วยในพื้นที่ที่ส่วนราชการนั้น ๆ เป็นเจ้าของเรื่องโดยใช้เงินทุนของส่วนราชการนั้น ๆ เอง ซึ่งจุดประสงค์ใหญ่คือต้องการจัดตั้งเป็นหมู่บ้านสหกรณ์

สหกรณ์การเกษตรรูปพิเศษ คือสหกรณ์การเกษตรที่จัดตั้งขึ้นตามกลุ่มอาชีพโดยเฉพาะ เช่น กลุ่มผู้ผลิตผู้ปลูก ได้แก่สหกรณ์ผู้ผลิตไม้ดอกไม้ประดับแห่งประเทศไทย สหกรณ์ผู้ผลิตใบยาสูบ สหกรณ์ผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม กลุ่มชาวไร่ ชาวสวน ได้แก่ สหกรณ์-การเกษตรสวนส้มบางมด สหกรณ์ชาวไร่อ้อย สหกรณ์ชาวสวนดำเนินสะดวก และสหกรณ์ชาวไร่ยาสูบ กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ สหกรณ์โคนม สหกรณ์ผู้เลี้ยงสุกร สหกรณ์ผู้เลี้ยงกระต่าย สหกรณ์ผู้เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

อย่างไรก็ดี สหกรณ์การเกษตรในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ มีวิธีการดำเนินธุรกิจในรูปแบบเดียวกัน คือ ดำเนินงานในรูปอเนกประสงค์ มีคณะกรรมการบริหาร ใช้หลักข้อบังคับเช่นเดียวกัน มีระเบียบแบบแผนเช่นเดียวกัน แต่ต่างกันในวิธีการจัดตั้งดังได้อธิบายมาแล้ว สำหรับสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอนั้น เนื่องจากมีแดนดำเนินงานทั่วทั้งอำเภอ

จึงสามารถประกอบธุรกิจไว้กว้างขวาง มีสมาชิกมากใช้ทุนดำเนินงานเป็นจำนวนล้านบาทขึ้นไป จึงสามารถดำเนินธุรกิจได้เต็มรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร สำหรับสหกรณ์การเกษตรในเขตพัฒนานั้น เนื่องจากเป็นการจัดตั้งสหกรณ์ที่มีลักษณะเจาะพื้นที่ได้พื้นที่หนึ่งแดนดำเนินงานจึงแคบ สมาชิกมีน้อย เงินทุนก็น้อยตามกำลังงบประมาณของส่วนราชการที่เป็นเจ้าของเรื่อง ดังนั้นการดำเนินงานจึงยังไม่สามารถที่จะดำเนินไปได้เต็มรูปแบบของสหกรณ์การเกษตร แต่ก็เท่ากับเป็นการวางพื้นฐานสหกรณ์การเกษตรแก่ประชาชนเพื่อสะดวกแก่การขยายธุรกิจต่อไปภายหน้า

สหกรณ์ประมง สหกรณ์ประเภทนี้ได้รับการส่งเสริมให้จัดตั้งขึ้นในบริเวณบางแห่งที่เหมาะสม ที่ราษฎรประกอบอาชีพทางจับสัตว์น้ำ เพื่อช่วยให้ราษฎรชาวประมงเหล่านั้นประกอบอาชีพได้มั่นคงยิ่งขึ้น ทั้งเป็นการส่งเสริมการเพาะรักษา และขยายพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งนั้น ๆ โดยช่วยให้สมาชิกได้กู้ยืมเงิน เพื่อประกอบอาชีพโดยทางสถาบันสหกรณ์ การที่แบ่งประเภทสหกรณ์ประมงออกไปต่างหากจากสหกรณ์การเกษตรนั้น นอกจากจะถือว่าเป็นอาชีพที่ต่างกันแล้ว ยังนับเป็นการให้ความสำคัญแก่อาชีพประมงให้มั่นคงยิ่งขึ้น การจัดตั้งสหกรณ์ประมงจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดอันหนึ่งในการส่งเสริมด้านการผลิตและจำหน่าย รวมทั้งการจัดหาเครื่องมือด้วย

ปัจจุบัน (๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๐) มีสหกรณ์ประมง ๗ สหกรณ์ สมาชิก ๘๘๘ ครอบครัว

สหกรณ์นิคม สหกรณ์นิคมมีความใกล้ชิดกับสหกรณ์การเกษตรเป็นอย่างมาก มีวิธีการดำเนินธุรกิจเช่นเดียวกับสหกรณ์การเกษตร คือมีทั้งจัดหาเงินให้สมาชิกกู้ รวมกันซื้อรวมกันขาย ตลอดจนการส่งเสริมการเกษตร แต่การจัดหาสหกรณ์นิคมผิดแผกแตกต่างออกไปจากสหกรณ์การเกษตร และถูกแบ่งไว้เป็นอีกประเภทหนึ่งของสหกรณ์คือวัตถุประสงค์หลักเน้นไปในเรื่องของการจัดที่ดินก่อนที่จะดำเนินธุรกิจเป็นวิธีคล้าย ๆ กับการจัดนิคมของกรมประชาสงเคราะห์ สหกรณ์การเกษตรในเขตนิคมของกรมประชาสงเคราะห์นั้น เป็นการจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นภายหลังที่กรมประชาสงเคราะห์ได้จัดคนเข้าไปอยู่ในนิคมนั้นแล้ว และ

มีความประสงค์จะให้สมาชิกนิคมนั้น ดำเนินธุรกิจในรูปของสหกรณ์ และขอความร่วมมือกรมส่งเสริมสหกรณ์รวบรวมสมาชิกในนิคมนั้นจัดตั้งสหกรณ์ขึ้น ในรูปของสหกรณ์การเกษตร แต่สหกรณ์นิคมนี้ การส่งเสริมสหกรณ์เป็นผู้ดำเนินงานเองตั้งแต่การวางผัง การใช้ที่ดิน การปรับปรุงบำรุงดิน การวางแผนประกอบการเกษตร ตลอดจนการรับสมัครบุคคลเข้าเป็นสมาชิกนิคม เรียกได้ว่าผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาครอบครองที่ดินในพื้นที่ที่จะตั้งสหกรณ์นิคมนั้น เป็นสมาชิกสหกรณ์ด้วยพร้อมกันไป

สหกรณ์นิคมแบ่งออกเป็น ๓ รูป คือ สหกรณ์นิคมที่ให้กรรมสิทธิ์ที่ดิน สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดินและสหกรณ์การเช่าที่ดิน ซึ่งการแบ่งสหกรณ์นิคมทั้ง ๓ รูปนี้ เป็นไปตามลักษณะของการจัดสรรที่ดิน และการได้มาซึ่งที่ดินที่จะจัดสรรนั้น ซึ่งการจัดหาที่ดินมาจัดสรรให้ราษฎรตามวิธีการสหกรณ์นิคมนั้น กรมส่งเสริมสหกรณ์ได้รับที่ดินมาจาก ๓ ทางด้วยกันคือ

๑. โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ขอรับที่ดินรกร้างว่างเปล่าที่คณะกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ จำแนกเป็นที่จัดสรรเพื่อการเกษตรแล้วนำมาจัดสรรให้ราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์ พร้อมกับส่งเสริมให้รวบรวมกันจัดตั้งขึ้นในรูปของ สหกรณ์นิคม ซึ่งเมื่อสมาชิกได้ปฏิบัติครบถ้วนตามข้อบังคับของสหกรณ์แล้วก็จะ ได้กรรมสิทธิ์ ในที่ดินที่ได้รับจัดสรรนั้นในที่สุด เช่นสหกรณ์นิคมพร้าว จังหวัดเชียงใหม่

๒. โดยอาศัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ประกอบกับข้อบังคับของสหกรณ์ และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องจัดหาที่ดินให้ราษฎร กรมส่งเสริมสหกรณ์ จัดซื้อที่ดินแปลงใหญ่ที่ติดต่อกันเป็นผืนเดียว ให้ราษฎรเข้าครอบครองทำประโยชน์ โดยการจัดตั้งสหกรณ์ในรูปของ สหกรณ์การเช่าซื้อที่ดิน ซึ่งเมื่อสมาชิกได้ส่งชำระเงินค่าเช่าซื้อที่ดิน และปฏิบัติการอื่นครบถ้วนตามข้อบังคับสหกรณ์แล้วก็จะ ได้กรรมสิทธิ์ ในที่ดินที่ได้รับจัดสรรในที่สุดเช่นกัน

๓. ในกรณีที่ราษฎรบุกรุกเข้าไปก้นสร้างทำกินในที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งกลายเป็นป่าเสื่อมโทรมนั้น จนยากที่จะสร้างสวนป่าได้แล้ว จะอนุญาตให้ราษฎรใช้ที่ดินใน

ป่านั้นด้วยการเช่า พร้อมกับกันเนื้อที่ไว้สร้างสวนป่าเพื่อรักษาสภาพแหล่งต้นน้ำลำธาร โดยให้ผู้เช่าเหล่านั้นรวมตัวกันเป็นสถาบันเกษตรกร โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์จะจัดตั้งสหกรณ์นิคมในรูปของ สหกรณ์การเช่าที่ดิน ซึ่งสมาชิกมีสิทธิที่จะเข้าครอบครองทำกินในที่ดินที่ได้รับการจัดสรรนั้นโดยเสียค่าเช่าในอัตราต่ำ และที่ดินจะตกทอดทางมรดกไปยังลูกหลานตลอดไป แต่มิได้กรรมสิทธิ์ ในที่ดินนั้น

อีกทางหนึ่งก็คือ ที่ดินที่ได้มาโดยการบังคับซื้อตามพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งเมื่อสำนักงานปฏิรูปที่ดินได้ทำการจัดสรรที่ดินแล้ว และกรมส่งเสริมสหกรณ์ได้รับที่ดินนั้นมา ก็จะจัดในรูปของสหกรณ์การเช่าที่ดิน หรือสหกรณ์เช่าซื้อที่ดินเช่นเดียวกัน

อนึ่ง ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานที่ดินส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง ให้จัดสรรให้แก่ราษฎรทำการเกษตรนั้น โดยที่ทรงพระราชทานพระราชดำริว่าควรจะได้จัดสรรให้ราษฎรได้เช่า และให้ตกทอดทางมรดกชั่วลูกหลานตลอดไป มิให้มีการโอนซื้อขายกัน ซึ่งจะทำให้ที่ดินตกไปอยู่แก่ผู้มิได้ประกอบอาชีพทางเกษตรเช่นที่แล้วมาอีก ที่ดินจำนวนนี้กรมส่งเสริมสหกรณ์ก็ได้นำมาจัดสรรให้ราษฎรตามวิธีการ สหกรณ์การเช่าที่ดิน ด้วยเช่นกัน

การจัดและส่งเสริมสหกรณ์นิคม จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๐ ปรากฏว่ามีจำนวน ๕๓ สหกรณ์มีสมาชิก ๓๕,๑๗๓ ครอบครัว เนื้อที่ถือครอง ๑,๐๙๔.๙๙๐ ไร่

สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์ประเภทนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อให้บริการในด้านการจัดหาเครื่องอุปโภค บริโภค มาจำหน่ายแก่สมาชิกในราคายุติธรรม ร้านสหกรณ์ที่ได้รับการจัดตั้งเป็นสหกรณ์แรกคือ ร้านสหกรณ์กรุงเทพ จำกัด ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ต่อมาได้มีการจัดตั้งขึ้นทั้งในกรุงเทพและต่างจังหวัด รวมทั้งในสถาบันอื่น ๆ ด้วย ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมนุมชนที่หนาแน่นพอสมควร ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของสหกรณ์ เนื่องจากร้านสหกรณ์อยู่ในภาวะที่ต้องแข่งขันกับร้านค้าเอกชนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นความอยู่รอดของร้านสหกรณ์

พระธรรมเทศนา

ของ

พระอาจารย์ผั้น อาจาโร

ว่าด้วยกรรมดี

วันนี้ถือกันว่าเป็นวันปีใหม่ เลยปิดการปิดงาน ไม่ทำการทำงาน พากันไปเที่ยว แท้ที่จริงในเบื้องต้นปิดการปิดงานเพื่อให้คนบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล บำเพ็ญคุณงามความดี เดี๋ยวนี้คนเลยถือว่าเป็นการละเล่น ปิดการปิดงานแล้วพากันเล่น แล้วแต่ผู้ใดจะเที่ยวเล่นการพนันหรือการอะไรต่าง ๆ หาแต่ความฉิบหายใส่ตัว เพราะฉะนั้นบ้านเมืองของเราจึงได้เกิดวุ่นวายเดือดร้อน แท้ที่จริงเป็นหยุดงานเพื่อให้เข้าหาคุณงามความดี เข้าไปหาวัดหาวาเพื่อไปบำเพ็ญบุญบำเพ็ญกุศล ให้ไปรักษาศีล พักการพักงานเราทำมาทั้งปี รักษาวันสองวันเพื่อเหตุใด เรามาวัดเพื่อจะวัดดูว่าการงานเราทำมานี้ตั้งเกือบปี นานถึงขนาดนี้ ดีก็มีไม่ดีก็มี เป็นยังไงให้รู้จัก เราเข้ามาวัดดูสิ่งทั้งหลายทั้งหมด เราจะเอาอะไรไปด้วย เอาไปติดตามตัวของเรา วัดดูซี่

นี่เราเกิดมาเราเอาอะไรมาด้วย นี่เราร่ำรวย รวยด้วยอะไร บางคนมั่งมีศรีสุข เป็นคนไม่อดไม่อยาก เป็นคนไม่ทุกข์ไม่ยาก เป็นคนสวยคนงาม บางคนเป็นคนอดคนอยาก คนทุกข์คนยากขี้ร้ายขี้เหร่ สังขารร่างกายก็พิกลพิการ เพราะเหตุใด คนเราคือกัน ธาตุทั้งสี่ขันธ์ทั้งห้าอายนะทั้งหกเท่ากัน เพราะเหตุใดจึงได้เป็นอย่างนั้น มาพิจารณาดูซีพวกเรา

นี่หละ ขาดการกระทำมา เราไม่ได้สร้างคุณงามความดีมาหลายภพหลายชาติ จึงได้เกิดเป็นคนทุกข์คนจน การที่จะบำเพ็ญคุณงามความดีนี้พระพุทธเจ้าท่านก็วางศาสนาไว้ชี้แจงแสดงไว้ ก็ไม่ใช่อื่นไกล คนเราเกิดมาในโลกนี้ เราทั้งหลายก็มีความมุ่งมาดปรารถนาอยู่สามนัย นัยหนึ่งต้องการวัตถุข้าวของเงินทองมาก ๆ พากันหาอยู่ทุกวันนี้ นัยสองต้องการรูปสวย ๆ งาม ๆ อายุยืนนาน ไม่มีโรคไม่มีภัย นัยสามต้องการมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เกิด

มาแล้วจึงได้พากันเล่าเรียนศึกษาทั้งในทั้งนอก แต่หลายคนก็ทำไม่ได้สมความมุ่งมาดปรารถนา

พระพุทธเจ้าท่านตรัสรู้ไว้แล้วว่าเพราะเหตุใด ท่านพิจารณาแล้ว สัตว์ทั้งหลายไม่สมความมุ่งมาดปรารถนา คือ ขาดการกระทำและขาดการปฏิบัติ เพราะฉะนั้นท่านจึงได้วางศาสนานี้ไว้ ศาสนาที่ท่านวางไว้นี้ก็ไม่ได้วางที่อื่น วางที่ตัวของพวกเรา ท่านบัญญัติธรรมท่านก็ไม่ได้บัญญัติที่อื่น ขันธะบัญญัติ อายตนะบัญญัติ ธาตุบัญญัติ อินทรียะบัญญัติ บุคคลาบัญญัติ แน่ะ ท่านบัญญัติศาสนาบัญญัติธรรม ท่านบัญญัติตรงนี้ ท่านไม่ได้บัญญัติที่อื่น ขันธะบัญญัติ บัญญัติเกิดจากขันธ์ บัญญัติรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี่อันนี้ที่เราอาศัยอยู่ เราถือว่าเป็นคน มันก็ธาตุทั้งสี่เท่านั้น นี่หละขันธ์ทั้งห้า

ทีนี้อายตนะทั้งหก ตาหูจมูกลิ้นกายใจ ที่ท่านบัญญัติธรรม อาศัยอันนี้ ตาสำหรับดู หูสำหรับฟัง จมูกสำหรับดม ลิ้นสำหรับรส กายสำหรับสัมผัส ใจคู่กับอารมณ์ นี่ท่านบัญญัติอย่างนี้ ที่เกิดสำหรับทุกข์สุขทั้งหลายเกิดจากนี้ ธาตุทั้งสี่ ดินน้ำลมไฟ มาประชุมกันเข้า ธาตุดินคือขนผมเล็บฟันหนังเนื้อเหล่านี้ กระดูกล่ะ นี่ตับไตไส้น้อยไส้ใหญ่ อาหารเก่าอาหารใหม่ ที่เข้มแข็งในตัวเรานี้เรียกว่าธาตุดิน ธาตุน้ำก็น้ำดีน้ำเสลด น้ำเหงื่อน้ำไคล น้ำมูกน้ำลายเหล่านี้ ที่เหลว ๆ ในตัวเราเรียกว่าธาตุน้ำ ธาตุลมล่ะ ลมหายใจเข้า ลมหายใจออก ลมพัดขึ้นเบื้องบน ลมพัดลงเบื้องล่าง พัดไปตามสรรพางค์ร่างกายของเรา นี้จัดว่าธาตุลม ธาตุไฟล่ะ ที่อบอุ่นร่างกายของเรานี้ หรือเผาอาหารให้ย่อยยับ หรือเผาร่างกายให้ชำรุดทรุดโทรมไป เรียกว่าธาตุไฟ นี่หละ

เมื่อสิ่งเหล่านี้มาประชุมเข้าก็เรียกว่าบุคคล เป็นตัว เป็นตน เมื่อเป็นตัวเป็นตนนี่ทุกคนมีธาตุทั้งสี่ขันธ์ทั้งห้าอายตนะทั้งหกด้วยกัน ทำไมจึงไม่ครือกันบางคนก็ต่ำ ดำขาวก็มี บางคนก็ใหญ่บางคนก็เล็ก ไม่ครือกัน ไม่สม่ำเสมอ เพราะเหตุใด เพราะเหตุอย่างนี้ คือต่างกันด้วยคุณธรรมคุณสมบัติ นี่หละเราขาดการกระทำ ผู้ที่มั่งมีศรีสุข ผู้ร่ำรวยสวยงามนั้น คือผู้ที่เขาได้บริจาคได้สร้างคุณงามความดีไว้ มีทานมีศีลมีภาวนานี้ไว้ คือว่าได้สร้างไว้ได้ทำไว้ได้บริจาคไว้ ได้สร้างสมไปแล้วตั้งหลายภพหลายชาติมา ไม่ใช่แต่ชาตินี้ ที่เรามาในชาตินี้บางคนวัดก็ไม่เข้า พระจ้าวก็ไม่นับ วันศีลก็ไม่ละวันพระก็ไม่ถือ บิดการงาน

แล้วก็ไปเที่ยวเล่นสนุกสนาน ไม่ได้บำเพ็ญคุณงามความดี ที่เราทั้งหลายมาอย่างนี้เรียกว่ามาบำเพ็ญตน มาทะนุบำรุงตนผลอานิสงส์นี้หละเกิดมาเป็นคนไม่ทุกข์ไม่จน ติดตนนำตัวไปไปหลายภพหลายชาติ นี่หละติดเป็นนิสัยมา ผลอานิสงส์นี้หละทำให้บุคคลเป็นคนมั่งมีศรีสุขเป็นคนไม่ทุกข์ไม่จน เพราะเราได้ทำไว้แล้ว อุปมาเหมือนกะชาวนา เขาได้ทำนาไว้แล้วเขาก็ไม่อด อยากได้ข้าวเต็มยุ้งเต็มฉางก็เต็ม ถ้าเขาไม่ได้ทำนา อยากได้ข้าวเต็มยุ้งเต็มฉางก็ไม่มี

อันนี้ก็เราทั้งหลายเกิดมาอยากร่ำอยากรวย ของเราไม่ได้ทำไว้ บุพเพกะตะปุณยะตา บุพเพ กาละเมื่อก่อน ปุณยะ ซึ่งบุญกุศล กะตัง การกระทำ ซึ่งเขาไม่ได้กระทำไว้ ปณิธิจะ เราไม่ได้ตั้งตนไว้ชอบประกอบแต่สิ่งที่ดี มันก็ไม่เป็นมงคลซี่ เขาผู้มีบุพเพกะตะปุณยะตา ได้กระทำไว้แล้ว ซึ่งบุญกุศลในกาละหนก่อน ปณิธิจะ เขาได้ตั้งตนไว้ในที่ชอบประกอบแต่สิ่งที่ดีแล้ว เอตัมมังคะละมุตตะมัง จึงได้เป็นมงคลอุดม แน่ะพิจารณะดูซี่ นี่นัยหนึ่ง นัยสองล่ะ ต้องการรูปสวย ๆ อายุยืนนานใคร ๆ ก็ต้องการ ข้อนี้ท่านให้รักษาศีล รักษายังไงศีลน่ะ รักษากายของเรา รักษาวาจาของเรา รักษาใจของเราให้เรียบร้อย เราไม่ทำโทษน้อยใหญ่ ทางกายทางวาจาทางใจของเราแล้ว เกิดมาเราก็เป็นคนเรียบร้อย กายเรียบร้อยวาจาเรียบร้อย ไม่เป็นคนพิกลพิการ เป็นคนไม่มีโรคภัย แล้วก็เป็นคนสวยคนงาม พากันให้เข้าใจอย่างนี้ซี่

ที่มานี่เราก็พากันมารักษา ศีลก็รักษาตัวของเรา ไม่ได้รักษาอื่น นี่กุศลอันนี้นำผลให้เรามาหลายภพหลายชาติ ผู้ที่ขี้ร้ายขี้เหร่ ก็เพราะเขาไม่ได้รักษาศีล จะดูในปัจจุบันนี้ก็ดูนั้น คนที่มาอยู่ที่วัดนี่มีกี่ร้อยกี่พันหรือกี่คน แล้วผู้ไปเที่ยวล่ะ ดูซิโอ้โฮ นับที่ซิ หมื่นหนึ่งน่ะซี่ จะเอาเสี้ยวหนึ่งก็ไม่ได้ คิดดูซี่ นี่ผู้เข้าวัดเข้าวาอย่างนี้นับซิมีกี่คน ให้พากันพึงรู้พึงเข้าใจ นัยต่อไปคืออานิสงส์การเกิดมามีสติปัญญา ใครก็อยากได้ เกิดมามีสติปัญญาของเราไม่ได้ภาวนาก็ไม่ได้ ท่านสอนให้ภาวนา เกิดมาจะมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ท่านสอนให้ภาวนาพุทโธ ธัมโม สังโฆนี้ ให้ระลึกเอาในใจ พิจารณาเลือกเฟ้นหัวใจของเรา ใจมันมีมาก ใจดีใจชั่ว ใจสุขใจทุกข์ ใจนรกใจเปรต ใจสัตว์เดรัจฉานก็มี ใจใบ้ใจบ้า ใจเสีย

จริตก็มี ใจคนเรามีหลายใจ ใจเทวบุตรใจเทวธิดา ใจพระอินทร์ ใจพระพรหมก็มี ใจท้าวพระยามหากษัตริย์ก็มี ใจเศรษฐีคหบดีก็มีแน่ะ ใจคนมั่งมีศรีสุข ใจนายร้อยนายพัน นายพลใจจอมพลก็มี จะเอาอย่างไรเล่า เลือกเอาซี่ เอ้า ต่อไปนี้เลือกไหมล่ะ เทศน์หลายก็มากมืดวัน

เอ้า เข้านั่งที่ นั่งสมาธิภาวนา นั่งให้สบาย วางท่าวางทางให้สง่าผ่าเผย ยิ้มแย้มแจ่มใส เมื่อวางกายให้สบาย แล้วให้ระลึกถึงที่พึ่งของเรา อะไรเป็นที่พึ่งของเรา คือพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์นี้เป็นที่พึ่งของเรา ให้ระลึกพระพุทธเจ้าอยู่ในใจ พระธรรมอยู่ในใจ พระอริยสงฆ์สาวกอยู่ในใจ ให้เชื่อมั่นในใจอย่างนั้นแล้ว ให้ระลึกคำบริกรรมภาวนาว่าพุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ พุทโธ ธัมโม สังโฆ สามหนแล้วให้รวมเอาพุทโธ พุทโธ คำเดียว หลับตางับปากเสีย ระลึกเอาในใจ ลิ้นก็ไม่กระดุกกระดิก เราอยากรู้ว่ามันขาดอะไรในตัวของเรา มันไม่ดีมันดียังไงให้รู้จัก อยากรู้จักว่ามันดีหรือมันชั่ว เราจะอยู่ในชั้นภูมิใดในภพอันใด เราทำอันใดจึงไม่สมความมุ่งมาดปรารถนาเพราะเหตุอันใด นี่ให้ดู เราจะรู้ได้ยังไงเล่า ให้ระลึกพุทโธ พุทโธ ความรู้สึกตรงไหนแล้ว ตั้งสติเพ่งดูที่รู้นั่น หูก็ไปฟังที่นั่น ต่างก็ไปเพ่งที่นั่น อย่าไปดูที่อื่น ให้รู้ว่าจิตของเรามันเป็นยังไง มันดีหรือมันชั่ว มันดีเป็นยังไงให้รู้จัก มันดีเป็นยังงี้ จิตของเราสงบดีมีความสุขความสบาย เย็นอกเย็นใจ ไม่ทุกข์ไม่ร้อน ไม่วุ่นไม่วาย พุทโธใจเบิกบานสบายอกสบายใจ เบาตนเบาตัว เบาร่างเบากาย พุทโธใจเบิกบานเรื่อยไป ใจเราก็สบายทำอะไรก็สบาย นอนก็สบายเดินก็สบายยืนก็สบาย แน่ะ ดับขันธ์ก็ไปอยู่ในที่สุขที่สบาย ถ้าใจไม่ดีทุกข์ยากวุ่นวายเดือดร้อนสัตว์ทั้งหลายตกทุกข์ได้ยากทั้งในปัจจุบันและเบื้องหน้า

เมื่อใจไม่ดีทำอะไรก็ไม่ดี การงานก็ไม่ดี สมัครผู้แทนก็ไม่ดี ค้าขายก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ดีละ ดูซี่ ครอบครัวก็ไม่ดี พี่น้องก็ไม่ดี ชาวบ้านร้านตลาดก็ไม่ดี ประเทศชาติก็ไม่ดี จะว่ายังไงเล่า ต้องการไหมแบบนี้ เมื่อไม่ต้องการ แล้วมันเกิดมาจากไหนเล่าแบบนี้มันเกิดจากใจของเรานี่หละ พอดับขันธ์แล้วก็ไปเกิดในที่ไม่ดี ผู้ใดจะเป็นยังไง ต้องได้เสียเดี๋ยวนี้ต้องรู้เสียเดี๋ยวนี้เห็นเสียเดี๋ยวนี้ ไม่ต้องโกหกใคร เราพากันต่างคนต่างดูซี่ ดิว่าเรา

ไม่ได้อย่างโน้น ติว่าเราไม่เป็นอย่างนี้ ก็ดูเอาซี่ ให้เห็นจริงแจ้งประจักษ์ลงซี่ ที่เราว่าเป็นกรรมของตน ดวงไม่ดี ดวงมันอยู่ไหนไม่ดี ดวงฟ้าอากาศเรอะ ดวงดีก็ดูซี่ ดวงดีก็คือเรานั่งจิตเราสงบดี มีความสุขสบายอกสบายใจ นี่หละดวงดี ทำอะไรก็ดี นี่หละดวงดี ดวงไม่ดีเป็นยังไง ใจวุ่นวายเดือดร้อน ใจไม่ดี นั่นหละดวงไม่ดี ใจไม่ดีทำอะไรมันก็ไม่ดี หาอะไรมันก็ไม่ดี เอาอะไรมันก็ไม่ดี

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็รีบนึกพุทโธตัดมันเสีย ท่านจึงว่าตัดกรรมตัดเวร ล้างบาปล้างกรรมไม่ใช่ตัดด้วยมีดด้วยดาบ เอาสติของเรา พุทโธ ตัดมัน ล้างบาปล้างกรรมล้างได้ยังไง ไม่ใช่ล้างด้วยน้ำด้วยสบู่ อาศัยเรานั่งสมาธิ จิตเราสงบนี้ เมื่อจิตเราไม่เป็นกรรมกรรมมันจะมาจากไหนเล่า แน่ะ คืออธิบายให้ฟังแล้ว กัมมัสสโกมหิ กรรมเป็นของ ๆ ตน กัลยาณัง วาปาปะกัง วา ตัสสะ ทายาทา ภะวิสสันติ เราจะทำกรรมอันใดไว้ เป็นบุญหรือเป็นบาป ดีหรือชั่ว เราจะรับผลของกรรมสืบไป ดูซี่ เราจะรับผลของกรรมสืบไป เราจะรู้จักได้ยังไงกรรมดี กัลยาณัง คือกรรมดี รวมมาสั้น ๆ แล้ว คือใจเราดี มีความสุขความสบายอกสบายใจ นี่เรียกว่ากรรมดี ได้รับผลความดี ปาปะกัง กรรมชั่ว ใจไม่ดีทุกข์ยากวุ่นวายเดือดร้อน นี่หละความชั่ว ไม่ใช่เกิดมาจากฟ้าอากาศต้นไม้ภูเขาเลากา มันเกิดจากดวงใจเรานี้หละ เมื่อเห็นเป็นเช่นนี้แล้วก็รีบดับเสียซี่

เราเข้าวิปัสสนา เห็นที่เกิดแห่งสังขาร เห็นที่ดับแห่งสังขาร เห็นทุกข์เห็นโทษแห่งสังขาร เห็นภัยในสังขาร ก็ดับเสียซี่ จะเอาไปทำไมล่ะของไม่ดี แน่ะ ให้รู้ให้เห็นซี่ นี่ข้อสำคัญ นี่หละให้พากันพึงรู้พึงเห็นต่อไป

เราทำบุญอย่างนี้เรียกว่าปฏิปติบูชา บูชาอย่างเลิศอย่างประเสริฐแท้ ทำบุญให้ทานอะไรจะเท่าเรานั่งสมาธิภาวนานี้ เอ้า เพ่งดูซี่ ดีก็ไม่รู้หรือใจเราเอง ไม่ดีก็ไม่รู้หรือเราอยากดีแล้วใจไม่ดี จะเอาอะไรมาดีเล่า เพราะฉะนั้นบุญและบาปสิ่งอันใดใจถึงก่อน บาลีท่านบอก มโนปุพพังคะมา ธัมมา มโนเสฏฐา มโนมะยา บุญและบาปสิ่งใด ๆ ใจถึงก่อน มันสำเร็จกับดวงใจ อย่าได้ติเรื่อยไปว่าอันนั้นไม่ดี อันนี้ไม่ดี ให้ดูซี่ ชำระเสียเดี๋ยวนี้ ต่อไปเมื่อใจเราดีแล้ว เราก็ได้รับผลความดีในปัจจุบันและเบื้องหน้า เมื่อใจเราไม่ดีแล้วเราก็ได้รับผลในปัจจุบันและในเบื้องหน้า เบื้องหน้าจะเป็นยังไง เขาว่า ก็ดูเอาซี่

จะสมัครผู้แทนมันจะได้ไหม เขาว่า ก็ดูเอาซี่ ได้หรือไม่ได้ มันจะได้ละใจเราเที่ยงตรง ใจเยือกใจเย็น สบายอกสบายใจ มันจะไม่ได้เป็นยังไง ใจวุ่นวายเดือดร้อน มันก็ไม่ได้แล้ว แบบนี้ ธรรมอันนั้น ดูเอา สันทิฏฐิโก ผู้ปฏิบัติรู้เองเห็นเอง จะไม่รู้ยังไงใจของเรา ได้หรือไม่ได้ ดีหรือไม่ดี เราจะร่ำรวยหรือไม่รวย ก็ดูเอาซี่ เราสวยหรือไม่สวยก็ดูเอาซี่ ใจเราดีก็มีความสวยความงาม ใจไม่ดีก็ขี้ร้ายขี้เหร่ ดูเอาซี่ เอ้า ต่อนี้ไปต่างคนต่างดูใจของเรา ไม่นานเท่าไรหรอก สัก ๓๐ นาที ลองดูซี่

(พระธรรมเทศนาที่วัดป่าอุดมสมพร, เมื่อวันขึ้นปีใหม่ ๑ มกราคม ๒๕๑๙ ถอดจากแถบบันทึกเสียงของแม่ชีชวง ตัน ม.ร.ว. ส่งศรี เกตุสิงห์ ผู้ถอด อวย เกตุสิงห์ เรียบเรียง)

พิมพ์ที่ อมรการพิมพ์ ๘๐๐/๑๕-๑๖ ถนนเจริญรัถ คลองสาน กรุงเทพมหานคร
นายอมร เจียระสุพัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๒๒ โทร. ๔๖๖๐๐๘๙